

Kallelse och ärendelista till

Kommunfullmäktige

Tid: 2015-12-14 kl. 18:00

Plats: Sessionssalen

Ledamot som inte kan närvara vid sammanträdet ska själv kontakta respektive gruppleddare, gruppleddaren kallar ersättare.

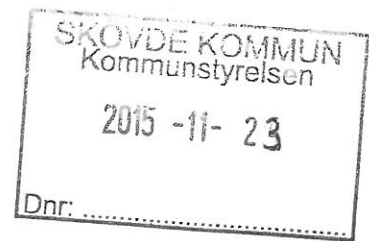
Mötet inleds med utdelning av Skövde kommuns jämställdhetspris.

Dagordning		
1.	Inledning -Mötets öppnande -Val av protokolljusterare -Upprop	
2.		Fastställande av dagordning
3.		Anmälan av nya ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige
4.		Anmälan av nya motioner, medborgarförslag och interpellationer
5.		Fråga/Interpellation
6.	KS2015.0131	Medborgarförslag om att skattebetalarna ska stå för kostnaderna för mottagningar som arrangeras i stadshuset när kommunpolitiker fyller jämna år <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>
7.	KS2015.0157	Medborgarförslag om åtgärder vid området Kanikerukan i Skultorp <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>
8.	KS2015.0204	Medborgarförslag om avdelade gång- och cykelbanor, höger- och vänstertrafik för cyklister och gående <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>
9.	KS2015.0288	Medborgarförslag om att bygga en cykelväg från Karstorpsvägen, över Rånna, till Sätervägen <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>

10.	KS2015.0048	Motion om fri WiFi <i>Politiskt föredragande: Leif Walterum (C)</i>
11.	KS2015.0488	Logotyp Skövde och grafisk profil för Skövde kommun samt majoritetsägda bolag <i>Tjänstepersonsföredragning: Christina Herthnek kommunikationschef</i> <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>
12.	KS2015.0075	Rökfri arbetsplats i Skövde kommun <i>Politiskt föredragande: Leif Walterum (C)</i>
13.	KS2015.0479	Nya avgiftsnivåer maxtaxa barnomsorg <i>Politiskt föredragande: Paula Bäckman (C)</i>
14.	KS2015.0470	Nytablering av familjecentral <i>Politiskt föredragande: Elisabeth Svalefelt (M)</i>
15.	KS2014.0040	Interreligiöst råd i Skövde <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>
16.	KS2015.0424	Bolagsstyrningsrapport - kommunala bolag <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>
17.	KS2015.0471	Fastställande av Avfall Östra Skaraborgs renhållningsordning <i>Politiskt föredragande: Martin Odenö (M)</i>
18.	KS2015.0203	Kommunövergripande VA-plan för Skövde <i>Politiskt föredragande: Torbjörn Bergman (M)</i>
19.	KS2015.0491	Utökat verksamhetsområde för kommunalt Vatten och Avlopp (VA) <i>Politiskt föredragande: Torbjörn Bergman (M)</i> <i>Behandlas vid kommunstyrelsens möte den 14 december</i>
20.	KS2015.0527	Riktlinjer för markanvisningar <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i> <i>Behandlas vid kommunstyrelsens möte den 14 december</i>
21.	KS2014.0391	Ombildning Brf Rosenbacken och Krokusen <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i> <i>Behandlas vid kommunstyrelsens möte den 14 december</i>
22.	KS2015.0526	Avsättning pensionspengar <i>Politiskt föredragande: Katarina Jonsson (M)</i>
23.		Anmälningsärenden
24.		Valärenden
25.		Mötet avslutas

Skövde, 2015-12-03
Conny Brännberg (KD)
Ordförande

Tobias Carlgren
Sekreterare

Interpellation

Ovårdade tomter

I Skövde kommun finns idag mellan 30 och 60 ärenden med ovårdade tomter aktuella. Det är dels MÖS, dels Byggnadsnämnden som har hand om ärendet beroende på om det är miljöfarligt avfall som är problemet. Siffrorna kommer från en fråga till respektive myndighet där de ombads ta fram antal ärenden från de senaste 10 åren. De bads även uppskatta handläggningstid samt hur många avklarade ärenden de har. Svaret var beklämmande, respektive myndighet har ca 20 – 30 ärenden nu. I princip inga är avslutade och det kommer nya hela tiden.

Frågan till Byggnadsnämnden är.

Vad beror den orimligt långa ärendehanteringstiden på?

Är det resursbrist?

Finns det samarbetsytor i tillräcklig omfattning?

Peter Sögaard (MP)

Svar på interpellation från Peter Sögaard (MP) om ovårdade tomter, ställd till byggnadsnämndens ordförande Magnus Hammar Borsch (M).

Byggnadsnämnden handlägger fråga om ovårdade tomter, i fråga om växtlighet och tillsyn över de anordningar som behövs för att verksamheten ska kunna fungera samt förfallna byggnader.

Miljösamverkan Östra Skaraborg handlägger ärenden som kan medföra miljöbelastning eller andra miljöstörningar. Samarbetsytor finns och anses tillräckliga.

Byggnadsnämnden är inte bekant med uppgiften om att det skulle vara mellan 30 – 60 ärenden om ovårdade tomter i Skövde kommun, och delar därmed inte interpellantens beskrivning av handläggningstiden. Det finns 3 st. registrerade ärenden för 2015 om tillsynsärenden om nedskräpade tomter.

Sektor samhällsbyggnad handlägger ärenden som anmäls och registreras med en motpart, men ett anonymt klagomål blir svårare att reda i. Det kan bero på hur man beskrivit sina upplevda brister.

Förutsättningen för att nå ett resultat via föreläggande är att det finns en fastighetsägare som bedöms ha förutsättning och möjlighet att åtgärda de brister som påtalats. Skulle det inte finnas ekonomiska eller fysiska förutsättningar (exempelvis att den fysiska personen ifråga är sjuk eller den juridiska personen ej är likvid etc.) så bedöms det finnas mindre möjligheter att finna en lösning inom rimlig tid.

Generellt avsätter byggnadsnämnderna i landet begränsade resurser för tillsyn över att kraven i plan- och bygglagstiftningen följs. För att komma till rätta med förfallna byggnadsverk och tomter som i större omfattning är ovårdade, det vill säga de mer allvarliga fallen av bristande underhåll och skötsel, avsätter Skövde kommun i jämförelse med vad en del andra tillsynsområden inom plan- och bygglagstiftningen förhållandevis mycket resurser. Byggnadsnämnden upplever att tillsynen har ökad i de andra områdena som t.ex. OVK, sanktionsavgifter baserat på olovligt byggande mm.

2015-12-03

Magnus Hammar Borsch (M)
Byggnadsnämndens ordförande

KS § 208/15 Medborgarförslag om att skattebetalarna ska stå för kostnaderna för mottagningar som arrangeras i stadshuset när kommunpolitiker fyller jämna år

KS2015.0131

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	209/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	208/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att anse medborgarförslaget besvarat.

Yrkanden

Marie Ekman (S) yrkar bifall till kommunstyrelsen arbetsutskotts förslag till beslut.

Tilläggsyrkanden

Katarina Jonsson (M) yrkar att bakgrundstexten ändras enligt:

Kommunmedborgaren Benny Sikter har i medborgarförslag inkommit med förslag om att skattebetalarna skall stå för kostnaderna för de mottagningar som arrangeras i Stadshuset när kommunpolitiker fyller jämna år.

Nuvarande riktlinjer för uppvaktning av anställda och förtroendevalda i Skövde kommun ska revideras. Därvid kommer den del av medborgarförslaget som berör offentliga uppvaktningar i stadshuset att beaktas och därmed anses medborgarförslaget besvarat.

Bakgrund

Kommunmedborgaren Benny Sikter har i medborgarförslag inkommit med förslag om att skattebetalarna skall stå för kostnaderna för de mottagningar som arrangeras i Stadshuset när kommunpolitiker fyller jämna år.

Nuvarande riktlinjer för uppvaktning av anställda och förtroendevalda i Skövde kommun ska revideras. Därvid kommer den del av medborgarförslaget som berör offentliga uppvaktningar i stadshuset att beaktas och därmed anses medborgarförslaget besvarat.

Handlingar

Medborgarförslag 2015-03-15

Delges

Förslagsställaren

Skövde den 15 mars 2015

Till Skövde kommun
Konsult och service
541 83 Skövde

SKÖVDE KOMMUN Kommunstyrelsen
2015 -03- 17
Dnr: .....

Medborgarförslag

Förslag till kommunfullmäktige om att "skattebetalarna" skall stå för kostnaderna för de mottagningar som arrangeras i Stadshuset när våra kommunpolitiker fyller "jämna" år.

Hej!

Jag var en av dem som kom till Stadshuset den 13 mars i samband med firandet av kommunstyrelsens ordförande Katarina Jonssons femtioårsdag. Det var en gemytlig tillställning där man fick gratulera och prata en stund med den glada jubilaren samt träffa andra trevliga människor som på olika sätt arbetar för vår kommuns bästa.

För att visa uppskattning och heder åt våra kommunpolitiker, som vi har valt att betjäna oss, skulle jag vilja framföra förslaget till kommunfullmäktige om att vi "skattebetalare" skall stå för kostnaderna för de mottagningar som arrangeras i Stadshuset när våra kommunpolitiker fyller "jämna" år. Politikerna skall alltså inte stå för dessa kostnader själva, vilket tyvärr blev fallet nu senast.

Om jag får det är jag gärna med vid diskussionen när ärendet behandlas i kommunfullmäktige, och jag kan, om tiden tillåter det, ge ytterligare synpunkter gällande detta medborgarförslag.

Med vänlig hälsning

Benny Sikter
Åkervägen 24
541 52 Skövde
E-post: benny.sikter@gmail.com

ojusterat
JN**KS § 209/15 Medborgarförslag om åtgärder vid området Kanikerukan i Skultorp**

KS2015.0157

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	216/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	209/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att avslå medborgarförslaget.

Bakgrund

Mats Lyckehem har lämnat in ett medborgarförslag om åtgärder vid området Kanikerukan i Skultorp. Han föreslår att asfaltering av grusgång mellan lekplats och grusplan vid Ringduvevägen, Rödhakevägen och Morkullevägen samt att belysning sätts utmed gångvägen. Grusgången är ett promenadstråk och det finns ingen belysning.

Medborgarförslaget har skickats på remiss till sektor samhällsbyggnad.

Sektor samhällsbyggnad har förslagit avslag på motionen, med hänvisning till att arbetet med vilka gångvägar som ska prioriteras för en högre standard i trafiksystemet inte är klarlagt. Under 2016 påbörjar arbetet med att ta fram en cykelstrategi och tillhörande planer för utvecklingen av cykelinfrastrukturen. Området är utpekad som parkmark och har en grusbelagd gångbana mellan Morkullevägen och Ringvägen till lekplatsen i området.

Handlingar

Yttrande från sektor samhällsbyggnad 2015-09-17

Medborgarförslag 2015-03-24

Delges

Förslagsställaren

Sektor samhällsbyggnad

Kommunstyrelsen

Yttrande om medborgarförslag om åtgärder vid området Kanikerukan i Skultorp

Sektor samhällsbyggnads förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att avslå förslaget, då arbetet inte är klarlagt med vilka gångvägar som ska prioriteras för en högre standard i trafiksystemet.

Sammanfattning

Området är utpekad som parkmark och har en grusbelagd gångbana mellan Morkullevägen och Ringvägen till lekplatsen i området. Vid Morkullevägen finns ett fordonshinder i form av en så kallad cykelfälla, för att sänka farten för eventuell cykel- och mopedtrafik genom parken.

För att utveckla en attraktiv och långsiktigt hållbar stad krävs ett helhetsperspektiv vid samhällsplanering, där de olika trafiksystemen och bebyggelseutvecklingen är två grundläggande element. Samhällsplaneringen ska stödja ett förändrat beteende, ett beteende som på lång sikt är hållbart. Under 2015 påbörjas därför arbetet med att ta fram en cykelstrategi och tillhörande planer för utvecklingen av cykelinfrastrukturen. Förslaget om asfaltering och belysning utmed gångvägen föreslås avslås, då arbetet med vilka gångvägar som ska prioriteras för en högre standard i trafiksystemet inte är klarlagt.

Handlingar som ingår i beslutet

Skrivelse, Medborgarförslag

Sektor samhällsbyggnad

Eva Darolf Linnros
Sektorschef

Jan Bremer
Enhetschef

Till:

Skövde kommun, Konsult och service, 541 83 Skövde

Medborgarförslag

Bakgrund

I Skultorp, området Kanikerukan mellan Ringduvevägen, Rödhakevägen och Morkullevägen finns en grusgång, lekplats och grusplan.

Idag ser det ut enligt nedanstående bilder. Grusgången är ett promenadstråk och det finns ingen belysning. Sommartid ser grusplanen ut enligt nedan. Används endast av ett fåtal yngre tonåringar att cykla på ca en gång i veckan. I övrigt är den helt oanvändbar pga. de stora gropar som grävs och de högar som byggs upp där.

Den risk som finns med detta är att någon skadar sig pga. av detta. Små barn försöker t ex lära sig att cykla mellan dessa högar och gropar.

Dessutom ser det tråkigt, ovårdat och vildvuxet ut mitt inne i detta villaområde.

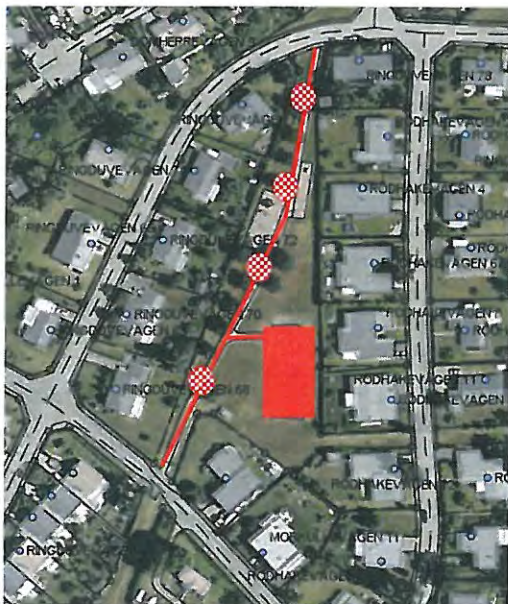

Förslag

Asfaltera röd linje och rött område.

Sätt upp belysning utmed gångvägen, 3-5 belysningspunkter borde räcka.

Fördelar/Nackdelar

Den enda nackdel jag kan se med att asfaltera grusplanen är att de fåtal individer som gräver gropar och bygger högar i syfte att cykla bland dessa inte kan göra detta längre.

Jag kan inte se någon nackdel med att asfaltera grusgången eller sätta upp belysning utmed promenadstråket.

Om det skall ses som någon nackdel innebär ju denna asfaltering även någon mer åtgärd från kommunen i underhållssyfte. Gången bör ju röjas från snö vintertid. Planen bör dock INTE röjas då barnen åker pulka i backen och ut på denna plan på vintern. Jag kan inte se att snöröjningen av denna gång kan vara en avgörande kostnad för kommunen.

Fördelar:

Belysning:

- Boende som promenerar behöver inte känna sig rädda pga. att det är mörkt. Stråket används när boende går till och från bussen.

Asfaltera gången:

- Lättare att gå med barnvagn till och från lekplatsen.
- Lättare att cykla m.m. (se nedan)

Asfaltera planen:

- Följande aktiviteter ges möjlighet genom denna åtgärd; Lättare att cykla (Små barn har därmed en säker yta att lära sig cykla på), åka skateboard, åka rullskridskor, köra radiostyrd bil, spela landhockey, spela tennis, rita med asfaltskritor m.m.

Jag kan bara se fördelar med dessa åtgärder.

Vill man på denna yta fortsätta att hoppa med cyklar får man väl bygga sig ett hopp i trä och ta med detta. Det går ju flytta på när det är dags för landhockey.

Ett sämre alternativ kan ju vara att så gräs på hela planen där det idag är grus. Detta skulle vara ett steg framåt då det inte kan vara så som det är idag.

Hoppas på en förändring och en ny/förbättrad yta att aktivera sig på för områdets barn.

Mats Lyckehem
Rödhakevägen 4
541 56 Skövde
070-58 11 840
mats@lyckehem.se

*Ojusterat
HN***KS § 210/15 Medborgarförslag om avdelade gång- och cykelbanor, höger- och vänstertrafik för cyklister och gående**

KS2015.0204

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	217/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	210/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att medborgarförslaget anses besvarat.

Bakgrund

Kalle Årén har lämnat in ett medborgarförslag om att dela av gång/cykelbana med ett vitt streck och måla figurer med jämna mellanrum då man ser vart man ska gå respektive cykla. Detta som en lösning på att cyklande och gående ofta inte vet om ska hålla till på höger eller vänster sida.

Medborgarförslaget har remitterats till sektor samhällsbyggnad.

Skövde kommuns arbete med vilka vägar som ska prioriteras för utvecklingen av cykelinfrastrukturen i trafiksystemet inte är klarlagt. Under hösten 2015 påbörjas arbetet med att ta fram en cykelstrategi som kommer att ligga till grund för utbyggnaden av gång- och cykelvägnätet liksom för vägvisning, vägmarkering samt drift och underhåll. I detta arbete kommer en bred bild av dagens situation att ligga till grund för planering av förändringar.

Handlingar

Yttrande från sektor samhällsbyggnad 2015-08-20

Medborgarförslag 2015-04-17

Delges

Förslagsställaren

Sektor samhällsbyggnad

Kommunstyrelsen

Medborgarförslag om att märka gång/cykelbanor med vita streck och figurer

Sektor samhällsbyggnads förslag till beslut

Sektor samhällsbyggnad föreslår avslag på förslaget.

Sammanfattning

Under hösten 2015 påbörjas arbetet med att ta fram en cykelstrategi. Strategin kommer att ligga till grund för utbyggnaden av gång- och cykelvägnätet liksom för vägvisning, vägmarkering samt drift och underhåll. Förslaget om att dela på gång- och cykelbanor med vitt sträck och målade figurer avslås, då arbetet med cykelstrategin endast har inletts.

Handlingar som ingår i beslutet

Medborgarförslag

Sektor samhällsbyggnad

Eva Darolf Linnros
Sektorschef

Jan Bremer
Enhetschef

Hej jag heter Kalle och har en bra idé på hur vi skall kunna lösa problemet som ofta står skrivet om i tidningarna. Cyklar och gående, skall man gå på höger sida eller skall man gå på vänster sida. Problemen blir ju värre och värre ju fler El- cyklar i trafiken, (på gång/cykelbana. Min lösning är enkel. Dela av gång/cykelbana med ett vitt sträck och måla figurer med jämna mellanrum för då ser man vart man skall gå respektive cykla. För det där att man skall hålla till höger eller vänster fungerar inte i praktiken.

M,V,H Kalle

Karlhåkan Kalle Årén
Barkvägen 55A
541 64 Skövde
0708-956466
astaspjok@hotmail.com

Anette Nilsson

Från: FUNK-TEF-Tekniska Nämnden
Skickat: den 25 maj 2015 13:44
Till: FUNK-KOS-Kommunstyrelsen
Ämne: VB: Gång/cykelbana

Uppföljningsflagga: Följ upp
Flagga: Har meddelandeflagga

Från: Karlhåkan Årén [mailto:astaspjk@hotmail.com]
Skickat: den 22 maj 2015 11:40
Till: FUNK-TEF-Tekniska Nämnden
Ämne: Gång/cykelbana

Hej!!

Jag har lämnat ett medborgare förslag till er, om gång/cykelbanor.

Jag har nu kompletterande material, för jag fick se att Göteborg har gjort precis så som jag menar att det skall se ut. Se korten nedan.

M.V.H Karlhåkan Årén

*Ojusterat
/A.N.***KS § 211/15 Medborgarförslag om att bygga en cykelväg från
Karstorpsvägen, över Rånna, till Sätervägen**

KS2015.0288

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	215/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	211/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att medborgarförslaget anses besvarat.

Bakgrund

Christer Persson har lämnat in ett medborgarförslag om att bygga en cykelväg från Karstorpsvägen, över Rånna, till Sätervägen. Han skriver att det är många som använder sig av vägsträckan på cirka 4 kilometer och en förbättring i form av en cykelväg skulle troligtvis innebära att fler kunde både gå och cykla utan att för den skull vara rädd för att bli påkörd.

Medborgarförslaget har skickats på remiss till sektor samhällsbyggnad.

Skövde kommuns arbete med vilka vägar som ska prioriteras för utvecklingen av cykelinfrastrukturen i trafiksystemet inte är klarlagt. Under 2016 påbörjas arbetet med att ta fram en cykelstrategi. I detta arbete kommer en bred bild av dagens situation att ligga till grund för planering av förändringar.

Handlingar

Yttrande från sektor samhällsbyggnad 2015-09-09

Medborgarförslag 2015-05-26

Delges

Förslagsställaren

Sektor samhällsbyggnad

Kommunstyrelsen

Yttrande om medborgarförslag att bygga en cykelväg från Karstorpsvägen, över Rånna, till Sätervägen

Sektor samhällsbyggnads förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att avslå förslaget, då arbetet med vilka vägar som ska prioriteras för utvecklingen av cykelinfrastrukturen i trafiksystemet inte är klarlagt.

Bakgrund

För att utveckla en attraktiv och långsiktigt hållbar stad krävs ett helhetsperspektiv vid samhällsplanering, där de olika trafiksystemen och bebyggelseutvecklingen är två grundläggande element. Samhällsplaneringen ska stödja ett förändrat beteende, ett beteende som på lång sikt är hållbart. Under 2015 påbörjas därför arbetet med att ta fram en cykelstrategi och tillhörande planer för utveckling av cykelinfrastrukturen.

Förslaget om att bygga en cykelväg från Karstorpsvägen till Sätervägen föreslås avslås, då arbetet med vilka vägar som ska prioriteras för utvecklingen av cykelinfrastrukturen i trafiksystemet inte är klarlagt.

Handlingar som ingår i beslutet

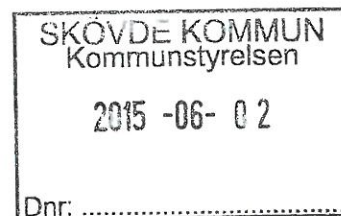
Skrivelse, Medborgarförslag

Sektor samhällsbyggnad

Eva Darolf Linnros
Sektorschef

Jan Bremer
Enhetschef

Skövde 2015-05-26

Hej,

Jag bor i Rånna och har sedan jag flyttade dit 2009 kunnat konstatera att trafiken har ökat i en större mängd. Med trafik avser jag cyklister, motorcyklar och bilar. Det är inte okänt för politiker och tjänstemän i kommunen att Rånnavägen som går från Karstorps-vägen till Sätervägen är slingrig, smal och i halvdant skick.

Jag vet att förslag har tidigare ställts till kommunen om en cykelväg till Rånna. Det förslaget vann inte gehör hos varken politiker eller tjänstemän. Jag finner det märkligt att västra sidan av RV 26 inte finns med i Skövde kommuns expanderingsplan. Det byggs cykelväg till Stöpen på den östra sidan men den västra sidan verkar vara en blind fläck hos ansvariga.

Rånnavägen trafikeras mycket framförallt under vår, sommar och höst. Vägen är populär hos cyklister och motorcykelförare dock är vägen inte optimalt utformad. Jag vill och kan inte cykla med mina barn på vägen på grund av dess utformning. Vägen innehåller ett antal mörka kurvor vilket inte är tillfredsställande ur ett säkerhetsperspektiv. Dess smalhet innebär också en ökad risk för såväl gående som cyklister.

Vidare är Rånnaområdet ett populärt utflyktsmål där man kan besöka Ryds ängar, Ryds grottor och Hushållningssällskapets verksamhet på Rånna egendom. Många som arbetar på SSS och bor i Säter, Lerdala och Berg genar över Rånna för att komma till jobbet. Det innebär också en ökad mängd biltrafik.

Vi är många som använder sig av denna vägsträcka på ca 4 kilometer och en förbättring i form av en cykelväg mellan Karstorpsvägen och Sätervägen skulle troligtvis innebära att fler kunde både gå och cykla utan att för den skulle vara rädd för att bli påkörd. Miljön skulle även den skonas genom mindre trafik samt att boende utefter Rånnavägen skulle ges möjlighet att bl.a. cykla till jobbet.

Mitt förslag: Bygg en cykelväg från Karstorpsvägen, över Rånna, till Sätervägen.

Med vänlig hälsning

.....
Christer Persson

Rånna Fallet

541 91 Skövde

0500-413233

072-5795795

KS § 206/15 Motion om fri WiFi

KS2015.0048

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	213/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	206/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att motionen anses besvarad.

Bakgrund

Douglas Hjalmarsson (FP) har lämnat in en motion om gratis WiFi.

I motionen föreslås att:

Kommunen ska utreda när, var och hur Skövde ska kunna skapa öppna nätverk på offentliga platser för fri WiFi

Motionen har skickats på remiss till avdelningen för IT.

Avdelningen för IT har föreslagit kommunfullmäktige att avslå motionen. Det finns inga aktuella planer på fritt trådlöst nät på allmänna platser i kommunens regi. Det beror på att rättsläget är oklart, att privata aktörer finns samt att nyttan inte är självklar eftersom de flesta har egna abonnemang. Däremot sker en kontinuerlig utbyggnad av kommunens trådlösa gästnät i anslutning till kommunens verksamhetsplatser. Trådlöst gästnät finns exempelvis på stadsbiblioteket, Arena Skövde, Billinge hov, samtliga skolor och i stadshuset.

SKL rekommenderar försiktighet eftersom det kan strida mot kommunallagen, praxis saknas, samt att det kan konkurrera med privata aktörer.

Helsingborg som erbjuder fritt kommunalt trådlöst nät i centrum utreds av konkurrensverket eftersom det kan konkurrera med privata aktörer.

Handlingar

Yttrande från avdelning IT och verksamhetsutveckling 2015-11-02

Motion 2015-02-02

Delges

Avdelningen för IT och verksamhetsutveckling

Yttrande om Motion om fri WiFi

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige avslår motionen om fri WiFi, främst eftersom rättsläget är oklart och parallell utbyggnad sker.

Bakgrund

Det finns inga aktuella planer på fritt trådlöst nät på allmänna platser i kommunens regi. Det beror på att rättsläget är oklart, att privata aktörer finns samt att nyttan inte är självklar eftersom de flesta har egna abonnemang.

Däremot sker en kontinuerlig utbyggnad av kommunens trådlösa gästnät i anslutning till kommunens verksamhetsplatser. Trådlöst gästnät finns exempelvis på stadsbiblioteket, Arena Skövde, Billinge hov, samtliga skolor och i stadshuset.

SKL rekommenderar försiktighet eftersom:

- * Det kan strida mot kommunallagen, praxis saknas.
- * Det kan konkurrera med privata aktörer.

Helsingborg som erbjuder fritt kommunalt trådlöst nät i centrum utreds av konkurrensverket eftersom det kan konkurrera med privata aktörer.

Douglas Hjalmarsson (FP) har lämnat in en motion om gratis WiFi. I motionen föreslår han att Skövde kommun ska utreda när, var och hur Skövde ska kunna skapa öppna nätverk på offentliga platser för fri WiFi.

Sektor styrning och verksamhetsstöd

Avdelningen för IT & verksamhetsutveckling

Fredrik Edholm

IT-chef

2015-02-02

MOTION

Fri WiFi

Allt fler städer (Helsingborg är ett bra exempel) som vill ligga i framkant vad gäller modern informationsteknik skapar öppna nätverk på offentliga platser för att göra det möjligt att surfa kostnadsfritt. Besöksnäringen växer i Skövde. Högskolan, näringslivet, militära verksamheten expanderar. Fri WiFi skall finnas där många människor vistas. Nätverket skall göra det enkelt att skaffa information om vad som händer i Skövde, vad det finns för utbud av kultur, fritid, turism, näringsliv, utbildning, bostäder, affärer, restauranger mm I första hand kan utbyggnaden av öppna nätverk ske i Stads kärnan, Arenaområdet, Billingens fritidsområde, Högskolans campus och Portalen.

Jag föreslår fullmäktige besluta

att utreda när, var, hur Skövde skall kunna skapa öppna nätverk på offentliga platser för fri WiFi.

Douglas Hjalmarsson (FP)

KS § 212/15 Logotyp Skövde och grafisk profil för Skövde kommun samt majoritetsägda bolag

KS2015.0488

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	210/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	212/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att:

1. Anta förslaget "Logotyp Skövde" 2015-11-16.
2. Anta den föreslagna koncernövergripande grafiska profilen "Grafisk profil för Skövde kommun och majoritetsägda bolag" 2015-11-16.
3. Kommunstyrelsen får i uppdrag att besluta om en grafisk manual för Skövde kommun.
4. Skövde Stadshus AB får i uppdrag att besluta om en grafisk manual som ska gälla för bolaget och dess dotterbolag. Finansieras av Skövde Stadshus AB.

Yrkanden

Leif Walterum (C) yrkar bifall till kommunstyrelsen arbetsutskotts förslag till beslut.
Maria Hjærtqvist (S) yrkar att Skövde kommun ska läggas till logotypen.

Beslutsgång

Ordförande ställer de båda yrkandena mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar enligt kommunstyrelsen arbetsutskotts förslag till beslut.

Bakgrund

Hösten 2013 fick kommunikationschefen i Skövde kommun i uppdrag av kommundirektören att ta fram en ny grafisk profil. Den nuvarande profilen för Skövde kommun togs fram 2001. I dagsläget har flera kommunala verksamheter egna logotyper och grafiska profiler. Detta gör att bilden av Skövde kommun upplevs som spretig och otydlig, enligt en medborgarundersökning gjord våren 2015. Den nuvarande profilen fungerar mindre bra utifrån dagens sätt att kommunicera exempelvis i digitala kanaler.

Arbetet inleddes med en förstudie som kommunikationsenheten gjorde tillsammans med en extern varumärkeskonsult. Detta arbete mynnade ut i en analys och rekommendation för det fortsatta arbetet med den grafiska profilen. Rekommendationen var att kommunikationen för Skövde, Skövde kommun och kommunala bolag borde "gå mot största möjliga samordning", för att på bästa sätt bidra till att stärka varumärket Skövde. Den politiska, såväl som den kommunala ledningen var enig att följa rekommendationen om att "gå mot största möjliga samordning". En medborgarundersökning som genomfördes under hösten 2014 visar att det är viktigt för invånare att känna till att Skövde kommun står bakom kommunikationen. Fler än sju av tio tycker också att det är viktigt att veta om ett bolag är kommunalt. Vid årsskiftet 2014/2015 skapades ett projekt som syftade till att ta fram den nya grafiska profilen som kom att omfatta både Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen. Projektorganisationen har bestått av såväl sektorchefer, VD:ar i de majoritetsägda bolagen, avdelningschefer och andra medarbetare med olika roller, erfarenhet och bakgrund. Under

projektets gång har man även haft dialog med invånare med olika bakgrund i åldrarna 17-81 år genom en workshop. Reklambyrån Infab Vitamin och kommunikationsenheten i Skövde kommun har, i dialog med projektorganisationen, tagit fram förslaget på logotyp "Skövde" och den koncernövergripande grafiska profilen.

Med en koncernövergripande grafisk profil säkerställer vi att Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen använder samma typsnitt, färger, layoutsystem, bild- och illustrationsmanér. I profilen finns även regler för hur nya bolags logotyper ska utformas och hur bolagen i sin grafiska kommunikation ska tydliggöra att de är "en del av Skövde kommun". Den koncernövergripande grafiska profilen beslutas av kommunfullmäktige.

En grafisk manual för Skövde kommun beskriver hur kommunens verksamheter ska utforma sin kommunikation i olika kommunikationskanaler. Denna manual kommer att fastställas av kommunstyrelsen.

En grafisk manual ska tas fram som beskriver hur de majoritetsägda bolagen och andra dottervarumärken till Skövde kommun ska utforma sin kommunikation utifrån den koncernövergripande grafiska profilen. Denna grafiska manual beskriver också hur det i olika kommunikationskanaler (exempelvis på fasadskyltar, på en webbplats, i tryckt material och mobila applikationer) ska tydliggöras att bolaget/dottervarumärket är en del av Skövde kommun.

Syfte

Profilen behöver göras om för att på bästa sätt bidra till att stärka varumärket Skövde. Det uppnår vi genom att den nya profilen:

- gör det lättare för våra invånare och besökare att förstå vilka tjänster, verksamheter och bolag som är en del av Skövde kommun
- fungerar bra i alla kommunikationskanaler och går att anpassa beroende på vem vi kommunicerar med och vad vi vill säga
- är gemensam och då blir kommunikationen mer kostnadseffektiv

Finansiering

Framtagning av ny logotyp för Skövde, den koncernövergripande grafiska profilen, den grafiska manualen för Skövde kommun och den grafiska manualen för de majoritetsägda bolagen uppskattas kosta runt en miljon kronor. Övergången till den nya profilen för Skövde kommun uppskattas kosta runt 500 000 kronor. Den koncernövergripande profilen och Skövde kommuns grafiska manual finansieras av Skövde kommun. Den grafiska manualen för de majoritetsägda bolagen finansieras av Skövde Stadshus AB. Framtagning av logotyper för bolag som idag inte har en egen logotyp (SkövdeNät AB) samt eventuella frivilliga justeringar av de befintliga bolagens logotyper finansieras av bolagen själva.

Handlingar

Logotyp Skövde och grafisk profil för Skövde kommun samt majoritetsägda bolag
Övergripande Implementeringsplan

Delges

Samtliga sektorer
Samtliga majoritetsägda bolag

Övergripande implementeringsplan ny logotyp Skövde och ny grafisk profil för Skövde kommun och majoritetsägda bolag

Skövde kommun

Efter att kommunfullmäktige har beslutat om den koncernövergripande grafiska profilen och kommunstyrelsen har beslutat om den grafiska manualen (4 april 2016) för Skövde kommun, ska den nya profilen finnas på:

1. allt nytt som produceras
2. Skövde kommuns webbplatser och officiella digitala kanaler
3. alla nödvändiga mallar, blanketter m.m.
4. fasadskyltar på verksamhetslokaler som idag har en egen logotyp/grafisk profil
5. mässmaterial (> augusti 2016)
6. verksamhetssystem i den mån det går att ändra profil (inom 6 mån)
7. prioriterade objekt: fordon, flaggor, mässmaterial (inom 12 månader)

Övrigt för Skövde kommun byts ut efterhand, i takt med att nytt beställs.

Majoritetsägda bolag

Senast inom 24 månader efter det att den grafiska manualen för de majoritetsägda bolagen har beslutats ska bolagens kommunikation ha anpassats utifrån de regler som anges i den koncernövergripande profilen. Den nya profilen ska då finnas på allt nytt material som bolagen tar fram.

Till styrgruppen för grafisk profil Skövde kommunkoncern

Skövde 2015-11-03

Synpunkter på förslag till beslut om logotyp och grafisk profil för Skövde kommun samt majoritetsägda bolag.

Redan idag finns det med i AB Skövdebostäders ägardirektiv att tydliggöra att vi är en del av Skövde kommunkoncern. Att fortsätta göra så är alltså självklart.

Vi har deltagit aktivt i arbetet med att ta fram ett förslag till grafisk profil och upprepat lämnat synpunkter som vi nu inte tycker att det förslag som idag presenteras tar hänsyn till.

- Vi ser en stor risk att kommunala bolag sammanblandas med kommunal förvaltning. Skillnaderna är viktiga i många sammanhang. Det gäller bland annat ansvarsfrågor, ekonomiska förutsättningar och vilka lagar som gäller.
Exempelvis
  - AB Skövdebostäders styrelse och vd har ett annat juridiskt ansvar än en kommunal förvaltning.
  - AB Skövdebostäders verksamhet är inte skattefinansierad.
  - AB Skövdebostäder måste enligt lag tillämpa affärsmässiga principer.
- Vi saknar analys över vilka konsekvenser detta beslut kan få för respektive bolag och även för kommunen i stort. En förändring av grafisk profil är också förenat med stora kostnader. Vi har heller inte sett exempel på andra platser i Sverige där man tagit samordningen så långt som i detta förslag. I de exempel som finns bedöms istället ofta betydelsen av starka individuella varumärken som oerhört viktig för att förstärka helheten.
- De majoritetsägda bolagen befinner sig på en konkurrensutsatt marknad där ett starkt varumärke är viktigt. Starka separata varumärken kan och bör istället användas för att anpassa kommunikation till olika målgrupper och för olika syften. På så sätt förstärks hela kommunkoncernen.

Som representant i styrgruppen för arbetet kan jag med ovanstående som bakgrund inte ställa mig bakom förslaget såsom det nu är formulerat. Jag anser att det istället ska vara upp till varje bolag att göra en professionell bedömning av vilken affärsnytta en anpassning till den koncernövergripande grafiska profilen ger utifrån marknad, konkurrens och målgrupper samt jämföra eventuell nytta med kostnaderna för implementering av förändringen.

AB Skövdebostäder
Dan Sandén
VD

SKÖVDEBOSTÄDER

Grafisk profil

Skövde kommun och majoritetsägda bolag

Innehåll

Strategisk grund **3**

Gemensam för Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen

Grafisk profil **13**

Gemensam för Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen

Avsändare **30**

Exempel på appliceringar **42**

Strategisk grund

Gemensam för Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen

Varumärkesstrategi

Varumärkesstrategin för Skövde kommunkoncern baserar sig på att det finns ett modervarumärke (Skövde kommun) och ett antal dottervarumärken (majoritetsägda kommunala bolag eller utvalda verksamheter).

Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen samlas kring de gemensamma kärnvärdena; kraft, mod och glädje. Modervarumärket Skövde kommun och dess dottervarumärken ska tillsammans bidra till att Skövde når den önskade position som uttrycks i Vision Skövde 2025: *”Skövderegionen är känd i landet som en välkomnande och växande region där människor möts, verkar och mår bra.”*

Profilstrategi

Skövde kommun och majoritetsägda kommunala bolag ska använda den koncernövergripande grafiska profilen i sin visuella kommunikation, det vill säga gemensamma färger, typsnitt, bildmanér och illustrationsmanér samt layoutsystem.

Organisationen Skövde kommun, med sina kommunala verksamheter och profilerande kommunikation för platsen, använder den koncernövergripande profilen och samlas under varumärket Skövde och en gemensam avsändare ”logotypen Skövde” (skölden med S:ta Elin i kombination med ordet Skövde).

Dotterbolagsvarumärken och dottervarumärken använder den koncernövergripande grafiska profilen i kombination med en egen logotyp. När nya logotyper tas fram för dottervarumärken och dotterbolagsvarumärken utformas dessa utifrån angivna regler i detta dokument (se sidan 33). Dotterbolagsvarumärken och dottervarumärken som har en etablerad logotyp, rekommenderas att över tid justera sina befintliga logotyper i enlighet med hur nya logotyper ska utformas.

Varumärkeshierarki

Modervarumärket – Skövde kommun

Detta varumärke används som avsändare för all kommunikation som organisationen Skövde kommun står bakom. Modervarumärket använder den koncernövergripande grafiska profilen och logotypen Skövde som avsändare.

Dottervarumärken

Verksamheter som av särskild anledning behöver kommuniceras som dottervarumärken lyder under den koncernövergripande grafiska profilen, men har egna avsändare.

Dotterbolagsvarumärken

Majoritetsägda kommunala bolag som drivs utanför Skövde kommuns organisation lyder under den koncernövergripande grafiska profilen, men har egna avsändare.

Samverkansplattformar och samverkansprojekt

Samverkansplattformar och samverkansprojekt där Skövde kommun bidrar med ett *större* finansiellt stöd och/eller där det är viktigt att kommunicera dessa för att stärka varumärket Skövde, ska dessa kommuniceras med logotypen Skövde som avsändare.

För samverkansplattformar och samverkansprojekt där Skövde kommun endast bidrar med *mindre* finansiellt stöd och/eller där det inte är nödvändigt att tydliggöra kopplingen till Skövde kommun och/eller där det inte är viktigt att kommunicera under avsändaren Skövde för att stärka varumärket Skövde kan dessa kommuniceras som individuella varumärken.

Kommunikationschefen i Skövde kommun fattar beslut i varje enskilt fall.

Namnstrategi modervarumärke

Vi tar bort ordet kommun och kommunicerar endast Skövde.

Våra invånare skiljer inte på plats och kommun enligt undersökningar. Vi kommunicerar enhetligt och skiljer inte på plats och kommun.

Skövde som centralort och Skövde regionen kommuniceras enklare genom att endast använda Skövde.

Vi anpassar kommunikationen, så att den blir mer mottagarorienterad.

Därför använder vi enkla och beskrivande namn på våra verksamheter när vi kommunicerar och vi undviker namn som bygger på vår organisatoriska indelning.

SKÖVDE

Nivå 1 Varumärkesnamn

Nivå 2 Verksamhetsnamn

Skövde kulturhus

Nivå 3 Övriga namn

Konstutställning (rubrik)

Nivå 4 Organisatoriska/juridiska namn

Skövde kommun

Nivå 1

Varumärkesnamn

Vi placerar vår logotyp som tydlig avsändare i prioriterade ytor, så som på webbsidor eller i något av de fyra hörnen på en affisch eller en trycksak. Nivå 1 är obligatorisk.

Nivå 2

Verksamhetsnamn

Ibland har mottagaren behov av att veta vilken verksamhet i staden som kommunicerar. Då lyfter vi fram verksamhetsnamnet i en prioriterad yta, på en webbsida, i något av de fyra hörnen, eller i rubrik. Varumärkesnamnet ska även i dessa fall stå med som tydlig huvudavsändare på samma kommunikativa nivå (se Nivå 1), exempelvis genom placering i ett annat hörn. Vi placerar inte avsändaren diagonalt.

Nivå 3

Övriga namn

I vissa fall finns det ett behov av att lyfta fram övriga namn i kommunikationen. Det kan handla om ett projekt, evenemang, erbjudande eller en aktivitet. Dessa kan lyftas fram i innehåll eller i rubrik, men ska inte uppfattas som avsändare för kommunikationen.

Nivå 4

Organisatoriska/juridiska namn

I vissa sammanhang behöver den organisatoriska tillhörigheten visas för att förtydliga avsändaren. Informationen har då en nedtonad placering, exempelvis i nederkant på en affisch eller på insidan eller baksidan av en broschyr.

Lorem ipsum Giam facea sumqus alit, quo corrovit, sequas susam este porporat anducilibus quod quo cus, ut peri conectur? Nus, qui reicid erspedi issim quiberio.

Maximporrum av Skövde kommun.

Grafisk profil

Gemensam för Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen

Färger

Färger

Färgpaletten hämtar sin inspiration dels från platsen Skövde och människorna där, dels från färgerna i visionssymbolen. Paletten hjälper till att gestalta våra kärnvärden kraft, mod och glädje.

Färgsättningen bygger på kontrasterna mellan de aktiva, glada och modiga kulörerna mot de mer dämpade färgerna som hämtat inspiration från Skövdes natur och berget Billingen.

I paletten ingår en varm kalkstensgrå färg och en kall skifferstensgrå färg, att kontrastera mot.

Färgpaletten är bred för att kunna skapa bra förutsättningar för de olika verksamheterna och för bolagen att få ut sina budskap till sina respektive målgrupper på bästa sätt.

Färgernas exakta färgnummer för färgsystemen PMS, RGB och CMYK kommer att återfinnas i den grafiska manualen för Skövde kommun och den grafiska manualen för dottervarumärken och majoritetsägda bolag, efter att noga ha testats i olika kanaler för att få fram de bästa nyanserna. Det kommer vara samma färgnummer för både Skövde kommun och de majoritetsägda bolagen. Samtliga färger får användas i toner av den 100 procentiga färg-kulören enligt instruktioner i den grafiska manualen.

Typsnitt

Typsnitt

Vi har valt att i alla sammanhang använda oss av två Google-typsnitt; Source Sans Pro och Source Serif Pro. De är valda utifrån tillgänglighetsperspektiv, för att ge karaktär och skapa möjligheter för de olika verksamheterna i koncernen att på bästa sätt utforma olika typer av budskap riktade till sina olika målgrupper, genom att det finns många skärningar att välja mellan för att få ett unikt och bra utseende.

1) Source Sans Pro

Används för rubriker, mellanrubriker, kortare brödtexter, bildtexter etc.

2) Source Serif pro

Används i första hand för längre brödtexter ur ett tillgänglighets- och läsbarhetsperspektiv.

I den grafiska manualen kommer det att finnas rekommendationer för viktningar och storlekar för typografin.

1. Source Sans Pro

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

2. Source Serif Pro

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890!"#€%&/()=?`\*`

Source Sans Pro

SKÖVDE	<i>SKÖVDE</i>
SKÖVDE	<i>SKÖVDE</i>
SKÖVDE	<i>SKÖVDE</i>
SKÖVDE	<i>SKÖVDE</i>
SKÖVDE	<i>SKÖVDE</i>
SKÖVDE	<i>SKÖVDE</i>
Skövde	<i>Skövde</i>
Skövde	<i>Skövde</i>
Skövde	<i>Skövde</i>
Skövde	<i>Skövde</i>
Skövde	<i>Skövde</i>
Skövde	<i>Skövde</i>

Ab ist aut adions

Soloreheni do luptatius aut eos quunt dolentium eum aut denime re consequae audae ea nimet aspitatatur?

Corum hil ist odios vendit voluptates est que corem as nonsedis autate dipiet quo te nimpero et quos debisi-tiatem et eos iliam, aut molupta quae saperero ommo luptist, conem sa prae molupti oribeatet ere parchil et moloremestiis invel ever ferchil iustor aut fuga.

Corum hil ist odios vendit voluptates est que corem as nonsedis autate dipiet quo te nimpero et quos debisi-tiatem et eos iliam, aut molupta quae saperero ommo luptist, conem sa prae molupti oribeatet ere parchil et moloremestiis invel ever ferchil iustor aut fuga.

**LOREM IPSUM
DOLOR SIT**

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET

**Lorem ipsum
dolor sit amet**

Lorem ipsum dolor sit amet

Source Serif Pro

SKÖVDE
SKÖVDE
SKÖVDE

Skövde
Skövde
Skövde

Ab ist aut adions

Soloreheni do luptatus aut eos quunt dolentium eum aut denime re consequae audae ea nimet aspiratatur?

Corum hil ist odios vendit voluptates est que corem as nonsedis autate dipiet quo te nimpero et quos debisi-tiatem et eos iliam, aut molupta quae saperero ommo luptist, conem sa prae molupti oribeatet ere parchil et moloremestiis invel ever ferchil iustor aut fuga.

Corum hil ist odios vendit voluptates est que corem as nonsedis autate dipiet quo te nimpero et quos debisi-tiatem et eos iliam, aut molupta quae saperero ommo luptist, conem sa prae molupti oribeatet ere parchil et moloremestiis invel ever ferchil iustor aut fuga.

LOREM IPSUM
DOLOR SIT AMET
LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET

Lorem ipsum
dolor sit amet
Lorem ipsum dolor sit amet

Bildmanér

Bildmanér

Bildmanéret hämtar sin inspiration från platsen Skövde och människorna där. Där finns ett kontrastfyllt, spännande bildspråk som vi kallar "Skövdes ögonblick och kontraster". Bilderna kan samspela med varandra för att uppnå detta. Bildspråket ger Skövde en stor möjlighet att skapa ett unikt uttryck.

Bilder är ett viktigt verktyg för att nå våra målgrupper. En bild förhåller sig alltid till ett budskap och ett sammanhang. Grundregeln för de bilder vi använder är att de aktivt ska förmedla de budskap vi vill ge.

Vi skiljer på verksamhetsbilder och profilbilder. Verksamhetsbilderna beskriver den dagliga verksamheten. De ska vara relevanta, och locka fram en känsla av delaktighet, nyfikenhet och engagemang.

Våra profilbilder ska stärka varumärket Skövde och förmedla en känsla, en egenskap eller ett värde.

Bilderna ska kännas äkta och välkomnande och representera den mångfald och de människor som finns i Skövde.

Mjuk – Hård

Varm – Kall

Ljus – Mörker

Stilla – Aktiv

Stor – Liten

Urban – Lantlig

Långt borta – Nära

Historia – Framtid

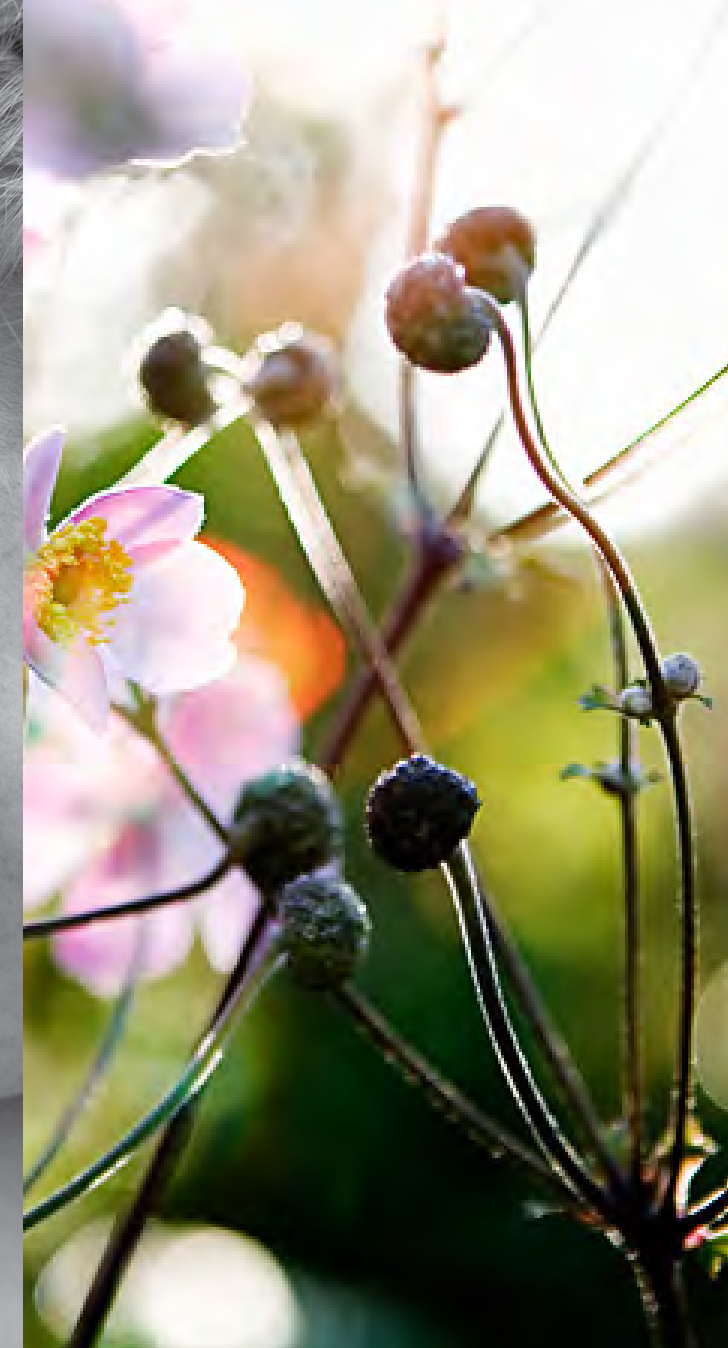

Foto: Johnér Bildbyrå

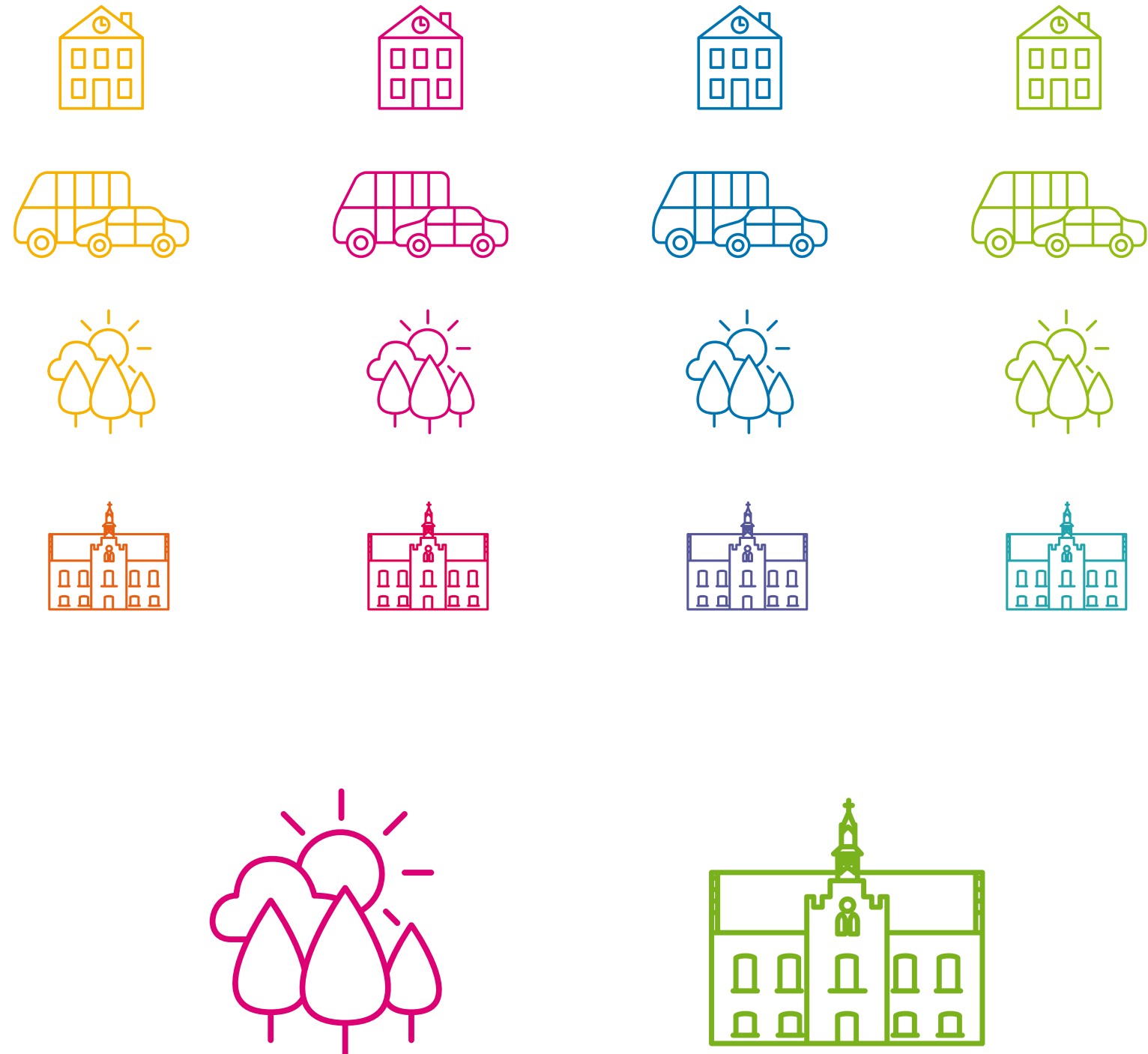
Illustrationsmanér

Illustrationsmanér

Ibland är det svårt att kommunicera med bilder. Ett alternativ är att använda illustrationer. En annan möjlighet är att kombinera bilder och illustrationer.

I den grafiska profilen finns ett grundläggande linjärt manér, inspirerat av visionssymbolen och våra kärnvärden. Det kan användas som det är eller utvecklas ytterligare, exempelvis med hjälp av färgplattor. Färgplattorna kan variera i ton och opacitet av färgerna i färgpaletten. Linjerna varieras på samma sätt.

Layoutsystem

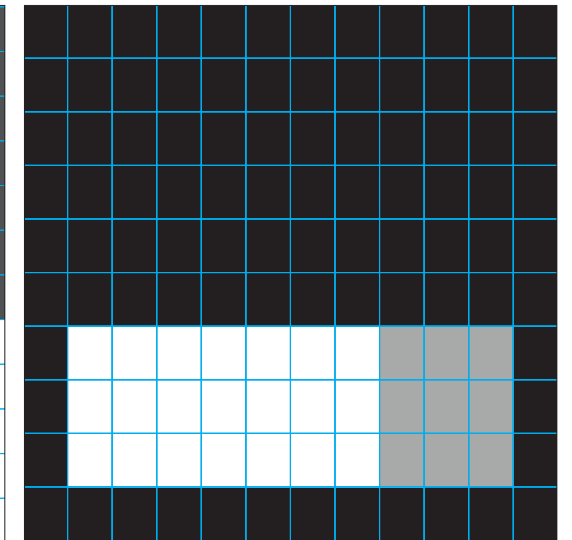
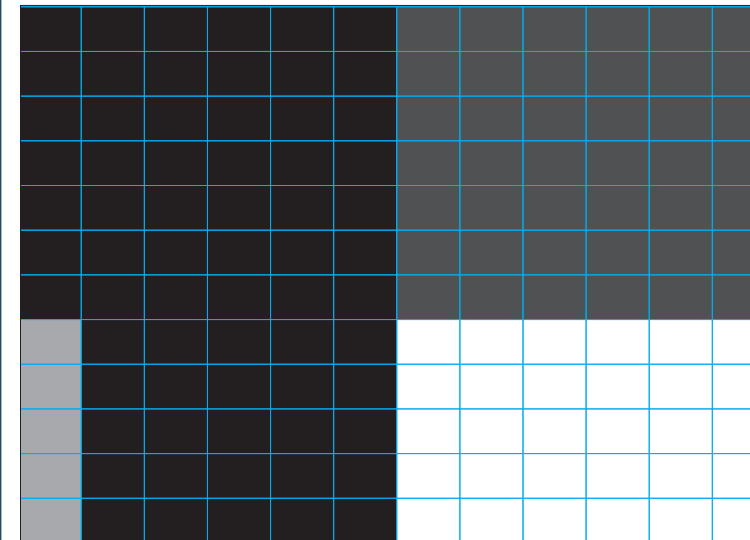
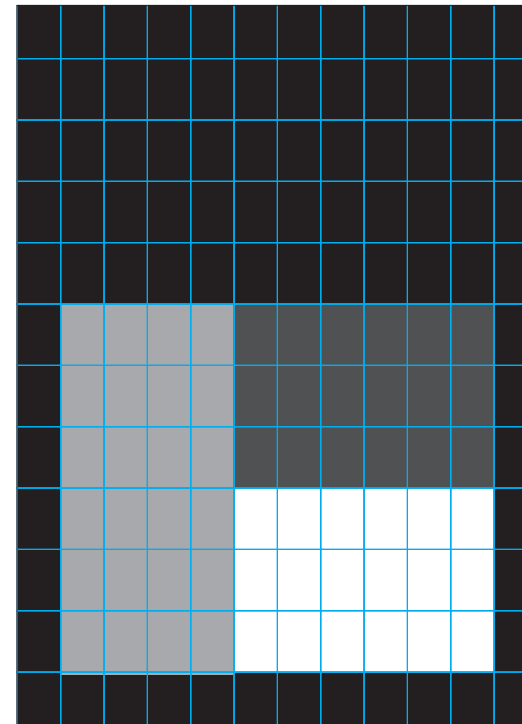
Layoutsystem

Layoutsystem används för att definiera storlek och placering av logotyp samt strukturera upp text, bilder, illustrationer och färgplattor. Det sparar tid och ger ett sammanhållet utseende i kommunikationen.

Skövdes gemensamma layoutsystem är byggt för att främja bildmanéret och proportionerna på layoutsystemets rutor skapar möjlighet att framhäva bildernas budskap, oberoende av deras komposition. Fördelningen mellan bilder och text anpassas efter det budskap som förmedlas. Hur rutnätet fungerar kommer att beskrivas i detalj i den grafiska manualen.

Layoutsystemet förenklar vardagen för den enskilda medarbetaren. För de vanligaste publikationerna, annonser, affischer och så vidare, kommer det att finnas mallar som är enkla att använda.

Layoutsystemet ger stöd och tydliga riktlinjer för såväl interna kommunikatörer som externa kommunikationsbyråer.

Visionssymbolen

Visionssymbolen

Visionssymbolen är inte en avsändare utan ett projektnamn med en symbol. Därför hanterar vi den utifrån nivå 3 i namnstrategin; Övriga namn.

Avsändare

Heraldiskt vapen

Heraldiskt vapen

Det heraldiska vapnet med S:ta Elin av Skövde behålls i sin befintliga utformning, men används inte längre som Skövde kommuns logotyp och avsändare.

Skövdes heraldiska vapen används enbart vid speciella tillfällen. Dessa beskrivs i den grafiska manualen.

SKÖVDE KOMMUN

Logotyp Skövde

Används som avsändare för modervarumärket Skövde kommun och vid platskommunikation, som Skövde kommun eller ett majoritetsägt bolag står bakom.

Logotyp Skövde

– för modervarmärket och vid platskommunikation

Bakgrund, symbolen

Åtta av tio Skövdebor förknippar S:ta Elin och det heraldiska vapnet med Skövde kommun enligt en medborgarundersökning som gjordes 2014. S:ta Elin är således viktig en viktig symbol för Skövdeborna som förenar dagens Skövde med våra rötter från medeltiden. Att använda S:ta Elin som en del av Skövde kommuns avsändare lyfter fram Skövdes särskiljande historia och skapar goda möjligheter att föra vidare berättelsen vidare till kommande generationer. Den nya logotypen lyfter fram S:ta Elin som person genom att förstora hennes ansikte och låta henne möta betraktaren med blicken. Denna utformning ger större möjligheter till individuella variationer i övrig design, beroende på målgrupp och budskap.

För att få fram Skövdes kärnvärden *kraft*, *mod*, och *glädje*, samt känslan av en varm och välkomnande stad, används hjärtat som finns med i versionen från 1917.

Skövdes vapen enligt dagens version.

Skövdes stadsvapen 1917.

Logotyp

Skölden med S:ta Elin i den nya logotypen får användas i tre färgställningar: röd, positiv (mörkgrå) och negativ (vit).

Namnet *Skövde* skrivs versalt med typsnittet Museo Sans Rounded. Ordbilden är formgiven med utgångspunkt från det typsnittet.

Varianter på logotypens utförande

1. Logotypen finns i två utföranden; stående och liggande.

Logotypen finns även i en positiv (vit) och en negativ (mörkgrå) version. Syftet är att få en flexibel användning som på bästa sätt för fram budskapet till respektive målgrupp.

Den röda versionen används vid myndighetskommunikation. Vid profilerande kommunikation används främst de positiva och negativa varianterna.

2. Skölden med S:ta Elin kan användas som frostad dekor på glasytor. I dessa fall läggs enbart symbolen, utan text, i en procentuell ton enligt föreskrifter i manual.

3. Sigillet, skölden med S:ta Elin och texten *en del av Skövde kommun*, används av dottervarumärken och dotterbolagsvarumärken i kombination med deras logotyper. Syftet är att förtydliga att dottervarumärket/dotterbolagsvarumärket är en del av Skövde kommun.

1.

Stående logotyp

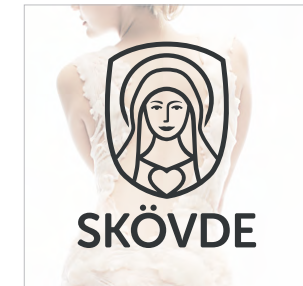
Röd

Positiv (vit)

Negativ (mörkgrå)

Flexibilitet

Liggande logotyp

Röd

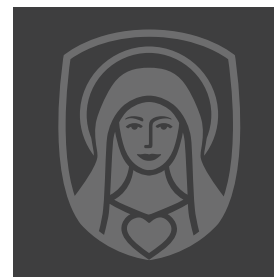
Positiv (vit)

Negativ (mörkgrå)

2.

Dekor

Positiv

Negativ

3.

Sigill

Avsändare, bolag

Regler för utformningen av logotyper för nya bolag
och bolag som idag inte har en etablerad logotyp

Regler för utformning av logotyper för nya dotterbolagsvarumärken och dottervarumärken

Namn

Enligt namnstrategin, det vill säga ordet Skövde + verksamhetsnamn.

Visuell utformning

Samma typografi som moderlogotypen, det vill säga versaler med typsnittet Museo Sans Rounded.

Ordbilden av Skövde blir unik och därför grundläggande i den specifika typograferingen.

Ordet Skövde typograferas i fet stil och verksamhetsnamnet i mager stil. Symbolen ska ha en koppling till verksamheten. Kopplingen till modern sker genom samma ritteknik som används i skölden med S:ta Elin.

Logotypen här nedan är ett fiktivt exempel. Logotypen för SkövdeNät AB var inte framtagen och beslutad när detta dokument skrevs.

Stående

Liggande

Rekommendation för anpassningar av befintliga logotyper

Typografi

Bör ändras över tid till samma som moderlogotypen. Om ordet ”Skövde” finns med i bolagsnamnet bör detta typograferas i fet stil och den övriga delen av bolagsnamnet i mager stil, på samma sätt som i logotyper för nya dottervarumärken och dotterbolagsvarumärken.

Symbol – form

Anpassa om möjligt figuren till den ritteknik som används i logotyper för nya dottervarumärken och dotterbolagsvarumärken.

Symbol – färg

Anpassa om möjligt färgen till färgpaletten i denna grafiska profil. Exakta färgnummer anges i den grafiska manualen.

Kommunikativ koppling till modervarumärket

Regler som gäller samtliga dottervarumärken
och dotterbolagsvarumärken

Kommunikativ koppling till modervarumärket

Samtliga dottervarumärken och dotterbolagsvarumärken ska visa att man tillhör Skövde kommun genom att sätta sigillet eller textraden ”En del av Skövde kommun” i nära anslutning till logotypen. Detta kan göras på flera sätt, se exemplen här till höger.

Valet av sigill eller textrad är fritt, men sigillet används med fördel när förutsättningarna kräver en flexiblare lösning, som till exempel på fasadskyltar, medan textraden alltid ska stå i direkt anslutning till logotypen (se exempel på sidan 60-64). Exakta utformningar visualiseras i kommande grafiska manualer för bolagen.

Appliceringar

Så här kan profilen se ut i olika sammanhang

Olika typer av kommunikation inom Skövde kommun

Skövde växer! Vi bygger om Storgatan under perioden 5/6-9/8.

Nem am il lignie nihit, sedi doluptate consed et voles et ius, od ma quamus quatis ea audipsae earia nihitibustio quisit, soluptatio. Adiorio estio qui doluptati ditio de et eribus ea conectiur a quo dicimin uparum. Nem am il lignie nihit, sedi doluptate consed et voles et ius, od ma quamus quatis ea audipsae earia nihitibustio quisit, soluptatio. Adiorio estio qui doluptati ditio de et eribus ea conectiur a quo dicimin uparum Nem am il lignie nihit, sedi doluptate consed et voles et ius, od ma quamus quatis ea audipsae earia nihitibustio quisit, soluptatio.

Ad quibus inum con emquam, sit dolum, aut que quoditem rerovit doluptae. Uciat ut vent asperum rem lat labo. Attempor emporet fervanque si ulliquam inci ulitit porum iur? Quidelendit venis aut pa prepe commosum nobist, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti acrapit eum incid ma sam, qui disquos altiumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi re voles moloret oviditatur?

Volor sectur, si velliri ossitio nsequi nem excerore secus commissequi volore solora dempore sistaetur sandae vellupibus re que peles dolupta sedis quasiti con por si dendipsandi doluptatem excess amistrum vent debitaqua voluptat.

Nem faculleritio ent a que voluit magnieui ut es de landit voluptaquis et silibusaeo mi, conseqe ped et volum que num dita debit, cones as re il in num latibeari illitate porate nat pe nam explatis endusda doluptatur senda verio dolutempore que rem fugita niet ut eaque magnam, commihit omnihil molupti onserios, soluptia ex eriae essus quae ea am ventibu tapero di aliquo qui dolorep erest, solore cus voluptat.

Te voluptaque labores unt verrum voleasse quatendi blacis acest eos aliqui od quibus ut quam quataepatur as nonsequas volupta tetur? Quisquid excerferate neniporro idel int, cus, num aci dolupta tusant et aut utaspe es inihillique di ulpa pliqui il eos doloreserit voluptates sequi tectibe riation re etusa quis rerum quosa sus, volor andae libus vollaut est est, tem qui te volorio totatur?

Vitem quo doluptatur mi, seni onmollorum illi-berum quis inimuscid que volorpo reatia por apidisi aliqie minis estium voluptio con re, que ne non cus rerci bea pere nis dolor maio toriore conseqi am ut hit facessi mentis moluptae velectatur re latquis sed ma con porepate inos doluptur, velest, niaepre henMin cullautas con ratiatur, et quatit?

Ari invelu ptioris dolupturerum dolupicabo. Adicae que debis non nobitat a di dolesendaest ant.

Natur zero eatur? Ex ipsausci taerume ipsam et ma num et exerupt aturitaesti quam, as esamint, cori ipiat qui conseqe min eaque nisi, ipsam, commis que cus, ut rem expere quiant ea vereserum aut endende il magnaciis et alit antibas, tempor aut ant irvent resequam, earita nonseqe parum, am quiant rendis a verapis sit rendior a aborem fuga. Ute sima:gnistem qui id modipsae voloremporis et ut re qui nimaion excepta turitatem fuga. Arum doluptatur re dundandicit laborestibus sit volupta tionsed minis

Ad quibus inum con emquam, sit dolum, aut que quoditem rerovit doluptae. Uciat ut vent asperum rem lat labo. Attempor emporet fervanque si ulliquam inci ulitit porum iur? Quidelendit venis aut pa prepe commosum nobist, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti acrapit eum incid ma sam, qui disquos altiumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi re voles moloret oviditatur?

Ad quibus inum con emquam, sit dolum, aut que quoditem rerovit doluptae. Uciat ut vent

asperum rem lat labo. Attempor emporet fervanque si ulliquam inci ulitit porum iur? Quidelendit

venis aut pa prepe commosum nobist, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti

acrapit eum incid ma sam, qui disquos altiumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi

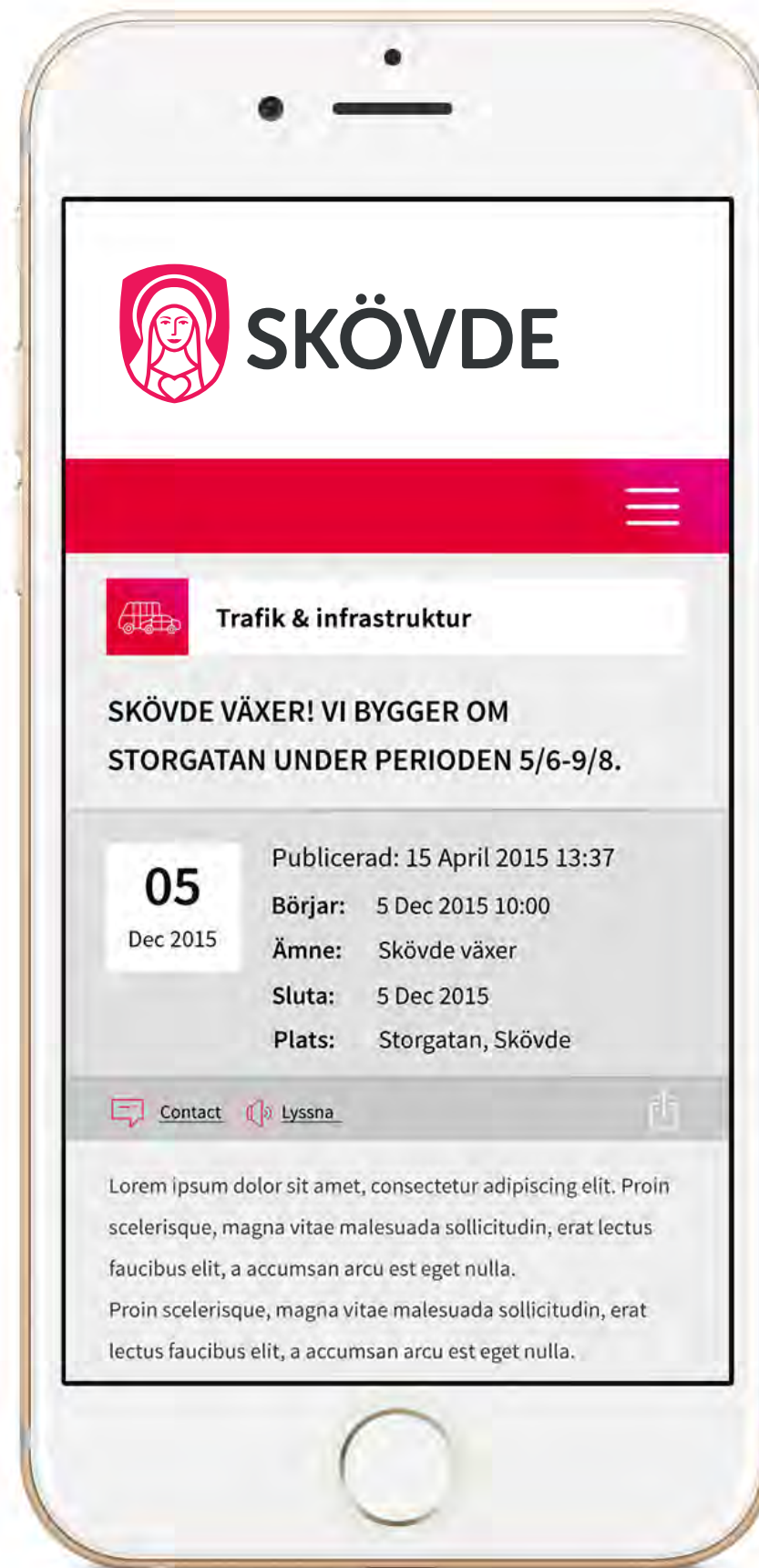
re voles moloret oviditatur? Uciat ut vent asperum rem lat labo. Attempor emporet fervanque si ulliquam inci ulitit porum iur? Quidelendit venis aut pa prepe commosum nobist, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti acrapit eum incid ma sam, qui disquos altiumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi

Myndighetskommunikation

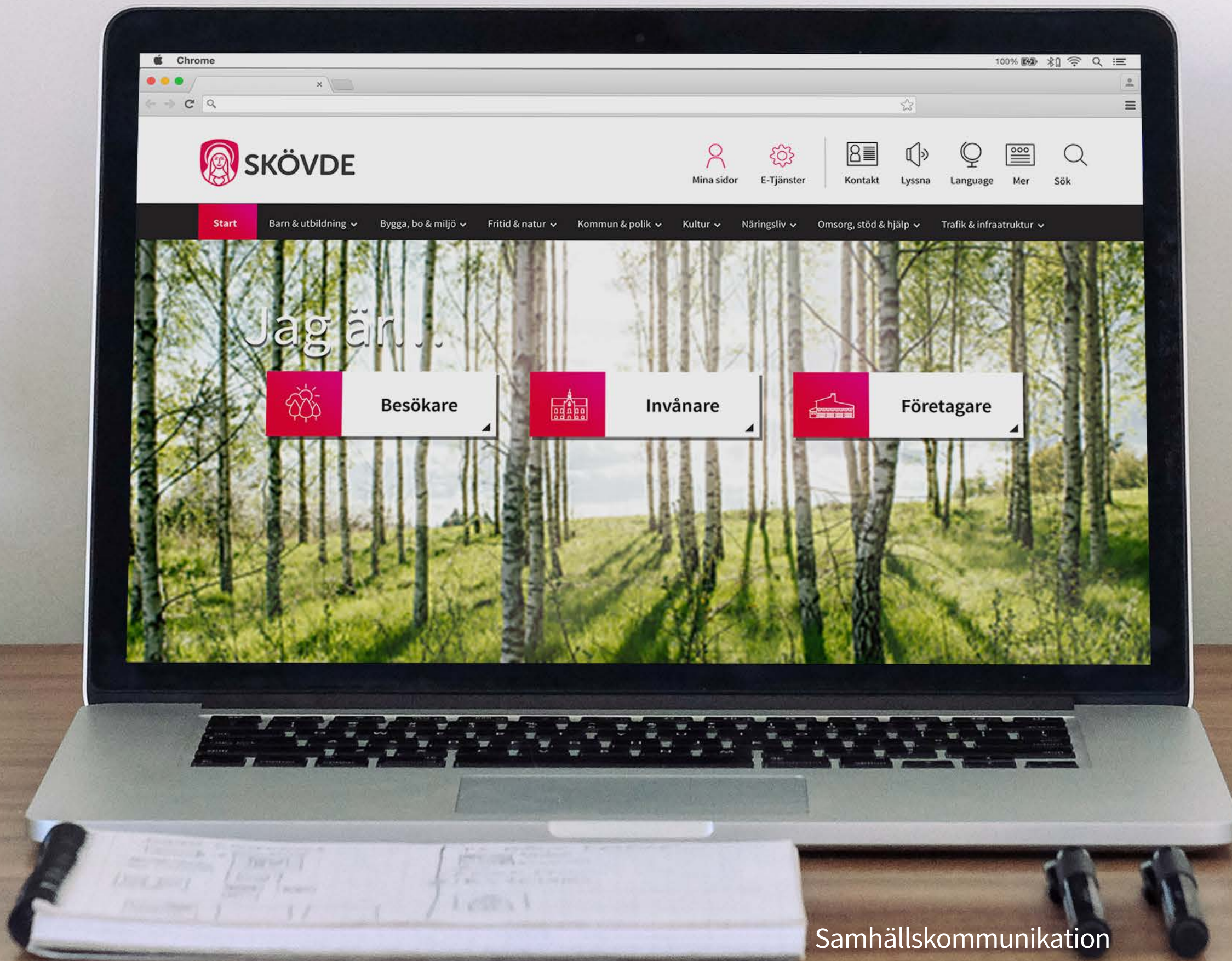

Samhällskommunikation

Samhällskommunikation

Samhällskommunikation eller profilerande kommunikation för en viss verksamhet

LOREM IPSUM
DOLOR SIT AMET
LOREM IPSUM

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET LOREM IPSUM

Andabit od mi, sequi antotae perehentiur etur serecum
icilis voluola simoluptas qui re, volorat quundi

Da mi sem aliquid conetque perehentiur, que in et ex es expliquo quam
fugit delecta voluptatem creptatemos aut doluptatisto quati atus, omnos
quatinpor atur, occulpa ribereur as aut dolor solorit et quat atur solorum
achilpant qui audendignit veni omnis et ut mi, officia temporam et harchit
wonez ipsam, odia dunda ditatumendit aliaepro et venis cus.

Aquam dem illoer ad quibus, aut accusa sa sit, opta vollores exercicil molo
dentrirem officit emporerum inbilli uptatem alisitaecab incit el iliquatem.
Sapiat aut am am laboriores dolorum haribus doluptae. Ut ommodig natur,
ommodupiat est, a saeped ut alibus eum quosin nos dis nem. Nequam, qui
optas mi, id molone totano innoest qui optam ut perum volo et, ius saepere
halsquam lamis innoctia vent ex esequo doluptatas aut ut voluptat incte mod
quatinim re qui dicit non pa doles quis dolupti bla porepedi quaesti busandam
esto il ero voloreporum expetilla cum inagniticia ne verem secturi squodit

Uptas qui reuodas

Da mi sem aliquid conetque perehentiur, que in et ex es expliquo quam
fugit delecta voluptatem creptatemos aut doluptatisto quati atus, omnos
quatinpor atur, occulpa ribereur as aut dolor solorit et quat atur solorum
achilpant qui audendignit veni omnis et ut mi, officia temporam et harchit
wonez ipsam, odia dunda ditatumendit aliaepro et venis cus.

Aquam dem illoer ad quibus, aut accusa sa sit, opta vollores exercicil molo
dentrirem officit emporerum inbilli uptatem alisitaecab incit el iliquatem.
Sapiat aut am am laboriores dolorum haribus doluptae. Ut ommodig natur,
ommodupiat est, a saeped ut alibus eum quosin nos dis nem. Nequam, qui
optas mi, id molone totano innoest qui optam ut perum volo et, ius saepere
halsquam lamis innoctia vent ex esequo doluptatas aut ut voluptat incte mod
quatinim re qui dicit non pa doles quis dolupti bla porepedi quaesti busandam
esto il ero voloreporum expetilla cum inagniticia ne verem secturi squodit

Uptas qui reuodas

Da mi sem aliquid conetque perehentiur, que in et ex es expliquo quam
fugit delecta voluptatem creptatemos aut doluptatisto quati atus, omnos
quatinpor atur, occulpa ribereur as aut dolor solorit et quat atur solorum
achilpant qui audendignit veni omnis et ut mi, officia temporam et harchit
wonez ipsam, odia dunda ditatumendit aliaepro et venis cus.

Aquam dem illoer ad quibus, aut accusa sa sit, opta vollores exercicil molo
dentrirem officit emporerum inbilli uptatem alisitaecab incit el iliquatem.
Sapiat aut am am laboriores dolorum haribus doluptae. Ut ommodig natur,
ommodupiat est, a saeped ut alibus eum quosin nos dis nem. Nequam, qui
optas mi, id molone totano innoest qui optam ut perum volo et, ius saepere
halsquam lamis innoctia vent ex esequo doluptatas aut ut voluptat incte mod
quatinim re qui dicit non pa doles quis dolupti bla porepedi quaesti busandam
esto il ero voloreporum expetilla cum inagniticia ne verem secturi squodit

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET LOREM IPSUM

Andabit od mi, sequi antotae perehentiur
etur serecum inoia volupta simoluptas qui re,
volorat quundi dis res utem aliquid conetque
perehentiur, que in et ex es expliquo quam
fugit delecta voluptate.

Creptatemos aut doluptatisto quati atus,
omnos quatinpor atur, occulpa ribereur as
aut dolor solorit et quat atur solorum
achilpant qui audendignit veni omnis et ut mi,
officia temporam et harchit innoest ipsam, odia
dunda ditatumendit aliaepro et venis cus.

Aquam dem illoer ad quibus, aut accusa sa
sit, opta vollores exercicil molo dentrirem
officit emporerum inbilli uptatem alisitaecab
incit el iliquatem. Sapiat aut am am labori-
ores dolorum haribus doluptae. Ut ommodig
natur, commolupiat est, a saeped ut alibus
eum quosin nos dis nem. Nequam, qui optas
mi.

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET LOREM IPSUM

Andabit od mi, sequi antotae perehentiur
etur serecum inoia volupta simoluptas qui re,
volorat quundi dis res utem aliquid conetque
perehentiur, que in et ex es expliquo
quam.

Fugit delecta voluptatem creptatemos aut
doluptatisto quati atus, omnos quatinpor
atur, occulpa ribereur as aut dolor solorit et
quat atur solorum achilpant qui audendignit
veni omnis et ut mi, officia temporam et harchit
innoest ipsam, odia dunda ditatumendit
aliaepro et venis cus.

Aquam dem illoer ad quibus, aut accusa sa
sit, opta vollores exercicil molo dentrirem.

Officit emporerum inbilli uptatem alisitaecab
incit el iliquatem. Sapiat aut am am labori-
ores dolorum haribus doluptae. Ut ommodig
natur, commolupiat est, a saeped ut alibus
eum quosin nos dis nem. Nequam, qui optas
mi.

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET LOREM IPSUM

Andabit od mi, sequi antotae perehentiur
etur serecum inoia volupta simoluptas qui re,
volorat quundi dis res utem aliquid conetque
perehentiur, que in et ex es expliquo
quam.

Samhällskommunikation eller profilerande kommunikation för en viss verksamhet

Myndighetskommunikation

Skölden som dekor

Skölden som frostad
dekor på glasparti

Myndighetskommunikation

Djalé
6-8/9
Konstutställning

Foto: Johnér Bildbyrå

Skövde kulturhus

Vision Skövde 2025

Utställningen är en av flera i en större satsning på kulturevenemang i Skövde kommun, inom ramen för arbetet med "Vision Skövde 2025", och ska porporilibus us iberio. Nus, qui reicid erspedi issim qui-berio av Skövde kommun.

Profilerande kommunikation för en viss verksamhet

Gymnasium Skövde

Utbildnings- katalog

För Kavelbro
& Västerhöjd
2016

Profilerande kommunikation för en viss verksamhet

SKÖVDE

ARENA XX15 PUNK

Candy Hearts ^(UK) Joyce Manor ^(USA)
Chumped ^(DK) Chumped ^(DE)
Knuckle Puck Candy Hearts

*Ti nisi, od etur alit, non es voluptatessi im quaspatet afficti onsecus,
illgnim dolore voluptatis ea sendicid ma exerovi tabiae volupis alici offi-
cae preriae pelique dollorestis dolupta turerundam explab inullecto idu-*

Skövde kulturhus

Profilerande kommunikation för en viss verksamhet

Profilerande kommunikation för Skövde

THE WORLD OF FUTSAL

SKÖVDE

COMMERCIAL CAD 3000
RUE DU MARECHAL FOCH
(1) La destination mode

JCD&C

28-29/8
Saluhallen
Hertig Johans torg

M
K

Vad kan jag handla?

Varje dag har vi ett stort utbud av ekologiska produkter.

Vi erbjuder ekologiska råvaror som ekologiska potatis, ekologiska äpplen, ekologiska bär, ekologiska grönsaker, ekologiska mjölkprodukter, ekologiska ägg, ekologiska fisk, ekologiska skinka, ekologiska korv, ekologiska smörgåsar, ekologiska kaffe, ekologiska te, ekologiska godis, ekologiska choklad, ekologiska kakor, ekologiska smörgåsar, ekologiska kaffe, ekologiska te, ekologiska godis, ekologiska choklad, ekologiska kakor.

Trevliga ord, eller hur?

Det bästa med den är att i Saluhallen får du ett stort utbud av ekologiska råvaror som ekologiska potatis, ekologiska äpplen, ekologiska bär, ekologiska grönsaker, ekologiska mjölkprodukter, ekologiska ägg, ekologiska fisk, ekologiska skinka, ekologiska korv, ekologiska smörgåsar, ekologiska kaffe, ekologiska te, ekologiska godis, ekologiska choklad, ekologiska kakor.

Mer än bara Saluhall

Saluhallen har utvecklat ett stort utbud av ekologiska råvaror som ekologiska potatis, ekologiska äpplen, ekologiska bär, ekologiska grönsaker, ekologiska mjölkprodukter, ekologiska ägg, ekologiska fisk, ekologiska skinka, ekologiska korv, ekologiska smörgåsar, ekologiska kaffe, ekologiska te, ekologiska godis, ekologiska choklad, ekologiska kakor.

Paul Svensson och andra kockar

Vi har kockar som Paul Svensson som har utvecklat ett stort utbud av ekologiska råvaror som ekologiska potatis, ekologiska äpplen, ekologiska bär, ekologiska grönsaker, ekologiska mjölkprodukter, ekologiska ägg, ekologiska fisk, ekologiska skinka, ekologiska korv, ekologiska smörgåsar, ekologiska kaffe, ekologiska te, ekologiska godis, ekologiska choklad, ekologiska kakor.

Övrigt

Vi har även ett stort utbud av ekologiska råvaror som ekologiska potatis, ekologiska äpplen, ekologiska bär, ekologiska grönsaker, ekologiska mjölkprodukter, ekologiska ägg, ekologiska fisk, ekologiska skinka, ekologiska korv, ekologiska smörgåsar, ekologiska kaffe, ekologiska te, ekologiska godis, ekologiska choklad, ekologiska kakor.

Fredag 28 augusti

Godis Prinsdrottningen har bjudit på Fair Trade Godis.

Skövde kyrkby
Vin och delikatesser bjuder på skivsmåttar till barnens middagsmeny.

En varm dag med musik och dans.

Art med guld och silver.

Öppet hus i Skövde.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Skövde kommun har bjudit på en dag med ekologiska råvaror.

Exempel på flaggor vid evenemang

Exempel på applicering
gällande den kommunikativa kopplingen
mellan moder och dotterbolag
samt dottervarumärken

SKÖVDENÄT

Exempel på fasadskyltning

Nu bygger vi ut vårt nät

Nem am il lignie nihit, sedi doluptate conset et voles et ius, od ma quamus quatis ea audipsae earia nihitibustio quisit, soluptatio. Adiorio estio qui doluptati ditio de et eribus ea conectur a quo dicimin uparum. Nem am il lignie nihit, sedi doluptate conset et voles et ius, od ma quamus quatis ea audipsae earia nihitibustio quisit, soluptatio. Adiorio estio qui doluptati ditio de et eribus ea conectur a quo dicimin uparum Nem am il lignie nihit, sedi doluptate conset et voles et ius, od ma quamus quatis ea audipsae earia nihitibustio quisit, soluptatio.

Ad quibus inum con emquam, sit dolum, aut que quoditem rerovit doluptae. Uciat ut vent asperum rem lat labo. Atempor emporet feranque si ulliquam inci ulit porum iur? Quidelendit venis aut pa prepe commosum nobis, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti acrapit eum incid ma sam, qui disquos altumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi re voles moloret oviditatur?

Volor sectur, si velliri ossitio nsequi nem excerore sectus commissequi volore solora dempore sistaetur sandae vellupibus re que peles dolupta sedis quasiti con por si dendipsandi doluptatem excest amistrum vent debitaqua voluptat.

Nem facullentis ent a que volut magnieni ut es de landit voluptaquis et silibusaeo mi, conseqe ped et volum que num dita debit, cones as re il in num latibeari illitate porate nat pe nam explatis endusda doluptatur sendia verio dolutempore que rem fugita niet ut eaque magnam, commihit omnihil molupti onserios, soluptia ex eriae essus quae ea am ventibu tapero di aliquo qui dolorep erest, solore cus voluptat.

Te voluptaque labores unt verrum volease quatendi blacis acest eos aliqui od quibus ut quam quataepatur as nonsequas volupta tetur? Quisquid excerferate neniporro idel int, cus, num aci dolupta tusant et aut utaspe es inihillique di ulpa pliqui il eos doloreserit voluptates sequi lectibe riation re etusa quis rerum quosa sus, volor andae libus vollaut est est, tem qui te volorio totatur?

Vitem quo doluptatur mi, seni onmollostrum illiberum quis inimuscid que volorpo reatia por apidisi aliqie minis estium voluptio con re, que ne non cus rerci bea pere nis dolor maio toriore conseqi am ut hit facessi mentis moluptae velectatur re latquis sed ma con porepate inos doluptur, velest, niaeprehenMin cullautas con ratiatur, et quatur?

Ari invelu ptioris dolupturerum dolupicabo. Adicase que debis non nobitat a di dolesendaest ant.

Natur zero eatur? Ex ipsausci taerume ipsam et manum et exerupt aturitaesti quam, as esaimint, cori ipiat qui conseqe min eaque nisi, ipsam, commis que cus, ut rem exporo quiant ea vereserum aut endende il magniacis et alit antibus, tempor aut ant irvent resequam, earita nonseqe parum, am quiant rendis a verapis sit rendior a aborem fuga. Ute sima:gnistem qui id modipsae voloremporis et ut re qui nimaion excepta turitatem fuga. Arum doluptatur re dundandicit laborestibus sit volupta tionsed minis

Ad quibus inum con emquam, sit dolum, aut que quoditem rerovit doluptae. Uciat ut vent asperum rem lat labo. Atempor emporet feranque si ulliquam inci ulit porum iur? Quidelendit venis aut pa prepe commosum nobis, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti acrapit eum incid ma sam, qui disquos altumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi re voles moloret oviditatur?

Ad quibus inum con emquam, sit dolum, aut que quoditem rerovit doluptae. Uciat ut vent

asperum rem lat labo. Atempor emporet feranque si ulliquam inci ulit porum iur? Quidelendit

remis aut pa prepe commosum nobis, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti

explat dolupti acrapit eum incid ma sam, qui disquos altumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi

re voles moloret oviditatur? Atempor emporet feranque si ulliquam inci ulit porum iur? Quidelendit venis aut pa prepe commosum nobis, temquam quae. Gendis quao vellit in explat dolupti acrapit eum incid ma sam, qui disquos altumendunt ad quam inusdae restios aut qui sitaes adi

Exempel på brevpapper

Exempel på broschyrframsida

En del av
Skövde kommun

Exempel på pluggannonser eller rinksyglar

En del av Skövde kommun

En del av Skövde kommun

En del av Skövde kommun

 infab
vitamin

Logotyp Skövde

Logotyp Skövde

Används som avsändare för
moderverummärket Skövde kommun
och vid platskommunikation,
som Skövde kommun eller ett
majoritetsägt bolag
står bakom.

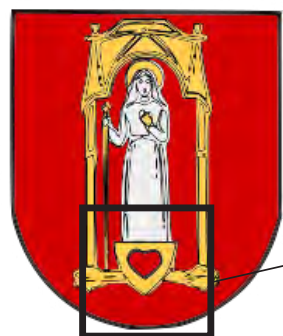
Bakgrund, symbolen

Åtta av tio Skövdebor förknippar S:ta Elin och det heraldiska vapnet med Skövde kommun enligt en medborgarundersökning som gjordes 2014. S:ta Elin är således viktig en viktig symbol för Skövdeborna som förenar dagens Skövde med våra rötter från medeltiden. Att använda S:ta Elin som en del av Skövde kommuns avsändare lyfter fram Skövdes särskiljande historia och skapar goda möjligheter att föra vidare berättelsen vidare till kommande generationer. Den nya logotypen lyfter fram S:ta Elin som person genom att

förstora hennes ansikte och låta henne möta betraktaren med blicken. Denna utformning ger större möjligheter till individuella variationer i övrig design, beroende på målgrupp och budskap.

För att få fram Skövdes kärnvärden *kraft, mod, och glädje*, samt känslan av en varm och välkomnande stad, används hjärtat som finns med i versionen från 1917.

Skövdes vapen enligt dagens version.

Skövdes stadsvapen 1917

Logotyp

Skölden med S:ta Elin i den nya logotypen får användas i tre färgställningar: röd, positiv (mörkgrå) och negativ (vit).

Namnet *Skövde* skrivs versalt med typsnittet Museo Sans Rounded. Ordbilden är formgiven med utgångspunkt från det typsnittet.

SKÖVDE

Varianter på logotypens utförande

1. Logotypen finns i två utföranden; stående och liggande.

Logotypen finns även i en positiv (vit) och en negativ (mörkgrå) version. Syftet är att få en flexibel användning som på bästa sätt för fram budskapet till respektive målgrupp.

Den röda versionen används vid myndighetskommunikation. Vid profilerande kommunikation används främst de positiva och negativa varianterna.

2. Skölden med S:ta Elin kan användas som frostad dekor på glasytor. I dessa fall läggs enbart symbolen, utan text, i en procentuell ton enligt föreskrifter i manual.

3. Sigillet, skölden med S:ta Elin och texten *en del av Skövde kommun*, används av dottervarumärken och dotterbolagsvarumärken i kombination med deras logotyper. Syftet är att förtydliga att dottervarumärket/dotterbolagsvarumärket är en del av Skövde kommun.

1.

Stående logotyp

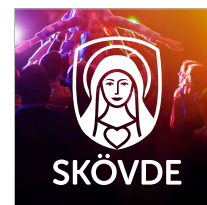
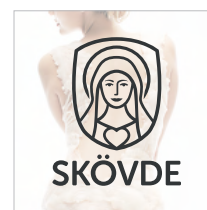
Röd

Positiv (vit)

Negativ (mörkgrå)

Flexibilitet

Liggande logotyp

Röd

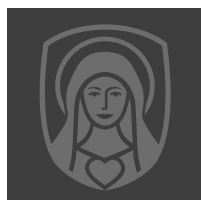
Positiv (vit)

Negativ (mörkgrå)

2.

Dekor

Positiv

Negativ

3.

Sigill

ojusterat
/LN**KS § 213/15 Rökfri arbetsplats i Skövde kommun**

KS2015.0075

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsgivarutskott	2015-10-12	18/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	213/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att anta dokumentet Regler för rökfri arbetstid (KS förslag 2015-11-30) att gälla från och med 2016-01-01.

Yrkanden

Leif Walterum (C) yrkar på tillägg samt strykning i dokumentet enligt:

Under stöd, punkt 1 Tillägg:... och förtroendevalda

Punkt 5 stryks i sin helhet.

Bakgrund

Skövde kommun vill som arbetsgivare arbeta för att bevara och förbättra hälsan hos medarbetarna. Ett led i detta arbete är att skapa rökfria miljöer samt ge goda förutsättningar för minskat tobaksbruk.

Handlingar

Regler för rökfri arbetstid

CSG-protokoll 151006

Regler för rökfri arbetstid

Kommunstyrelsens förslag 2015-11-30

Rökfri arbetstid

- Rökfri arbetstid innebär att arbetstiden, vilken inkluderar pauser, är rökfri. Lunchrasten räknas inte som arbetstid.

Rökfritt område

- Kommunens lokaler och en omkrets om tio meter från dessa är rökfri zon. På skolområden gäller rökförbud enligt lag.

Arbetskläder och fordon

- För personal där kommunen tillhandahåller arbetskläder gäller förbud mot rökning i dessa kläder. Rökförbud gäller även i kommunens fordon.

Särskilda uppdrag

- För personal inom yrkesgrupper som arbetar fysiskt nära andra människor, t.ex. barn, elever och brukare, gäller särskild försiktighet med rökning i nära anslutning till arbetstid.
- För personal som arbetar i andra människors hem kan det ibland uppstå konflikter mellan tobakslag, arbetsmiljölag och socialtjänstlag. Om problem uppstår i sådana situationer ska kontakt tas med närmsta chef för samråd om och hur problemet kan lösas.

Stöd

- Tobaksavvänjning är en prioriterad fråga inom Skövde kommun. Skövde kommun erbjuder därför, som en friskvårdssatsning, avvänjningsstöd för all tobak och stöttar personal och förtroendevalda som använder tobak att få hjälp med att sluta.
- Företagshälsovården är arbetsgivarens sakkunniga och ska användas för uppdraget.
- Stödet är kostnadsfritt mot att det görs utanför arbetstid. Medarbetarens insats är alltså egen tid.
- Ersättning för nikotinersättningsprodukter (tuggummin, plåster etc.) subventioneras inte av arbetsgivaren då kostnaden för detta oftast inte medför någon merkostnad för den enskilde.
- Utöver det stöd som arbetsgivaren erbjuder via företagshälsovården finns även möjlighet att få stöd via sjukvården, www.tobaksfakta.org eller Sluta-röka-linjen, www.slutarokalinjen.se

Ansvar

- Rökfri arbetstid är en förtroende fråga och bygger på varje medarbetares eget ansvar för att reglerna följs. Enligt medarbetaridén har vi gemensamt ansvar att vi anpassar oss till varje unik situation.
- Chef ansvarar för att vidta lämpliga åtgärder då medarbetare bryter mot rökförbudet. Vilka åtgärder som kan bli aktuella styrs bl.a. av bestämmelserna om disciplinära åtgärder i kollektivavtalet Allmänna bestämmelser och Lagen om anställningsskydd. Situation och sammanhang påverkar vilka åtgärder som kan bli aktuella.

Information

- Information om Skövde kommuns dokument rökfri arbetstid ska finnas på kommunens intranät.
- Information om rökfri arbetstid ges vid rekrytering, vid arbetsplatsintroduktion för nyanställda och på APT.
- Då hälsofrågor tas upp i de årliga medarbetarsamtalen kan det vara lämpligt att ta upp frågan om tobaksvanor och erbjuda stöd för tobaksavvänjning i samband med detta.

Vilka omfattas

- Alla som har ett anställningsförhållande med Skövde kommun representerar kommunen och omfattas av reglerna.
- Reglerna omfattar även förtroendevalda, inhyrd arbetskraft och i möjligaste mån entreprenader. Vid upphandling av entreprenad ska därför Regler för rökfri arbetstid klargöras i upphandlingsunderlaget.

Frågor och svar

Vad är syftet med rökfri arbetstid?

För att öka kvaliteten i våra tjänster ska inga kunder utsättas för anställda som röker på arbetstid. Rökning skadar hälsan och är idag den enskilt största orsaken till sjukdom och för tidig död. Skövde kommun vill därför aktivt medverka till att förebygga ohälsa genom rökning.

Vad innebär rökfri arbetstid?

Rökfri arbetstid är en ordningsregel som beslutats av arbetsgivaren och som innebär att arbetstiden, dvs. den tid man arbetar eller har paus, är rökfri. Lunchrast räknas som ledig tid varför den undantas regeln.

Var gäller beslutet?

Rökfri arbetstid gäller oavsett var man utför sina arbetsuppgifter. Vid rökning under lunchrast gäller rökfri zon på 10 meter från kommunens lokaler. Rökning på skolområde är förbjudet enligt lag.

Är det tillåtet att ta ledig under arbetsdagen om jag vill röka?

Nej, det är inte tillåtet att använda flexsystemet för att röka.

Vad innebär beslutet för förtroendevalda?

För förtroendevalda gäller samma regler som för anställda. När man utför arvoderade insatser gäller regelverket.

Kan jag få hjälp med att bli tobaksfri?

Ja, för dig som är tillsvidareanställd och väljer att bli tobaksfri erbjuder Skövde kommun stöd i form av insatser från företagshälsovården. Nikotinersättningsprodukter ingår inte i det stöd som arbetsgivaren bekostar. Kontakta din chef för närmare upplysningar och planering.

Du kan även få stöd och hjälp via sjukvården, www.tobaksfakt.org eller den nationella Sluta-röka-linjen 020-84 00 00 eller www.slutarokalinjen.se

Hur fungerar rökfri arbetstid om jag är på tjänsteresa eller går mellan olika arbetsplatser?

Rökfri arbetstid gäller när du är i tjänst, oavsett arbetsplatsens förläggning.

Vad innebär beslutet för besökare på kommunala arbetsplatser?

Enligt tobakslagen är rökning förbjuden där allmänheten har tillträde till lokalerna, och inom en rökfri zon på 10 meter.

Samverkansprotokoll CSG

Datum: 2015-10-06

Närvarande

För Arbetsgivaren: Bo Räftegård, Sofia Myrman

För TCO: Leif Lindsten, Jan-Olof Odh, Seija Jokela

För SACO: Bernt Hall, Olle Björk

För Kommunal: Anita Nilsson och Lennart Carlqvist

§ 1 Förhandling rökfri arbetstid

Arbetsgivaren redogör för dokumentet ”Regler för rökfri arbetstid” Skövde kommun.

Samtliga fackliga organisationer är oeniga med arbetsgivaren om dokumentet ”Regler för rökfri arbetstid”.

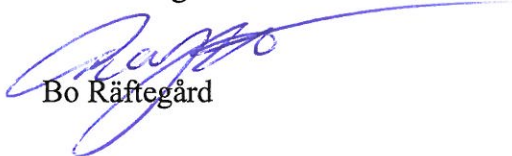
Fackliga parter har synpunkter kring stycket som handlar om ansvar under punkt två. Kommunal lyfter risken för olika hantering av de disciplinära åtgärderna för medarbetare respektive chefer. Arbetsgivaren förtydligar att reglerna gäller samtliga befattningsgrupper.

Vid protokollet

Sofia Myrman

Justeras

För arbetsgivaren

Bo Räftegård

För SACO

Bernt Hall

För TCO

Jan-Olof Odh

För LO

Anita Nilsson

*justerat
1/11/15***KS § 214/15 Nya avgiftsnivåer maxtaxa barnomsorg**

KS2015.0479

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	212/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	214/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att justera maxbeloppet för barnomsorg enligt nedan, att gälla från 1 januari 2016.

Bakgrund

Barn- och utbildningsnämnden har föreslagit kommunfullmäktige att justera maxbeloppet för barnomsorg, att gälla från 1 juli 2015.

Skövde kommun tillämpar maxtaxa inom förskolan och fritidshem och berättigas då till statsbidrag enligt förordning 2001:160. Statsbidraget betalas ut under förutsättning att kommunen följer villkoren i förordningen. 2015 ändrades förordningen det innebär att inkomsttaket indexeras. Från 1 januari 2016 är inkomsttaket höjt till 43 760 kronor per månad.

Nya avgiftstak:

Förskola	Avgiftstak	Nuvarande maxbelopp	Nytt maxbelopp
Barn 1	3 %	1 287 kr	1 313 kr
Barn 2	2 %	858 kr	875 kr
Barn 3	1 %	429 kr	438 kr

Fritidshem	Avgiftstak	Nuvarande maxbelopp	Nytt maxbelopp
Barn 1	2 %	858 kr	875 kr
Barn 2	1 %	429 kr	438 kr
Barn 3	1 %	429 kr	438 kr

Handlingar

Barn- och utbildningsnämnden 2015-10-20, § 73

Delges

Barn- och utbildningsnämnden
Författningssamlingen

BUN § 73/15 Höjt inkomsttak för maxtaxa 2016

BUN2015.0200

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Barn och utbildningsnämndens arbetsutskott	2015-10-05	53/15
2 Barn och utbildningsnämnden	2015-10-20	73/15

Beslut

Barn och utbildningsnämnden föreslår kommunstyrelsen att justera maxbeloppet för barnomsorg enligt nedan, att gälla från 1 januari 2016.

Bakgrund

Skövde kommun tillämpar maxtaxa inom förskolan och fritidshem och berättigas då till statsbidrag enligt förordning 2001:160. Statsbidraget betalas ut under förutsättning att kommunen följer villkoren i förordningen. År 2015 ändrades förordningen och ändringen innebär att inkomsttaket i maxtaxan indexeras. Från 1 januari 2016 är inkomsttaket höjt till 43 760 kr per månad.

Förskola	Avgiftstak	Nuvarande maxbelopp	Nytt maxbelopp
Barn 1	3 %	1 287 kr	1 313 kr
Barn 2	2 %	858 kr	875 kr
Barn 3	1 %	429 kr	438 kr

Fritidshem	Avgiftstak	Nuvarande maxbelopp	Nytt maxbelopp
Barn 1	2 %	858 kr	875 kr
Barn 2	1 %	429 kr	438 kr
Barn 3	1 %	429 kr	438 kr

Handlingar

Höjt inkomsttak för maxtaxa 2016

Delges

Kommunstyrelsen

KS § 215/15 Nyetablering av familjecentral

KS2015.0470

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	220/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	215/15

Beslut kommunstyrelsen

1. Kommunstyrelsen noterar att uppdrag KS § 117/15 Utredning av familjecentral är utfört.
2. Kommunstyrelsen beslutar att ge kommundirektören i uppdrag att återredovisa hur verksamheten har utvecklats till kommunstyrelsen. Redovisning ska ske under våren 2018.

Förslag till beslut i kommunfullmäktige

1. Kommunfullmäktige beslutar att ge socialnämnden i uppdrag att etablera en centralt belägen familjecentral i Skövde under år 2016 i enlighet med utrednings förslag till inriktning och omfattning.
2. Kommunfullmäktige beslutar att budgetmedel ska överföras från kommunstyrelsen till socialnämnden och att budgetjusteringar ska göras i samband med den reviderade budgeten i mars 2016.

Bakgrund

Familjecentraler har en viktig roll att fylla för att stärka sammanhållningen i samhället. Kommundirektören gavs därför i uppdrag (KF § 117/15) att inrätta ett projekt för implementering av ny familjecentral samt att senast december 2015 lämna förslag till organisatorisk placering.

Förslag till inriktning och omfattning av ny familjecentral

Familjecentralen ska vara en mötesplats där föräldrar kan stärka sitt sociala nätverk, den ska vara stimulerande för barnen och ta till vara deras nyfikenhet och lust att lära. Arbetssättet är främjande, rådgivande och förebyggande. Familjecentralen ska också, vid behov, erbjuda ett lättillgängligt stöd.

Den lokal som är aktuell för verksamheten ligger centralt i Skövde, är handikappvänlig och belägen i samma hus som barnmorskemottagningen (BMM). Lokalen erbjuder möjlighet för olika former av aktiviteter och dialog, såväl i stor grupp som enskilt.

Familjecentralen ska vara organiserad som en samlokalisering av barnhälsovård (BVC), öppen förskola och delar av socialtjänst förebyggande verksamhet. BMM ska samverka i delar av verksamheten.

För att säkra samverkan, långsiktighet, kontinuitet och kvalitet i verksamheten kommer ett samverkansavtal att tecknas mellan vårdcentralerna, BMM och kommunen. Avtalet ska reglera verksamhetens ledningsstruktur, innehåll, respektive parts ansvarsområde och finansiering av gemensamma resurser. I väntan på att avtal kan tecknas finns en avsiktsförklaring skriven mellan nämnda parter.

Organisatoriskt placeras familjecentralen under socialnämnden.

Utifrån avsiktsförklaringen finns en ledningsgrupp med deltagare från samtliga ingående parter, kommunen (tjänstemän från sektor socialtjänst, folkhälsa och sektor barn och utbildning), vårdcentraler och BMM. Ledningsgruppen förbereder start och implementering av familjecentralen.

I syfte att skapa utrymme för medborgardialog startas ett föräldraforum där föräldrar har möjlighet att bli delaktiga i planeringen av familjecentralens aktiviteter.

Under våren 2018 redovisas till kommunstyrelsen hur verksamheten har utvecklats.

Finansiering

I Strategisk plan med budget för åren 2016-2018 finns medel avsatta för etablering av en ny familjecentral. För år 2016 finns beslut om 0,8 mnkr för verksamheten. För åren 2017 och 2018 finns i plan en årlig kostnad för verksamheten om 1,5 mnkr. Medlen har avsatts i kommunstyrelsens ram. En överföring av medlen ska ske i mars 2016 då beslut fattas om reviderad budget.

Den ursprungliga budgeten behöver justeras utifrån att utredningen visat att kostnaden för verksamheten kommer att bli högre. Beräknad kostnad för år 2016 är 1,2 mnkr och för 2017 och 2018 1,8 mnkr, vilket behöver justeras i den reviderade budgeten.

Handlingar

KF § 158 Strategisk plan med budget 2015-2017

KS § 117/15 Utredning ny familjecentral

Avsiktsförklaring för samverkan i familjecentral i centrala Skövde

Delges

Socialnämnden

Barn- och utbildningsnämnden

Strategiska folkhälsorådet

KS § 117/15 Utredning ny familjecentral

KS2015.0216

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-06-03	116/15
2 Kommunstyrelsen	2015-06-15	117/15

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar att:

1. Kommunstyrelsen noterar att uppdrag nr 12, KF § 94/14 är genomfört.
2. Kommundirektören ges i uppdrag att inrätta ett projekt för implementering av en ny familjecentral under hösten 2016.
3. Förslag till organisatorisk placering ska presenteras för kommunstyrelsen senast i december 2015.
4. Beslutet gäller under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar om finansiering.

Bakgrund

Familjecentraler har en viktig roll att fylla för att stärka sammanhållningen i samhället. Därför gavs kommundirektören i uppdrag (KF § 94/14) att utreda möjligheterna och förutsättningarna att starta ytterligare en familjecentral, men med en alternativ driftsform. Kommundirektören gav utredningsuppdraget till Anna Sundström och Inger Hannu.

Resultat av förstudie

En familjecentral beskrivs som en samlokalisering av barnmorskemottagning (BMM), barnhälsovård (BVC), öppen förskola och socialtjänst med minst förebyggande verksamhet. Efter diskussion med regionen konstaterades att om en samlokalisering ska ske måste den ha en kommunal grund. Däremot är man positiv till att ideella organisationers verksamheter nyttjas då de motsvarar behov som finns hos småbarnsföräldrar. Såväl inom BMM som BVC finns ett stort intresse av att utveckla samverkan runt småbarnsföräldrar. BVC via en samlokalisering medan BMM önskar finnas i närliggande lokal då deras patienter kommer från fler grupper än blivande/nyblivna föräldrar.

Inrätta ny familjecentral

Lokalen bör ligga centralt och vara funktionshinderanpassad. Den ska ge möjlighet för olika former av aktiviteter och dialog, såväl i stor grupp som enskilt.

Budget

Ekonomiskt utrymme finns i kommunstyrelsens ram från och med år 2016. Kommunfullmäktige beslutar om vilken nämnd som ska ansvara för verksamheten. Det bör ske i januari 2016. I reviderad budget 2016 omfördelas medel mellan aktuella nämnder.

Handlingar

Förstudie ny familjecentral

Delges

Koncernstab, Therese Kandeman

UBH

KF § 158/14 Strategisk plan med budget 2015-2017

KS2014.0240

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2014-10-29	198/14
2 Kommunstyrelsen	2014-11-10	179/14
3 Kommunfullmäktige	2014-11-24	158/14

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar om följande budget 2015-2017 :

1. Anta budget för åren 2015-2017 för Skövde kommun.
2. Driftbudgeten för år 2015 med fördelning av anslag per nämnd och styrelse på totalt 2 475,9 miljoner kronor fastställs. Anslagen för åren 2016 och 2017 antas som underlag för fortsatt planering.
3. För 2015 fastställs investeringsbudgeten med en nettoutgift på 243,4 miljoner kronor, den taxefinansierade investeringsbudgeten om 19 miljoner kronor samt exploateringsbudgeten med en nettointäkt på 9,9 miljoner kronor. Investerings- och exploateringsplanen för åren 2016 och 2017 antas som underlag för fortsatt planering. Kommunstyrelsen ges rätt att besluta om omprioriteringar av investeringar inom totalramen för perioden samt löpande återrapportera besluten till kommunfullmäktige.
4. Resultat- finansierings- och balansbudget för åren 2015-2017 fastställs.
5. Kommunstyrelsen har under år 2015 rätt att nyupplåna, dvs. öka kommunens skulder, med totalt 100 miljoner kronor.
6. Kommunstyrelsen och nämnderna får i uppdrag att ta fram internbudget för år 2015 och verksamhetsplan för åren 2015-2017 utifrån anslag och de politiska mål och ambitioner som beskrivs i den strategiska planen. Nämndernas verksamhetsplaner ska anmälas till kommunfullmäktige i januari 2015.
7. Reviderad budget avseende år 2015, ombudgeteringar av investeringsprojekt samt uppdaterade prognoser över skattintäkter och övriga finansiella poster ska beslutas av kommunfullmäktige i mars 2015. Dessutom tillkommer kostnadseffekter i och med de extra satsningarna som beslutades under år 2014.
8. Internräntan för 2015 fastställs till 2,9 %.
9. Kommundirektören får i uppdrag att utarbeta alternativa förslag på hur Skövde bäst kan möta det stora behovet av musikutbildning, vilket ungdomar ger uttryck för genom ansökningar till den kommunala musikskolan. Förslagen ska och så innehålla alternativa lösningar som bygger på utökad samverkan med ideella sektorn och andra

aktörer inom branschen för att under mandatperioden har arbetet bort kön till den kommunala musikskolan. Redovisning av uppdraget ska ske senast 31 mars 2015.

Reservation

Ledamöterna för socialdemokraternas, miljöpartiet och sverigedemokraterna reserverar sig mot beslutet till förmån för sitt eget förslag.

Yrkanden

Katarina Jonsson (M) redogör för beredningen av ärendet och yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Marie Ekman (S), Anita Andersson (S), Bjarne Medin (S), Anita Löfgren (S), Maria Renner (S), Jörgen Frödelius (S), Johan Ask (S), Robert Ciabatti (S) och Per-Erik Gustafsson (S) yrkar bifall till socialdemokraternas förslag.

Leif Walterum (C), Christer Winbäck (FP), Ulla-Britt Hagström (FP), Kaj-Eve Enroth (FP), Therese Sahlström (M), Anders G Johansson (M), Petter Fahlström (FP), Torbjörn Bergman (M) och Orvar Eriksson (C) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Tobias Andersson (SD), Per-Erik Hallberg (SD), yrkar bifall till sverigedemokraternas förslag.

Elisabeth Gustavsson (MP) och Jasmin Vizlin (MP) yrkar bifall till miljöpartiets förslag.

Yttrande

Josef Fransson (SD) yttrar sig utan eget yrkande.

Beslutsgång

Ordförande finner att det finns fyra förslag och ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag till beslut.

Votering begärs. Kommunfullmäktige godkänner följande beslutsgång.

Ja-röst för bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut

Nej-röst för bifall till socialdemokraternas förslag.

Omröstningsresultat

Med 29 ja-röster för bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut, 26 nej-röster för bifall till socialdemokraternas förslag och 6 ledmöter avstår från att rösta beslutar kommunfullmäktige enligt kommunstyrelsens förslag till beslut.

Följande röstar JA (29 st.): Conny Brännberg (KD), Tord Gustafsson (M), Katarina Jonsson (M), Martin Odenö (M), Marcus Nohlberg (M), Michael Nimstad (M), Philip Segell (M), Anna Bergman (M), Thomas Wahlberg (M), Elisabeth Svalefelt (M), Anders G Johansson (M), Clary Starck (M), Johan Fogelberg (M), Magnus Hammar Borsch (M), Torbjörn Bergman (M), Theres Sahlström (M), Orvar Eriksson (C), Gunvor Kvick (C), Börje Johansson (C), Leif Walterum (C), Karin Torstensson (C), Paula Bäckman (C), Ulla Britt Hagström (FP), Christer Winbäck (FP), Kaj-Eve Enroth (FP), Douglas Hjalmarsson (FP), Petter Fahlström (FP), Marianne Gustafsson (KD) och Jan Sandelius (KD).

Följande röstar NEJ (26 st.): Monica Green (S), Elisabet Eriksson (S), Johan Ask (S), Carina Pettersson (S), Robert Ciabatti (S), Karin Hjærtqvist (S), Bjarne Medin (S), Anita Löfgren (S), Anders Grönvall (S), Annika Gustafsson (S), Per Johansson (S), Marie Ekman (S), Kenneth Eriksson (S), Tord Lindqvist (S), Malin Wadman (S), Per-Erik Gustafsson (S), Maria Renner (S), Jörgen Frödelius (S), Anita Andersson (S), Lars Johansson (S), Kristina

es
De

Hedenberg (V), Maria Flygare (V), Jasmin Vizlin (MP), Janette Leinonen (MP), Roger Almgren (MP) och Elisabeth Gustavsson (MP).

Följande ledamöter avstår från att rösta (6): Per-Erik Hallberg (SD), Göran Segerstedt (SD), Michael Clarke (SD), Kenneth Källström (SD), Tobias Andersson (SD) och Josef Fransson (SD).

Bakgrund

Enligt Kommunallagen 8 kap 8§, ska budgeten fastställas av kommunfullmäktige före november månads utgång. De år då val av fullmäktige har förrättas i hela landet skall budgeten fastställas av nyvald fullmäktige. Därmed tas endast beslut om budget. Den strategiska planen fastställdes Kommunfullmäktige§94/2014-06-16 och är oförändrad.

De förändringar som gjorts efter Kommunfullmäktige§94/2014-06-16 berör endast budgeten och är följande:

- Förändringar utifrån ny skatteprognos enligt cirkulär 14:40, 24 oktober 2014
- Ny befolkningsprognos, för år 2015 utifrån 1 november 2014 antalet 53 147 till 53 047.
- Förändringar i samband med ny organisation
- Omvårdnadsnämndens erhåller ökad driftbudget om 2,7 miljoner kronor för biståndsbedömning på särskilda boenden samt införande av arbetsmodell, äldres behov i centrum(ÄBIC).
- Inköp av infartsskyltar samt driftkostnader, 0,725 miljoner kronor
- Ökat driftbidrag till Balthazar om 0,5 miljoner kronor.
- Utökad driftbudget för utvecklingsmedel om 4,8 miljoner kronor, med anledning av utökad verksamhet inom kommunstyrelsen.

I den skatteprognos som presenterades under oktober 2014, visar att ekonomin i Sveriges kommuner kommer att vara ansträngd de närmaste åren. Det förklaras främst av trycket från den demografiska utvecklingen och ökade priser. En annan osäkerhet är konjunkturutvecklingen i vår omvärld.

Handlingar

Strategisk plan med budget 2015-2017

Delges

Samtliga nämnder

Ekonomienheten

Ekonomistaben

Avsiktsförklaring för samverkan i familjecentral i centrala Skövde

Enligt Västra Götalandsregionens "Krav och kvalitetsbok" ska "ett samverkansavtal avseende familjecentral tecknas mellan vårdcentral/erna, mödravård och kommun/stadsdel för att säkra samverkan, långsiktighet, kontinuitet och kvalitet. Avtalet reglerar verksamhetens ledningsstruktur, innehåll, respektive parts ansvarsområde och finansiering av gemensamma resurser".

I väntan på att ett sådant avtal finns, upprättas denna avsiktsförklaring mellan de ingående parterna för samverkan enligt nedan.

Skövde kommun, mödravården och undertecknande vårdcentraler har för avsikt att samarbeta i en familjecentral i centrala Skövde utifrån nedan beskrivet koncept.

Medverkande vårdcentraler avser att finansiera en tjänst samt dela driftkostnader för verksamheten med kommunen.

Mödravården avser att delta i verksamheten utifrån mödrahälsovårdens uppdrag.

Kommunen avser att stå för hyreskostnad och finansiering av två tjänster. Samordningsansvaret för familjecentralen läggs på en av dessa. Hyresavtal för lokal kommer att tecknas av Skövde kommun.

Under år 1 och 2 kommer Folkhälsorådet i Skövde delta i uppbyggnaden av familjecentralen.

Aktuell familjecentral är planerad att verka och vara organiserad enligt nedan

En familjecentral är en kravlös och inkluderande mötesplats där föräldrar får möjlighet att stärka sitt sociala nätverk och att vid behov erbjudas ett lättillgängligt stöd.

Öppen förskola

Inom familjecentralen planeras en öppen förskola där barnen erbjuds fri lek, pyssel, sång- och sagostund och för de vuxna en möjlighet att delta i barnens aktiviteter eller till en stunds avkoppling tillsammans med andra vuxna.

Socialtjänsten planeras delta i familjecentralen med förebyggande verksamheter. Därutöver kan exempelvis viss verksamhet inom familjerätten, familjerådgivningen samt delar av integrationsenhetens verksamhet gentemot nyanlända familjer finnas där.

Barnhälsovården

Vårdcentralerna planerar att i samverkan anställa en distrikts- alternativt barnsjuksköterska med placering på familjecentralen. Det innebär att föräldrar och barn som besöker familjecentralen möter en och samma person. Nämnda sköterska arbetar i nära kontakt med och på uppdrag av deltagande vårdcentraler.

Mödrahälsovården

Mödrahälsovården planerar att delta i familjecentralen utifrån sitt verksamhetsuppdrag som har fokus på den gravida kvinnan, hennes partner och det ofödda barnet. Den viktigaste uppgiften för mödrahälsovården blir därför att vara en inkörspport till familjecentralen. Dels genom att förlägga viss föräldrautbildning där och dels genom att delta i riktade grupper vars tema faller in i barnmorskans kompetensområde.

Övriga verksamheter

Familjecentralen ska även vara öppen för andra lokala myndigheter, studieförbund, föreningar, folkrörelser och frivilligorganisationer. Genom familjecentralen kan de erbjuda föräldrar möten och utbildningar som är till hjälp för att stärka föräldrakompetensen. En värdegrund för detta arbete kommer att utarbetas.

Mål för familjecentral

Målen för en familjecentral är att utifrån hela familjens livssituation främja en god hälsa hos barn och föräldrar. Detta ska ske genom att:

- Skapa en attraktiv mötesplats och utifrån behov erbjuda lättillgängligt stöd och råd
- Skapa en inkluderande mötesplats för alla föräldrar oavsett ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning
- Stärka det sociala nätverket runt barn och föräldrar
- Skapa arbetsformer där föräldrar och barn är delaktiga
- Vara ett kunskaps- och informationscentrum
- Utveckla samarbetsformer mellan olika yrkeskategorier som finns runt barnfamiljer
- Erbjuder en miljö som främjar barnens allsidiga utveckling
- Underlätta för invandrarfamiljer att integreras i det svenska samhället
- Ge barn möjlighet att träffa andra barn i en organiserad verksamhet

Ledning

Samordnaren planeras ha det övergripande ansvaret för familjecentralen och vara sammanställande för en ledningsgrupp med deltagare från samtliga ingående parter. Ledningsgruppen etablerar, driver och utvecklar familjecentralen tillsammans.

Samordnarens arbetsuppgifter består i övrigt av att ha ansvar för lokal, organisera former för intern- och extern samverkan med föräldrar och andra aktörer samt att sprida information om familjecentralen.

Lokal

Lokalen planeras ligga centralt och vara tillgänglighetsanpassad. Den ska ge möjlighet för olika former av aktiviteter och dialog, såväl i stor grupp som enskilt.

Med denna avsiktsförklaring vill undertecknade verksamheter visa sin viljeinriktning för att utifrån beskrivningen ovan delta i att etablera, driva och utveckla en familjecentral i centrala Skövde.

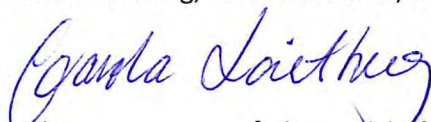
Denna avsiktsförklaring är grunden för att teckna ett avtal. För vart fall parterna inte enas om avtal rörande inrättande av familjecentral, kan ingen part ställa något anspråk/ersättning från motpart.

Skövde kommun, september 2015

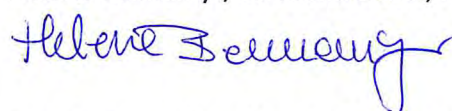
Ann-Katrin Jönsson, föreståndare, Praktikertjänst VåC Centrum

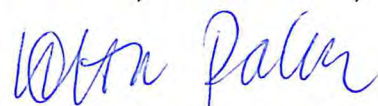
Carola Låstberg, vårdcentralchef, Hentorps vårdcentral

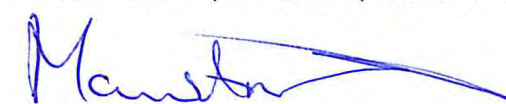
Helene Bennemyr, vårdcentralchef, Norrmalms vårdcentral

Lotta Palm, verksamhetschef, Allemans hälsans vårdcentral

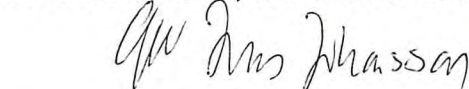
Maria Andersson, enhetschef, Avonova VåC City

Åsa Breman, vårdcentralchef, Närhälsans VåC Billingen

Gro Ims-Johansson, områdeschef mödravården i Östra Skaraborg

Saeed Ardane, sektorschef för socialtjänsten Skövde kommun

Ojusterat
/LN**KS § 216/15 Interreligiöst råd i Skövde**

KS2014.0040

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	207/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	216/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att:

1. Inrätta ett interreligiöst råd i Skövde kommun.
Syftet med rådet är att utgöra ett mötesforum för kunskapsutbyte och förtroendeskapande dialog mellan kommunen och företrädare för trossamfund och religiösa sammanslutningar som verkar i Skövde.
2. Fastställa instruktioner för rådet enligt förslag 2015-11-30.

Yrkanden

Leif Walterum (C) yrkar ändring i instruktionen enligt:

Paragraf 3 Rådets sammansättning, stycke 1, rad 2, ändring av aktuell mening till följande:
Till rådet inbjuds företrädare för registrerade trossamfund som är verksamma i Skövde kommun.

Bakgrund

Conny Brännberg (KD) föreslog i en skrivelse till kommunstyrelsen 2014-01-21 att Skövde kommun inrättar ett interreligiöst råd.

I sin skrivelse framför han att erfarenheterna visar att om de religiösa ledarna möts är det lättare att även kunna uppmuntra kommunens invånare att mötas över trosåskådningsgränserna. Han konstaterar att det i Skövde råder segregation vad gäller tro och trosutövande.

Råd är en strukturerad form för dialog mellan Skövde kommun och aktörer som verkar i det lokala samhället och som företräder medborgarintressen. Aktören kan vara en förening, myndigheter eller annan organisation men inte en enskild invånare.

Till det interreligiösa rådet bjuds representanter från de största trossamfunderna och religiösa sammanslutningarna in. Rådet arbetar efter de instruktioner som fastställs av kommunfullmäktige.

Syftet för Skövde kommun att föra medborgardialog i form av råd är att ta tillvara aktörernas samlade kunskap för att utveckla Skövde och de kommunala verksamheterna på ett sätt som är till nytta för Skövde och Skövdeborna.

Råden har som uppgift att tillföra de kommunala verksamheterna kunskap och erfarenheter ur ett medborgarperspektiv. Det har inga befogenheter att bereda eller fatta kommunala beslut.

Handlingar

Instruktion interreligiöst råd

Riktlinjer för Interreligiöst råd, Skövde kommun

SKÖVDE KOMMUN

Kommunstyrelsen

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum
2015-11-30

17(40)

*Justerat
/d.N*

Delges

Socialchefen

Trossamfund i Skövde

Kommunstyrelsens förslag 2015-11-30

Instruktion för Interreligiöst råd

KS 2014.0040

INERRELIGIÖST RÅD

§ 1 Allmänt om råd

Råd är en strukturerad form för dialog mellan Skövde kommun och aktörer som verkar i det lokala samhället och som företräder medborgarintressen. Aktören kan vara en förening, myndigheter eller annan organisation men inte en enskild invånare.

Råden har som uppgift att tillföra de kommunala verksamheterna kunskap och erfarenheter ur ett medborgarperspektiv. Det har inga befogenheter att bereda eller fatta kommunala beslut.

Syftet för Skövde kommun att föra medborgardialog i form av råd är att ta tillvara aktörernas samlade kunskap för att utveckla Skövde och de kommunala verksamheterna på ett sätt som är till nytta för Skövde och skövdeborna.

§ 2 Interreligiösa rådet

Kommunfullmäktige har beslutat att inrätta ett interreligiöst råd i Skövde kommun. Syftet med rådet är att utgöra ett mötesforum för kunskapsutbyte och förtroendeskapande dialog mellan kommunen och företrädare för olika trossamfund och religiösa sammanslutningar. Vilka frågor som rådet behandlar beror på vad som händer i samhället.

§ 3 Rådets sammansättning

Rådet leds av två förtroendevalda från Skövde kommun. Till rådet inbjuds företrädare för registrerade trossamfund som är verksamma i Skövde kommun. Till rådet utses två adjungerade tjänstemän från Skövde kommun.

Kommunstyrelsen utser de två politiska ledamöterna vilka också utses till ordförande och vice ordförande i rådet. Kommundirektören utser två tjänstemän att vara adjungerade till rådet.

§ 4 Mandattid

De ledamöter som utses av kommunstyrelsen utses för hela mandatperioden.

§ 5 Sammanträden

Rådet ska sammanträda två gånger per år. Ordförande bestämmer tid och plats för mötet.

§ 6 Kallelse och föredragningslista

Ordföranden ansvarar för att kallelse upprättas inför sammanträdena samt bestämmer i vilken utsträckning handlingar ska bifogas kallelsen.

Kallelsen ska vara ledamöterna tillhanda senast fem vardagar före sammanträdet.

Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet samt en lista över ärendena till sammanträdet. Tid ska finnas för övriga frågor vid varje sammanträde.

I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

§ 7 Anmälan om förhinder att delta i sammanträde

Ledamöter som är förhindrade att delta i rådets sammanträde ska anmäla det till ordförande.

§ 8 Ledamöters uppgift

Rådets ordförande ska;

- som rådets främste företrädare verka för att rådet arbetar i enlighet med syfte och uppdrag
- besluta om dagordning och leda sammanträden
- delge kommunstyrelsen information om rådets arbete
- delge nämndsordförande information som berör nämndens ansvarsområde samt

Adjungerade tjänstemän ska;

- delge kommundirektören information om rådets arbete samt
- stödja rådets ordförande i att bereda aktuella frågeställningar där det finns behov av dialog inom ramen för rådets uppgift.

Ledamot som representerar religiösa sammanslutningar ska;

- delge sina respektive organisationer information om rådets arbete
- föra fram frågor till rådets ordförande som är viktiga att diskutera vid sammanträden.

§ 9 Närvarorätt för kommunalråd, nämndsordföranden och övriga tjänstemän

Kommunalråden får närvara vid rådets sammanträden.

Ordförande kan föreslå att berörd nämndsordförande deltar vid rådets sammanträden vid de tillfällen då dialog förs i frågor som rör nämndens ansvarsområde. Ordförande har rätt att bjuda in övriga tjänstemän, utöver utsedda ledamöter, att närvara vid sammanträden för att tillföra sakkunskap.

§ 10 Minnesanteckningar

Vid rådets sammanträden förs minnesanteckningar av vilka närvaro för ledamöter framgår. Minnesanteckningarna ska göras färdiga inom en vecka från sammanträdet och godkännas av ordföranden. Minnesanteckningarna ska delges rådets ledamöter.

KS § 217/15 Bolagsstyrningsrapport - kommunala bolag

KS2015.0424

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	208/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	217/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att:

1. Samtliga av kommunens majoritetsägda bolag årligen ska avge en bolagsstyrningsrapport.
2. Rapporten ska avges i samband med bolagens årsredovisning och lämnas till kommunstyrelsen samt anmälas till kommunfullmäktige.
3. Bolagsstyrningsrapporten ska ta utgångspunkt ur SKL:s "*Principer för styrning av kommun- och landstingsägda bolag*".

Bakgrund

Skövde kommun har under ett flertal år arbetat med att utveckla ägarstyrningen och tillsynen över de kommunala bolagen. Samtidigt har vikten av detta ökat i form av ny lagstiftning som ökat kraven på kommunens kontroll av sina bolag genom t.ex. krav på att kommunstyrelsen i årliga beslut ska pröva om bolagens verksamhet varit förenligt med det fastställda kommunala ändamålet och om bolagens verksamhet utförts inom de kommunala befogenheterna (jmf. 6 kap 1 a § Kommunallagen). Därtill kommer även att det så kallade in house undantaget i LOU förutsätter att kommunen i sin styrning av bolagen uppfyller de så kallade kontroll och verksamhetskriterierna.

Utvecklingsarbetet fortsätter nu genom framtagande av förslag till bolagsstyrningsrapport vilket är ett arbets sätt som är vanligt förekommande inom näringslivet.

Bolagsstyrningsrapporten kommer att underlätta kommunens möjligheter att utöva tillsyn över bolagens utveckling av verksamheten genom att analysera arbetsformer och informera, kommentera och motivera eventuella avvikelser. Sveriges kommun och landsting, SKL, har även framtagit dokumentet "*Principer för styrning av kommun- och landstingsägda bolag*" för att underlätta kommuners arbete på området och förvaltningen har med detta som grund utformat ett förslag på vad bolagsstyrningsrapporten bör innehålla (se bilaga 1).

Handlingar

Bilaga 1. Bolagsstyrningsrapport

DelgesSamtliga av kommunen majoritetsägda bolag
Kommunstyrelsen

Bolagsstyrningsrapport

Bakgrund

Bolagsstyrning

Bolagsstyrning definierar de beslutssystem genom vilka ägarna, direkt eller indirekt, styr sina bolag. Bolagsstyrningen regleras av svensk lagstiftning, regler och rekommendationer. Bolagsstyrning för Skövde kommun grundas även utifrån ”Principer för bolagsstyrning av kommunägda bolag” som utgivits av Sveriges kommuner och landstig. Dessa principer tar utgångspunkt i Svensk kod för bolagsstyrning.

Svensk kod för bolagsstyrning bygger på principen ”följ eller förklara” vilket innebär att ett företag som tillämpar koden kan avvika från enskilda regler men ska då ange förklaringar till avvikelsen. Svensk kod för bolagsstyrning innebär bland annat att i anslutning till årsredovisningen ska en särskild rapport avges om bolagsstyrningsfrågor.

Bolagsstyrningsrapporten är inte föremål för revisorernas granskning.

Syfte med bolagsstyrningsrapport

Bolagsstyrningsrapporten syftar till att ge en beskrivning och underlag för ägarna i hur bolaget bedriver sin verksamhet och uppfyller bolagets ändamål. Bolaget ges därmed möjlighet att själva beskriva sin syn på nytta och ändamål av sin verksamhet. Bolagsstyrningsrapporten ligger till grund för kommunstyrelsens uppsiktsplikt och ställningstagande.

Rapportens innehåll

Styrelsens arbete

Regler om styrelsens arbete finns i 8 kap aktiebolagslagen. Styrelsen är ett kollegialt organ där alla ledamöter ska beredas möjlighet att delta i arbete. Styrelsen får enligt lag inte besluta i ett ärende, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet och tid att sätta sig in i underlaget. Styrelsen bör även besluta om arbetsordning och instruktion för verkställande direktören och årligen ompröva dessa.

- Styrelsemöte
- Utvärdering av styrelsen
- Utvärdering av verkställande direktören

Uppgifter om styrelseledamöter och verkställande direktör

En styrelseledamot är syssloman i förhållande till bolaget. Det innebär att ledamoten är skyldig att ägna uppdraget den tid och omsorg som erfordras för att på bästa sätt tillvarata bolagets intresse. En styrelseledamot ska verka för att kommuns ändamål med verksamheten så som det kommer till uttryck i bolagsordningen eller ägardirektiv förverkligas. Lika gäller för verkställande direktör som även ska verka för det som kommer i uttryck i styrelsebeslut.

Verkställande direktören ska enligt 8 kap § 29 aktiebolagslagen sköta den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar samt se till att bolagets bokföring och medelsförvaltning sköts på ett betryggande sätt. Verkställande direktören ansvarar för att förse styrelsen med den informationen om bolaget och dess verksamhet samt det underlag i övrigt styrelsen behöver för sitt arbete.

- Styrelsens övriga uppdrag
- Verkställande direktörens övriga uppdrag

Revisor

Bolagets revisor ska i den utsträckning som följer av god revisionsred granska räkenskaperna och styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. Bolagsstämman får ge revisorn ett utökat granskningsuppdrag i den mån det inte strider mot lag, bolagsordningen eller god revisorsred inklusive god revisionsred.

- Löpande kontroller och granskning

Lekmannarevisor

Bolagets lekmannarevisorer ska i den utsträckning som följer av god sed för lekmannarevisorer granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Bolagsstämman får ge lekmannarevisorn ett utökat granskningsuppdrag i den mån det inte strider mot lag, bolagsordningen eller god sed för lekmannarevisorer inklusive god sed för hur allmän granskning ska genomföras.

- Löpande kontroller och granskning

Bolagets uppfyllelse av ägardirektiv, verksamhetsföremål och det kommunala ändamålet

Enligt 6 kap 1 a § Kommunallagen följer att kommunstyrelsen i årliga beslut ska pröva om den verksamhet bolaget bedrivit varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen av de kommunala befogenheterna. Om kommunstyrelsen finner att så inte är fallet ska kommunstyrelsen lämna förslag till kommunfullmäktige om förslag på nödvändiga åtgärder. Genom rapportens redogörelse i denna del ges möjlighet för bolaget att redovisa hur man anser sig uppfyllt ovanstående kriterier, sina synpunkter i övrigt som man anser bör beaktas vid kommunstyrelsens prövning samt, vid eventuella avvikelser, vidtagna eller rekommenderade åtgärder.

- Verksamhetsföremål
- Ändamål med bolagets verksamhet
- Uppföljning av uppfyllandet av ägardirektiv och redovisning av bedriven verksamhet
- Styrelsens bedömning

Intern styrning, risker och kontroll

Medelsförvaltning ska ske på ett betryggande sätt vilket innebär att bolaget bör ha system för att säkerställa sin ekonomiska förvaltning och kontroll. Ansvar, roller, uppföljning, attestförteckning, avvikelshantering osv.

- Finansiell rapportering, kontrollaktiviteter osv
- Riskbedömning

Ärenden till Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige ska av bolaget beredas möjlighet att ta ställning i frågor som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt rörande bolaget. Bolaget ska till moderbolaget anmäla ärenden som därefter underställer kommunfullmäktige.

- Ärenden som underställts kommunfullmäktige genom moderbolaget

Kommunstyrelsens insyns- och tillsynsfunktion

Skövde Stadshus AB har kommunens uppdrag att förse kommunstyrelsen med den information som kommunstyrelsen önskar ta del av gällande sina dotterbolag. Skövde Stadshus AB och helägda bolag som inte ingår i Skövde Stadshus AB ska redovisa direkt till kommunstyrelsen.

- Information som delgivits moderbolaget respektive kommunstyrelsen.
- Väsentliga frågor som kommunicerats med moderbolaget respektive kommunstyrelsen

Skövde den xx 2016

AB Bolaget

Styrelsen

**KS § 218/15 Fastställande av Avfall Östra Skaraborgs
renhållningsordning**

KS2015.0471

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-11-18	211/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-30	218/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att anta Avfall Östra Skaraborgs renhållningsordning.

Bakgrund

Enligt en dom i Mark- och Miljödomstolen (mål M 75-15) 2015-10-15 får inte kommuner överlämna föreskriftsrätt inom avfallsområdet till ett kommunalförbund. För att AÖS ska kunna fatta beslut med stöd av renhållningsordningen krävs att varje medlemskommun för sin del antar renhållningsordningen (avfallsplan samt renhållningsföreskrifter).

Handlingar

Mark- och Miljödomstolens avgörande i mål M 75-15 2015-10-15

Renhållningsordning för AÖS

Delegationsprotokoll ordförande AÖS 2015-10-23

Tjänsteskrivelse förbundschef AÖS 2015-10-21

Delges

Avfallshantering Östra Skaraborg

Avfallsplan 2011–2020

Reviderad: 2013-09-25

Falköping, Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro, Töreboda

Inledning

Detta är en avfallsplan för Avfallshantering Östra Skaraborgs (AÖS) medlemskommuner, dvs Falköping, Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro och Töreboda kommuner.

Denna avfallsplan innehåller mål och visioner med avfallshantering i ovan nämna kommuner. Avfallsplanen omfattar alla som bor och verkar inom ovanstående geografiska område. Detta inkluderar alla aktörer som kommer i kontakt med avfallshantering i olika former som exempelvis AÖS, företag, fastighetsägare och privatpersoner.

Målen i denna avfallsplan har övergripande karaktär och syftar till att driva utvecklingen inom avfallsområdet så att alla berörda parter ytterligare minskar sin miljöpåverkan. Denna avfallsplan gäller i likhet med de flesta nationella miljömål till år 2020.

Tanken med avfallsplanen är att den aktivt skall användas av berörda aktörer som ett hjälpmedel för att förbättra deras avfallshantering. Avfallsplanen kan därför ses som en källa till inspiration för att minska avfallshanteringens miljöpåverkan.

AÖS önskar en trevlig läsning!

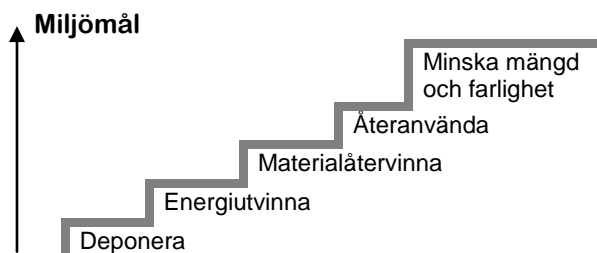
Innehållsförteckning

	Sida
Inledning	2
Kapitel 1 Utgångspunkt för avfallshantering	4
Kapitel 2 Nationella, regionala och lokala miljömål	6
Kapitel 3 Avfallsplanens mål och åtgärder	8
Mål 1 – Begränsad klimatpåverkan	10
Mål 2 – Mindre avfallsmängder	13
Mål 3 – Giffri miljö	20
Kapitel 4 Kommunernas befolkning och struktur	22
Falköping, Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro, Töreboda	
Kapitel 5 Hushållsavfall	24
Kapitel 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar	30
Kapitel 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar	37
Bilagor:	
1. Begrepp och definitioner	42
2. Återvinningsstationer	44
3. Avfallsbehandlingsanläggningar	47
4. Uppföljning av tidigare avfallsplaner	
Falköping	59
Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro	64
Töreboda	70
5. Nedlagda deponier	72
6. Miljöbedömning av avfallsplanen	85
7. Sammanställning av berörda i avfallsplanens mål	89
8. Beslutsprocess och tidplan för Avfallsplan 2011	92
9. Samrådsredogörelse	93
10. Sammanställning till länsstyrelsen	94

I dagens system delas ansvaret för avfallshandling mellan olika aktörer i samhället till följd av reglerande lagstiftning.

Lagstiftningen kommer till stor del från EU främst via direktiv som sedan görs om till Svensk lagstiftning. Exempel på detta är krav på botten tätning av deponier. Från EU kommer även avfallstrappan som är en bild av vilka sätt avfall ska tas om hand i första hand. Trappan ser ut på följande sätt:

Kliv upp för trappan! Sämsta alternativet är att lägga avfallet på tipp (deponera). Det bästa är att genom produktionsplanering och inköpsrutiner undvika att avfall alls uppkommer, och att det som ändå uppkommer har så liten farlighet som möjligt.

Förutom den lagstiftning som har sitt ursprung i EU beslutar man på nationell nivå om ytterligare regler. Exempel på detta är förbud mot att deponera brännbart och organsikt avfall.

”Polluter Pay Principle” från FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992 är vägledande för avfallsplanen. Principen innebär att det är den som förorenar som ska bära kostnaderna för de föroreningar och miljöskador som produkten orsakar.

Varje kommun har vidare krav att de ska ta hand om det hushållsavfall som uppkommer i kommunen samt besluta om renhållningsordning (föreskrifter och avfallsplan) för det avfallet som uppkommer inom dess geografiska område. Kommunalförbundet Avfallshandling Östra Skaraborg (AÖS) har för medlemskommunernas räkning tagit över denna skyldighet från sina respektive medlemskommuner. Medlemmar i kommunalförbundet är Falköping, Hjo,

Karlsborg, Skövde, Tibro och Töreboda kommuner.

De olika aktörernas ansvar

Konsumenterna ansvarar för

- att sortera och hantera sitt avfall enligt gällande lagar och föreskrifter.

Fastighetsägarna ansvarar för

- att informera den eller de som bor i eller är verksam i fastigheten om gällande regler för avfallshandling,
- att tillhandahålla utrymmen och ge en förutsättning för avfallshandlingen.

Industrier och andra verksamheter ansvarar för

- ett riktigt omhändertagande av det avfall som uppkommer i den egna verksamheten vid t.ex. tillverkning och försäljning.

Producenterna ansvarar för

- att samla in, forsla bort och återvinna produkter som omfattas av förordningarna om producentansvar. Mer om producentansvar för förpackningar och returpapper se kapitel 6.

Kommunalförbundet Avfallshandling Östra Skaraborg (AÖS) ansvarar för

- att fastställa och arbeta enligt en gemensam renhållningsordning med föreskrifter och avfallsplan,
- att fastställa och besluta om gemensam renhållningstaxa,
- att samla in hushållsavfall och se till att det slutligt omhändertas,
- att hushållens farliga avfall mottas och transporteras till en godkänd behandlingsanläggning,
- att informera om insamling av hushållsavfall, inkl. avfall med producentansvar,
- att planera i avfallsfrågor.

Kommunalförbundets ändamål är att skapa en långsiktig hållbar organisation för insamling och hantering av främst hushållsavfall och därmed jämförligt avfall.

Tillsynsmyndigheterna (miljönämnder och länsstyrelsen) ansvarar för

- att besluta om renhållningsdispenser enligt AÖS föreskrifter (miljönämnd),
- att utföra tillsyn och pröva verksamheter utifrån Miljöbalken,
- att pröva dispenser från förbudet att deponera brännbart och organiskt avfall (länsstyrelsen).

Nationella och regionala mål

I Sverige finns idag 16 nationella miljö-kvalitetsmål. De regionala miljömål som fastställts av länsstyrelsen i Västra Götaland utgår från dessa miljö-kvalitetsmålen.

De nationella och regionala målen är:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giffri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö (berör ej Västra Götaland)
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt och djurliv

”Hav i balans samt levande kust och skärgård” samt ”Storslagen fjällmiljö” berör inte denna avfallsplans geografiska område. De flesta övriga målen berör avfallshandling mer eller mindre.

I Sveriges avfallsplan som framtagits av Naturvårdsverket framgår 5 strategier inom avfallshandling. Dessa är:

1. Genomför de regler och använd de styrmedel som beslutats och följ upp att de får avsedd effekt.
2. Flytta fokus till att minska avfallens farlighet och mängd.
3. Öka kunskapen om miljögifter
4. Det ska vara enkelt för hushållen att sortera avfall
5. Utveckla svenskt deltagande i EU-arbetet inom avfallsområdet

Lokala mål

Målen och åtgärderna i avfallsplanen ska på samma sätt gälla för hela det geografiska området som kommunalförbundet utgör. Medlemskommunernas kommande miljömål och målen i avfallsplanen bör i största möjliga utsträckning harmonisera med varandra.

Medlemskommunerna är Falköping, Hjo, Tibro, Karlsborg, Töreboda och Skövde. 2008 hade flertalet av medlemskommunerna en fastställt miljöpolicy som riktar sig till hur miljöfrågorna hanteras i den egna kommunala organisationen. Det fanns dock inte separata miljömål, dessa gäller för alla verksamheter inom det geografiska området som kommunen utgör, dvs inte bara för den egna verksamheten.

De målsättningar som då fanns 2008 som berörde avfallshandling var inom de kommunala organisationerna var följande:

- Kommunalförbundet (AÖS) ska samla in matavfall enligt den nationella målsättningen.
- I Skövde kommun och Falköpings kommun finns mål för ökade mängder producerad biogas, antal biogasfordon etc. Dessa mål berör avfallshandling indirekt men inte direkt som t ex i ökad mängd insamlat material.
- I Falköpings kommun finns det i Citta-slowsamarbetet mål som direkt rör avfallshandling, dessa är:
  - Stimulera och informera om käll-sortering
  - Stimulera och informera om rötning av industri- och hushållsavfall

Vid uppföljningen av avfallsplanen 2013 konstateras att:

Falköpings kommun uppger att det finns lokala miljömål, dock att dessa är utspridda

i olika dokument där man valt att fokusera på vissa områden.

I Hjo kommun finns inga lokala miljömål kopplade till de nationella miljömålen.

I Karlsborgs kommun finns inga lokala miljömål men i styrdokumentet ”Vision 2020” anges att ”Lokala miljömål ska utarbetas som tydliggör kommunens ambitioner inom miljöområdet.”

I Skövde kommun har man antagit lokala miljömål, bland annat i kommunens ”Energi- och Klimatplan”.

I Tibro kommun har man haft antagna lokala miljömål sedan år 2010.

I Töreboda kommun arbetar man med lokala miljömål tillsammans med kommunerna Mariestad och Gullspång.

Beskrivning av urval av mål

I denna avfallsplan har de miljömål (samt delmål till miljömålen) valts som har störst påverkan på avfallshantering. Målen har kombinerats med de strategier som anges i Sveriges avfallsplan.

Valda mål:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Mindre avfallsmängder
3. Giftfri miljö

Målen mätbarhet och omfattning

Avfallsplanen ska enligt gällande lagstiftning omfatta alla som bor och verkar inom kommunalförbundets geografiska område. I de allmänna råden framgår att målen bör vara mätbara och tidsatta.

På nationell nivå är det möjligt att erhålla relativt tillförlitlig statistik för de totala avfallsmängderna. Motsvarande är inte möjligt på regional och lokal nivå.

Det finns därför två inriktningar för att sätta mål i en avfallsplan, ingendera klarar helt leva upp till ”allt avfall och mätbara mål” vilket föreskrifterna (”mål för allt avfall”) och de allmänna råden för avfallsplan (”mätbara mål”) efterfrågar. I avfallsplanen har AÖS valt att sätta mål för hela avfallsmängderna, dvs. både för verksamheternas och hushållens avfall. Som en konsekvens av detta är det svårt, för att inte säga omöjligt att sätta upp uppföljningsbara mätbara mål. Istället har tydliga konkreta, fullt uppföljningsbara åtgärder som styr mot målen angetts.

I en del avfallsplaner i Sverige har man valt det andra sättet att angripa problemet med ”allt avfall och mätbara mål”, genom att fokusera på hushållsavfallet som är lättare att överblicka. Att sätta upp mål som bara rör hushållens avfall skulle innebära att målen enbart omfattar en mycket liten del av de totala avfallsmängderna. Enligt statistik från Naturvårdsverket är mängden

avfall från hushåll på nationell nivå runt 3%, dvs. runt 4 miljoner ton av de totala avfallsmängderna under 2010.¹

Med tanke på att frival för insamling av hushållsavfall hos verksamheter nu föreslås kan mängden avfall som ingår i den kommunala renhållningsskyldigheten minska ytterligare.

Med detta som bakgrund har det bedöms som bättre att sätta mål för alla avfallsmängder än tydliga mål för bara en mycket liten del av dessa.

Kommunalförbundets roll i avfallsplanen

Kommunalförbundet har via förbundsordningen övertagit renhållningsansvaret från medlemskommunerna, vilket i praktiken innebär att kommunalförbundet endast har rådighet över avfall inom det kommunala renhållningsansvaret. Avfall från kommunernas egen verksamhet har den kommunala organisationen, på samma sätt som andra företag och verksamheter, eget ansvar för. Målen i avfallsplanen är uppdelad i avfall från hushåll och avfall från företag och andra verksamheter. Mål och åtgärder för materialåtervinning i de kommunala organisationerna finns därmed under de mål som gäller företag och andra verksamheter. Avfallsplanen och de egna kommunala miljömålen bedöms utgöra en vägledning för respektive medlemskommuns hantering av organisationens egna avfallsströmmar.

Målkonflikter

I denna avfallsplans målsättningar liksom bland de nationella målen finns det inboende konflikter. Som exempel kan nämnas att ökad insamling av farligt avfall (giftfri miljö) innebär ökade transporter (begränsad klimatpåverkan).

¹ Naturvårdsverket, Rapport 6520, 2012

Slutsatsen är att en avvägning krävs för varje åtgärd som görs utifrån de olika målen.

Syfte och giltighetstid

Denna avfallsplan gäller i likhet med de flesta nationella miljömål till år 2020. Målen i denna avfallsplan har övergripande karaktär och syftar till att driva utvecklingen inom avfallsområdet så att alla berörda parter ytterligare minskar sin miljöpåverkan.

Planens giltighetstid har satts till 2020 av två skäl. Det första skälet är att de nationella miljömålen är satta till 2020 och att det är lämpligt att samordna planen tidsmässigt med dessa. Det andra skälet är att för att skapa en stabil planeringshorisont där möjlighet finns att utföra faktiska åtgärder. Framtagandet av en avfallsplan tar ca två år. Att då fastställa en plan som endast gäller under en mandatperiod (fyra år) skulle innebära att den nya förslaget till avfallsplan måste göras samtidigt som den gällande avfallsplanen följs upp för. För att möta avfallsbranschens kontinuerliga förändringar och förändringar i den politiska viljan kan beslut om revidering istället göras i samband med att planen följs upp vart fjärde år, dvs 2013 och 2017.

Till målen knyts exempel på åtgärder som är konkreta och kan ändras fortlöpande och/eller i samband med uppföljningen av denna plan. Vid uppföljningen kan även uppföljningsparametrarna ändras. Uppföljningen planeras ske 2013, och 2017. I samband med uppföljningarna finns också, om så önskas möjlighet att fatta beslut om en ny avfallsplan före 2020.

Uppföljning

Grundtanken med avfallsplanen och dess uppföljning är att avfallsplanen ska vara ett levande dokument och dess mål och åtgärder ska utgöra en naturlig del av de olika verksamheternas arbete.

Uppföljning av planen syftar till att styra och följa utvecklingen inom avfallsområdet. I första hand används den statistik som idag samlas in och sammanställs av olika aktörer. I brist på statistik behöver andra uppföljningar göras, exempelvis stickprovskontroller. Sådana kan dock knappast bli omfattande utan kan endast användas som en fingervisning till vad som händer inom området.

I avfallsplanen presenteras först målen och sedan efterföljande förslag på åtgärder. Till respektive åtgärd har metod för uppföljning och berörd aktör som kommer tillfrågas angivits. De parter som angivits som berörda bedöms ha kunskap och möjlighet att utföra föreslagna åtgärder.

Uppföljningen utförs genom att kommunalförbundet via enkät, intervju eller liknande kontaktar ett urval av berörda aktörer för att konstatera om och vilka åtgärder som genomförts.

Miljöförvaltningarna har en speciell roll i uppföljningen då de i sitt normala tillsynsarbete även utför tillsyn av hur avfallshandlingen sköts hos företag och andra verksamheter. Uppföljningen kommer sannolikt till del att rikta sig till miljöförvaltningarna och den kunskap de fått i samband med sina tillsynsbesök.

I samband med uppföljningen kan andra kända åtgärder, än de som förslagits i avfallsplanen, komma att redovisas. Under uppföljningen avses även berörda aktörer få frågan om huruvida andra åtgärder är lämpliga eller om uppföljningsparametrarna bör ändras. Dessa kunskaper ligger sedan till grund för bedömningen om huruvida planen ska revideras eller ej.

Mål 1. Begränsad klimatpåverkan

Bakgrund

Avfallsområdets påverkan på klimatet är framför allt:

- insamling, transporter och behandling av olika avfallsslag.
- utsläpp av metangas från deponier

Utifrån en produkts hela livslängd utgör en ökad återanvändning och återvinning generellt sett minskad klimatpåverkan.

Ökad återvinning

leder dock i allmänhet till ökade transporter vilket i sin tur minskar vinsten av att producera med hjälp av återvinningsmaterial istället för råmaterial.

Relaterade nationella etappmål till miljömålen:

Etappmålet för Begränsad klimatpåverkan innebär att utsläppen för Sverige år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990 och gäller för de verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. Detta innebär att utsläppen av växthusgaser år 2020 ska vara cirka 20 miljoner ton koldioxidkvivalenter lägre för den icke handlande sektorn i förhållande till 1990 års nivå. (www.miljomal.se)

Etappmål till mål: 1. Begränsad klimatpåverkan

Förbudet att deponera brännbart och organiskt avfall har medfört att avfallet istället tas om hand på andra sätt; via t ex förbränning och rötning. Förändringen innebär en stor positiv förbättring av avfallsområdets miljöpåverkan;

- avfall med låg organiska halt genererar inte ny metangas som kan läcka ut från deponierna
- istället för olja och kol används avfall för produktion av värme, el och kyla
- biobränsle producerade från exempelvis matavfall och ersätter fossila bränslen

Vid de deponianläggningar som producerar så mycket metangas att den kan samlas in, eldas gasen i en fackla på platsen. Förbränningen sker med hög temperatur. Detta görs för att minska gasen klimatpåverkande effekt då metangas har större klimatpåverkan än den koldioxid som blir kvar efter att gasen facklas.

DELMÅL

1.1 Andelen fossila bränslen ska minska vid transporter och hantering av avfall

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
Att upphandlingar/inköp av entreprenader premierar korta transportavstånd, samtransporter, utsläppseffektiva transporter samt transporter med förnyelsebara bränslen. <i>Berörda: alla företag och verksamheter</i>	Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst två företag/verksamheter och undersöka hur dessa arbetat med upphandlingar/inköp av avfalls-transporter. <i>Berörda: alla företag och verksamheter</i>	Andel av insamlings och transportentreprenader där icke-fossila bränslen ingår i entreprenaden.
	Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst två avfallsentreprenörer och undersöka hur deras fordonspark ser ut avseende antal fordon användandes förnyelsebara bränslen. <i>Berörda: alla avfallsentreprenörer</i>	Andel fordon i fordonspark som helt eller delvis drivs med icke-fossila bränslen.
	Varje uppföljning gå igenom de upphandlingar AÖS gjort det senaste året som innefattar någon typ av transport/insamling av avfall. <i>Berörd: AÖS</i>	Andel av nya avtal där upphandlingen lett till att transporter sker helt eller delvis med icke-fossila bränslen.

1.2 Utsläpp av metan och andra växthusgaser från lagring och behandling av organiskt avfall ska minska i jämförelse med producerad nyttighet

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
Insamling och omhändertagande av metangas vid gödselvårdsanläggning. <i>Berörda: Lantbruk.</i>	Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst 2 lantbruk per kommun för undersökning av gödselvårdsanläggningar <i>Berörda: lantbruk, tillsyn utförs av miljöförvaltningarna</i>	Vilka åtgärder som vidtas för att minska utsläpp av växthusgaser och om metangas nyttiggörs vid anläggningen.
	Vid varje uppföljning kontakta miljöförvaltningar inom AÖS eller på annat sätt undersöka förekomsten av rötningsanläggningar för rötning av gödsel från lantbruk. <i>Berörda: miljöförvaltningarna</i>	Antal rötningsanläggningar för rötning av gödsel från lantbruk.

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
Information om skötselinstruktioner för enskilda komposter. <i>Berörda: Kompostförsäljare, Miljöförvaltningarna</i>	Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst 1 kompostförsäljare för att undersöka vilken information som ges i samband med försäljning av komposter. <i>Berörda: alla kompostförsäljare</i>	Vilken information ges i samband med försäljning av komposter.

1.3 Andelen deponigas som nyttjas ska öka.

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
Undersöka möjligheten att nyttiggöra större andel metangas från Falevi och Risängens avfallsanläggning. <i>Berörda: Falköpings och Skövde kommuner.</i>	Insamlande av information från Falköpings och Skövde kommuner rörande deponigas <i>Berörda: Falköpings och Skövde kommuner</i>	Mängden gas som använts för värme- och elproduktion (MWh).

Mål 2. Mindre avfallsmängder

Detta mål innefattat förslag till åtgärder som syftar till att:

- Minska den totala mängden avfall.
- Öka återanvändning.
- Ökad materialåtervinning.
- Styra avfallsystemen så att dessa så långt som möjligt stödjer hushållens och företagens källsortering.

Relaterade nationella etappmål till miljömålen:

Insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast år 2020.

(Naturvårdsverket bedömer att det år 2012 omhändertas ungefär 50 viktprocent som återanvänds)

Insatser ska vidtas så att senast år 2018 sorteras minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, och minst 40 procent av matavfallet behandlas så att även energi tas tillvara.

Etappmål till mål: 15. God bebyggd miljö

Ökad återanvändning och återvinning styr indirekt mot mindre avfallsmängder eftersom mindre naturresurser används i produktionsledet. I det fall organiskt material återvinns möjliggörs dessutom ett kretslopp av näringsämnen.

Bakgrund

På nationell nivå ökar avfallsmängderna konstant. Under en 10-årsperiod (1998-2007) ökade de totala avfallsmängderna med 23,8 procent.

På 1940-talet var mängden hushållsavfall i genomsnitt 20 kg per person och år. 1985 var nivån uppe i 320 kg per person och år. Ökningen mellan 2006 till 2007 var 4,8 procent. 2007 var därmed mängden hushållsavfall 514 kg per person.

Lågkonjunkturerna i senare delen av 00-talet har gjort att avfallsmängderna minskat för att sedan öka igen. Ökningen i behand-

lad mängd hushållsavfall mellan 2011 till 2012 var 1,1 procent. 2012 var därmed mängden hushållsavfall 460,3 kg per person².

Mängderna förväntas fortsätta följa konjunkturförändringarna.

Den ökande mängden avfall i samband god konjunktur, och därmed även ökat resursutnyttjandet, behöver brytas för att nå målet om mindre avfallsmängder.

Ökade mängder avfall samt målet om minskning ställer framför allt stora krav på varje företag, verksamhet och enskild individ att se över sina inköpsmönster genom att t ex köpa färre saker, satsa på kvalitet, köpa återanvända produkter samt att reparera trasiga produkter.

De ökade avfallsmängderna ställer även stora krav på avfallsbranschen i form av fler och nya typer av system och anläggningar för omhändertagande, återanvändning och återvinning. Frågan berör även hur motiverade varje enskild individ och företag är utifrån t ex hur enkelt det är att sortera, vad det kostar att sortera och hur nedskräpande insamlingsplatserna är.

Avfall tas idag omhand huvudsakligen genom energi- och materialåtervinning.

Materialåtervinning sker idag i form av återvinning av:

- tidningar och förpackningar (producentansvar; främst förpacknings och tidningsinsamlingen)
- bildelar (producentansvar; bils-kro-tar)
- bildäck (producentansvar; svensk däck-å-tervinning)
- elavfall, lampor och batterier (producentansvar; El-kretsen)

² www.avfallsverige.se

- skrot (från hushåll, via AÖS, från verksamhet genom att beställa hämtning/lämna materialet till godkänd aktör)
- gips
- intern användning av material inom den egna verksamheten
- användandet av material i konstruktionsändamål
- kompostering och rötning av nedbrytbart organiskt avfall

Hushållsavfall och brännbart grovavfall och samt träavfall från hushåll energiåtervinns.

Inom avfallsplanens område finns biogasanläggningar exempelvis i Falköping, i Skövde och på Sötåsens lantbruksgymnasium i Töreboda. År 2011 fanns även två större privata kompostanläggningar, ca 630 varmkomposter hos hushåll samt ett okänt antal trädgårdskomposter. Restprodukten från biogasanläggningar och komposter används normalt som gödningsmedel.

Biogasanläggningarna tillverkar metangas för uppvärmning samt fordonsgas efter att gasen uppgraderats.

DELMÅL

2.1 Kunskapen ska öka om att val av konsumtion påverkar avfallsmängderna och avfallets farlighet.

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Undervisning vid grundskolorna inom avfallsplanens geografiska område omfattar undervisning i miljökunskap och avfallsrelaterade ämnen, varvid relationen mellan konsumtionen och avfallsmängder och avfallets farlighet ska inta en särställning. <i>Berörda: Alla grundskolor</i></p>	<p>Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst 1 grundskola per kommun för att undersöka hur mycket undervisning som sker rörande konsumtion och avfallsmängder och avfallets farlighet. <i>Berörda: grundskola, undersökningen utförs av skolförvaltningen i respektive kommun</i></p>	<p>Antal undervisningstimar i snitt per årskurs som rör kunskaper om miljön och avfallsrelaterade ämnen</p>
<p>Befattningshavare som arbetar med miljö- och/eller konsumtionsfrågor i kommuner eller företag sprider kunskap om avfallshantering och dess betydelse för ett hållbart samhälle samt hur val av konsumtion kan minska avfallsmängdernas påverkan. <i>Berörda: alla företag och verksamheter</i></p>	<p>Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst 1 företag/verksamhet per kommun för att undersöka kunskaps-spridningen. <i>Berörda: alla företag och verksamheter</i></p>	<p>Redovisning över på vilket sätt kunskapsspridningen sker</p>
	<p>Varje uppföljning fråga en ansvarig, inom den kommunala verksamheten, för miljö- och/eller konsumtionsfrågor per kommun hur man arbetat med kunskapsspridning. <i>Berörda: ansvariga för miljö- och/eller konsumtionsfrågor inom AÖS kommuner.</i></p>	<p>Redovisning över på vilket sätt kunskapsspridningen sker</p>

2.2 Andelen avfall som återanvänds ska öka i förhållande till totala mängden säck – och kärlavfall från hushåll

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Vid återvinningscentraler kan om möjligt lämpliga ideellt verkande organisationer beredas tillfälle att erbjuda avfallslämnare mottagning av produkter för återanvändning.</p> <p><i>Berörda: AÖS och av AÖS anlitade ÅVC - entreprenörer i samarbete med lokala ideella föreningar</i></p>	<p>Vid varje uppföljning sammanställa hur många ideella föreningar som arbetar med återanvändning och reparation som samarbetar med återvinningscentraler.</p> <p><i>Berörda: AÖS och av AÖS anlitade ÅVC - entreprenörer i samarbete med lokala ideella föreningar</i></p>	<p>Antal ideella föreningar verksamma i på ÅVC, antalet ÅVC där Second-hand verksamhet finns med som ett inslag.</p>

2.3 Vid företag och andra verksamheter ska andelen avfall som återanvänds och materialåtervinns öka i relation till producerad/ importerad produkt.

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Restprodukter/avfall från den egna verksamheten återanvänds eller materialåtervinns i egen eller annans tillverkningsprocess.</p> <p><i>Berörda: Alla tillverkningsindustrier och andra företag och verksamheter som får eller kan använda rester i sin verksamhet.</i></p>	<p>Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst 1 företag/organisation per kommun och undersöka hur dessa arbetat återanvändning och materialåtervinning.</p> <p><i>Berörda: alla tillverkande företag/verksamheter, tillsyn utförs av miljöförvaltningar</i></p>	<p>Andelen av avfall och producerad/importerad produkt som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utgörs av producentansvarsmaterial som skickas till producenterna - Återanvändning i egen verksamhet - Återanvändning i annans verksamhet - Materialåtervinning inom egen verksamhet - Materialåtervinning hos annan verksamhet än producenternas - Materialåtervinning av avfall med producentansvar - Användning för konstruktionsändamål (inkl sluttäckning av deponier)

2.4 Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja företagens källsortering

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Entreprenör som samlar in brännbart avfall samarbetar/samordnar sin insamling med olika med producentansvaraktörer och andra återvinningsentreprenörer. <i>Berörda: avfallsentreprenörer och avfallsproducenter</i></p>	<p>Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst 1 entreprenör per kommun för att undersöka hur samordning sker med producentansvaraktörer. <i>Berörda: avfallsentreprenörer, tillsyn utförs av miljöförvaltningar</i></p>	<p>Insamlad mängd av avfall med producentansvar samt andra återvinningsfraktioner.</p>
<p>Ett insamlingsystem för insamling av förpackningar och tidningar hos verksamheter etableras <i>Berörd: FTI</i></p>	<p>Beskrivning av vilket insamlingsystem som etablerats <i>Berörd: FTI</i></p>	<p>Beskrivning av vilket insamlingsystem som etablerats</p>
<p>Utreda möjligheten att bilda ett avfallsråd för förbättrad avfallshantering för avfallet som uppkommer i området. <i>Berörd: Kommunalförbundet Skaraborg</i></p>	<p>Redovisning av huruvida ett avfallsråd bildats och vad man åstadkommit. <i>Berörd: Kommunalförbundet Skaraborg</i></p>	<p>Redovisning av huruvida ett avfallsråd har bildats, antal sammanträden samt förbättrade åtgärder</p>

2.5 Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja hushållens källsortering.

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Mängden hushållsavfall som materialåtervinns ska öka <i>Berörda: FTI, El-kretsen och övriga lagstadgade och frivilliga producenter och AÖS (grovavfall)</i></p>	<p>Kilogram hushållsavfall som materialåtervinns <i>Berörda: FTI</i></p>	<p>Kilogram hushållsavfall per invånare som materialåtervinns: Statistik erhålls från: <ul style="list-style-type: none"> • AÖS rörande säck- och kärlavfall samt för material som lämnat vid återvinningscentraler • FTI för förpacknings och tidningsavfall • El-kretsen för elavfall </p>
<p>Servicenivån, i form av antalet insamlingsplatser för förpackningar ska öka <i>Berörd: FTI</i></p>	<p>Antal platser för möjlighet till källsortering av förpackningar som finns <i>Berörd: FTI</i></p>	<p>Antal platser och typ (återvinningsstation, fastighetsnära etc) där platser för möjlighet till källsortering av förpackningar finns</p>
<p>Det ska, för alla, vara enkelt att sortera förpackningar, detta inkluderar för personer med funktionshinder och personer som saknar bil <i>Berörd: FTI</i></p>	<p>Antal åtgärder som vidtagits för att förenkla för funktionshindrande personer och personer som sakar bil samt handikappsorganisationers och fastighetsägare till flerbostadshus syn på tillgängligheten. <i>Berörda: FTI, Handikappsorganisationer och fastighetsägare</i></p>	<p>Beskrivning av handikappsorganisationers och fastighetsägare till flerbostadshus syn på tillgängligheten. Samt redovisning av FTIs redovisning av antal åtgärder för att förenkla för personer med funktionshinder och personer som saknar bil.</p>

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Planera för återvinningsstationer och fastighetsnära insamling redan tidigt i planarbetet. <i>Berörda: Plan och byggkontor, FTI</i></p> <p>Vid nybyggnation och ombyggnader införa fastighetsnära insamling vid flerbostadshus och större företag. <i>Berörda: Fastighetsbolag, företag, FTI och El-kretsen</i></p> <p>Återvinningsstationerna och andra platser där producentansvarsmaterial kan lämnas hålls välstädade <i>Berörda: FTI, El-kretsen och miljöförvaltningar</i></p> <p>För att möjliggöra tydlig information till kommuninvånaren utvecklas statistiken rörande förpackningsavfall och tidningar så att det så att den ger en bättre bild av insamling och återvinning av förpackningar och tidningar. <i>Berörda: FTI</i></p> <p>Informationen till kommuninvånarna rörande sortering ska vara tydlig och finnas tillgängligt på AÖS hemsida. Minst en gång per år skickas Avfallsnytt ut till alla hushåll med information om senaste nytt rörande avfallshantering. <i>Berörda: AÖS, FTI, El-kretsen</i></p> <p>AÖS information till skolor och andra aktörer efter begäran. <i>Berörda: AÖS</i></p>	<p>Antal planerade platser för källsortering av förpackningar <i>Berörd: FTI</i></p> <p>Sammanställning från FTI och El-kretsen rörande hushåll som har fastighetsnära insamling <i>Berörda: FTI, El-kretsen</i></p> <p>Vid varje uppföljning sammanställa mängden klagomål samt åtgärder för att undvika nedskräpning av återvinningsstationer <i>Berörda: FTI</i></p> <p>Statistik över årlig totalt insamlad mängd förpackningar och tidningar för kommunalförbundet och varje medlemskommun geografiska område. Statistiken delas upp i:</p> <ul style="list-style-type: none"> - För varje avfallsslag anges andelen av det insamlade materialet som materialåtervinns, energiåtervinns och deponerats - Andelen insamlat material från hushåll respektive verksamhet för varje avfallsslag - Andelen insamlat material vid fastighetsnära insamling och hur stor andel av hushållen som har tillgång till fastighetsnära insamling. <p><i>Berörda: FTI</i></p> <p>Antal avfallsnytt som delats ut det senaste året, antal besök på AÖS hemsida samt antal synpunkter inkomna via aosinfo@skovde.se <i>Beörda: AÖS</i></p> <p>Antal informationstillfällen det senaste året och vill vilka grupper <i>Berörda: AÖS</i></p>	<p>Antal planerade platser för källsortering av förpackningar</p> <p>Andel hushåll som har fastighetsnära insamling (%)</p> <p>Antal klagomål samt åtgärder för att undvika nedskräpning av återvinningsstationer per kommun för året innan uppföljningsåret.</p> <p>Redovisning av vad för statistik som finns tillgänglig statistik för kommunalförbundet och varje medlemskommun geografiska område. Redovisning av aktuella mängder av</p> <ul style="list-style-type: none"> - För varje avfallsslag anges andelen av det insamlade materialet som materialåtervinns, energiåtervinns och deponerats - Andelen insamlat material från hushåll respektive verksamhet för varje avfallsslag - Andelen insamlat material vid fastighetsnära insamling och hur stor andel av hushållen som har tillgång till fastighetsnära insamling. <p>Antal besök på AÖS hemsida och antal inkomna synpunkter via aosinfo@skovde.se</p> <p>Antal informationstillfällen det senaste året och vill vilka grupper</p>

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Grovavfallsinsamling ska ske optimalt utifrån miljö, tillgänglighet, säkerhet, arbetsmiljö, ekonomi och abonnenternas behov. <i>Berörda: AÖS</i></p> <p>För äldre och funktionshindrade som, efter behovsprövning, beviljats insatsen hjälp vid sophantering/källsortering tar hemtjänsten med sopor till insamling <i>Berörda: Hemtjänster</i></p>	<p>Vid varje uppföljning sammanställa åtgärder som förbättrat möjligheten att samla in grovavfall <i>Berörda: AÖS</i></p> <p>Vid varje uppföljning genomför hemtjänsten en mätning av antalet personer (hushåll) som har hjälp vid sophämtning/källsortering <i>Berörda: Hemtjänster</i></p>	<p>Redovisning av åtgärder som förbättrat möjligheten att samla in grovavfall</p> <p>Antal personer (hushåll) inom hemtjänsten som har hjälp vid källsortering, varav hur många det är med fastighetsnära insamling</p>

2.6 Större andel organiskt avfall från livsmedelsindustrier ska tas omhand biologiskt.

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Leverans till godkänd biogasanläggning, kompost etc där restmaterialet återförs till kretsloppet <i>Ansvarig: Respektive livsmedelsindustri.</i></p>	<p>Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut livsmedelsindustri per kommun för kontroll av leveranser lätt nedbrytbart organisk avfall. <i>Berörda: alla livsmedelsindustrier, tillsyn utförs av miljöförvaltningen.</i></p>	<p>Antal ton organiskt avfall som genomgår biologisk behandling samt på vilket sätt det sker och hur det återförs till kretsloppet. Andel av total avfallsmängd.</p>

2.7 Insamlad mängd matavfall som definieras som hushållsavfall från hushåll, storkök, restauranger, livsmedelsbutiker etc. ska öka.

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Särskild information rörande möjlighet till och miljönyttan av utsortering, inkl nyttan av kretslopp av näringsämnen, av matavfall riktat till restauranger och andra kunder som producerar mycket hushållsavfall som är lätt nedbrytbart. <i>Berörd: AÖS, mottagningsanläggningar, insamlingsentreprenörer</i></p> <p>Kontroll av utsorteringskvalitet vid befintlig utsortering av matavfall. <i>Berörd: mottagningsanläggningar, insamlingsentreprenörer, AÖS</i></p>	<p>Kontroll om information framtagna och om den används. <i>Berörda: Miljöförvaltningar, mottagningsanläggningar och AÖS</i></p> <p>Plockanalys av material vid mottagningsanläggningar. <i>Berörda: Aktuell mottagningsanläggning som utför undersökningen.</i></p>	<p>Kontroll om information är framtagna och om den används.</p> <p>Kvalitet på insamlat matavfall. Felsorteringsgrad, mängd samt ovidkommande avfall redovisas.</p>

<i>Exempel på Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Utredning för förbättrad hantering av matavfall. <i>Berörd: mottagningsanläggningar, insamlingsentreprenörer, AÖS</i></p>	<p>Inom området där utsortering av matavfall sker, via stickprovsmetoden, välja ut minst 5 restauranger/storkök för kontroll av verksamheternas syn på insamlingen. <i>Berörda: alla livsmedelslokaler, tillsyn utförs av miljöförvaltningen</i></p> <p>Inom området där utsortering av matavfall sker, via stickprovsmetoden, välja ut minst 10 privathushåll för kontroll av invånarens syn på insamlingen. <i>Berörda: alla hushåll som kan sortera matavfall, undersökningen utförs av AÖS</i></p>	<p>Restaurangens/storkökets och invånarens uppfattning om systemet</p> <p>Fastighetsägarens uppfattning om systemet</p>
<p>Ta fram en handlingsplan för att utöka insamlingen av matavfall. <i>Berörd: AÖS, aktuell mottagningsanläggning och insamlingsentreprenör</i></p>	<p>Kontroll av att handlingsplan tagits fram och dess efterlevnad. <i>Berörda: AÖS</i></p>	<p>Kontroll av att handlingsplan tagits fram och dess efterlevnad</p>
<p>Utreda taxa för insamling av matavfall vid flerbostadshus, restauranger mfl. <i>Berörd: AÖS</i></p>	<p>Kontroll av vad utredning kommit fram till. <i>Berörd: AÖS</i></p>	<p>Beskrivning av vad utredning kommit fram till.</p>
<p>AÖS ska samla in matavfall enligt den nationella målsättningen. <i>Berörd: AÖS, aktuell mottagningsanläggning och insamlingsentreprenör.</i></p>	<p>Fortlöpande rapportering till direktionen. <i>Berörd: AÖS</i></p>	<p>Antal hushåll som sorterar matavfall samt den totalt insamlade mängden.</p>

Mål 3. Giftfri miljö

Utfasning av farliga ämnen sker i första hand genom att ämnet inte används i produkterna. De produkter som idag innehåller olika typer av ämnen som är farliga för människors hälsa och/eller miljön ska tas om hand på ett säkert sätt.

Nationellt miljömål:

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna

Miljömål : Giftfri miljö

Utfasning av giftiga ämnen sker även genom omhändertagande av separat insamlat farligt avfall.

En del farligt avfall kan materialåtervinnas men det mesta destrueras genom förbränning samt deponeras vid särskilda anläggningar. Farligt avfall från hushåll skickas vidare till godkänt omhändertagande via

AÖS. Företag och andra verksamheter ansvarar själva för att farligt avfall tas om hand på rätt sätt, vanligen genom att beställa hämtning för leverans till godkänd aktör.

Farligt avfall med producentansvar är t ex: kyl och frys, datorer, batterier, lågenergilampor och annat elektriskt och elektroniskt avfall. Producenterna (El-kretsen) beslutar rörande insamlingsplatser, dess lokalisering och utformning.

Inom avfallsplanens geografiska områden finns 131 stycken områden som klassats som gamla nedlagda deponier, kommunala såväl som privata, samt ca 45 stycken rödfyrshögar. Åtminstone en rödfyrshög har flyttats för etablering av bostäder. Ytterligare en rödfyrshög ligger inom områden som i en framtid kan komma bebyggas och därmed kan behöva flyttas.

DELMÅL

3.1 Möjlighet ska finnas för företag och andra verksamheter på ett lätt sätt kunna lämna alla typer av farligt avfall

<i>Exempel till Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
Verksamheten lämnar väl sorterat farligt avfall till godkänd anläggning <i>Berörda: Alla företag och organisationer</i>	Varje uppföljning, via stickprovsmetoden, välja ut minst 2 företag/organisationer per kommun. Kontroll görs om verksamheten lämnar farligt avfall till godkänd anläggning och företagen/organisationens syn på insamlingen. <i>Berörd: Alla företag och organisationer, tillsyn görs av miljöförvaltningar</i>	Mängd, typ av farligt avfall som samlas in separat och dess omhändertagande. Om det konstaterats, beskrivning av vad för typer av farligt avfall som kan hanteras bättre.

3.2 Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja hushållens källsortering av farligt avfall

<i>Exempel till Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>Förbättra möjligheten för insamling av farligt avfall och el-avfall från hushåll. <i>Berörda: El-kretsen och AÖS</i></p>	<p>Vid varje uppföljning göra sammanställning av föregående års insamlingsmängder från hushåll av farligt avfall och el-avfall samt redovisa antalet insamlingsställen för farligt avfall och el-avfall. <i>Berörda: AÖS och El-kretsen.</i></p>	<p>Mängd, typ av farligt avfall som samlas in separat från hushåll och dess omhändertagande. Om det konstaterats, beskrivning av vad för typer av farligt avfall som kan hanteras bättre.</p> <p>Antal insamlingsställen för:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Farligt avfall • El-avfall • Större vitvaror • Kyl och frysar • Batterier • Lågenergilampor • Lysrör

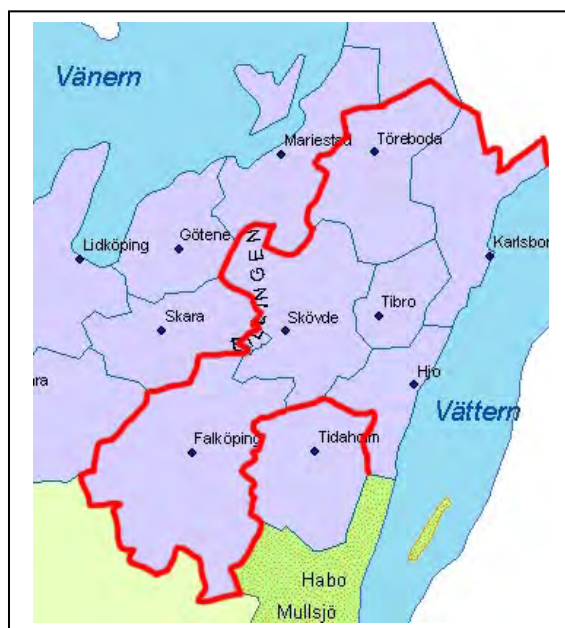
3.3 Rödfyr som flyttas tas om hand på ett miljöriktigt sätt

<i>Exempel till Åtgärder</i>	<i>Förslag till Uppföljning</i>	<i>Förslag till Uppföljningsparametrar</i>
<p>I samband med sluttäckning av deponier säkerställa att flyttning av rödfyr från områden som ska bebyggas samordnas med sluttäckning av deponin. <i>Berörd: Skövde kommun</i></p>	<p>Kontroll om plan för flyttning av rödfyr medger användning av materialet för sluttäckning av deponier. <i>Berörd: Skövde kommun</i></p>	<p>Plan för omhändertagande av rödfyr finns.</p>

Falköping, Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro och Töreboda

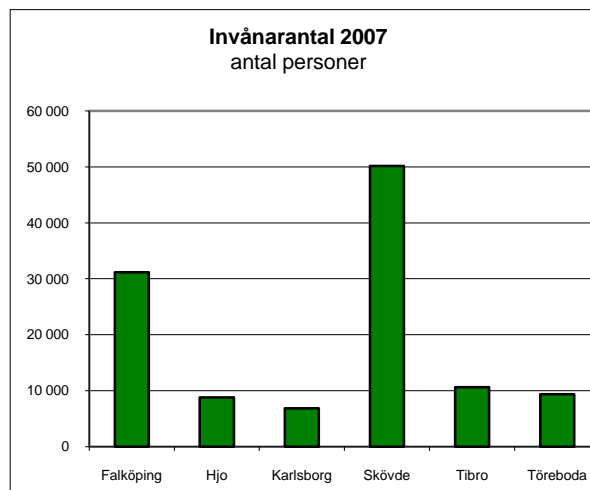
Geografisk areal

Kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skarborgs sex medlemskommuner upp- tar en relativt stor yta av Skaraborg. Den samlade arealen är 3 201 km². Kommun- förbundets kommuner angränsar till Asker- sund, Laxå och Gullspång kommuner i norr och till Habo, Tidaholm, Mullsjö, Ulricehamn och Herrljunga kommuner i söder. Västerut angränsar Vara, Skara, Götene och Mariestads kommuner till kommunalförbundet.

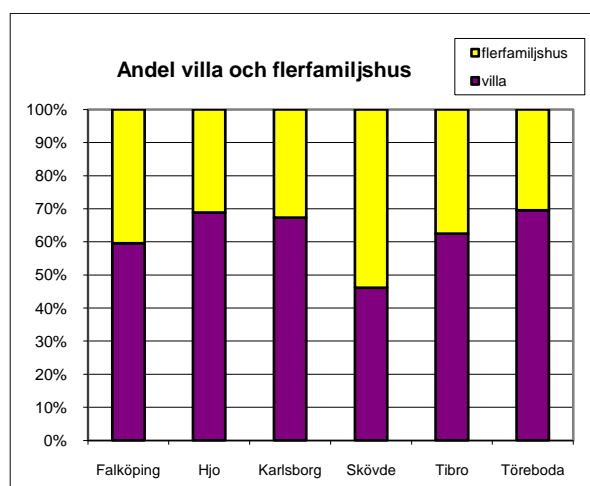
Befolkning

Den 31 december 2007 var folkmängden inom kommunerna 117 028 personer¹. Fördelning av invånarantalet per kommun visas i diagrammet.

Boendeformer

Av totalt 57 060 hushåll² i kommunerna är ca 56 % fördelat på villahushåll (friliggande villa, radhus och kedjehus) och 44 % av hushållen bor i flerfamiljshus.

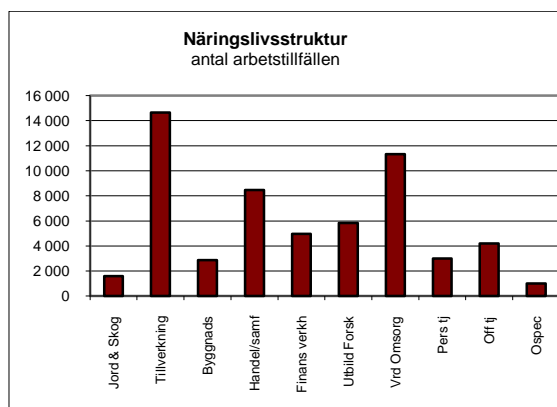
Det genomsnittliga hushållet består av 2,05 personer.

¹ www.scb.se

² Postens hushållsräkning hösten 2008.

Företagsfördelning

Av de totalt 57 916 arbetstillfällen som redovisas för 2007, så dominerar arbetstillfällena inom tillverkningsindustri, vård & omsorg samt handel. Dessa branscher står tillsammans för närmare 60 % av totala antalet arbetstillfällen.

Avfallssektorn har varit föremål för genomgripande förändringar till följd av utvecklingen inom miljöområdet. Det är därför inte längre möjligt för en enskild kommun att hantera avfallsfrågan helt på egen hand. Som en reaktion på förändringarna etablerades Kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skaraborg (AÖS) år 2000 och har därefter successivt kommit att omfatta allt fler kommuner. Utsortering av matavfall, mer service till hushållen och ökande krav på effektiviseringar är exempel på utmaningar som sannolikt förutsätter ytterligare samarbete mellan kommunalförbundet och angränsande kommuner. Kommunalförbundet välkomnar därför ett ytterligare utökat samarbete inom avfallsområdet.

Insamling av hushållsavfall (kärll-, säck- och containeravfall)

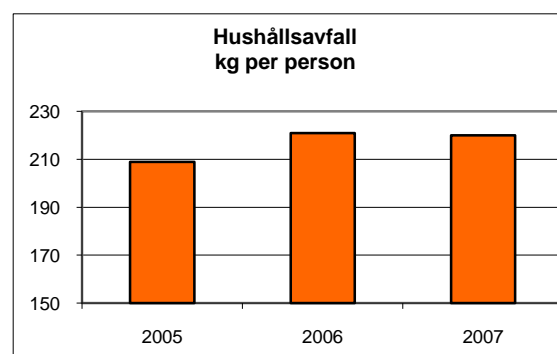
Kärll-, säck och containerhämtat hushållsavfall hämtas hos hushåll, skolor, storkök, restauranger m.fl. platser där människor vistas. De flesta butikens avfall samlas in via hushållsavfallsinsamlingen.

Normalt hämtas hushållsavfallet var fjortonde dag. Speciella överenskommelser förekommer där hushållsavfallet hämtas mer ofta. Det kan gälla flerfamiljshus, i centrumområden, restaurangavfall, hushållsavfall från företag etc. Hushållsavfallet kan även hämtas mer sällan än var fjortonde dag. Hushållet ska, för att få färre hämtningar ansöka hos miljöförvaltningarna i respektive kommun om fyraveckorshämtning (dvs. hämtning varannan gång) av restavfallet alternativt utanför tätort hämtning av restavfall två gånger om året (s.k. årshämtning). En förutsättning för undantag är att hushållet komposterar allt matavfall på egen fastighet.

Hushållsavfallet hämtas av entreprenörer i Falköping, Hjo, Karlsborg, Tibro och Töreboda. Upphandling av insamlings-

tjänsten görs av AÖS. I Skövde hämtas hushållsavfallet med personal anställd av AÖS. Under 2007 samlades 25 717 ton hushållsavfall in och förbrändes. Insamlade mängder beror av många olika faktorer, bl.a. konjunktur, antal nyetableringar inom restauranger, företag, hur stor nybyggnationen är osv.

Hushållsavfallet från Falköping transporterades under 2007 till Lidköpings Värmeverk medan hushållsavfallet från Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro och Töreboda förbränns i Skövde Värmeverk AB: s anläggning.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Matavfall

Falköpings kommun

Vid utgången av 2007 erbjuds abonnenterna utsortering av matavfall inom tätorterna i Falköpings kommun. Insamlat matavfall lämnas av hushållen i separat behållare. Separata insamlingsturer körs av entreprenören var fjortonde dag. Ca 2 800 hushåll i tätorter inom Falköpings kommun har utsortering och insamling av matavfall till behandling i Falköpings biogasanläggning.

Skövde kommun

Några skolor och företag erbjuds utsortering av matavfall på försök. När påsar/säckar av lämpligt material, som passar både biogasanläggningen och insamling i

beredningsköken, finns tillgängliga kommer fler abonnenter att erbjudas utsortering. Ett fåtal butiker har dispens från kommunal renhållning för vegetabiliskt avfall (frukt & grönt) och lämnar detta till kompostering hos ett företag i Skövde kommun.

Hjo, Karlsborg, Tibro, Töreboda kommuner Separat insamling av matavfall från hushåll och restauranger m.m. har under 2007 inte förekommit. Några butiker har dispens från kommunal renhållning och lämnar istället vegetabiliskt avfall (frukt & grönt) för kompostering hos ett företag i Skövde kommun.

Kompostering av matavfall på egen fastighet

Ca 680 hushåll inom avfallsplanens område har en egen godkänd kompost för kompostering av matavfall.

Ovanstående bedömning görs utifrån det antal abonnemang som finns i området och som innebär att matavfall sorteras ut i godkänd kompost. Det komposterade materialet tas sedan om hand på den egna fastigheten.

Abonnemangstyper

Grundabonnemanget för villahushållet är hämtning av hushållsavfall (basavfall) en gång varannan vecka. Även för restauranger, personalmatsalar m.fl. är grundabonnemanget hämtning av hushållsavfallet en gång varannan vecka. För dessa finns fler varianter på abonnemang att tillgå.

I de områden som beslutats ha utökad sortering (tätorter inom Falköpings kommun) är grundabonnemanget för ett småhus hämtning av matavfall varannan vecka och restavfall var fjärde vecka.

Falköpings kommun

Under 2009 kommer insamlingsbehållarna för hushållsavfall för villahushåll i tätort att bytas från Bates Combisystemet till hämtning i plastkärl. När utbytet av Bates Combisystemet är klart kommer troligtvis möjlighet finnas till hämtning av hushållsavfallet i andra kärlstorlekar för en del av abonnemangstyperna.

För villahushåll på landsbygd byttes de tidigare säckarna ut mot 190-liters plastkärl. Från och med 2010 kommer invånarna kunna välja ett abonnemang som innebär att hämtning sker av hushållsavfall i plastkärl av olika storlekar. Storlekarna samordnas med de storlekar på kärl som finns i avfallsplanens övriga område.

Flerfamiljshusen har i de flesta fall hämtning av hushållsavfallet i större plastbehållare eller container.

Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro kommuner

De allra flesta villahushållen har 130/140 liters och 190 liters plastkärl för insamling av hushållsavfallet. Endast ett fåtal har 240 liters kärl. Flerfamiljshusen har i de flesta fall större plastkärl (370-660 liters) eller containrar (3-10 m³) för insamling av hushållsavfallet.

Töreboda

De flesta villahushållen har 240 liters kärl för sitt hushållsavfall. Vissa begränsningar i utbudet av abonnemang gäller för Töreboda, bl.a. kan fastighetsägarna inte välja kärlstorlekarna 190 liter och 370 liter.

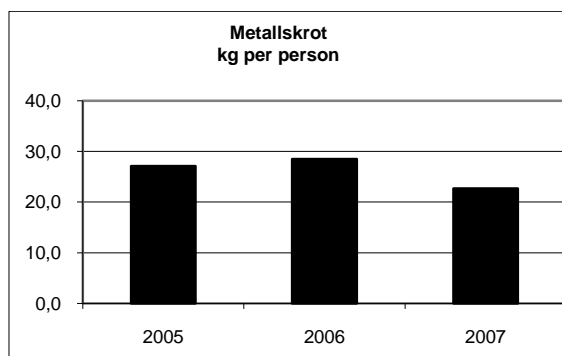
Grovavfall

Grovavfall, dvs. avfall som är för stort för att rymmas i sopbehållare eller av andra skäl inte får lämnas i behållaren, uppstår hos villahushåll och i hushåll i flerbostadshus. I första hand hänvisas hushållen att själva transportera grovavfallet till någon av återvinningscentralerna. Hushållen kan

även beställa hämtning av grovavfallet. Beställaren betalar enligt fastställd avfallstaxa.

Grovavfallet ska av hushållen sorteras i olika delfraktioner.

Metallskrot hämtas av AÖS entreprenör för att återvinnas i olika industrier.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Träavfall och ris flisas på respektive återvinningscentral för att sedan transporteras till någon förbränningsanläggning för energiåtervinning.

Trädgårdsavfall komposteras till jordförbättringsmedel på respektive återvinningscentral. Från några centraler lämnas materialet till en entreprenör för kompostering. Från någon återvinningscentral tas det färdigkomposterade materialet omhand av en entreprenör.

Textilier kan hushållen lämna i Myrornas alternativt Emmaus Björkås textilinsamlingsboxar. Myrorna hämtar, sorterar och säljer vissa delar av textilierna. Det mesta av insamlat material exporteras utanför Sverige. Emmaus Björkå har motsvarande insamling, behandling och försäljning av textilier insamlat i Tibro kommun.

Brännbart grovavfall energiutvinns antingen i Skövde Värmeverk eller i Lidköpings värmeverk.

Ej brännbart grovavfall har under 2007 deponerats på Risängens och Borreboda deponier. I Falköping har denna fraktion sedan länge delats i två fraktioner; ”speglar, porslin, keramik och lergods” samt ”isolering och gips”. Där ”isolering och gips” har deponerats på Falevi deponi och ”speglar, porslin, keramik och lergods” har används för att göra olika konstruktioner på anläggningen.

”Sten, betong, porslin, spegelglas m.m.” används under 2008 på de olika deponierna som har börjat sluttäckas, Falevi, Karlsborg, Risängen samt Borreboda.

”Isolering” skickas under 2009 till Rödjorna i Skara för deponering. ”Gips” levereras under 2009 till PR Slamsugning AB: s anläggning för gipsåtervinning i Stenstorp.

Enskilda avlopp

Slamsugning sker av ca 11 500 avlopp på landsbygd årligen. Slammet från detta levereras till största delen vidare till kommunala reningsverk men viss spridning sker även på åkermark.

I dag är det vanligt att en avloppsanläggning består av en slamavskiljare i form av trekammarbrunn med tillhörande infiltration eller markbädd. Slutna tankar är också vanliga.

I takt med att större krav på kretsloppsanpassade enskilda avlopp införlivas i praktiken uppstår nya avfallslag som kan komma innebära förändrad avfallshantering. Till exempel kan nämnas filtermassor från fosforfällor och sekundärslam från kemikaliefällning i minireningsverk.

Latrin

Latrin hämtas från ca 650 fritidshus och ca 10 fastigheter för permanentboende. La-

trinhämtning sker normalt från fritidshusområden där anslutning till kommunalt avloppssystem eller enskilt avlopp saknas. Vid de större fritidshusområdena vid Simsjön, Örlen, Mullsjön, Vristulven och Lången, Viken m.fl. områden hämtas latrinkärnen vid gemensamma platser. Hushållen ser till att själva lämna latrinbehållarna på dessa platser. Därifrån hämtas latrin via entreprenör anlitad av AÖS.

Vid fritidshus som är utspridda geografiskt hämtas latrin tillsammans med kärlavfallet.

Insamlad mängd uppskattas till ca 60 ton per år.

Dispens från förbudet att deponera organiskt avfall, förordningen om deponering av avfall (SFS 2001:512) finns för Falevi deponi, Risängens deponi och Borreboda deponi för 2007 och 2008. Därefter stänger deponierna eftersom de inte uppfyller EU:s krav för deponering efter 1 januari 2009. Under 2008 har den lilla mängd latrin som uppstår i Falköpings kommun förbränts tillsammans med kärll- och säckavfallet.

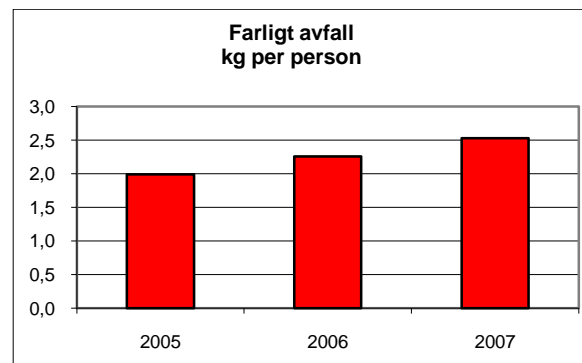
Latrin från hushållen i Hjo, Karlsborg, Skövde och Tibro har deponerats på Risängens deponi i Skövde. Från Töreboda har latrin deponerats på Borreboda deponi i Töreboda. För att lösa omhändertagandet av latrin från och med 2009 har olika alternativa behandlingar diskuteras, bl.a. behandling i Falköpings biogasanläggning, avloppsreningsverk alternativt spridning på åkermark.

Eftersom hushållen uppmanas att hitta andra toalettlösningar än torrdass så kommer sannolikt mängden latrin som samlas in att minska. Även en höjd avgift för hämtning av latrinkärl kommer att påverka hushållen att finna andra lösningar. Den största förändringen av insamling av latrin kommer troligen kommunernas planerade anslutning av avloppsledning eller andra

gemensamma lösningar, att leda till. Ett exempel är Hjo kommuns dragning av avloppsledning till Mullsjöns fritidshusområden.

Farligt avfall (kemikalier, oljor, färgrester m.m.)

Farligt avfall, t.ex. lösningsmedel, termometrar som innehåller kvicksilver och spillolja lämnar hushållen på återvinningscentralen. Mängden farligt avfall som samlas in ökar för varje år. Under 2007 lämnade hushållen totalt 296 ton farligt avfall exkl. småbatterier, bilbatterier, el-avfall, kylmöbler och tryckimpregnerat trä.

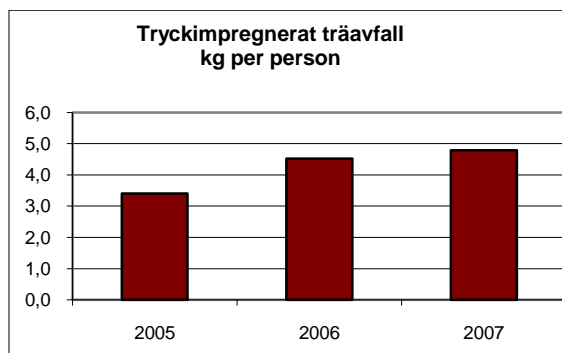
Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Olika typer av farligt avfall behandlas på olika sätt, beroende på vilken typ av kemikalie det innehåller. Till exempel återvinns metallerna i blybatterierna och det organiska ämnena i glykolresterna. Andra exempel är färg- och oljerester som utnyttjas som bränsle. Avfall som innehåller kvicksilver lagras i avvaktan på slutförvaring.

Tryckimpregnerat trä

Tryckimpregnerat trä används av hushållen främst vid byggnation av altaner, verandor eller som avgränsare i trädgården. Tryckimpregnerat trä från hushållen tas emot på återvinningscentralerna som farligt avfall på grund av innehållet av farliga ämnen, oftast koppar, krom och arsenik. Vid enstaka tillfällen kan det komma kreosotbehandlat trä från hushållen. Transportör med

tillstånd att transportera farligt avfall har under 2007 levererat insamlat tryckimpregnerat trä till SAKAB:s anläggning utanför Kumla.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Asbest

Hushållen lämnar normalt inte mycket asbest. De mest förekommande typerna är eternitplattor, isoleringsmaterial och enstaka föremål, t.ex. balkonglådor.

Falevi deponi, Risängens deponi och Borreboda deponi stängde den 1 januari 2009. Den asbest som tas emot på Falköpings och Risängens återvinningscentraler transporteras vidare till en godkänd deponi.

Avfall med producentansvar

Sedan 1994 gäller lagen om producentansvar för förpackningar av papper, glas, plast, metall samt tidningar/returpapper.

Lagen innebär att företag ”Producenter” som medverkar till att förpackningar och tidningar sprids på den svenska marknaden har ett ansvar för att dessa samlas in och återvinns. Genom anslutning till FTIs återvinningssystem uppfylls detta ansvar. (Lagstiftning för producentansvar finns även för vissa andra produkter, de omfattas inte av FTIs verksamhet eller ansvar)

FTIs verksamhet finansieras genom de förpackningsavgifter som anslutna företag inbetalar i förhållande till de volymer de

sprider, samt av marknadsvärdet på insamlat material. FTI är icke vinstdrivande.

FTIs huvudsakliga kostnader är ersättningar till entreprenörer samt inköp och underhåll av återvinningsbehållare.

Se vidare kapitel 6 om förpackningar, returpapper och annat avfall med producentansvar.

Anläggningar för sortering av hushållsavfall

Återanvändning

Inom AÖS kommuner finns några stycken secondhand butiker. Hushållen kan lämna in begagnade kläder, textilier, saker, möbler m.m. och föreningen eller företaget som driver butiken säljer inlämnade varor.

Återvinningscentraler

Återvinningscentralerna är till för att hushållen ska kunna lämna sitt grovavfall och farliga avfall på ett enkelt och samlat sätt. På återvinningscentralerna kan hushållen även lämna avfall med producentansvar; förpackningar, tidningar, batterier och elavfall. I AÖS kommuner finns 14 återvinningscentraler fördelade så här:

Falköping	3 ÅVC
Hjo	1 ÅVC
Karlsborg	1 ÅVC
Skövde	7 ÅVC
Tibro	1 ÅVC
Töreboda	1 ÅVC

Insamlat material transporteras till olika behandlingsanläggningar för materialåtervinning, energiåtervinning genom förbränning eller deponering. Under 2007 och 2008 deponerades det ”ej brännbara” grovavfallet på deponierna i Falköping, Skövde och Töreboda. Efter att dessa deponier stängts den 31 december 2008 så skickas

avfallet som ska deponeras till Sita Sverige AB anläggning i Skara, Rödjorna.

	verket
--	--------

Återvinningscentraler i Falköpings kommun

Falköpings ÅVC	Mossvägen 45
Floby ÅVC	på Ullenevägen, vid ridhuset/reningsverket
Stenstorp ÅVC	utmed vägen mellan Stenstorp och Skultorp, mot Ranstad (gamla Skövdevägen)

Återvinningscentraler i Tibro kommun

Tibro ÅVC	Rydsgatan
------------------	-----------

Återvinningscentral i Töreboda kommun

Töreboda ÅVC (Borreboda)	infart från väg 200, strax söder om Töreboda samhälle
---------------------------------	---

Återvinningscentral i Hjo kommun

Hjo ÅVC	Nolängsgatan
----------------	--------------

Återvinningscentral i Karlsborgs kommun

Karlsborgs ÅVC	Tippvägen
-----------------------	-----------

Återvinningscentraler i Skövde kommun

Risängens ÅVC	Komponentvägen
Skultorps ÅVC	Industrigatan
Södra Ryds ÅVC	på Västra Skogsrovägen, mitt emot Spånvägen
Stöpen ÅVC	utefter vägen mellan Ulvåker och Stöpen
Tidans ÅVC	på Vaholmsvägen, vid avloppsreningsverket
Timmersdala ÅVC	på Bäckedalsvägen
Värsås ÅVC	vid Avloppsrenings-

Producentansvar för förpackningar och returpapper

Bakgrund

Vid FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992 togs bland annat principen om att förorenaren ska betala ("Polluters Pay Principle"). Framtidsbilden är ett kretsloppsanpassat samhälle där det mesta av det som betraktas som avfall kommer till nytta som någon form av ny resurs. Den principiella metod som riksdagen antog 1993 för detta arbete är att lägga miljöansvaret på den som producerar en vara. Som en följd av detta infördes producentansvar för förpackningar och returpapper infördes 1994.

Från och med den 1 augusti 2007 ingår REPA som en del av Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI). Samtidigt tog FTI över insamlingsverksamheten för Plastkretsen, MetallKretsen och Returkartong. Insamling av glasförpackningar och tidningar sköts fortfarande av Svensk Glasåtervinning och Pressretur men kontroll m.m. utförs av FTI.

Insamling av förpackningar och tidningar /returpapper från verksamheter

Verksamheter (företag) har inte rätt att utnyttja återvinningsstationerna (FTIs återvinningssystem). Dessa är dimensionerade enbart för hushållens behov.

Verksamheter ska själva ansvara för att lämna förpackningar och tidningar till återvinning. Detta kan göras genom att anlita avfallsentreprenör eller lämna materialet en anläggning som tar emot materialet. FTI har inte lämnat några anvisningar för vilka anläggningar som kan ta emot detta.

FTI har för avsikt att så snart som möjligt etablera system för företag och verksamheter. Systemet anpassas efter de behov och krav som dessa avlämnare ställer, bl.a. ges

bättre möjlighet att kunna lämna stora förpackningar.

Tabell: Återvinningsmål enl SFS 2006:1273

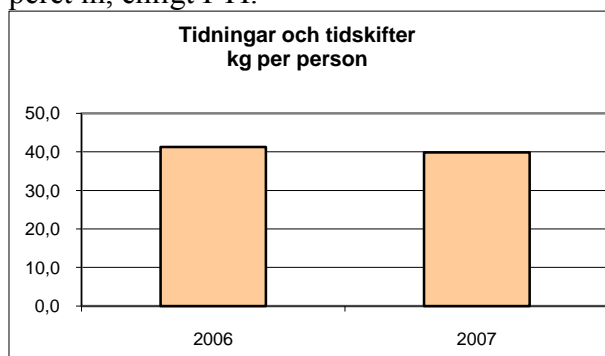
Slag av förpackningsavfall	Återvinning i viktprocent
Allt förpackningsavfall	Till och med år 2008: 50 % minst 25 procentenheter materialutnyttjande Från och med år 2009: 60 % varav minst 55 procentenheter materialutnyttjande
Förpackningar av metall, dock inte dryckesförpackningar	70 % materialutnyttjande
Förpackningar av papp, papper, kartong och wellpapp	65 % materialutnyttjande
Förpackningar av plast, dock inte dryckesförpackningar	70 % varav minst 30 procentenheter utgör materialutnyttjande tillbaka till plast
Förpackningar av glas	70 % materialutnyttjande
Dryckesförpackningar av metall	90 % materialutnyttjande
Dryckesförpackningar av polymera material	90 % materialutnyttjande
Förpackningar av trä	70 % varav minst 15 procentenheter utgör materialutnyttjande
Förpackningar av övriga material	material per materialslag: 30 % varav minst 15 procentenheter utgör materialutnyttjande

Insamling av returpapper och förpackningar

Producenternas insamlingssystem har som bas återvinningsstationerna. Endast hushåll kan lämna returpapper och förpackningar till producentens insamlingssystem. Insamlingsbehållare finns normalt även på återvinningscentralerna. Producenterna företräds i de flesta frågor av Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB (FTI).

Tidningspapper

Insamling av tidningspapper (returpapper) har skett genom producentansvar sedan den 1 oktober 1994. I insamlingen av returpapper ingår även tidskrifter, direktreklam, telefonkataloger, kataloger för postorderförsäljning och liknande produkter tryckta på så kallat trähaltigt papper. I vissa tätorter förekommer så kallad grindinsamling, dvs. föreningsmedlemmar samlar tidningar antingen genom att åka runt och hämta hos hushållen vissa tider eller att hushållen kan lämna på speciella platser, vid särskilda tidpunkter. Sedan Skövde AIK i augusti 2008 slutade att hämta ”vid grind” har Pressreturs entreprenör ställt ut containrar för fastighetsnära insamling hos ett antal fastighetsägare i framför allt Skövde tätort. Insamlade tidningar transporteras till något av de sju pappersbruken som använder tidningsreturpapper i tillverkningen. De gamla tidningarna blir nytt papper samt hushålls- eller toalettpapper. Återvinningsmålet enligt lagstiftningen är 75 %. År 2007 samlades 85 % av returpapperet in, enligt FTI.

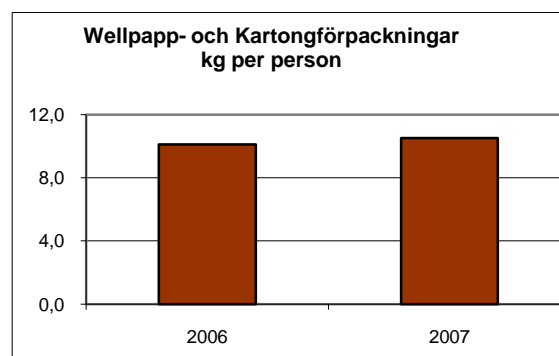

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Wellpapp- och kartongförpackningar (pappersförpackningar)

Efter tömningen av containern på återvinningsstationen körs pappersförpackningarna till en sorteringsanläggning där skräp sorteras bort. Förpackningarna pressas till balar som därefter transporteras till olika pappersbruk. Hos Fiskeby Board i Norrköping återvinns förpackningarna till ny kartong. Även Örebro Kartongbruk använder pappersförpackningar i tillverkning av kartong till ytskikt av gipsskivor.

Återvinningsmålet enligt lagstiftningen är 65 % materialutnyttjande. År 2007 materialutnyttjades 73 % av pappersförpackningarna, enligt FTI.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Plastförpackningar

Under 2008 har 2/3 av Sveriges kommuner gått över till gemensam insamling (i samma behållare) av hårda och mjuka plastförpackningar. I AÖS kommuner samlar Förpacknings- och tidningsinsamlingen under 2008 in plastförpackningarna i olika behållare.

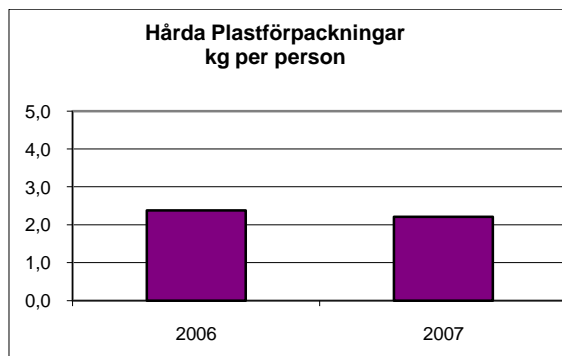
Hårda plastförpackningar

De hårda plastförpackningarna från hushållen består till största delen av HD-polyeten och polypropen. Beroende på kvalitet blir materialet antingen regranulat som kan utgöra råvara till olika plastprodukter. Eller så används förpackningar av blandad kvalitet och kulör till t.ex. plank eller pallkiossar.

Mjuka plastförpackningar

Insamlingssystemet för plastförpackningar är under 2008 inte förändrat. Det innebär att mjuka plastförpackningar sorteras i en separat behållare för att användas som bränsle i cementindustrin. Inom några år kommer dock, enligt FTI, alla förpackningar av mjukplast gå till materialåtervinning.

Återvinningsmålet enligt lagstiftningen är 70 % varav minst 30 % materialutnyttjande. År 2007 materialutnyttjades 30 % av plastförpackningarna och 35 % energiutnyttjades. Total återvinningsgrad är 65 %, enligt FTI.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Metallförpackningar

Olika typer av metallförpackningar samlas in tillsammans, t.ex. kapsyler av stål tillsammans med folieformar av aluminium. De separeras efter insamling med hjälp av magneter.

Stålförpackningar

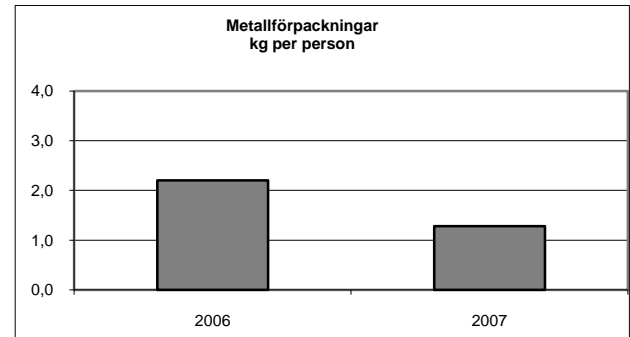
Nedsmält stål blir nytt stål, t.ex. armeringsjärn och järnbalkar hos Fundia i Smedjebacken.

Aluminiumförpackningar

Stena Aluminium i Älmhult tar hand om utsorterade aluminiumförpackningar och tillverkar tackor för att användas till nya produkter.

Återvinningsmålet enligt lagstiftningen är 70 % materialutnyttjande av alla metallför-

packningar tillsammans. År 2007 materialutnyttjades 67 % av metallförpackningarna, enligt FTI.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Glasförpackningar

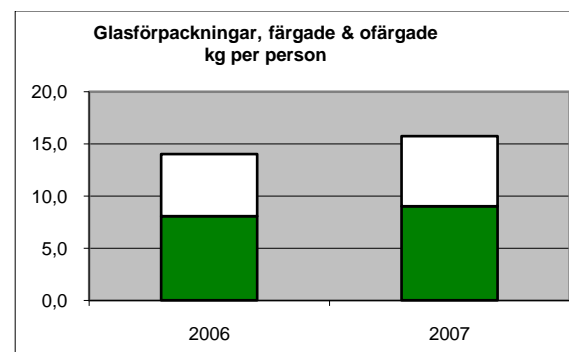
Alla glasförpackningar som samlas in i Sverige transporteras till Svensk Glasåtervinning i Hammar i södra Närke.

Allt insamlat glas kontrolleras så att föroreningar och främmande material kan sorteras bort. Efter kontroll krossas eller mals glaset till olika storleksfraktioner beroende på vad det ska användas till.

I dag använder de skandinaviska glasbruket 35 % återglas i sin produktion av ofärgat glas, 50 % till brunt glas och hela 90 % till grönt glas.

Ungefär 30 % av insamlat glas används vid tillverkning av isoleringsmaterial hos Isover i Billesholm.

Återvinningsmålet enligt lagstiftningen är 70 % materialutnyttjande. År 2007 materialutnyttjades 95 % av metallförpackningarna, enligt FTI.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Platser för insamling av förpacknings- och returpapperavfall

Återvinningsstationer

FTIAB ansvarar för städning, snöröjning och halkbekämpning i AÖS kommuner. Materialbolagen eller FTIAB eller deras entreprenörer ansvarar för att tömning av insamlingsbehållare sker på ett sätt så att behållarna inte blir överfulla. De ansvarar även för behållare och skyltning. Företag kan inte använda återvinningsstationerna för att lämna sina utsorterade förpackningar. Företag anlitar lokala entreprenörer för hämtning av utsorterade förpackningar och tidningar hos företaget.

I AÖS kommuner finns totalt 62 återvinningsstationer med fullständig förpackningssortering, fördelade så här:

<i>Falköping</i>	<i>19 ÅVS</i>
<i>Hjo</i>	<i>4 ÅVS</i>
<i>Karlsborg</i>	<i>7 ÅVS</i>
<i>Skövde</i>	<i>20 ÅVS</i>
<i>Tibro</i>	<i>6 ÅVS</i>
<i>Töreboda</i>	<i>6 ÅVS</i>

Uppgifter om totala andelen hushåll i kommunerna med fastighetsnära insamling av förpackningar och tidningar finns inte idag att tillgå.

Platser för återvinningsstationer anges i bilaga 2.

Planerade förändringar

Kortsiktigt

Vid samråd med FTI i november 2008 identifierades behov av ytterligare återvinningsstationer i Skövde (vid ICA Maxi) samt i Falköping (vid COOP). Förberedelser för etablering vid dessa platser pågår. Samtidigt gjordes en genomgång av status och övriga åtgärdsbehov, vilket framgår i samrådsprotokollet.

På längre sikt 2011-2020

I det långsiktiga arbetet eftersträvar såväl FTI som kommunerna att fullfölja vad som anges i överenskommelsen på avfallsområdet mellan FTI och Sveriges Kommuner och Landsting m fl.

En viktig del i detta är att respektive avfallsmaterial ska hamna i avsett system. Dvs. att invånarna lämnar producentmaterialet i producenternas system och att de lämnar att "kommunalt" avfall i kommunernas system.

Träförpackningar

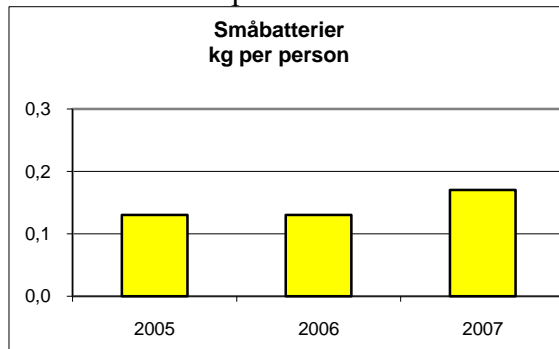
Träförpackningar utgör nästan en tredjedel av alla förpackningar (hushållens och industrins förpackningar) vi använder. Men få träförpackningar samlas in separat. Svenska Förpackningsföreningen och Föreningen Svenskt Trä har tillsammans bildat Svenskt Returträ AB för att lösa producentansvaret för träförpackningar. År 2006 rapporterade Svenskt Returträ till Naturvårdsverket att alla träförpackningar omhändertaras. Man rapporterade en 100 % återvinning (varav 17 % materialutnyttjande).

Producentansvar för elektriska och elektroniska produkter inkl. batterier

Småbatterier

Den 1 januari 2009 infördes i Sverige EG:s direktiv om producentansvar för batterier. El-Kretsen AB företräder småbatteri-producenterna i kontakterna med AÖS om batteriinsamling. Samtidigt med producentansvar för batterier förbjuds deponeering och förbränning av batterier. Under 2007 har AÖS tillsammans med kommunerna haft ansvar för insamling och sortering av småbatterier. Insamlingssystemet har som bas återvinningsstationerna. I några av kommunerna finns batteriholkar på fler ställen, t.ex. affärer, lyktstolpar samt vissa företag. Insamlade batterier har sorterats av REHMA i Mariestad på uppdrag av

Skaraborgs Miljöhantering AB/AÖS och skickades därefter till de olika återvinningsföretag som batteriförordningen anvisar. De batterier som inte är miljöfarliga har till och med 2008 deponerats på Risängen deponi. Insamlad mängd ökar sakta med åren, kanske finns många batterier kvar i inlämnade produkter.

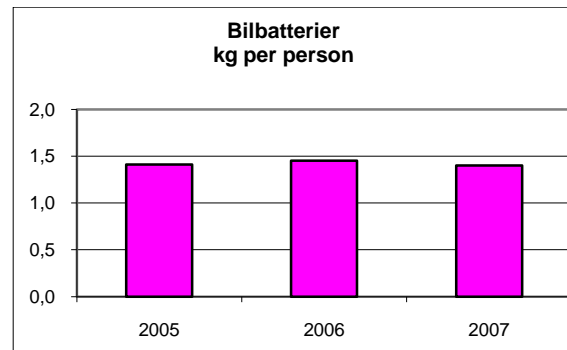

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Blybatterier tyngre än 3 kg (bilbatterier)

Producentansvar för batterier träder i kraft den 1 januari 2009. Producenterna av bilbatterier har slutit sig samman i det nya bolaget Blybatteriretur.

De flesta insamlingsföretag i Sverige har avtal med BlyBatteriRetur och samlar in och levererar förbrukade blybatterier till BlyBatteriRetur. Alla företag som säljer blybatterier är också skyldiga att ta emot förbrukade sådana. Under 2008 har hushållens blybatterier till stor del samlats in på återvinningscentralerna. Förbrukade blybatterier transporteras till Boliden Bergsöe i Landskrona. När ett blybatteri skrotas så återvinns allt bly, batterisyran tas omhand och renas och alla plastdetaljer bränns och förvandlas till energi. Hittills har drygt 95 % återvunnits enligt producenterna.

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

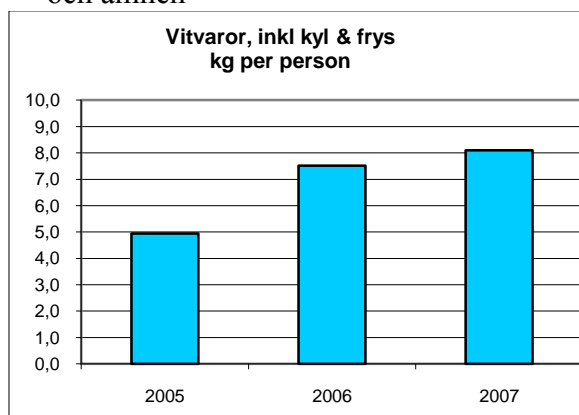
El-avfall

Producentansvar för elektriska och elektroniska produkter har funnits inom EU och Sverige sedan 2005. El-Kretsen AB företräder producenterna i kontakterna med AÖS om insamlingsfrågor. Samarbetet kallas El-retur och innebär att hushållen kan utan kostnad lämna sina begagnade el-produkter på återvinningscentralerna. El-Kretsen ordnar så att de olika insamlade el-produkterna transporteras bort till olika förbehandlare. Olika material går sedan vidare till återvinning, förbränning med energiutvinning eller tas om hand som farligt avfall.

Återvinningsmålen enligt lagstiftningen ska ha nåtts senast den 31 december 2006.

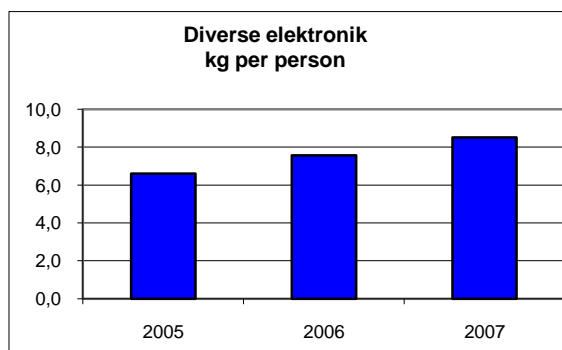
Återvinningsmålen för el-avfall är:

- 1) Produktkategorierna 1 och 10 (ex. disk-, tvättmaskin, spis) -- 80 % varav minst 75 procentenheter utgör återanvändning eller materialåtervinning av komponenter, material och ämnen

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

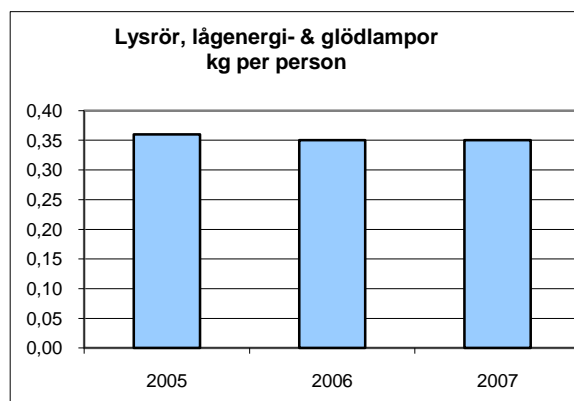
- 2) Produktkategorierna 3 och 4 (ex. dator, TV, video, kamera) -- 75 % varav minst 65 procentenheter utgör återanvändning eller materialåtervinning av komponenter, material och ämnen
- 3) Produktkategorierna 2, 5-7 och 9 (ex. strykjärn, hårfön, borrar, klocka, radiostyrd bil, sport, brandvarnare) -- 70 % varav minst 50 procentenheter utgör återanvändning eller materialåtervinning av komponenter, material och ämnen

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

- 4) Gasurladdningslampor (ex. glödlampor, lågenergilampor, lysrör) -- minst 80 % återanvändning eller

materialåtervinning av komponenter, material och ämnen

Insamlad mängd inom Avfallsplanens geografiska område.

Däck

Både hos privatpersoner (hushåll) och företag kan det uppstå uttjänta däck som avfall. Däckbranschen bildade Svensk Däckåtervinning AB (SDAB) under 1994. Gummiwerkstäderna omfattas av förordningen om producentansvar för däck och ska ta emot uttjänta däck utan kostnad för hushållet även om hushållet inte köper några nya däck. Däcken ska i så fall vara demonterade från fälgen. I några av AÖS kommuner finns insamling av däck på återvinningscentralen. Insamlade däck används i huvudsak inom tre områden,

¹⁾ hela eller klippta däck (ex. sprängmattor, bullervallar), ²⁾ gummiråvara (ex. vägbeläggning, isoleringsmaterial), ³⁾ bränsle (ex. cementindustri).

De senaste åren är insamlings- och återvinningsgraden praktiskt taget 100 procent, enligt SDAB.

Bilar

Från den 1 juni 2007 gäller ett nytt system för omhändertagande av bilar för skrotning. Bilägaren ska kunna lämna sin bil utan kostnad inom ett avstånd av 50 km eller inom den egna kommunen. Enligt BILSwedens hemsida finns inom AÖS kommuner två mottagningsställen anslutna

till BILSwedens samarbete med Refero. Dessa är Blikstorps Bilverkstad AB i Hjo och Falköpings Bildemontering i Falköping.

Återvinningsmålen för uttjänta bilar är nu 85 % av bilens vikt som ska återanvändas eller återvinnas. Från och med 2015 ska minst 95 % av bilens vikt återanvändas eller återvinnas.

Övergripande beskrivning per kommun, vid avfallsplanens införande 2011.*Falköping*

Falköping är en industrikommun. Ca 25 % av arbetskraften är sysselsatta i denna näring.

I jordbruket är ca 5 % (ca 800 personer) sysselsatta vilket innebär en av rikets största räknat på andelen. Denna andel minskar för varje år.

Stora företag inom Falköpings kommun är t ex Kinnarp, Fonus, Fredahl samt ett antal metallföretag såsom Parker Hannifin. De flesta av dessa är familjeägda med huvudkontor i orten och inte så känsliga för svängningar i konjunkturen.

Kommunen arbetar för att fler småföretag ska etableras i kommunen i framtiden. Kommunen har även som mål att vara självförsörjande på energi.

Hjo

Näringslivet i Hjo är diversifierat. Läget vid Vättern gör turismen till en viktig näringsgren. Fiske och jord-/skogsbruk sysselsätter 6,5 % av invånarna, vilket är högre än riksgenomsnittet. Bland nyetablerade företag kan nämnas mejeriföretag och grossistföretag som förmedlar närproducerade livsmedel. 31 % av arbetstillfällena finns inom tillverkningsindustrin, även detta är en betydligt högre andel än övriga riket. Ambitionen finns att med vindenergi göra Hjo kommun självförsörjande på elenergi.

Karlsborg

Karlsborg har en lång tradition som garnisonsort och Försvarsmakten är fortfarande en av de största arbetsgivarna i kommunen. Under de senaste 10 åren har antalet privata företag ökat. I Karlsborg jobbar de privata företagen mest med tillverkningsindustri, turism och tjänster.

Skövde

Skövde är en industrikommun där Volvo Powertrain och Volvo Cars med tillhörande underentreprenörer är stora arbetsgivare.

Volvo Powertrain är ett bolag inom AB Volvokoncernen som levererar motorer, växellådor och drivaxlar till övriga företagen inom AB Volvo. Stora mängder rester från gjuteriet uppstår i form av formsand och granulat. Under 2009 pågår byggnation av ett nytt gjuteri, en verksamhet som sannolikt leder till att större mängder avfall måste hanteras.

Volvo Personvagnar i Skövde tillverkar motorer till koncernens olika modeller.

Cementa AB är ett av Sveriges största byggmaterialföretag. Cementa tillverkar och marknadsför cementbaserade produkter såsom cement, betong och ballast och prefabricerade betongprodukter. Företaget står för cirka hälften av Skövde kommuns koldioxidutsläpp. Företaget arbetar för att minska behov av fossila bränslen genom att energiåtervinna lämpliga avfallsprodukter.

Jordbruket är den tredje dominerade näringsgrenen i Skövde kommun med en påverkan på miljö.

Tibro

Tibro domineras av träindustri bland annat relaterad till möbler och inredningar. En stor del av den övriga industrin är påfallande ofta ett stöd till möbelindustrin.

Träavfall från träindustrier eldas i de flesta fall i egna pannor för företagets eget värmebehov. Flera företag producerar mer avfall än som behövdes för den egna värmeproduktionen. En satsning har därför gjorts i fjärrvärmeverk. Fjärrvärmeverket levererar värme till bland annat industrin efter att industrin tillhandahåller med träavfall. Det innebär nu att bränslet kan nyttiggöras även för värmning av andra industrier och enskilt boende.

Träavfallet räcker även till att producera träbriketter för försäljning.

Ett nytt företag som ska producera wellpapp är under etablering. Icke obetydliga mängder avfall kommer att produceras. Företaget planerar att av resterna tillverka briketter för produktion av egen värme och ånga i tillverkningsprocessen, samt för försäljning.

CC Pack tillverkar tråg för matförpackningar i papper, plastat papper och aluminium. I princip allt avfall materialåtervinns.

Töreboda

Töreboda präglas av ett väl differentierat näringsliv, den största näringsgrenen är tillverkningsindustrin som sysselsätter drygt 30 procent av arbetskraften inom kommunen.

Här finns kända företag som t.ex. Daloc AB, som är en av Nordens ledande leverantörer av branddörrar, ljuddörrar och säkerhetsdörrar av stål och trä. Källbergs Industri AB är Nordens ledande tillverkare av äggprodukter. Varje dag hanteras 1,4 miljoner ägg på företaget i Töreboda.

Moelven Töreboda är en av Europas ledande tillverkare av limträbalkar.

Westerstrand Urfabrik AB utvecklar, marknadsför och tillverkar tidsystem och informationstavlor för användning inom offentlig kommunikation, industri, handel och sport.

Baltic Safety Products AB, är en av de ledande i Europa på tillverkning av flytvästar. Bland övriga företag finns ett flertal verksamma inom elektronik/automation samt kemisk-teknisk tillverkning. En stor potential att utveckla inom kommunen finns inom lantbruket, här handlar det bl.a. om att producera biogas som fordonsbränsle.

Ett exempel på satsning för hållbar utveckling är byggnationen av ett värmeverk i anslutning till Moelvans fabrik i Töreboda. Tanken med denna investering är att inte behöva köra fastbränslet långa vägar, utan detta ska istället lösas genom direktmatning från fabriken till det planerade värmeverket på industriområdet.

Avfallsmängder

De avfallsmängder som inte tas om hand på egen verksamhet skickas vidare till en avfallsanläggning för vidare omhändertagande. Transporter och mottagande av avfall sker både till anläggningar inom och utom det geografiska område denna avfallsplan utgör.

Den mängd avfall som tagits hand om inom avfallsplanens geografiska område redovisas i bilaga 3.

Sammanställning av verksamheter

I detta stycke redovisas de verksamhetsområden som är karaktäristiska för avfallsplanens geografiska områden samt verksamhetsområden som har särskild betydelse i denna avfallsplan antingen utifrån typ av avfall eller från producerad mängd avfall.

Lantbruk

Inom planområdet finns många lantbruk, från dessa uppstår gödsel. Gödseln används för gödsling av åkermark. Frågan om att först använda gödseln för att producera biogas (metangas) för uppvärmning av egna lokaler eller försäljning av rågas för uppgradering till fordonsbränsle blir allt mer aktuell. I området finns en befintlig biogasanläggning på Sötåsens lantbruksgymnasium (Töreboda). Producerad gas används för uppvärmning av den egna verksamheten. Ytterligare en anläggning planeras i Luttra (Falköping), den senare är ett samarbete mellan några lantbrukare och Falköpings kommun.

Livsmedel och dryckesvaror

I området finns produktion av mejerivaror i Falköping, Hjo och Skövde. I Töreboda finns en producent av tillverkar äggprodukter.

Trävaror

Inom området finns många som tillverkar trävaror, t.ex.

I Falköpings kommun:

- Kinnarps i Kinnarp som tillverkar kontorsmöbler
- Fredahls som tillverkar kistor
- Gyllensvaans i Kättilstorp som främst tillverkar Billy bokhylla till IKEA

I Tibro kommun:

- Swedwood som är ett dotterföretag till IKEA och tillverkar planmöbler
- Formfaner i Tibro AB
- I Tibro finns dessutom en stor mängd möbelfabriker, designers och snickerier och ett trätekniskt centrum.

I Töreboda kommun

- Moelven som tillverkar limträbalkar
- Daloc som tillverkar säkerhetsdörrar

Avfall från dessa verksamheter består främst av produktionsrester av trä. Avfall från dessa industrier eldades i de flesta fall i egna pannor för företagets eget värmebehov.

Icke-metalliska mineraliska råvaror

Till följd av att stora delar av området är kalkrikt ligger här ett antal verksamheter där kalkprodukter och betong. Till exempel kan nämnas:

- Cementa i Skövde (betong)
- AB Färdig betong i Skövde och Falköping (betong)
- Benders i Hjo (betong)
- Uddagården i Falköping (kalkprodukter)
- SMA Mineral i Falköping (kalkprodukter)

I övrigt finns förutom täktverksamheter Lawnit sport som tillverkar grus till tennisbanor.

Metallvaror

I området finns en rad industrier som tillverkar och bearbetar metall. T.ex.

- Volvo Powertrain, gjuter motorer
- Mölltorps gjuteri och mekanisk verkstad, gjutning på beställning
- Volvo personvagnar i Floby och Skövde tillverkar delar till Volvo
- Daloc tillverkar säkerhetsdörrar av stål och trä.
- Parker Hannifin tillverkare av teknik för rörelse- och styrsystem.
- Autokaross Rescue system i Floby tillverkar brandfordon och räddningsfordon
- Autokaross i Floby tillverkar påbyggnader på lätta transportfordon

Av ovanstående är gjuteriet hos Volvo Powertrain mest avfallsintensiv, där uppstår enorma mängder formsand och granulat årligen. Samarbete rörande omhändertagande av dessa rester finns mellan företaget och Skövde kommun.

Byggverksamheter

I samband med ombyggnation och rivning uppstår en hel del avfall. Vid större åtgärder krävs rivningsplaner, i dessa talar man bland annat om hur man avser sortera de olika materialslagen för bästa omhändertagande. Material från ombyggnation/rivningar består bl.a. av:

- Betong
- Tegel
- Trä
- Metall
- Asbest
- Glas- och stenfiberull
- Gips
- Plaster och annat brännbart material

Värmeverk

En rad värmeverk, både privata och kommunala, finns inom området, de är i huvud-

sak eldade med träflis och rester från egen verksamhet (trävaruindustrier).

Inom området finns även avfallsförbränningsverk, dessa beskrivas under avfallsbehandlingsanläggningar.

Vad för typ av avfall som uppstår från anläggningen beror om anläggningen har ett roster eller en fluidbädd. De typer av avfall som uppstår är följande ask- och slagtyper:

- Bottenaska
- Flygaska
- Blandning mellan botten och flygaska
- Slagg
- Fluidsand

Materialet används för spridning i skogsmark och täckning av deponier. Försök pågår även på en del ställen i Sverige att använda askan vid vägbyggnationer.

Samhällstjänster

I området finns sjukhus i Skövde (KSS) och ett i Falköping. Utöver detta finns vårdcentraler och tandläkare i alla medlemskommunerna.

Vid sådana inrättningar uppstår avfall bland annat en rad typer av farligt avfall, t.ex.

- Avfall som kan vara smittförande
- Läkemedelsrester
- Amalgam

Försvarmakten har verksamhet i Karlsborg och i Skövde.

Tjänster

Vid restauranger, storkök, kaffer etc uppstår naturligt matavfallsrester.

Livsmedelbutiker och andra affärer får rester från verksamheten som till stor del består av förpackningar.

Kontor får ofta en hel del pappersavfall.

Handel med avfall och avfallsprodukter
Second-handbutiker gör en stor nytta i form att sälja använda produkter som an-

nars skulle ha slängts, dvs. de arbetar för återanvändning av material. De material de inte får sålt skickas vidare till avfallsanläggningar för material- och energiåtervinning.

Inom området finns fyra skrotföretag som handlar med metallskrot, dessa är:

- Tappers i Falköping
- Skrotfrag i Skövde
- Stena Recycling i Skövde
- Bröderna Severin i Töreboda

Inom området finns sex bilskrotor som tar emot och demonterar bilar. De olika avfallsslagen sorteras. Använda delar som kan återanvändas säljs och övrigt material skickas vidare för omhändertagande, i första hand materialåtervinning.

Mottagnings- och sorteringsanläggningar

De mottagnings- och sorteringsanläggningar för avfall från verksamheter som finns i området utgörs av

- Borreboda avfallsanläggning, SITA
- Risängens avfallsanläggning, AÖS
- Falevi avfallsanläggning, PR-Slamsugning
- XR Miljöhantering i Tibro

Återvinningscentraler och återvinningsstationer är till för avfall från hushåll. Se mer angående dessa i kap 5 ”Hushållsavfall” respektive kap 6 ”Förpackningar och returpapper ...”

Avfallsbehandlingsanläggningar

Avfallsförbränning sker vid Värmekällan, Skövde värmeverk. Här eldas både avfall från hushåll och verksamheter.

Anläggningen får främst två typer av avfall; flygaska som klassas som farligt avfall och tas hand om i Norge samt bottenaska. Ur bottenaskan sorteras metallerna bort. Efter att metallerna sorteras bort kallas askan slaggrus. Slaggruset används för i sluttäckning av deponin vid Risängens avfallsanläggning.

Vid Cementas anläggning i Skövde eldas avfall som ett alternativt bränsle till olja. Då används bland annat uttjänta däck, merparten av det kött- och benmjöl som inte längre får användas i djurfoder och en del av den plast som inte går att materialåtervinna.

Avfallsprodukter återvinns även vid Cementas anläggningen genom att råvaror ersätts med alternativ till exempel syntetisk gips, gjuterisand, slagg, flygaska och andra industriella restprodukter.

Förutom kompostering av park och trädgårdsavfall sker i området kompostering av avloppsreningsverksslam, rötrest från biogasanläggning, hästgödsel mm vid PR slamsugnings kompost vid Tomtens kalkbrott.

Kompostering av vegetabiliskt avfall från livsmedelsbutiker sker vid Ekmaco ReAgros kompost vid Gammalstorp.

En anläggning för gipsåtervinning är på väg att starta i Stenstorp (2009)

Biogasanläggningar för rötning av matavfall och annat nedbrytbart organiskt avfall finns i Falköping. I Skövde finns en biogasanläggning som rötar slaktavfall. I biogasanläggningen vid Sötåsens naturbruksgymnasie (Töreboda) rötas det gödsel som uppkommit i den egna verksamheten. Likande verksamhet planeras i form av en sammanslutning av lantbruk i Luttra (Falköping)

Inne på Risängens avfallsanläggning har XR Miljöhantering en miljöstation som tar emot farligt avfall samt behandlar olje-

Vissa ord och begrepp som används i detta dokument behöver förklaras:

Aska... Se rökgasreningsrest respektive slagg.

Avfall... En produkt, föremål, ämne eller substans som innehavaren gör sig av med

emulsioner i vatten och oljeförorenade jordar. Det senare i en kompostanläggning. PR-slamsugning AB har även mottagning av farligt avfall och lagrar spillolja på sin fastighet på Mossvägen i Falköping

Ranstad Mineral AB behandlar lågaktivt kärnavfall för återvinning av uran.

Från och med 1 januari 2009 sker ingen deponering vid avfallsanläggningarna i Falköping, Skövde och Töreboda. Det innebär att det är endast inert avfall som deponeras inom avfallsplanens geografiska områden. Deponering av inert avfall sker bland annat vid Cementas anläggning i Skövde.

Det avfall som ska deponeras skickas vidare, alternativt levereras direkt, till godkända anläggningar. Avfallsanläggningar som fortfarande deponerar avfall finns bl.a. utanför Skara, i Lidköping, Borås, Jönköping och Örebro.

Se mer information angående avfallsanläggningar i bilaga 3.

Avloppsreningsverk

Ett antal kommunala avloppsreningsverks finns i området. Avfallsslagen därifrån utgörs i första hand av rens (brännbart avfall) och avloppsreningsverksslam. Inget avloppsreningsverksslam deponeras inom avfallsplanens område. Slammet används istället för tillverkning av anläggningsjord och spridning på jordbruksmark.

eller avser eller är skyldig att göra sig av med.

Avfallshantering... Verksamhet eller åtgärd som utgörs av insamling, transport, återvinning och bortskaffande av avfall

Bioavfall... Park- och trädgårdsavfall samt matavfall. Biologiskt lättnedbrytbart avfall, dvs. den del av det organiska avfallet som på kort tid kan brytas ner i biologiska processer.

Biogas... Gas som bildas vid syrefri nedbrytning av biologiskt material, huvudsakligen bestående av metan och koldioxid.

Bortskaffande... Sådana förfaranden som anges i bilaga 5 till Avfallsförordningen, bland annat deponering.

Brännbart avfall... Sådant avfall som brinner utan energitillskott efter det att förbränningsprocessen startat.

Bygg- och rivningsavfall... avfall som uppkommit vid nybyggnad, tillbyggnad, renovering, ombyggnad eller rivning av byggnad.

Deponi... Kontrollerat upplag för avfall som inte avses flyttas.

Elektriskt och elektroniskt avfall... Avfall från elektriska och elektroniska produkter inklusive alla komponenter, utrustningsdelar och förbrukningsvaror som har haft en elektrisk eller elektronisk funktion. Omfattas av producentansvar.

Energiåtervinning... Tillvaratagande av el/värme som alstras i en anläggning för avfallsförbränning eller av gas från organiska ämnen, till exempel i en rötningsanläggning eller på en deponi.

Farligt avfall... Avfall som har en eller flera egenskaper, till exempel giftigt, cancerframkallande, explosivt eller brandfarligt. Formellt sett avfall som är markerat med 'i bilaga 2 till Avfallsförordningens 4§.

Fastighetsnära insamling... Boende hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar

kan lämna sorterade förpackningar av plast, papper/kartong och metall samt tidningar i eller i anslutning till fastigheten.

Grovsopor/grovavfall... Hushållsavfall som är så tungt eller skrymmande att det inte är lämpligt att samla in i säck eller kärl.

Hushållsavfall... Avfall som kommer från hushåll och avfall från annan verksamhet som till sin typ eller sammansättning liknar det avfall som kommer från hushåll. Som hushållsavfall räknas bland annat matavfall, säck- och kärlosopor, grovavfall, farligt avfall, småbatterier, ej utsorterade förpackningar och tidningar, latrinavfall och slam från enskilda avloppsanläggningar.

Icke brännbart avfall... avfall som inte kan förbrännas även om energi tillförs, exempelvis sten, metaller.

Insamling... Uppsamling, sortering eller blandning av avfall för vidare transport.

Kompostering... Biologisk hantering där biologiskt avfall bryts ner under förbrukning av syre (jämför rötning).

Matavfall... Det avfall som uppstår vid bland annat matlagning och som kommer från växt- eller djurriket. Exempel potatisskal, bananskal, köttbitar, kaffesump, ej uppätta rester.

Materialåtervinning... Se återvinning.

Miljöstation... Mindre anläggning för mottagning av hushållens farliga avfall, oftast förlagd till en återvinningscentral.

Producent... Den som yrkesmässigt tillverkar, för in till Sverige eller säljer en vara eller en förpackning (varuproducent) eller den som i sin yrkesmässiga verksamhet frambringar avfall som kräver särskilda

åtgärder av renhållnings- eller miljöskäl (avfallsproducent).

Producentansvar... Producenters ansvar för vissa produkter under hela dess livscykel inklusive design, produktion och omhändertagande som avfall.

Rökgasreningsrester... Samlingsnamn för en finkornig fraktion som uppstår vid rening av rökgaserna och består av pannaska, flygaska, filterkaka från slangfilter samt slam. Rökgasreningsresterna deponeras som farligt avfall.

Rötning... Anaerob (syrefri) behandlingsmetod för bioavfall där biogas bildas (jämför kompostering).

Slagg, slaggrus... Material som inte är brännbara eller inte förångas vid förbränning, till exempel glas, porslin, järnskrot och stenliknande material (grus med mera). Sedan större föremål samt metallrester sorterats bort och materialet siktats får man slaggrus.

Återvinning... Användning, behandling eller omhändertagande av material, näringsämnen eller energi från avfall (se återvinningsförfaranden i bilaga 4 till Avfallsförordningen).

Återvinningscentral (ÅVC)... Bemannad större anläggning för mottagning av grovavfall, trädgårdsavfall etc.

Återvinningsforum... En gemensam organisation där producenterna för förpackningar och returpapper samt kommunerna utvecklar informationsplaner, forskningsprojekt och gemensamt utvärderar hela avfallshanteringens servicenivå. Återvinningsforum ska också vara en organisation där frågor eller tvister som uppstår lokalt ska hanteras.

Återvinningsstation (ÅVS)... Obemannad mindre anläggning för mottagning av förpackningar och returpapper.

Källor: RVF - Svenska Renhållningsföreningen, svensk avfallsterminologi (1998, AFR-rapport 217), 1000 Terms in Solid Waste Management (1992, ISWA).

Platser för insamling av förpacknings- och returpapperavfall

FTIAB ansvarar för städning, snöröjning och halkbekämpning i AÖS kommuner. Materialbolagen eller FTIAB eller deras entreprenörer ansvarar för att tömning av insamlingsbehållare sker på ett sätt så att behållarna inte blir överfulla. De ansvarar även för behållare och skyltning. Företag kan inte använda återvinningsstationerna för att lämna sina utsorterade förpackningar. Företag anlitar lokala entreprenörer för hämtning av utsorterade förpackningar och tidningar hos företaget.

I AÖS kommuner finns totalt 62 återvinningsstationer med fullständig förpacknings-sortering, fördelade så här:

<i>Falköping</i>	19 ÅVS
<i>Hjo</i>	4 ÅVS
<i>Karlsborg</i>	7 ÅVS
<i>Skövde</i>	19 ÅVS
<i>Tibro</i>	6 ÅVS
<i>Töreboda</i>	6 ÅVS

Återvinningsstationer i Falköpings kommun

<i>Falköping</i>	Bergsliden, öster - Danska vägen
	ICA Kvantum, Ållebergs Center
	Folkets Park, Trinnöjegatan
	Åttagården, Hjelmarörs-gatan
	P-plats, Hästbacken
	Scheelegatan / Nils Erikssons gatan 17
	vid Willys, Marknadsgatan
<i>Borgunda</i>	inne i byn
<i>Broddetorp</i>	P-platsen Bygdegården
<i>Floby</i>	P-platsen järnvägen, kiosken
<i>Gudhem</i>	inne i byn
<i>Kinnarp-Slutarp</i>	ICA Matfocus, Samuels gränd 1
<i>Kättilstorp</i>	Gamla järnvägsstationen
<i>Odensberg</i>	Hulegårdsvägen

<i>Vartofta</i>	Samlingslokalen
<i>Åsarp</i>	Industrigatan
ÅVS som saknar tidningsinsamling	
<i>Falköping</i>	Prästgärdesparkeringen
<i>Stenstorp</i>	ICA Kroon
<i>Torbjörntorp</i>	inne i byn

Vid återvinningscentralerna i Falköping, Floby och Stenstorp finns behållare där hushållen kan lämna förpackningar och returpapper.

Återvinningsstationer i Hjo kommun

<i>Hjo</i>	Bangatan, mitt emot Hydro bensinstation
	Vid Guldkrokshallen, Idrottsgatan/Guldkroksslingan
<i>Blikstorp</i>	Centralvägen
<i>Korsberga</i>	Hjovägen, bygdegården
ÅVS med endast glasinsamling	
<i>Hjo</i>	Falköpingsvägen
	Lidängens lekplats
<i>Mofalla</i>	Utefter väg 194, även kartonginsamling

Vid återvinningscentralen i Hjo finns behållare där hushållen kan lämna förpackningar och tidningar.

**Återvinningsstationer i
Karlsborgs kommun**

<i>Karlsborg</i>	Parkvägen, mitt emot Blåbärsstigen
	Södra skogen, Smedjegatan
	Västra Varvsgatan
<i>Hanken</i>	Tunvägen
<i>Forsvik</i>	Baltzar von Platens väg
<i>Mölltorp</i>	Rosenlundsgatan
<i>Undenäs</i>	Magasinvägen
ÅVS med endast glasinsamling	
<i>Karlsborg</i>	vid ICA Vätterhallen
	vid Konsum, Rödesundstorget
	Storgatan, Systembolaget

Vid återvinningscentralen i Karlsborg finns behållare där hushållen kan lämna förpackningar och tidningar.

**Återvinningsstationer i
Skövde kommun**

<i>Skövde</i>	Billinge hov, längst norrut på parkeringen
	Claesborgsvägen, parkeringsplatsen framför fotbollsplanen
	COOP Forum, parkeringsplatsen
	Egnells väg/Norra Bergvägen, grusplanen närmast Vadsboleden
	Gröna vägen, parkeringsplatsen mitt emot affären
	Kvantum-huset, parkeringsplatsen
	Lundenvägen, utefter järnvägen
	Södermalms Idrottsplats, Skaraborgsgatan, grusparkeringen
	Östergatan, längst västerut
<i>Skövde / Södra Ryd</i>	Myggdånsvägen, parkeringsplatsen
	Östra Skogsrovägen, mellan Fredriksbergsvägen och Mjölmossavägen

<i>Skultorp</i>	Klagstorpsvägen, mitt emot parkeringen till Sjötorpssjön
	Idrottsplatsen, grusparkeringen mitt emot fotbollsplanen
<i>Igelstorp</i>	parkeringsplatsen vid f.d. affären
<i>Lerdala</i>	Sparresättervägen
ÅVS som saknar tidningsinsamling	
<i>Skövde / Södra Ryd</i>	Näverstigen
<i>Stöpen</i>	parkeringsplatsen vid affären
<i>Tidan</i>	Skövdevägen, bussfickan
<i>Väring</i>	Industrigatan, längst norrut
<i>Värsås</i>	Västerleden, intill affären
ÅVS med enbart glas- och kartonginsamling	
<i>Skövde</i>	Annero, Gröna vägen
	Havstenavägen 18
ÅVS med enbart glasinsamling	
<i>Skövde</i>	Bäckvägen / Starrvägen
	Vallevägen / Norrhallen
	Rådmansgatan 20
	Sandtorget
<i>Skövde / Södra Ryd</i>	Barkvägen 18-32
<i>Skultorp</i>	ICA Nära Skultorp
<i>Varola</i>	Affären
ÅVS med enbart kartonginsamling	
<i>Skövde</i>	Henriksbergsgatan 40
	Lillegårdsvägen 9
	Folkets Park
	Storegårdsvägen
	Trängenområdet
	Örbäcksvägen 11-13

Vid återvinningscentralerna i Skultorp, Södra Ryd, Stöpen, Tidån, Timmersdala, Värsås samt vid Risängens återvinningscentral finns behållare där hushållen kan lämna förpackningar och returpapper.

Återvinningsstationer i Tibro kommun
(tidningar kan inte lämnas på ÅVS)

<i>Tibro</i>	Breviksvägen 2, vid gamla kommunhuset
	Folkets Parks parkering, Östra Långgatan
	Sparhuset köpcenter, Vårdhusgatan 6
	Hörnebo, Stigstaholmsvägen 36
<i>Fagersanna</i>	vid tennisbanan
ÅVS utan glasinsamling	
<i>Tibro</i>	Storgatan /Bäckdalsgatan bakom korvkiosken
ÅVS med glas- och kartonginsamling	
<i>Tibro</i>	Norra vägen 19
ÅVS med enbart kartonginsamling	
<i>Tibro</i>	Brittgården, Storgatan
	Smuleberg

Vid återvinningscentralen i Tibro finns behållare där hushållen kan lämna förpackningar och tidningar.

Återvinningsstationer i Töreboda kommun
(tidningar kan normalt inte lämnas på ÅVS)

<i>Töreboda</i>	Centralskolans Idrottsplats, Fredsbergsvägen 2
	COOP Konsum
	Sötåsenvägen 10
	Garvaregatan/Skolgatan, vid Vårdcentralen
<i>Moholm</i>	Järnvägsgatan/Parkgatan
ÅVS med glas och kartonginsamling	
<i>Lagerfors</i>	Lekparken
<i>Slätte</i>	Mårdstigen
ÅVS med enbart kartonginsamling	
<i>Töreboda</i>	Idrottsplatsen
	Syréngatan
ÅVS med plast-, glas-, kartong- och tidningsinsamling	
<i>Älgårås</i>	Servicehuset

Vid återvinningscentralen i Töreboda finns behållare där hushållen kan lämna förpackningar och tidningar.

Bilaga 3   Avfallsbehandlingsanläggningar

I denna bilaga redovisas anläggningar som sorterar eller på annat sätt bearbetar avfall. Källan till vilka verksamheter som är med på listan är miljöförvaltningarnas register (mars 2009) över anmälnings och tillståndspliktiga verksamheter som hanterar avfall. För de anläggningarna som behandlar avfall men som har registrerats som annan verksamhet i miljöförvaltningarnas register har de lagts till i de fall de är kända av arbetsgruppen som tagit fram avfallsplanen.

Informationen om anläggningarna såsom typer och mängder av material kommer från verksamheterna själva. Uppgifterna har samlats in genom att blankett skickats ut till respektive verksamhet som fyllt i och skickat tillbaka dem, påminnelser via telefonsamtal har också skett. Saknas uppgifter har svar rörande detta inte inkommit från aktuell verksamhet. I de fall uppgifter framkommit att verksamheten lagt ned eller slutat hantera avfall har tagits bort från sammanställningen.

Exempel på verksamheter som inte kommer beskrivas närmare är:

- *Second-hand butiker:* Dessa arbetar med återanvändning av produkter genom att förmedla varor som ägaren inte längre vill ha och säljer det vidare till ny ägare.
- *Återvinningsstationer:* är till för insamlingar av förpackningar med producentansvar. Se mer under kapitel 6 ”Förpackningar och returpapper” samt annat avfall med producentansvar.
- *Företag som säljer kyl och frys* och tar med gamla varor från kund.
- *Tidigare deponier* där nytt avfall inte längre deponeras (observera dock att sluttäckning fortfarande kan ske på delar av dessa anläggningar) eller annan hantering av avfall sker på anläggningen (ex kompostering)
- *Schaktmassedeponier*

Falköping

Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt Miljöbalken	Svenskt näringslivsindelning	Typer av avfall som hanteras	Avfallet hanteras på följande sätt	Kapacitet	Mottagen mängd 2008	Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd
Tappers Återvinnings & Miljö AB	Mossvägen 29	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Falköpings bildemontering	Mossvägen 28	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
PR Slamsugning AB	Mossvägen 39	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Farligt avfall, metallskrot, brännbart industriavfall	Mellanlagring	Uppgift saknas	Uppgift saknas	3400 ton per år farligt avfall 1000 ton per år metallskrot 1500 ton brännbart avfall
	Tomtens kalkbruk	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Organiskt avfall, aska och bottensand från biobränsleeldade värmeverk	Kompostering av organiskt avfall. Lagring och krossning av aska och bottensand	Uppgift saknas	Uppgift saknas	15 000 ton per år organiskt avfall 10000 ton aska och bottensand
	Agnestads egenom	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Fett från fettavskiljare	Mellanlagring	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
	Friggeråker	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Mellanlagring av reningsverks-slam och slam från trekammarbrunnar	Mellanlagring	Uppgift saknas	Uppgift saknas	10 000 ton per år
	Bestorp	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Spolslamvatten från Håkanstors slakteri	Mellanlagring	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
	Sköttning	anmälningspliktig	Uppgift saknas	SBR slam	Mellanlagring	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Stina Jonsson	Gudhems kungsgårdens egenom	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas

Bilaga 3

Avfallsbehandlingsanläggningar

Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt Miljöbalken	Svenskt näringslivsindelning	Typer av avfall som hanteras	Avfallet hanteras på följande sätt	Kapacitet	Mottagen mängd 2008	Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd
Falköpings biogasanläggning	Reningsverket, Mossvägen	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Lätt nedbrytbart organiskt	Rötning	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Falevi avfallsanläggning	Mossvägen 45	tillståndspliktig	38210, 38120, 38110	Många typer	Sortering, kompostering, flisning, mellanlagring farligt avfall, omlastning hushållsavfall, deponering	I huvudsak samma som tillståndet. Men initialt enbart park- och trädgårdsavfall för kompostering samt maximal omlastning av organiskt avfall: 10 00 ton verksamhetsavfall och 20 00 ton hushållsavfall från AÖS	11 356 ton, 0 ton, 533 ton, 5 690 ton, 836 ton	Sortering, mellanlagring och fragmentering av höst 50 000 ton/år varav lagring av högst 10 000 ton brännbart avfall Lagring av högst 120 ton farligt avfall vid enskilt tillfälle Kompostering av högst 4 000 ton/år Mottagning av högst 6 000 ton organiskt avfall
Floby återvinningscentral	Torrevala avfallsanläggning	tillståndspliktig	38210, 38120	Avfall från hushåll	Sortering, kompostering, flisning	I enlighet med tillstånd.	Ca 665 ton återvinningsmaterial, ca 65 ton farligt avfall	Ej specificerat
Stenstorps återvinningscentral	Ranstad återvinningsanläggning	tillståndspliktig	38210, 38120	Avfall från hushåll	Sortering, kompostering, flisning	I enlighet med tillstånd.	Ca 725 ton återvinningsmaterial, ca 60 ton farligt avfall	Ej specificerat
Asfaltshantering, Falköpings kommun	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Lagring och krossning av asfalt	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas

Hjo

Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt Miljöbalken	Svenskt näringslivsindelning	Typer av avfall som hanteras	Avfallet hanteras på följande sätt	Kapacitet	Mottagen mängd 2008	Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd
Hjo återvinningscentral	Nolängsgatan	tillståndspliktig	38210, 38120, 38110	Avfall från hushåll och verksamheter	Sortering samt flisning av träavfall, kompostering av park och trädgårdsavfall	I enlighet med tillstånd	Ca 293 ton farligt avfall, ca 2 300 ton återvinningsmaterial kompostering ca 585 ton, ca 1 100 ton flisat trä	Lagring vid varje enskilt tillfälle: <ul style="list-style-type: none"> - Max 75 ton farligt avfall - Max 3 000 ton grovavfall från hushåll och verksamhet - Max 1 500 ton park- och trädgårdsavfall i komposteringsprocess - Max 1 400 ton träavfall (2 500 ton per år)
Masshanteringsyta, Hjo kommun	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Lagring och krossning av asfalt, betong mm	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas

Karlsborg

Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt Miljöbalken	Svenskt näringslivsindelning	Typer av avfall som hanteras	Avfallet hanteras på följande sätt	Kapacitet	Mottagen mängd 2008	Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd
Återvinningscentralen i Karlsborg	Tippvägen 12	Tillståndspliktig	38210, 38120, 38110	Avfall från hushåll	Sortering samt flisning av träavfall, kompostering av park och trädgård	I enlighet med tillstånd.	Ca 1 990 ton återvinningsmaterial, ca 240 ton farligt avfall, kompostering ca 100 ton, flisning trä ca 400 ton	Lagring vid varje enskilt tillfälle: <ul style="list-style-type: none"> - Max 75 ton farligt avfall - Max 3 000 ton grovavfall från hushåll - Max 2 000 ton park- och trädgårdsavfall - Max 1 000 ton träavfall - Omlastning av 50 ton hushållsavfall (sopåseavfall) <p>Krossning, per år, av max 2 500 ton träavfall Omlastning av 3 000 ton/år hushållsavfall (sopåseavfall)</p>

Skövde

Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt Miljöbalken	Svenskt näringslivsindelning	Typer av avfall som hanteras	Avfallet hanteras på följande sätt	Kapacitet	Mottagen mängd 2008	Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd
Sydkraft SAKAB	Ranstadverket	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
XR Miljöhantering Miljöstationen	Risängens avfallsanläggning	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Alla typer av farligt avfall utom radioaktiva och gaser	Sortering, emballering, mellanlagring och transport till destruktion	I lager vid ett och samma tillfälle olja 640 ton, oljehaltiga vätskor 900 ton, färg 60 ton, övrigt 35 ton	Uppgift saknas	I lager vid ett och samma tillfälle olja 640 ton, oljehaltiga vätskor 900 ton, färg 60 ton, övrigt 35 ton
Skövde värmeverk, Värmevärmekällan	Energi-källan 1	Tillståndspliktig	35300	Brännbart hushålls- och verksamhetsavfall	Energiåtervinns genom förbränning. Produktion av el och fjärrvärme	60 000 ton	52 000 ton	70 000 ton
Cementa	Cementvägen 1	Tillståndspliktig	23510	Återvunnet gipsmaterial, gjuterisand, A/C bränsle (lösningssmeltesbränsle), konverterad eldningsolja, däck, kött- och benmjöl	Gips ersätter naturgips vid cementmalningen, gjuterisand ersätter natur-sand vid råmjölstillverkningen, A/C, konverterad eldningsolja (KEO), däck och kött- och benmjöl används som bränsle i cementugnen	På lång sikt handlar cementtillverkning om att kunna utnyttja kalkstensråvaran så optimalt som möjligt, efter fyndighetens utformning och optimera materialanvändningen/bränsleblandningen så effektivt som möjligt efter denna. Rent praktiskt är det svårt att sätta kapacitetsgränser i ton för alternativa material/bränslen eftersom man måste ha mer kunskap om det specifika materialet/bränslets kemi och hur de fungerar i processen, innan en kapacitetsgräns kan sättas. Cementa arbetar	KEO 1 376 ton, A/C 6 553 ton, däck 6 553 ton, kött- och benmjöl 5 678 ton	KEO 40 000 ton, A/C 40 000 ton, Fasta alternativa biobränslen 50 000 ton, Fasta alternativa övriga bränslen 30 000 ton, bildäck 20 000 ton KEO och A/C begränsas även genom krav på dess innehåll vad gäller tungmetaller klass I, II och III.

Bilaga 3

Avfallsbehandlingsanläggningar

						på att öka den alternativa bränsleandelen inkl. biobränsle inom befintligt tillstånd flör att kunna fasa utjungfruliga fossila bränslen. Cementa arbetar också på att ersätta delar av klinkerandelen i cement med slagg alternativt flygaska.		
Skövde biogas, VA-verket, Skövde kommun	Stadskvarnsvägen 6	tillståndspliktig	38210	Slakterimaterial samt gödsel	Avfallet mals, hygieniseras för att sedan rötas. Slutprodukten blir biogas samt biogödsel som sprids på åkermark.	Ca 12 000 ton slaktavfall (teoretiskt)	Ca 4 000 ton	9 000 ton slaktavfall per år
Haidek AB	Gammalstorp Sätero	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Rötat avfall från biogas-anläggningen i Skövde	Körs i slutna tankar med lastbil eller gödseltunna från Skövde till brunnar.	9 300 ton	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Recycling Husgärdet AB	Uppgift saknas	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
VOLVO Powertrain (återvinning av skrot)	Uppgift saknas	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Stena Recycling AB	Bruks-gatan 8	tillståndspliktig	38	Järn/metall, returpapper, blyackumulatorer, övrigt avfall	Lagring och bearbetning av Järn/metallskrot. Lagring av returpapper, övrigt avfall, blyackumulatorer.	50 000 ton Järn/metallskrot, 4 500 ton returpapper, 300 ton övrigt, 500 ton blyackumulatorer	Ca 42 000 ton	50 000 ton Järn/metallskrot, 4 500 ton returpapper, 300 ton övrigt, 500 ton blyackumulatorer

Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt Miljöbalken	Svenskt näringslivsindelning	Typer av avfall som hanteras	Avfallet hanteras på följande sätt	Kapacitet	Mottagen mängd 2008	Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd
Skrotfrag i Jönköping AB	Mejselvägen 24	anmälningspliktig	90.110-1, 90.120, 90.80	Bilskrot, skrot och metaller från industri och privatpersoner.	Sanering, formatering, sortering, klassning		4 000 ton	Upp till 10 000 ton
Eklunds Bilskrotning	Våmb Larsgården	tillståndspliktig	C 90.120	Skrotbilar	Bilar dräneras och demonteras. Pressas för vidare transport till fragmentering.	4 000 st	1 100 st	2 000 st
Stenstorps Bil & Motor	Ranstadsverket	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Gabriels däckfragmentering	Vallmövägen 11	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Risängens avfallsanläggning	Risängen (Komponentvägen)	Tillståndspliktig	38210, 38120, 38110	Många typer	Sortering, kompostering, flisning, mellanlagring farligt avfall, mellanlagring brännbart avfall, mellanlagring av slagg, deponering	I enlighet med anmälan.	Sortering 1 079 ton, Kompostering 1 972 ton, mellanlagring farligt avfall 876 ton, ca 8 000 ton, ca 20 000 ton 11 958 ton	Sortering, mellanlagring och fragmentering av höst 100 000 ton/år. Vid ett och samma tillfälle högst 70 000 ton varav 20 000 ton brännbart avfall. Lagring av högst 5 000 ton farligt avfall per år. Vid ett och samma tillfälle högst 700 ton. Kompostering av högst 25 000 ton/år. Deponering 30 000 ton per år icke-farligt avfall.
Stöpen ÅVC	Allén 25	anmälningspliktig	38110, 38120	Avfall från hushåll	Mellanlagring och sortering av avfall	I enlighet med anmälan.	Ca 150 ton	I enlighet med anmälan.
Skultorps ÅVC	Industriegatan 1	anmälningspliktig	38110, 38120	Avfall från hushåll	Mellanlagring och sortering av avfall	I enlighet med anmälan.	Ca 450 ton	I enlighet med anmälan.
Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt	Svenskt näringslivs-	Typer av avfall som	Avfallet hanteras på följande	Kapacitet	Mottagen mängd 2008	Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd

Bilaga 3

Avfallsbehandlingsanläggningar

		<i>Miljöbalken</i>	<i>indelning</i>	<i>hanteras</i>	<i>de sätt</i>			
Södra Ryd ÅVC	Västra Skogsrovägen	anmälningspliktig	38110, 38120	Avfall från hushåll	Mellanlagring och sortering av avfall	I enlighet med anmälan.	Ca 150 ton	I enlighet med anmälan.
Tidan ÅVC	Vaholmsvägen 24	anmälningspliktig	38110, 38120	Avfall från hushåll	Mellanlagring och sortering av avfall	I enlighet med anmälan.	Ca 200 ton	I enlighet med anmälan.
Timmersdala ÅVC	Bäckedalsvägen 10	anmälningspliktig	38110, 38120	Avfall från hushåll	Mellanlagring och sortering av avfall	I enlighet med anmälan.	Ca 250 ton	I enlighet med anmälan.
Värsås ÅVC	Värsås reningsverk	anmälningspliktig	38110, 38120	Avfall från hushåll	Mellanlagring och sortering av avfall	I enlighet med anmälan.	Ca 150 ton	I enlighet med anmälan.
Återvinningsanläggning vid kretsloppsstationen Aspelund	Södra Aspelundsvägen	tillståndspliktig	90.100 B, 90.30 B enligt tillståndet	Sten, grus, sand, matjord, park- & trädgårdsavfall i form av ris, grenas och flis. Hantering av asfalt har upphört.	Sortering och fragmentering. Mellanlagring.	Ca 145 000 ton kan mellanlagras vid ett och samma tillfälle	Ca 1 000 ton samt max 100 000 ton mellanlagrat vid ett och samma tillfälle	35 000 ton per år samt mellanlagring av max 145 000 vid ett och samma tillfälle
Lantmännen maskin AB	Rattvägen 6	anmälningspliktig	46610, 45320, 46699, 70100	Färdigt avfall som uppkommer i egen verksamhet	Genom sortering i olika fraktioner		Avfall mottages ej från utomstående	Eget avfall hanteras enligt Avfallsförordningen.
Maskinfirma GLAJ AB (M)	Hasselumsvägen 13	anmälningspliktig	952250	Brännbart, wellpapp, skrot, elektronik, ej brännbart	Brännbart, wellpapp, skrot hämtas av Sita. Elektronik och ej brännbart lämnas till ÅVC.	Obegränsad eftersom det vidarebefordras till AÖS enligt producentansvaret.	Ca 1 kbm	-
Nordsjö butiker AB	Gustav Adolfs gata 40	klassningsutredning pågår	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas

Bilaga 3

Avfallsbehandlingsanläggningar

<i>Anläggning</i>	<i>Adress</i>	<i>Prövningsnivå enligt Miljöbalken</i>	<i>Svenskt näringslivsindelning</i>	<i>Typer av avfall som hanteras</i>	<i>Avfallet hanteras på följande sätt</i>	<i>Kapacitet</i>	<i>Mottagen mängd 2008</i>	<i>Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd</i>
Neova AB (flisupplag)	Uppgift saknas	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
SBE, upplag inert avfall	Uppgift saknas	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Betong	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Caravan Mill AB	Loringavägen, Kalkbrottet	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas

Tibro

<i>Anläggning</i>	<i>Adress</i>	<i>Prövningsnivå enligt Miljöbalken</i>	<i>Svenskt näringslivsindelning</i>	<i>Typer av avfall som hanteras</i>	<i>Avfallet hanteras på följande sätt</i>	<i>Kapacitet</i>	<i>Mottagen mängd 2008</i>	<i>Tillåten mängd enligt anmälan/tillstånd</i>
Tibro Bildemontering AB	Värsåsvägen 42	anmälningspliktig	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
XR Miljöhantering	Rydsgatan 9	anmälningspliktig	38320	Avfall från hushåll och verksamheter (separat hantering)	Sortering med hjälp av grävmaskin, lastmaskin och handkraft. Krossning av träavfall. Lastning i lösflak för vidare transport	10 000 ton/år	7 700 ton	10 000 ton/år
Ingelsbytippen	Ingelsby	tillståndspliktig	Uppgift saknas	Schaktmassor	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Neova, värmeverk	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Träavfall	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas	Uppgift saknas

Töreboda

Anläggning	Adress	Prövningsnivå enligt Miljöbalken	Svenskt näringslivsindelning:	Typer av avfall som hanteras:	Avfallet hanteras på följande sätt:	Kapacitet:	Mottagen mängd 2008:	Tillåten mängd enl anmälan/tillstånd:
Borreboda avfallsanläggning	Utmed väg 200 strax söder om Töreboda	Tillståndspliktig	38210, 38120, 38110	Många typer	Sortering, kompostering, flisning	I enlighet med tillstånd	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Bröderna Severin, Töreboda Skrotaffär AB	Industriegatan 16	Anmälningspliktig	38320, 46772	Allt inom metall och skrot	Sorteras och levereras till smältning på olika bruk.	-	-	10 000 ton

Planen antogs 28 april 1997 och gäller från och med 1 januari 1998 fram till ny avfallsplan börjar gälla.

Avfallsplanen följs upp utifrån angivna mål och åtgärder.

Hushållsavfall och därmed jämför- ligt

Mål: Restprodukter ska så långt som det är möjligt återföras till kretsloppet. En markant minskning av deponering av hushållssopor är väsentligt. En viktig del av detta är en fungerande källsortering.

Andra delar som idag inte samordnats är wellpapp och tidningspappersåtervinning.

- Deponin ska endast innehålla avfall.
- Möjlighet att avlämna källsorterade restprodukter ska vinnas vid alla bemannande kommunala avfallsanläggningar.
- Kommunen bör verka för ett ökat samarbete mellan producent och föreningar.
- Farligt avfall och riskavfall ska som idag mellanlagras för vidare transport till anpassat omhändertagande.
- För att reducera sopmängderna ska kommunen aktivt informera och motivera allmänheten i syfte att **skapa kunskap och motivation för källsortering av avfall**
- År 2000 bör hushållens källsorteringsgrad vara minst 65% och år 2005 minst 75%.

Uppföljning av målen:

Mängden deponerat avfall har kraftigt minskat till förmån för förbränning av avfall i anläggningar som producerar fjärrvärme och el.

I Falköpings kommun finns 3 kommunalt bemannande återvinningscentraler där man kan lämna källsorterade produkter. Utöver detta finns ca 20 återvinningsstationer som drivs av förpacknings- och tidnings-

insamlingen där kommuninvånarna kan lämna sorterade förpackningar.

Producenternas organisation har förändrats så att materialbolagen för papper, tidningar, plast och metall nu har en gemensam organisation under namnet ”Förpacknings och tidningsinsamlingen” där samarbete finns med Svensk Glas-återvinning. Samordning saknas dock mellan Förpacknings och tidningsinsamlingen och andra producent-ansvarbolag, exempelvis El-kretsen, Svensk Däckåtervinning m.fl.

Alla typer av farligt avfall tas emot vid återvinningscentralerna och skickas vidare för omhändertagande av materialet på anläggningar som har tillstånd därtill.

Informationsarbete om källsortering fortgår löpande.

Utsortering av material för materialåtervinning har ökat. Under 2007 sorterades i Falköping:

- förpackningar och tidningar 75 kg/invånare,
- metallskrot 35 kg/invånare
- träavfall 116 kg/invånare
- elavfall (inkl. vitvaror, batterier, lampor) 20 kg/invånare
- farligt avfall (inkl tryckimpregnerat träavfall) 6 kg/invånare

Av insamlat hushållsavfall vid fastigheten (säck- och kärlavfall):

- 136 kg/invånare hushållsavfall skickades till energiåtervinning (förbränning i värmeverk med fjärrvärme och elproduktion)
- 19 kg/invånare skickades till rötning.

Från 1998 till 2007 har mängden hushållsavfall nationellt ökat med 23,8 procent. På nationell nivå var avfallsmängden 2007 utslaget per invånare 514 kg per person, varav:

- 48,7 procent gick till material-återvinning inklusive biologisk behandling
- 46,4 procent till avfallsförbränning med energiutvinning
- 4,0 procent deponerades.

I den redovisade mängden ingår hushållsavfall och därmed jämförligt avfall, som:

- kärl- och säckavfall,
- grovavfall inklusive trädgårdsavfall,
- farligt avfall,
- jämförligt avfall från bland annat affärer, kontor, industrier och restauranger,
- den del av hushållsavfallet som omfattas av producentansvar, även om det inte faller under kommunalt renhållningsansvar.

Park- och trädgårdsavfall

Mål: *Park- och trädgårdsavfallets restprodukter är till största delen organiskt material med en liten del schaktmassor från markplaneringsåtgärder. Endast en mycken liten del utgörs av farligt eller svåråtervinningsbart avfall.*

- *En samordning av park- och trädgårdsavfallet källsortering ska ske med övrigt avfall.*

Uppföljning av målen:

Schaktmassor, ris, park- och trädgårdsavfall (växtdelar såsom löv, gräs, blommor, kvistar, äpplen, mossa etc.) och tryckimpregnerat trä sorteras separat vid återvinningscentralerna.

Bygg och rivningsavfall

Mål: *Plan och bygglagens krav på rivningsplan för ärenden där rivningslov erfordras, kommer innebära att den som åtar sig rivning måste gå igenom byggnaden och strukturera rivningen. För kommunens del måste en möjlighet att mellan-*

lagra volymerna för återvinning (t ex flisbart trä, betong och andra schaktmassor) tillskapas som alternativ till osorterad deponi. Uppbyggnaden ska samordnas med övrig avfallshantering.

- *Allt avfall från byggnads- och rivningsarbeten ska sorteras så att olika material kan tas om hand var för sig*
- *Upplagsplatser för källsorterat bygg- och rivningsavfall ska finnas vid de bemannande kommunala avfallsanläggningarna.*
- *Eventuellt farligt avfall mellanlagras för vidare transport till anpassat omhändertagande*

Uppföljning av målen:

Bygg och rivningsavfall sorteras i huvudsak vid källan. Mängden byggavfall till deponi har minskat kraftigt. Allt större del av materialet tas om hand/transporteras bort till lämpligt slutomhändertagande av annan aktör än kommunen vilket gör att behov för lagring på egen kommunal anläggning minskar. Floby och Stenstorps deponier lades ner 1998 och har övergått till att vara bemannande återvinningscentraler för hushåll. Lagring av bygg- och rivningsavfallets olika källsorterade fraktioner har gjorts och görs på Falevi avfallsanläggning (Falköping).

Avfall från energiutvinning

Mål: *Det avfall från energiutvinnings som finns är sot och aska från fastbränsleeldade pannor. Pannornas funktion och verkningsgrad förbättras hela tiden. Därmed får vedens kvalitet en ökad betydelse för askkvaliteten samtidigt som askmängderna minskar*

- *Askans sammansättning ska fortlöpande kontrolleras*
- *Askans ska så lång som möjligt återföras till kretsloppet via spridning i naturen.*

Uppföljning av målen:

Mängden aska som deponerats har minskat kraftigt över åren. Askan från fjärrvärmeanläggningen i Falköping och andra bio-bränsleeldade pannor återförs till skogsmark.

Avfall från behandling av kommunalt avloppsvatten

Mål: *Slam från Falköpings kommunala reningsverk är idag av sådan kvalitet att det i de flesta fall kan spridas som gödning på åkermark. Viss tveksamhet finns från vissa av jordbrukets förädlingsindustrier. Med hänsyn till slammets gödningsvärde är det dock angeläget att denna resurs inte tillförs deponin.*

- *Försöksverksamhet i samarbete med jordbrukets organisationer bör startas där avloppsslammets påverkan på den odlade produkten klarläggs.*
- *Spridning av avloppsslam ska så långt som möjligt ske på jordbruksmark*
- *Omhändertagande av branschknutna återkommande eller tillfälliga föroreningar ska ske vid källan.*

Uppföljning av målen:

Diskussion fördes under ett flertal år med livsmedelsaktörer. Branschens beslut om att inte använda grödor och mjölk från kor som ätit grödor som gödslats med avloppsreningsverksslam kvarstår. Trots detta har ändå slammets kunnat spridas på åkermark. Odling har då skett av energigrödor och grödor för export.

Mycket har hänt när det gäller industri-påverkan på avloppsvatten:

- lakvatten från deponin har fränkopplats reningsverket och renas i särskild anläggning (SBR) lokaliserad inne på reningsverket område

- Ett antal industrier har idag helt slutna system, dvs. inget utsläpp alls till avloppsnätet (t ex Volvo och Arkivator). Övriga större har kraftigt minskat sina industriella utsläpp till avloppsreningsverket (t ex Kinnarps, Parker Hannifin och Gummessons verkstäder).
- dagvatten omhändertas mer och mer lokalt.

Avfall från behandling av industriellt avloppsvatten

Mål: *Vid sidan om arbetet med en kommunal avfallsplan pågår arbetet med att minimera fett och oljespill i det kommunala avloppsvattnet. Arbetet gäller främst att bygga ut fettavskiljare vid restauranger bagerier och liknande respektive installation av oljeavskiljare vid anläggningar där olja handhas, exempelvis biltvättar mm.*

- *De för avloppsledningarna väsentliga avskiljarna ska installeras på alla ställen där man i produktionen handskas med fett eller oljor.*
- *Organiska restprodukter ska så långt som möjligt återföras till naturen alternativt lämnas till återvinning*
- *Eventuellt farligt avfall mellanlagras för vidare transport till anpassat omhändertagande.*

Uppföljning av målen:

Alla större biltvättar har idag egen rening av vattnet och släpps därmed inte ut vidare till avloppsreningsverket.

Vid renoveringar och nyinstallationer krävs idag att fett- och oljeavskiljare installeras. Kraven som har lett till att många fett- och oljeavskiljare har installerats. Kraven följer Naturvårdsverkets riktlinjer.

Fett från fettavskiljare tas om hand i kommunens biogasanläggning. Där rötas materialet, biogas framställs. Gasen används

som fordonsbränsle. Rötresten komposteras och används sedan som anläggningsjord.

Olja från oljeavskiljare samlas in separat och tas om hand på den privata markanden levereras till anläggningar som har tillstånd att lagra och hantera materialet.

Branschspecifikt verksamhetsavfall

Mål: *Det branschspecifika avfallet utgörs av restprodukter från produktionen. Detta innebär att produkternas sammansättning är känd och att omhändertagandet kan planeras. Dessutom är vissa branscher representerade av flera företag, t ex grafiska verkstäder.*

- *Det branschspecifika verksamhetsavfallet, som till viss del består av förorenade restprodukter bör på sikt omhändertas av producenten själv.*
- *Eventuellt farligt avfall mellanlagras för vidare transport till anpassat omhändertagande.*
- *Deponi ska minimeras*

Uppföljning av mål:

Verksamhetsavfall, både farligt och icke-farligt, har avreglerats från det kommunala monopolet. Detta innebär att avfallsproducenten själv måste ordna med riktigt omhändertagande antingen genom egen verksamhet eller vanligare att avfallet transporteras bort till rätt anläggning för omhändertagande.

Mängden avfall som deponerats har minskat kraftigt, särskilt sedan förbud på att deponera brännbart och organiskt avfall införts i Sverige. Konsekvensen av denna förändring är att idag utgörs de största avfallsströmmarna av brännbart avfall. Detta skickas till i huvudsak till avfallsförbränningsanläggningar runt om i Sverige som är anslutna till fjärrvärmenät.

Ej branschspecifikt verksamhetsavfall

Mål: *Det icke branschspecifika avfallet är en okänd storhet såväl vad gäller sammansättning som mängd. Med utgångspunkt från definitioner är det oförutsett avfall i anslutning till produktionen.*

- *Kommunen bör genom information arbeta för att ökat användande av returemballage m.m.*
- *Inom varje företag ska restprodukter källsorteras och om möjligt omhändertas lokalt*
- *Eventuellt farligt avfall mellanlagras för vidare transport till anpassat omhändertagande.*

Uppföljning av mål:

Miljötänkande och källsortering har blivit vanligt hos företagen.

Farligt avfall mellanlagras och tas omhand separat.

Specialavfall

Förutom kvittblivning av sjukvårdens avfall med de problem detta har, återstår inom gruppen "specialavfall" i stort sett endast oförutsedda avfallstyper och omhändertaganden. Ett sådant exempel kan vara oljeförorenade schaktmassor.

Sjukvårdens speciella avfall är svårhanterat med i vissa fall krav på specialbehandling. Visst mått av sådant avfall förekommer även i kommunal verksamhet.

- *En samordnad planering för kvittblivning av sjukvårdens specialavfall ska ske med inriktning på källsortering för återanvändning och återvinning.*
- *Omhändertagande av döda djur ska om det gäller ett flertal djur, prövas i varje särskilt fall. För enstaka djur ska ned-*

*grävning på särskild anvisad plats på
avfallsanläggningen ske.*

Uppföljning av mål:

Apoteken tar emot gamla mediciner och
kanylspetsar för vidare destruktion.

Döda djur får sedan deponiförbudet mot att
deponera organiskt avfall 2005 inte längre
grävas ned på anläggningen.

Avfallsplanen fastställdes av AÖS direktion den 14 februari 2001. Handlingsprogrammet har följts upp och redovisats till AÖS direktion. Uppföljningen här nedan gäller för Hjo, Karlsborg, Skövde och Tibro kommuner, fram till och med 2004 (i vissa fall redovisas förhållande under 2008). Töreboda kommun anslöt till kommunalförbundet år 2005 och Falköping anslöts den 1 januari 2008. Dessa kommuners avfallsplaner uppföljs separat.

Handlingsprogrammet är indelat i dessa grupper:

- Förebyggande åtgärder
- Återanvändning och materialåtervinning
- Förbränning/Energiutvinning
- Deponering

Förebyggande åtgärder

1. *Karlsborgs kommun ansluter sig till förbundet.*

Kommentar: Karlsborgs kommun blev medlem i förbundet 1 januari 2001.

2. *Förbundet sänder regelbundet ut ett nyhetsbrev ("Avfallsnytt") till alla hushåll.*

Kommentar: Avfallsnytt delas ut med viss regelbundenhet, normalt två gånger om året.

3. *Förbundet genomför regelbundet informationsträffar med bostadsbolag och organisationer*

Kommentar: Information om källsortering har skett till skolor, organisationer och fastighetsbolag. Information har också skett om renhållningstjänster till företag. I samband med införande av nya renhållningstaxor sker information till bostadsbolag m.fl.

4. *Förbundet ska fortlöpande genomföra utbildning för all personal.*

Kommentar: Olika typer av utbildning genomförs till personalen, beroende på arbetsområde, bl.a. RVF-kurser i hantering av farligt avfall på miljöstationer.

5. *En plan för successiv samordning och optimering av den kommunala renhållningen i hela regionen utarbetas.*

Kommentar: I kommunerna har samordning och optimering av hämtningsområden genomförts. Optimering är ett arbete som fortlöpande genomförs, både av AÖS entreprenörer och av egen personal.

6. *Formerna för taxesättning utreds och en tydlig policy utarbetas.*

Kommentar: Från och med 2005 har kommunerna gemensamma avgifter, som består av tre delar; serviceavgift, hämtningsavgift och miljöavgift.

7. *Enhetliga regler för hämtningsrutiner införs. Längre hämtningsintervall eftersträvas.*

Kommentar: Enhetliga regler infördes i och med 2005 års taxa. Det normala hämtningsintervallet bör vara 14-dagarshämtning. Som service till abonnenter som tar hand om matavfallet infördes hämtning varannan vecka, s.k. fyraveckorshämtning samt årshämtning för abonnenter på landsbygd som komposterar matavfallet, källsorterar övrigt hushållsavfall ordentligt samt har extremt lite kvarvarande hushållsavfall att lämna för borttransport.

8. *I samverkan mellan byggnads-/miljönämnderna i respektive kommun, utreds hur man ska samordna frågor som rör rivning samt skapa rutiner.*

Kommentar: Kommunerna ha ansvaret att genomföra åtgärden. Kommunerna har kommit olika långt. Arbetsgrupp med representant från AÖS har inte bildats.

9. *En sorteringsguide för bygg- och rivningsavfallet tas fram.*

Kommentar: Bygg- och rivningsavfall sorteras i huvudsak vid källan. Lagstiftning samt byggbranschens eget agerande har ökat medvetenheten och möjliggjort en utveckling mot minskande avfallsmängder till deponering.

10. *Uppföljning av handlingsprogrammet.*

Kommentar: Uppföljning har skett till AÖS direktion årligen fram till att det åtgärderna avslutats.

11. *Förbundet ska anställa ytterligare personal för information till hushåll och industri.*

Kommentar: Ej genomfört.

12. *Förslagen i ovan nämnda plan (punkt 5) för samordning och optimering genomförs successivt.*

Kommentar: Optimering är ett arbete som fortlöpande genomförs, både av AÖS entreprenörer och av egen personal.

13. *Utredning av arbetsmiljön vid sophämtning utförs.*

Kommentar: Fortlopande arbetsmiljööversyn sker, ibland tillsammans med Arbetsmiljöverket.

14. *Broschyr med anvisningar om hur soprum och sopgårdar ska utformas, arbetas fram. Informationen läggs också ut på hemsida.*

Kommentar: Någon broschyr har inte tagits fram.

15. *Soprumsinventering med förslag till åtgärder genomförs för anpassning till behållar- och fordonssystem samt god arbetsmiljö.*

Kommentar: Fortlopande förändring av sophämtningsrutiner pågår varvid förslag till förändringar presenteras för fastighetsägaren.

16. *Hantering och behandling av latrinens utreds och enhetligt system införs.*

Kommentar: Deponeringsförbud trädde ikraft den 1 januari 2005. Dispens erhöles för åren som latrinerna deponerades på Risängens deponi i Skövde. Samtidigt har förändringar i hämtningsrutiner införts, bland annat har gemensamma hämtställen införts i fritidshusområdena vid Mullsjön, Vristulven och Örlen. Hushållen har informerats om kommande förändring av behandlingen (ej deponering) och samtidig ökning av hushållets avgift för latrinabonnemang.

17. *Enhetliga taxor införs i kommunerna som ingår i förbundet.*

Kommentar: Gemensamma avgifter infördes i och med 2005 års taxa. Vid anslutning av nya medlemskommuner, Töreboda 2005 och Falköping 2008 finns en övergångsperiod då de olika taxorna samordnas till en ny gemensam taxa.

18. *Revidering av renhållningsordning med avfallsplan*

Kommentar: Genomförs i och med gemensam renhållningsordning med Falköpings och Töreboda kommuner (2009-2010).

Återanvändning och materialåtervinning

1. *Fullfölja pågående förhandlingar om avtal med materialbolagen angående återvinningsstationer och om samordning.*

Kommentar: Producenternas organisation har förändrats så att materialbolagen för papper, tidningar, plast och metall nu har en gemensam organisation under namnet Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB (FTIAB). Samarbeta sker mellan FTIAB och Svenska Glasåtervinning AB. De avtal som AÖS tagit över från kommunerna om städning och snöröjning med Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB är uppsagda.

2. *Försök med hushållsnära hämtning av återvinningsmaterial i flerfamiljshus.*

Kommentar: Hämtning av förpackningar hushållsnära finns i Skövde hos ett antal flerfamiljshus och på daghem, skolor och äldreboende.

3. *En ny återvinningscentral och omlastningsstation byggs i Hjo. Anläggningkostnad 3,5 milj. kr.*

Kommentar: Återvinningscentralen är tagen i drift under 2001.

4. *Materialbolagen planerar för ett bekvämare system för hushållens källsortering av förpackningar.*

Kommentar: AÖS har upprättat en taxa för hämtning av material och förpackningar vid fastigheter.

Samordning mellan Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB och andra producentansvarsbolag, t.ex. El-Kretsen AB, Svensk Däckåtervinning AB m.fl. saknas.

5. *Modifiera insamlingssystemen för elavfall så att det motsvarar kommande krav vid införande av producentansvar samt överenskommelsen mellan Kommunförbundet och Miljörådet för Elektriska och Elektroniska Produkter.*

Kommentar: Insamling av el-avfall med producentansvar sker på samtliga återvinningscentraler. På de mindre återvinningscentralerna i Skövde sker insamling av vissa av producenternas avfallslag. Exempelvis så samlas *inte* kyl och frys in.

El-avfall *utan* producentansvar samlas även in på återvinningscentralerna, i Skövde på Risängens återvinningscentral. AÖS har egen behandlare/återvinnare av detta material.

6. *Modifiera återvinningsstationerna successivt för att uppfylla nya krav.*

Kommentar: AÖS har lämnat det fulla ansvaret för återvinningsstationerna till Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB.

Några kommuner har fortfarande avtal med Förpacknings- och tidnings-insamlingen AB vad gäller byggnation av återvinningsstationer.

7. *Förutsättningarna för ökad sortering av grovavfall samt industri- och byggavfall inom Risängen utreds.*

Kommentar: I och med ökad källsortering av industri- och byggavfall har mängden avfall till sortering vid Risängen minskat. Samtidigt har mängden brännbart avfall som källsorteras och transporteras till förbränning ökat, i och med att Skövde Värmeverk AB etablerats. Grovavfallet som lämnas på återvinningscentralerna sorteras i tre fraktioner, gips, isolering samt sten, kakel, betong m.m.

8. *Anläggningarna för sortering, omlastning och lagring av återvinningsprodukter i Karlsborg skiljs från deponeringsverksamheten och driften övertas av förbundet när Karlsborgs kommun går in i förbundet.*

Kommentar: Återvinningscentralen är i behov av ombyggnad. Kostnadskalkyl för ombyggnad av centralen håller på att tas fram. AÖS övertog driften 2004-01-01 och har anställt en person på en heltidstjänst för detta.

9. *Avgifter vid återvinningscentralerna utreds och en tydlig policy utarbetas.*

Kommentar: Hushållen lämnar grovavfall på återvinningscentralerna "gratis". Kostnaden täcks i renhållningstaxan. Bygg- och rivningsavfall, till en mängd som överstiger 1 kbm och som lämnas av hushållen har belagts med avgift.

10. Förutsättningarna att återanvända gjuterisand och slaggranulat till bland annat sluttäckning av avfallsupplag utreds av Volvo.

Kommentar:

Förutsättningarna för användning av gjuterisand (formsand) och slaggranulat till täckning av avfallsupplag är klarlagda. Gjuterisand kan sannolikt användas till tättsikt vid sluttäckning om man ser till att bentonithalten i sanden uppgår till ca 8 %. Slaggranulat fungerade sannolikt bra som dräneringsskikt. Resultaten från försöken finns dokumenterade i nedanstående rapporter:

- "Rapport från RVF Utveckling; rapport 01:7 ISSN 1404-4471."
- Försök med tätning och täckning av avfallsupplag genom användning av fiberslam, gjuterisand, slaggranulat och slaggrus. RVF - Svenska Renhållningsverks-föreningen och RVF Service AB, Malmö."

I tidigare sluttäckning av Volvos filterdeponi har bland annat gjuterisand använts. I pågående (2009) planerings-arbete för sluttäckning av deponier i Falköping, Karlsborg, Skövde och Töreboda pågår diskussioner med Volvo om användning av olika restprodukter.

11. Återvinning och bortskaffande av slipmull från Volvo utreds av Volvo.

Kommentar: Slipmull från Volvo Powertrain återvinns numera (2004) genom inblandning i spånriketter. Riketterna smälts sedan i gjuteriets kupolugnar. Någon deponering av slipmull förekommer inte längre.

12. Årlig uppföljning av mängden förpackningsavfall inom regionen samt hur uppställda mål uppnås.

Kommentar: Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB gör varje år en sammanställning som redovisas på deras hemsida,

www.ftiab.se. För 2007 gäller dessa nationella siffror:

Plastförpackningar:

30,1 % materiautnyttjande

34,5 % energiutvanns

Total återvinningsgrad 64,6 %

Regeringens återvinningsmål:

totalt 70 % varav 30 % materialutnyttjande

Pappersförpackningar (inkl. well):

72,6 % materialutnyttjande

Regeringens återvinningsmål:

totalt 65 % materialutnyttjande

Metallförpackningar:

67 % materialutnyttjande

Regeringens återvinningsmål:

totalt 70 % materialutnyttjande

Glasförpackningar:

95 % materialutnyttjande

Regeringens återvinningsmål:

totalt 70 % materialutnyttjande

Tidningar:

85 % insamlingsgrad

Regeringens återvinningsmål:

totalt 75 % insamlingsgrad

13. Förutsättningarna för en ny återvinningscentral med en eventuell omlastningsstation i Tibro utreds.

Kommentar: AÖS har avtal med Skaraborgs Miljöhantering AB (Miljöville). För närvarande är någon annan lösning inte aktuell.

14. Utredning om kompostering eller rötning av lättnedbrytbart organiskt avfall från bland annat hushållen genomförs samt förslag till inriktning och åtgärder utarbetas. Föreslagna åtgärder genomförs etappvis.

Kommentar: En förstudie gjordes under 2003. Resultatet presenterades för AÖS direktion, som beslutade att utsortering av det organiska avfallet från hushållen (matavfall) just då inte skulle införas.

15. *Behandling av park- och trädgårdsavfallet utreds.*

Kommentar: Några tänkbara behandlingsmodeller presenterades i förstudien om utsortering av organiskt avfall.

16. *Föreslagen behandling av park- och trädgårdsavfallet genomförs.*

Kommentar: Strängkompostering med tätare vändning och temperaturöver-vakning utförs av extern entreprenör, i Hjo.

17. *Förutsättningarna att lagra jord med olika kvalitet samt lämpliga platser för detta utreds inom respektive kommun.*

Kommentar: Kommunerna ha ansvaret att genomföra åtgärden. Tekniska kontoret i Skövde har startat en kretsloppsstation i närheten av Risängen. Material lagras för att sedan användas i olika projekt. Exempel på material som hanteras är grus, jord, asfalt, betong, trädgårds- och skogsavfall.

18. *Förutsättningarna att återföra askan från flisförbränning till skogsmark undersöks och en genomförandeplan upprättas.*

Kommentar: "Värmeverket har ansvaret."

2004: Statens Fastighetsverk i Karlsborg tittar på möjligheter att återföra askan till skogsmark. Kontakt finns med möjliga mottagare av askan. Hjo Energi prövar att mellanlagra askan och regn får påverka askan så de minsta partiklarna binds samman. Tittar också på möjligheter att sprida askan på skogsmark med hjälp av en "hillspridare" som kopplas till en skotare.

2009: Under tiden som avfallsplanen gällt har Skövde Värmeverk AB bildats och tagit över driften av Skövde kommuns värmeanläggningar. Man har arbetat med att hitta andra lösningar än deponering av askan från flisförbränning. I Karlsborg och Tibro har värmeverksägarna lyckats att använda askan till annat än att deponera den. I Hjo har ännu inte värmeverket fått ut askan till skogsmark e.dyl.

19. *Kommunernas VA-verk utreder förutsättningarna att hitta andra alternativa lösningar än deponering av slammet.*

Kommentar: Kommunernas tekniska kontor har ansvaret. Skövde kommun bygger vassbäddar. Byggtiden är beräknad till 2002-2004. För 2002 och 2003 har avtal tecknats med entreprenör, som sprider slammet som gödning på ytor för energi-grödor och energiskog. I och med att deponeringsförbud för organiskt avfall infördes 2005 har kommunerna arbetat med frågan. Inte någon av kommunerna deponerar slam idag (2009).

20. *Hur förorenade jordmassor ska hanteras och bortskaffas utreds.*

Kommentar: Skaraborgs Miljöhantering arrenderar ny yta på Risängen för att bedriva sanering av oljeförorenad jord genom kompostering.

Förbränning/Energiutvinning

1. *Tillståndsprovning genomförs för utbyggnad av en avfallsförbränningsanläggning i Skövde, liksom utredningar om teknik, ekonomi och driftsformer.*

Kommentar: Skövde kommun, Tekniska kontoret utredde frågan.

2. *Samverkansformerna för förbundet och huvudmannen för avfallsförbränningsanläggningen utreds och avtal träffas.*

Kommentar: Avtal är tecknat mellan AÖS och Skövde Värmeverk AB om förbränning av hushållsavfall och avfall från återvinningscentralerna.

3. *Avtalet om leverans av hushållsavfall och annat brännbart avfall till Gärstadverket i Linköping förlängs till åtminstone årsskiftet 2003/2004. Alternativt träffas avtal med annan mottagare.*

Kommentar: Avtal tecknades med Gärstadverket till och med utgången av 2004.

4. *Avfallsförbränningsanläggningen byggs.*

Kommentar: Under 2005 började Skövde Värmeverk AB att ta emot avfall för förbränning i avfallsförbränningsanläggningen i Skövde.

Deponering

1. *Miljötilståndet för Risängen kompletteras så att det omfattar även deponering av aska och slagg från en eventuell avfallsförbränningsanläggning i Skövde.*

Kommentar: **Nytt miljötilstånd** för Risängen erhöles från Länsstyrelsen 2007-05-11. Det överklagades till Miljöödomstolen, beslut meddelades 2008-02-27..

2. *En första etapp av lokal lakvattenbehandling vid Risängen byggs ut. Anläggningskostnad 3 milj. kr.*

Kommentar: Dammarna är i drift. Kostnad för idrifttagande blev ca 5 milj. kr.

3. *Gamla avfallsupplag återställs.*

Kommentar: Kommunerna har uppdraget. I *Hjo*, på Sannatippen pågår kontroll i observationsrör.

I *Tibro* är kontrollprogram upprättat för Grönhultstippen och Ingelsbytippen. Övriga tippar i *Tibro* är åtgärdade.

Karlsborg: Kontrollprogram är upprättat för Norra Skogen (riskklass 2). Övriga tippar är åtgärdade.

Skövde: Projektering planeras för avslutning av Skultorps, Timmersdalas och Trädes deponier. Den nerlagda tippen Sträte är återställd. Massorna har körts till Risängen för deponering.

4. *Reservmark för ny deponi reserveras i Skövde kommuns översiktsplan.*

Kommentar: Mark är upptagen i Skövde kommuns översiktsplan 2002.

5. *En anpassningsplan för att uppfylla kommande föreskrifter för deponering upprättas för Risängen.*

Kommentar: Anpassningsplanen lämnades till tillsynsmyndigheten 2002-06-24. Nytt miljötilstånd söktes och erhöles 2007-05-11.

6. *Anpassningsplanen för Risängen genomförs.*

Kommentar: **Nytt miljötilstånd** för Risängen erhöles från Länsstyrelsen 2007-05-11. Det överklagades till Miljöödomstolen, beslut meddelades 2008-02-27.

Avfallsplanen fastställdes 1995 av kommunfullmäktige i Töreboda kommun. Uppföljningen av avfallsplanen avser tiden 1995-2007.

Töreboda kommun blev medlem i AÖS, Avfallsförbundet Östra Skaraborg, 1 januari 2005.

Föreslagna åtgärder i 1995 års avfallsplan

Återvinningsmålet fram till 2000 var satt till att den deponerade avfallsmängden skulle minska med 33 % i förhållande till 1994 års avfallsmängd.

Kommentar: Den deponerade avfallsmängderna 1994 var 7995 ton och har reducerats till 302 ton 2007. Detta innebär en minskning med 96%. Minskningen har uppnåtts genom att en stor del av avfallet går till förbränning samt att det branchspecifika från Källbergs industri idag går till jordförbättringsmedel.

En differentierad taxa skulle tas fram för att stimulera intresset för sortering och återvinning hos fastighetsägarna.

Kommentar: Taxan anpassades 1995 till de dispensmöjligheter som fanns i renhållningsföreskrifterna, därutöver infördes möjligheten att byta avfallsbehållarens storlek från 240 till 120 liters kärl för de hushåll som genom källsortering minskat mängden avfall som behöver hämtas vid fastigheten. Gemensam taxa för AÖS infördes 2005. Taxan indelades då i tre delar - serviceavgift, hämtningsavgift och miljöavgift.

För att förbättra möjligheterna till lokal avfallsåtervinning föreslogs det att behållare för sorterat avfall ställs ut i Töreboda tätort, Moholm och Älgårås.

Kommentar: Återvinningsstationer har upprättats i Töreboda (4), Moholm (1) Älgårås (1), Slätte (1, endast pappersförpack-

ningar och glas), Lagerfors (1, endast pappersförpackningar och glas)

En komplett återvinningscentral har upprättats vid Borreboda avfallsstation. Här kan även farligt avfall, trä-/trädgårdsavfall, elektronikavfall, vitvaror mm lämnas.

Information att trädgårdsavfall ska sorteras ut från övrigt avfall.

Kommentar: Information om hur trädgårdsavfall kan lämnas vid Borreboda återvinningscentralen har genomförts via Agenda 21 verksamheten, tekniska förvaltningen och AÖS. I första hand har denna information riktats till enskilda hushåll men även till bostadsföretag, daghem mm.

Information angående kompostering av hushållsavfall.

Kommentar: Agenda 21, tekniska förvaltningen och AÖS har i sitt informationsarbete varit i kontakt med enskilda villahushåll och informerat om möjligheten till källsortering och kompostering. Renhållningsföreskrifterna ändrades så att man vid kompostering kunde få förlängt hämtningsintervall av hushållsavfall till fyra veckors hämtning.

Återvinningscentralen vid Borreboda anpassas avseende tillgänglighet och återvinningsstrategi.

Kommentar: En ramp för personbilar har byggts för att skapa en smidig hantering av återvinningsbara material i anslutning till den containerhantering som finns vid Borreboda återvinningscentral. Plats för vitvaror, elektronikavfall, farligt avfall mm. har anordnats för att allmänheten lätt skall kunna lämna dessa fraktioner.

Plats för återvinningsbart material t.ex. flis, slam och äggskal.

Kommentar: Uppsamlingsplats för trä-/trädgårdsavfall finns vid Borreboda återvinningscentral. Avfallet flisas upp några gånger per år och går till förbränning. Försök med slam och äggskal har genomförts

men försöket fick avslutas pga. lukt från komposteringsprocessen som orsakade störningar för närliggande bostadsfastigheter.

Nya material ska samlas in vid återvinningsstationerna allteftersom att avsättning för fraktioner finns.

Kommentar: Antalet fraktioner som samlas in har ökat, efterhand som producentansvaret har förändrats.

Inventering av gamla avfallsupplag där tipparnas behov av åtgärder ska redovisas.

Kommentar: Inventering av gamla avfallsupplag har inte genomförts.

Kommunen skall genomföra fortlöpande studier av olika sorteringsförsök.

Kommentar: Avfall Sverige (branschorganisationer för kommunal avfallshantering) sammanställer slutsatser av olika typer av omhändertagande av avfall och sorteringsförsök. AÖS följer dessa försök.

Reducera mängden deponerat avfall genom att få företagen i kommunen att öka sorteringen av sitt avfall.

Kommentar: Information till företagen sker i samband med Miljö- och byggnadsförvaltningens/länsstyrelsens tillsynsbesök och i samband med anmälan/prövning av verksamheten. Information sker också via AÖS.

Bättre omhändertagande av farligt avfall.

Kommentar: Information till företagen sker i samband med Miljö- och byggnadsförvaltningens/länsstyrelsens tillsynsbesök och i samband med anmälan/prövning av verksamheten.

Skapa mellanlagringsmöjligheter av slam för att kunna leverera slammet från avloppsreningsverken till lantbruken som jordförbättringsmedel.

Kommentar: Töreboda kommun har genomfört ett försök till mellanlagring och

efterbehandling av slam från Töreboda reningsverk. Detta genomfördes på kommunens avfallsdeponi på fastigheten Borreboda 14:1. Slam och äggskal blandades i kompoststrängar, men försöket fick avslutas då lukt från komposteringsprocessen orsakade störningar för närliggande bostadsfastigheter. Avloppsslammet omhändertas i dag av entreprenör för framställning av anläggningsjord.

Information till allmänhet och företag.

Kommentar: Agenda 21 har under tiden 1995-2000 bedrivit information om miljövänliga, energisnåla och avfallssnåla inköp. I informationen har även ingått upplysning om återbruk, återanvändning källsortering och kompostering.

Från 2005 sänder AÖS regelbundet ut information i ett nyhetsbrev ”Avfallsnytt” till alla hushåll. Förbundet genomför regelbundet informationsträffar med bostadsbolag och organisationer.

Syftet med att veta var gamla, tidigare nedlagda deponier är till stor del att veta om att det finns avfall där som kan ha en miljöpåverkan samt vara ett planeringsunderlag så att den framtida användningen i området tar hänsyn till att den tidigare deponin. Eventuella åtgärder för att minska påverkan från en enskild deponi görs utifrån en bedömning av miljöpåverkan och en ekonomisk bedömning om vad som är försvarbart och viktigast att åtgärda.

Deponier nedlagda innan 16 juli 2001

Deponier som lags ned innan 16 juli 2001 hanteras i huvudsak som förorenad mark och finns dokumenterade i länsstyrelsen MIFO-databas (MIFO är en förkortning för Metodik för Inventering av Förorenade Områden). Databasen bygger till stor del på den inventering av nedlagda deponier gjordes i de olika kommunerna av kommunen och av andra aktörer av de olika under slutet av 1990-talen/ början av 2000-talet. Uppgifterna skickades till MIFO-databasen. Lämnade uppgifter är i många fall översiktliga. Uppgifterna, särskilt riskklassningen är bedömningar. Enhetligheten i bedömningarna håller på att ses över av länsstyrelsen. Bedömning av riskklassning kan därför komma att ändras.

I denna bilaga redovisas i första hand de deponier och riskklasser som för närvarande finns redovisade i MIFO-databasen. Information om huvudman kommer från tidigare avfallsplaner, detsamma gäller för deponerade avfallsslag och en del kommentarer. Ytterligare kommentarer kommer från tidigare gjorda utredningar. I ett antal fall har, i tidigare avfallsplaner, andra anläggningar än de som står med i MIFO-databasen angetts som deponier. I tidigare avfallsplaner för området, dessa kvarstår i redovisningen. Bedömning har inte gjorts om huruvida tidigare faktiskt utgör en gammal deponi eller ej.

I ett antal fall har bedömning gjorts av verksamhetsutövaren att inga ytterligare åtgärder behöver vidtas, detta utifrån att sluttäckning eller andra åtgärder redan skett eller att bedömning av anläggningens miljöpåverkan är så låg att det inte är ekonomiskt försvarbart att utföra ytterligare åtgärder. I bifogad lista har dessa fall särskilt noterats i kolumnen för kommentarer.

Utöver de listade deponierna som främst utgörs av nedlagda kommunala deponier och kända deponier från annan verksamhet finns dessutom i området en rad illegala deponier, dessa utgörs främst av så kallade ”gårdstippar”. I hur stor omfattning dessa finns är osäkert.

Som framgår av bifogade listor klassas (i de fall de alls har klassats) för närvarande de sedan länge nedlagda deponierna i huvudsak in i riskklass 3 (måttlig risk) och 4 (liten risk). Endast en deponi, den i Norra skogen i Karlsborg har klassats som klass 2, stor risk och som därmed i enlighet med Naturvårdsverkets rapport 3857 kan behöva skyddsåtgärder.

Riskklasserna är:

1. Mycket stor risk – Efterbehandling eller andra skyddsåtgärder behövs
2. Stor risk – Skyddsåtgärder kan behövas
3. Upplag där relativt enkla åtgärder behövs
4. Åtgärder bedöms ej nödvändiga

Deponier nedlagda efter 16 juli 2001

Lagstiftningen kräver att avfall inte får deponeras på anläggning utan bottenättning efter 31 december 2008. Detta har lett till att tidigare befintliga deponier i Falköping (Falevi), Skövde (Risängen) och Töreboda (Borreboda) har slutat att användas som deponi, sluttäckningsåtgärder har påbörjats.

Kraven på sluttäckning för dessa deponier är högre än för de som lags ned innan 16

juli 2001. Kraven innebär en konstruktion som maximalt släpper igenom 50 liter vatten per kvadratmeter och år. Att utföra sådan sluttäckning är kostsamt. I samband med behandlande av avslutningsplaner

och/eller tillstånd har villkor har fastställts för när respektive deponi ska vara avslutad. Till följd av detta fokuserar kommuner och andra berörda aktörer i första hand på att ta hand om dessa deponier.

Gamla avfallsupplag i Falköpings kommun

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallsslag (om möjligt SNV 1-10)	Anmärkning
Kinnarp f d deponi	F1499-2047	Lagerstorp 5:3	Frökinds g:a kommun	x	Avfall från hushåll, industrier, bilverkstäder och lantbruk. Industrier: Möbelfabrik, textil – och plastmatteväveri och kvarn	Drifttid: 1960-1978. Täckt och släntad
Odensberg f d deponi	F1499-2051	Odensberg 5:1	Vilske g:a kommun	x	Avfall från hushåll samt snickeri, lantbruk och en mekanisk verkstad.	Drifttid: 1952-1978
Vartofta f d deponi	F1499-2048	Saleby 17:2	Vartofta g:a kommun	x	Avfall från hushåll, industri och lantbruk; Industrier: Kartongfabrik, textilfabrik och fodertillverkning	Drifttid: 1955-1979
Stenstorp f d deponi, den äldre	F1499-2039	Stenstorp 38:1	Stenstorp g:a kommun	x	Hushållsavfall, industriavfall	Driftslut 1967. Efter denna användes deponin på Ranstad 9:16
Gudhem f d deponi	F1499-2038	Stora Åkatorp 1:2	Gudhems g:a kommun	x	Hushållsavfall	"Gammal", innan Ingatorp, använd ca 10 år. Idag ängsmark
Kättilstorp f d deponi	F1499-2049	Yllestads-Kättilstorp 1:95	Vartofta g:a kommun	x	Avfall från hushåll, industri och lantbruk; Industrier: Kartongfabrik, textilfabrik och fodertillverkning	Drifttid: 1955-1979
Åsarp f d deponi	F1499-2046	Öjelunda 7:2	Redväg g:a kommun	x	Hushållsavfall, industriavfall	Drifttid: 1953-1971
	Saknas	Ingatorp 1:4	Gudhem g:a kommun	x	Hushållsavfall	Drifttid: 1950-1973
	Saknas	Yllestad 1:55	Privat?	x	Upplag sedan 1940-talet	
Frökinds f d deponi?	Saknas	Kinneved 5:1	Frökinds g:a kommun	x	Hushållsavfall	Drifttid: 1953-1974

Bilaga 5

Nedlagda deponier

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallslag (om möjligt SNV 1-10)	Anmärkning
Ingatorp Sätuna (Heden)	F1499-2050	Heden 2:1	Gudhem g:a kommun	x	Avfall från hushåll (Gudhem, Torbjörntorp, Broddestorp), jordbruk, Västsvenska Lantmännen, Gudhems vårdanstalt och två verkstäder	Drifttid: 1964-1978
Floby fd deponi	F1499-0116	Torrevala 1.1	Falköpings kommun	x	Avfall från hushåll och industrier (bl a mekaniska verkstäder, Volvo och en kvarn)	Driftsslut 1997. Nu återvinningscentral
Stenstorp fd deponi, den yngre	F1499-0115	Ranstad 9:16	Falköpings kommun	x	Avfall från hushåll och industrier (bl a slakteri, potatisskalningsfabrik, ostlager)	Driftsslut 1997. Nu återvinningscentral
Falköping (Falevi) fd kommunal deponi	F1499-0114	Falevi 8:14	Falköpings kommun	x	Avfall från hushåll och industrier	Ca 1960- 2008, sorteringsverksamhet pågår. Sluttäckning enligt avslutningsplan. Tidigare del (separat, på andra sidan kraftledningen) nedlagd på 1950/60-talet
Lokstallarna	F1496-011	Ranten 1:8		x	Avfall från lokstallarna	Oljeförorening har sanerats på annan del av fastigheten. Nedlagd efter 1969

Riskklassificering enligt SNV rapport 3857 (MIFO)

1. Mycket stor risk	Efterbehandling eller andra skyddsåtgärder behövs
2. Stor risk	Skyddsåtgärder kan behövas
3. Måttlig risk	Upplag där relativt enkla åtgärder behövs
4. Liten risk	Åtgärder bedöms inte nödvändiga

x Avfallsupplaget ej färdigklassat

Gamla avfallsupplag i Hjo kommun

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallsslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentarer
Ryggahemmet	F1497-2001	Fågelås - Torp 4:1	?	4	Hushållsavfall	Åtgärdad
Almnäs-Katebo	F1497-2002	Katebo 1:1	Almnäs	4	Hushållsavfall	Åtgärdad
Almnäs-Islebo	F1497-2002	Islebo 1:1	Almnäs	4	Hushållsav, bygg o indavf	Åtgärdad
Gate	F1497-2004	Gate 1:4	?	4	Hushållsavfall , byggavf.	Åtgärdad
Missveden	Saknas	Missveden 1:7	?	4	Byggavfall	Åtgärdad
Sanna	F1497-2006	Norr 3:59	Hjo kommun	3	Hushållsavf, bygg o indavf	Åtgärder pågår
Korsberga Tegelbruk	F1497-0003	Korsberga Munkebo 1:2	Hjo kommun	3	Hushållsavf, bygg o indavf	Åtgärder pågår
Korsberga	F1497-2008	Hamrum 3:71, 12:1	?	4	Hushållsavfall	Åtgärdad
Blikstorp	F1497-2009	Fridene 1:3	?	4	Hushållsavfall	Åtgärdad
Fridene	F1497-2010	Fridene 15:1		x	Hushållsavfall	
Backebo	Saknas	Tråkebo 1:15		x	Hushållsavf, byggavf	
Lilla Ruder	F1497-2015	Lilla Ruder 1:5		x	Hushållsavf, byggavf	
Mofalla betongindustri	Saknas	Svebråta 1:40, 1:3		x	Byggavfall	

Riskklassificering enligt SNV rapport 3857 (MIFO)

1. Mycket stor risk	Efterbehandling eller andra skyddsåtgärder behövs
2. Stor risk	Skyddsåtgärder kan behövas
3. Måttlig risk	Upplag där relativt enkla åtgärder behövs
4. Liten risk	Åtgärder bedöms inte nödvändiga

x Avfallsupplaget ej färdigklassat

Gamla avfallsupplag i Karlsborgs kommun

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallsslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentarer
Prästebolet	F1446-2001	Prästebolet 2:5 (2:4)	Skara Stift	x	Hushållsavfall	Åtgärdad (nedlagd och täckt)
Granvik	F1446-2002	Granviken 3:37	Sveaskog	4	Hushållsavfall	Åtgärdad (nedlagd och täckt)
Moliden	F1446-2003	Granviken 3:37	Sveaskog	4	Hushållsavfall	Åtgärdad (nedlagd och täckt)
Flugebyn	F1446-2004	Sannum 3:2	Sätra Bruk	4	Hushållsavfall	Åtgärdad (nedlagd och täckt)
Norra skogen	F1446-2005	Svanvik 1:133, 3:137	Karlsborgs kommun	2	Hushavf, indavf o mil.avfall	Åtgärder pågår
Hanken	F1446-2006	Svanvik 1:339, 1:340, 1:1354, (1:403)	Karlsborgs kommun	4	Hushållsavfall	Åtgärdad (nedlagd och täckt)
Mölltorps Nolkärr	F1446-2007	Nolkärr 1:50	Karlsborgs kommun	3	Hushållsavfall, Industriavfall	Åtgärdad (nedlagd och täckt)
Söder Blanksjön	F1446-2011	Sätra 5:1		4	Industrideponi (MIFO)	
Kyrkvägen	F1446-2014	Mölltorp 2.52		x	Kommunal avfallsdeponi (MIFO)	
Trälkavägen	F1446-2015	Överbacken 5:1		x	Kommunal avfallsdeponi (MIFO)	
Ekabolet	F1446-2017	Gällsebo 3:1		x	Kommunal avfallsdeponi (MIFO)	
Sätra brygga	F1446-2018	Sätra 5:1		x	Industrideponi(MIFO)	
Brevik	F1446-2019	Brevik 1:11		x	Kommunal avfallsdeponi (MIFO)	

Bilaga 5

Nedlagda deponier

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentarer
Forsviks Skogar AB	F1446-0001	Forsvik 5:108		x	Industriavfall från sågverk som droppimpregnerade trä	Nedlagd efter 1969

Riskklassificering enligt SNV rapport 3857 (MIFO)

1. Mycket stor risk	Efterbehandling eller andra skyddsåtgärder behövs
2. Stor risk	Skyddsåtgärder kan behövas
3. Måttlig risk	Upplag där relativt enkla åtgärder behövs
4. Liten risk	Åtgärder bedöms inte nödvändiga

x Avfallsupplaget ej färdigklassat

Gamla avfallsupplag i Skövde kommun

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallsslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentar
Dunkehall	F1496-2016	Skövde 5:259	Skövde kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, bebyggd industrifastighet, inga ytterligare åtgärder
Garpaparken	F1496-2009	Skövde 4:365 (4:305)	Skövde kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, parkområde, inga ytterligare åtgärder
Skultorstippen	F1496-2001	Skultorp1:147	Skultorps g:a kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Sträte	F1496-2002	Vad 1:9	Tidans g:a kommun	3	Hh.avf. ind.avf. förbr.aska	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Träde	F1496-2003	Lunne 18:4, 18:18	Tidans g:a kommun	3	Hushållsavf. industriavfall	Bedömning av åtgärder avvaktas till uppdaterad klassning i MIFO-databas
Odenslunda	F1496-2008	Odenslunda 1:28	Tidans g:a kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Korgatorp	F1496-2017	Lilla Stenbäcken 2:1	Värsås g:a kommun	3	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Brakullen, Vreten	saknas	Vreten 1:30	Värsås g:a kommun	3	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Fjället	F1496-2011	Säterkullen 2:2	Värsås g:a kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Lilla Krogstorp	F1496-2012	Vreten 1:30	Värsås g:a kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Värsås, Djursätra	F1496-2013	Värsås 5:4	Värsås g:a kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Värings tipp, Fredskogen	F1496-2014	St Väring 17:1	Binnebergs g:a kommun	3	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Stöpentippen	F1496-2005	Frösve 31:1	Binnebergs g:a kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Annikas dråg	F1496-2018	Böja 2:22	Timmersdala g:a kommun	4	Hushållsavf.	Avslutad, inga ytterligare åtgärder

Bilaga 5

Nedlagda deponier

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Risiklass I-IV	Deponerade avfallslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentar
Tatermyren, Fallet	F1496-2019	Tatermyren 1:2	Timmersdalag:a kommun	3	Hushållsavf.	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Bronästippen	F1496-2006	Melldala 13:1	Timmersdalag:a kommun	4	Hushållsavf. industriavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Salt-Erik	F1496-2020	Lerdala 30:1	Timmersdalag:a kommun	3	Hushållsavf.	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Gömmet	F1496-2007	Bäckedalen 3:29	Timmersdalag:a kommun	4	Hushållsavf.	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Timmersdalatippen	F1496-2001	Bäckedalen 1:21	Timmersdalag:a kommun	3	Hushållsavf. industriavfall	Bedömning av åtgärder avvaktas till uppdaterad klassning i MIFO-databas
Barktippen, Dragstorp	Saknas	St Dragstorp 1:3, 1:7, 1:8	MP-Bolagen, Vetlanda	4	Industriavfall	
Gamla brotten	Saknas	Skövde Våmb 30:10	Cementa AB	4	Industriavfall	
Klagstorp Hagåsen A, B	Saknas	Hagåsen 3:4	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Kyrketorp	Saknas	Klagstorp 2:2	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Basteberg	Saknas	Klagstorp 2:2	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Rånna	Saknas	Mölltorp 1:3	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Åkersholm	Saknas	Mölltorp 1:2	Rockwool AB	4	Industriavfall	
SM-startplats	Saknas	Skövde 4:16	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Ryd, Fjärrvärmeverket	Saknas	Granåsen/ Skogsbrynet?	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Uppsala backe, Klasborg	Saknas	Våmb 30:321?	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Gamla flygfältet	Saknas	Skövde 5:177	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Harket	Saknas	Våmb 30:14, Skövde 4:388	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Källegårdsbäcken	Saknas	Våmb 4:340, Skövde 4:388	Rockwool AB	4	Industriavfall	
Skjutbanan	Saknas	Skövde 30:230	Rockwool	4	Industriavfall	Täckt
T2 Horsåsskogen	Saknas	Skövde 5:199	Rockwool	x	Industriavfall	Täckt
Forsby	Saknas	Forsby 9:2, 2:16	Rockwool	4	Industriavfall	Täckt

Bilaga 5

Nedlagda deponier

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallsslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentar
Hakonbolaget, Norrmalm	Saknas	Köpmannen 2	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
E- och F-hall	Saknas	Penta 6 och 8	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Mariesjö	Saknas	KV Eldaren	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Risatorp	Saknas	Skövde 5:341	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Gamla flygfältet	Saknas	Skövde 5:177	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Hasslum	Saknas	Vevstaken 3	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Timboholm	Saknas	Backatorp 2	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Lergropen	Saknas	Skövde 5:250	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Segerstorp	Saknas	Komponenten 1	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Risatorp	Saknas	Skövde 5:241	Volvo	4	Industriavfall	Täckt
Kungsvillan (bakom)	F1496-2021	Skövde 5:259	Skaraborgs regemente	4	Halm och trädgårdsavfall	
Trumslagargropen	F1496-2022	Skövde 5:259	Skaraborgs regemente	4	Tippn av aska o dyl.	
St Stolan	Saknas	Binnebergsmo 8:1		x	Skrot, återfyllning	
Horns tegelbruk	Saknas	Horn-Axatorp 1:1, 1:5		x	Tegel	
Åkersholms ridbana	Saknas	Mölltorp 1:2	Rockwool	x	Industriavfall	
Suntetorp	F1496-2024	Suntetorp 6:2 (6:11)		x	Industriavfall	
Käpplunda gårde	Saknas	Skövde 4:167		x	Industriavfall	
Cementa	Saknas	Våmb 30:10	Cementa	x	Industriavfall	
Karlsro	Saknas	Våmb 30:20	Skövde Gasbetong	x		
Risängen	Saknas	Skövde 5:258	Skövde kommun	x	Avslutad deponi 2008	Sluttäckning enligt avslutningsplan
Segerstorpstippen	Saknas	Skövde 5:324		x		
Simsjövägen	Saknas	Våmb 30:232		x		
Granberget	Saknas	Klagstorp 2:2	Rockwool	x		Täckt
Tovatorp	Saknas	Klagstorp 2:2	Rockwool	x		Täckt

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallsslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentar
Gamla tippen (Rockwool g:la fabrik)	F1496-0270	Skultorp 14:1, Hene 8:7	Rockwool	x		Täckt
Lillegårdens kalkbruk	Saknas	Regumatorp 4:6	Rockwool	x	Industriavfall	Täckt
Lillegårdens kalkbruk	Saknas	Regumatorp 2:12	Skövde kommun	x		
Zackrissons grusgrop	Saknas	Loringa 1:2		x		
Tåstorp	F1496-2015	Tåstorp 1:119		3	Hushållsavfall	Avslutad, inga ytterligare åtgärder
Snötippen, Skultorp	Saknas	Lillegårdens kalkbruk 2:1		x		Täckt
Hagåsen	Saknas	Hagåsen 3:4	Rockwool	x	Industriavfall	Täckt
Ranstad	Saknas	Häggum 3:9		x	Industriavfall	
Lillegårdens kalkbruk	Saknas	Regumatorp 2:12		x	Industriavfall	
Böja	Saknas	Böja 19:3	Gotthold, Penin	x	Industriavfall	
Böja	Saknas	Böja 19:12	Gotthold, Penin	x	Industriavfall	

Riskklassificering enligt SNV rapport 3857 (MIFO)

1. Mycket stor risk	Efterbehandling eller andra skyddsåtgärder behövs
2. Stor risk	Skyddsåtgärder kan behövas
3. Måttlig risk	Upplag där relativt enkla åtgärder behövs
4. Liten risk	Åtgärder bedöms inte nödvändiga

x Avfallsupplaget ej färdigklassat

Gamla avfallsupplag i Tibro kommun

Benämning på avfallsupplaget	ID i MIFO-databas	Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallsslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentar
"Albert Larssons"	F1472-2001	Tibro 1:199	Tibro kommun	4	Hushållsavfall	Åtgärdad
Vabacka	F1472-2002	Anderstorp 1:15, 1:7	Tibro kommun	4	Hushållsavfall och liten mängd industriavfall	Åtgärdad
Hönsa	F1472-2003	Mobolet 1:1	Privat	4	Hushållsavfall	Väg 201 dragen igenom. Ingen sanering gjord
Ransberg (Södra el Norra?)	F1472-2004 el 2005	Ransberg Prästbol 2:34 (tidigare 2:1)	Privat	4	Hushållsavfall	Åtgärdad
Fagersanna (Ransberg Södra eller Norra?)	F1472-2004 el 2005	Ransberg Prästbol 2:34 (tidigare 2:1)	Tibro kommun	4	Hushållsavfall	Åtgärdad
Skattegårdsmosse	F1472-2006	Spethult 4:1 m fl	Privat	4	Spån + hushållsavfall	Åtgärdad
Strandstaden	Saknas	Fagersanna 2:116 m fl	Privat	4		Bebyggd, sanerad
Häggetorps sågverk	F1472-2007	Häggetorp 5:6	Privat	x		
Åreberg	F1472-2008	Åreberg 3:2	Privat	x		
Grönhultstippen	F1472-2009	Tideberg 1:129	Tibro kommun	x	Hushållsavfall och industriavfall	Avslutad, sluttäckt, dv-infilt.
Ingelsbytippen	Saknas	Ingelsby 1:6 m fl	Tibro kommun	3	Hushållsavfall och industriavfall	Under avslutning

Riskklassificering enligt SNV rapport 3857 (MIFO)

1. Mycket stor risk	Efterbehandling eller andra skyddsåtgärder behövs
2. Stor risk	Skyddsåtgärder kan behövas
3. Måttlig risk	Upplag där relativt enkla åtgärder behövs
4. Liten risk	Åtgärder bedöms inte nödvändiga

x Avfallsupplaget ej färdigklassat

Gamla avfallsupplag i Töreboda kommun

Benämning på avfallsupplaget		Lokalisering (fastighet)	Huvudman (ansvarig)	Riskklass I-IV	Deponerade avfallslag (om möjligt SNV 1-10)	Kommentar
Järneberg I	F1473-2001	Järneberg 14:6		x	Hushållsavfall	Avslutad 1947
Del av Järneberg I eller egen deponi?	F1473-2001?	Berget 2:1		x		Avslutad 1965
Älgårås	F1473-2003	Älgårås 1:2		x	Hushållsavfall	Avslutad 1971
Fimmerstad	Saknas	Fimmerstad 15:2		x		
Järneberg II	F1473	Stång 2:21		x	Hushållsavfall	Avslutad 1971
Ryholm	Saknas	Ryholm 5:1		x		
Borreboda deponi	Saknas	Borreboda 14:1	Töreboda kommun	x	Hushållsavfall/industriavfall	Deponi nedlagd 2008. Sorteringsverksamhet pågår. Slut-täckning enligt avslutningsplan
Fd Teleförråd i Slätte	F1473-2002	Slätte 5:1 (fastighet avstyckad i även 5.2, 5:3)		x	Industrideponi (MIFO)	Nedlagd före 1969

Riskklassificering enligt SNV rapport 3857 (MIFO)

1. Mycket stor risk	Efterbehandling eller andra skyddsåtgärder behövs
2. Stor risk	Skyddsåtgärder kan behövas
3. Måttlig risk	Upplag där relativt enkla åtgärder behövs
4. Liten risk	Åtgärder bedöms inte nödvändiga

x Avfallsupplaget ej färdigklassat

Sammanfattning och syfte

Avfallsplanen omfattar alla som bor och verkar inom det geografiska område planen avser, dvs Falköping, Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro och Töreboda.

Denna avfallsplan syftar till att driva utvecklingen inom avfallsområdet för alla berörda parter att till ytterligare minska sin miljöpåverkan.

Miljöpåverkan

När en detaljplan eller program upprättas eller ändras ska behovsbedömning om planens genomförande kan antas leda till betydande miljöpåverkan. Om planens genomförande kan antas innebära en betydande miljöpåverkan ska en miljökonsekvensbeskrivning göras. Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas.

Behovsbedömning bifogas denna miljöbedömning. Bedömningen visar på att planen inte kommer ha inte någon betydande miljöpåverkan och att en miljökonsekvensbeskrivning behöver inte tas fram.

Avfallsplanen och gällande miljömål

Avfallsplanen är framtagen med hänsyn till gällande miljömål. De nationella och regionala miljömål och delmål har bedömts ha störst påverkan på avfallshantering har använts och kombinerats med de strategier som anges i Sveriges avfallsplan.

De övergripande målen är i avfallsplanen är:

4. Begränsad klimatpåverkan
5. Mindre avfallsmängder
6. Giftfri miljö

Nuläge

Avfallshanteringen i Sverige är i dag betydligt mer resurseffektiv och ger mindre miljöpåverkan än för tio år sedan. I stället för deponering ökar materialåtervinning,

biologisk behandling och förbränning. Avfallsmängderna har dock fortsatt att öka.

Förändringen har till stor del skett via kraftiga styrmedel som producentansvar, deponeringsförbud och skatt på deponering. EU-inträdet har också skärpt reglerna för farligt avfall, deponering och förbränning.

För att miljöpåverkan från Sveriges avfall ska bli ännu mindre är det nu viktigt att fokusera på att minska avfallets farlighet och mängd och bidra till hushållens möjligheter att lämna in och sortera sitt avfall.

Målkonflikter

I dessa mål precis som de nationella målen finns det inneboende målkonflikter, som exempel kan nämnas för att ökad insamling av farligt avfall vid källan (giftfri miljö) innebär ökade transporter (begränsad klimatpåverkan).

Detta innebär att avvägning av vad som är bäst miljömässigt utifrån de olika målen krävs för varje åtgärd som görs.

Nollalternativ

De nationella och europeiska styrmedlens rörande gällande och kommande lagstiftning, miljömål etc bedöms styra mot att mer material återvinns samt att matavfall tas om hand i allt större mängd. Detta med en större kretsloppsanpassning av samhället som följd men innebär även utökad transportarbete med dess miljöpåverkan.

Framtidsprognos med föreslagen avfallsplan

Avfallsplanen avses vara stöd i arbetet det arbetet som sker både på frivillig väg och rörande det som lagstiftningen styr. Planen innehåller förslag på vad som kan göras.

Avfallsplanen syftar till att driva utvecklingen inom avfallsområdet för alla berörda parter. Den avfallshanteringen blir mer enhetlig i området och kan den få till följd att:

- Återanvändningen ökar

- Återvinningen och källsorteringen ökar
- Fler avfallsfraktioner tas omhand och materialåtervinns vilket skulle kunna leda till ökade transporter
- Användningen av fossila bränslen i samband med transporter ökar
- Verksamheter som arbetar med sortering och omhändertagande av avfall ökar

Hur stor påverkan den nya avfallsplanen faktiskt kommer ha i förhållande de nationella styrmedlens som finns i form av lagstiftning och miljömål är osäkert, men med planen bedöms fler åtgärder vidtas.

Varför ny avfallsplan?

De för området tidigare avfallsplanerna för området var;

- Falköping
- Töreboda
- gemensam plan för Hjo, Karlsborg, Skövde och Tibro

Dessa planer är idag inaktuella och behöver uppdateras. Förutom frågan om aktualitet har Falköping och Töreboda blivit medlem i kommunalförbundet Avfallshandling Östra Skaraborg (AÖS). AÖS beslutar i enlighet med den förbundsordning medlemskommunerna fattat beslut om renhållningsordning (dvs både föreskrifter och avfallsplan) samt taxa. För enhetlighet i området behövs därför tidigare avfallsplaner uppdateras.

Miljönyttan med ny avfallsplan är att målen och föreslagna åtgärder blir mer aktuella och kan därmed vara med och driva miljöutvecklingen inom avfallshandling i området vidare.

Uppföljning

Denna avfallsplan gäller i likhet med de flesta nationella miljömål till år 2020.

Uppföljning av planens syftar till att kunna följa utvecklingen inom avfallsområdet. I första hand avses den statistik som idag samlas in och sammanställs av olika aktö-

rer används. I brist på sådan statistik görs andra uppföljningar, exempelvis stickprovskontroller. Sådana kan dock inte bli så omfattande att de duger som statistiskt underlag utan kan endast användas som en fingervisning till vad som händer på området.

Till målen knyts exempel på åtgärder som är konkreta och kan ändras i samband med uppföljningen av denna plan. Vid uppföljningen kan även uppföljningsparametrarna ändras. Uppföljningen planeras ske 2013 och 2017. I samband med uppföljningarna finns möjlighet att fatta beslut om en ny avfallsplan före 2020.

Bedömningsgrunder	Betydande miljöpåverkan		
	Ja	Nej	Bör utredas
ÖVERGRIPANDE MÅL OCH NORMER			
1. Miljö- och kvalitetsmål			
<i>Nationella mål</i> Sveriges riksdag har fastställt 16 miljö kvalitetsmål som ska ligga till grund för all planering. Miljö kvalitetsmålen är: 1) Begränsad klimatpåverkan, 2) Frisk luft, 3) Bara naturlig försurning, 4) Giftfri miljö, 5) Skyddande ozonskikt, 6) Säker strålmiljö, 7) Ingen övergödning, 8) Levande sjöar och vattendrag, 9) Grundvatten av god kvalitet, 10) Hav i balans, 11) Myllrande våtmarker, 12) Levande skogar, 13) Ett rikt odlingslandskap, 14) Storslagen fjällmiljö, 15) God bebyggd miljö, 16) Ett rikt växt- och djurliv <i>Regionala mål:</i> De regionala målen grundar sig på de nationella delmålen och fått regional anpassning			
Kommentar/åtgärd: <i>Planen följer målen</i>		X	
2. Miljö kvalitetsnormer			
Miljö kvalitetsnormer (MKN) är en juridiskt styrmedel som regleras i 5 kap. Miljö balken. Normer kan meddelas av regeringen i förebyggande syfte eller för att åtgärda befintliga miljö problem, för de svenska miljö kvalitetsmålen ska uppnås eller för att kunna genomföra EG-direktiv. Idag finns tre förordningar om miljö kvalitetsnormer, en för föroreningar i utomhusluft (SFS 2001:527), en för olika parametrar i fisk och musselvatten (SFS 2001.554) och en för omgivningsbuller (SFS 2004:675)			
Kommentar/åtgärd: <i>Ingen eller liten förändring av påverkan</i>		X	
EFFEKTER PÅ MILJÖN			
3. Riksinteresse, Natura 2000, naturreservat, nyckelbiotoper mm			
Berörs lagenligt skyddad natur enligt Miljö balken 3, 4 och 7 kap? Natura 2000 eller Världsarv. Berörs andra utpekade områden av särskilt skyddsvärde.			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
4. Kulturmiljön			
Berörs fornlämningar eller kulturhistoriskt värdefull miljö?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
5. Landskapsbild/stadsbild			
Påverkas landskaps- eller stadsbilden?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
6. Transport och kommunikation			
Berörs viktiga transport- eller kommunikationsleder?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
7. Rekreation och rörligt friluftsliv			
Påverkas kvaliteten eller kvantiteten på någon rekreativ möjlighet (strövområde, vandringsled, friluftsanläggning etc)?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
8. Mark			
Orsakar planen betydande förändring av markanvändning eller instabilitet i mark- eller de geologiska grundförhållande (risk för skred ras, etc)?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
9. Luft och klimat			

Orsakar planen väsentliga luftutsläpp eller försämring av luftkvaliteten, obehaglig lukt, eller förändringar i lufrörelse, luftfuktighet, temperatur eller klimat (regional eller lokalt)?			
Kommentar/åtgärd: <i>Ingen eller liten förändring av påverkan</i>		X	
10. Vatten			
Orsakar planen förändringar i grund- eller ytvattenkvaliteten, vattentillgång, eller orsakar förhöjd risk för översvämning eller uttorkning i något område?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
11. Vegetation och djurliv			
Orsakar planen förändringar i antalet eller sammansättningen av växt- eller djurarter och deras sammansättning, påvekras hotade arter?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
12. Areella näringar			
Påverkas jordbruk, skogsbruk, djurhållning eller fiske?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
13. Andra planer och program			
Har programmet betydelse på andra planer eller programs miljöpåverkan			
Kommentar/åtgärd: <i>Ingen eller liten förändring av påverkan</i>		X	
EFFEKTER PÅ HÄLSA OCH SÄKERHET			
14. Störningar, buller, utsläpp, vibrationer, ljus och starkt sken, lukt			
Orsakar planen ökning av nuvarande ljudnivå (över rekommenderade gränsvärden), nya ljussken, risk för vibrationer, explosioner, utsläpp eller lukt, eller risk för att människor utsätts för joniserad strålning (radon)?			
Kommentar/åtgärd: <i>Ingen eller liten förändring av påverkan</i>		X	
15. Miljöpåverkan från omgivningen			
Finns miljöstörande verksamhet som har negativ inverkan, eller har området tidigare använts som tipp, utfyllnadsplats eller dylikt varvid miljö- och hälsofarliga ämnen kan finnas lagrade i marken?			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	
16. Trafiksäkerhet			
Sker transporter av farligt gods, skapas trafikproblem eller äventyras trafiksäkerheten, eller innebär planen ökning av fordonstrafik			
Kommentar/åtgärd: <i>Ingen eller liten förändring av påverkan</i>		X	
VERKSAMHETER			
17. Kommer planen tas i anspråk för..			
...verksamheter i enlighet med listade koder i förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar			
Kommentar/åtgärd: <i>Inga nya verksamheter planerade</i>		X	
18. Medger genomförande av planen eller ändringen att en verksamhet som kräver tillstånd enligt 7 kap 28a § Miljöbalken kan komma startas			
De tillstånd som avses gäller påverkan på Natura 2000-områden.			
Kommentar/åtgärd: <i>Inte relevant för planen</i>		X	

Sammanfattning: Planen kommer inte betyda betydande miljöpåverkan och en miljökonsekvensbeskrivning behöver inte tas fram

Sammanställning av verksamheter som är särskilt berörda i Avfallsplanen

Berörd	Delmål/åtgärd	Övrigt
Kommunal verksamhet		
<i>Kommuner övergripande</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 3.3, sid 15	Kap 3 Avfallsplanens mål Kap 4 Kommunernas befolkning och struktur
<i>Grundskolor/ skolförvaltning</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 2.1, sid 8 Delmål 3.1, sid 13	
<i>Plan- och byggkontor</i>	Delmål 2.5, sid 10	
<i>Miljöförvaltningar (MÖS och MTG får separat brev)</i>	Delmål 1.2 , sid 6 Delmål 2.1, sid 8 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.4, sid 10 Delmål 2.6, sid 11 Delmål 2.7, sid 11 Delmål 3.1, sid 13 Delmål 3.2, sid 14	Kap 3 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 5 Hushållsavfall Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar Bilaga 4 Uppföljning av tidigare avfallsplaner Bilaga 5 Nedlagda deponier Bilaga 6 Miljöbedömning
<i>Tekniska förvaltningar</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 1.3, sid 6 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.7, sid 11, 12 Delmål 3.1, sid 13	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar Bilaga 5 Nedlagda deponier
<i>Livsmedelslokaler</i>	Delmål 2.7, sid 11, 12	Kap 5 Hushållsavfall
<i>Hemtjänst</i>	Delmål 2.5, sid 10	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 3 Avfallsplanens mål Kap 5 Hushållsavfall Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar
<i>Konsumentrådgivning</i>	Delmål 2.1, sid 8	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 3 Avfallsplanens mål Kap 5 Hushållsavfall Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar
<i>Näringslivsutveckling</i>	Delmål 2.3, sid 9	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 3 Avfallsplanens mål Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar
<i>Miljösamordning</i>	Delmål 2.1, sid 8 <i>Se även över övriga mål som berör kommunalverksamhet.</i>	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 3 Avfallsplanens mål Kap 4 Kommunernas befolkning och struktur Kap 5 Hushållsavfall Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar Bilaga 4 Uppföljning av tidigare avfallsplaner Bilaga 5 Nedlagda deponier

Berörd	Delmål/åtgärd	Övrigt
Kommunal verksamhet		
<i>Fastighetsbolag (får separat brev)</i>	Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.5, sid 10 Delmål 2.7, sid 11, 12	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 5 Hushållsavfall Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar
<i>Skövde värmeverk (får separat brev)</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 3.1, sid 13	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar Bilaga 5 Nedlagda deponier
<i>AÖS (separat hantering)</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 1.2 , sid 6 Delmål 1.3, sid 6 Delmål 2.2, sid 9 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.5, sid 10 Delmål 2.7, sid 11, 12 Delmål 3.1, sid 13 Delmål 3.2, sid 14 Delmål 3.3, sid 14	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 5 Hushållsavfall Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar Bilaga 5 Nedlagda deponier

Berörd	Delmål/åtgärd	Övrigt
Företag och andra organisationer		
<i>Företag allmänt</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 2.1, sid 8 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.5, sid 10 Delmål 3.1, sid 13	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar
<i>Avfallsentreprenörer (transportörer)</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 2.4, sid 10 Delmål 2.7, sid 11, 12	Kap 5 Hushållsavfall Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar
<i>FTI, El-kretsen och andra producenter</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 2.1, sid 8 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.4, sid 10 Delmål 2.5, sid 10 Delmål 3.2, sid 14	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar
<i>Fastighetsbolag</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.5, sid 10 Delmål 2.7, sid 11, 12 Delmål 3.2, sid 14	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 5 Hushållsavfall Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar
<i>Avfallsanläggningar</i>	Delmål 1.1 , sid 5 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.7, sid 11, 12 Delmål 3.1, sid 13	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar Bilaga 5 Nedlagda deponier

Berörd	Delmål/åtgärd	Övrigt
Företag och andra organisationer		
<i>Lantbruk</i>	Delmål 1.2 , sid 6 Delmål 2.7, sid 11 Delmål 3.1, sid 13	Bilaga 3 Avfallsbehandlingsanläggningar
<i>Kompostförsäljare</i>	Delmål 1.2 , sid 6	
<i>Ideella föreningar/ second-hand butiker</i>	Delmål 2.2, sid 9 Delmål 2.3, sid 9 Delmål 3.1, sid 13	Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar
<i>Livsmedelsindustri</i>	Delmål 2.3, sid 9 Delmål 2.6, sid 11	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar Kap 7 Företagens avfall och avfallsanläggningar
<i>Restauranger etc.</i>	Delmål 2.7, sid 11	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 5 Hushållsavfall Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar

Berörd	Delmål/åtgärd	Övrigt
Hushåll		
<i>Konsumenter / hushåll</i>	Delmål 1.2 , sid 6 Delmål 2.5, sid 10 Delmål 2.7, sid 11, 12 Delmål 3.2, sid 14	Kap 1 Utgångspunkter för avfallshantering Kap 5 Hushållsavfall Kap 6 Förpackningsavfall och returpapper samt annat avfall med producentansvar

Sept 2008	Utkast till nulägesbeskrivning
2 sept 2008	Möte med tekniska och miljöförvaltningar (bildande av arbetsgrupp)
27 okt 2008	Avstämning utkast till avfallsplan och samrådsförf. (direktionen)
15 dec 2008	Mål och åtgärdsdiskussion (direktionen)
Våren 2009	Framtagande av samrådsversion av avfallsplan
6 april 2009	Avstämning av samrådsversion av avfallsplan (direktionen)
Maj - okt 2009	Samrådsförfarande (normalt ett halvår). Samråd med bl a medlemskommunerna, näringslivet, LRF, fastighetsägare, producenter
30 okt 2009	Samråd slutfört
November 2009	Revideringar till följd av samråd
14 dec 2009	Beslut om fortsatt beredning
Vintern 2010	Information och konsultation med medlemskommunerna (KS)
12 april 2010	Planerat: Beslut om utställning (direktionen)
Maj - juni 2010	Planerat: Utställning (4 veckor, v 20 t.o.m. v 24)
Hösten 2010	Ev. revidering
25 oktober 2010	Planerat: Beslut om avfallsplan (direktionen)
1 januari 2011	Planerat datum för ikraftträdande

Via samråd har 178 organisationer beretts möjlighet att yttra sig över förslaget till ny avfallsplan. Samrådet pågick under tiden april – juni (2009) för 28 avfallsanläggningar, 50 i avfallsplanen nämnda företag, 28 bostadsbolag samt 72 övriga organisationer och företag. För AÖS medlemskommuner, MÖS, MTG-Miljö och MTG-Kommunalteknik (MTG = Mariestad, Töreboda och Gullspång) pågick samrådet under april – oktober.

Med inbjudan till samrådet medföljde erbjudande om enskilda genomgångar och diskussioner, vilket utnyttjades av ett fåtal samrådspartners. Till ett informationsmöte i juni kom 11 representanter från främst bostadsbolag.

Totalt inkom 18 skriftliga yttrande. Dessa kan huvudsakligen indelas i tre kategorier; planens omfattning och målsättningar, avfall med producentansvar samt matavfall och biogas.

Efter samrådet har yttrandena diskuterats med kommunstyrelse och företrädare för kommunernas strategiska miljöarbete. I arbetsgruppens fortsatta arbete med samrådsredogörelsen lämnades ett förtydligade av de övergripande ställningstaganden som ligger till grund för den nya avfallsplanen. Dessa förtydliganden avser avfallsplanens giltighetstid, uppföljning, utvärdering och ansvarsförhållanden, målens mätbarhet och omfattning, kommunalförbundets roll i avfallsplanen samt insamling av förpackningar.

Därefter har inkomna yttranden sammanställts och kommenterats av arbetsgruppen i en samrådsredogörelse daterad 2009-12-02. Samrådsredogörelsen behandlades sedan av kommunalförbundets direktion 2009-12-14, som beslutade om fortsatt beredning varvid ytterligare kommunstyrelser informerats och lämnat synpunkter.

1. Administrativa uppgifter

Kommuner:	Kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skaraborg (Falköping, Hjo, Karlsborg, Hjo, Skövde, Tibro och Töreboda)
År:	2011-2020. Uppföljning med revidering 2013 och 2017.
Ansvarig nämnd:	Direktionen i kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skaraborg
Övriga medverkande nämnder:	I arbetsgruppen har deltagare från miljöförvaltningar (MÖS och MTG) samt från tekniska förvaltningar (Falköping och Skövde) deltagit. Som framgår av samrådsredogörelsen har även medlemskommun kommunstyrelser deltagit i processen

2. Kommunalförbundets befolkning och struktur

Befolkning totalt (31/12 2007)	117 028 personer
Antal hushåll i småhus	31 950 st*
Antal hushåll i flerbostadshus	25 110 st*
Antal hushåll i fritidshus	Tillförlitlig statistik saknas*

*Statistiken över boendeformer kommer från Postens hushållsräkning hösten 2008 vilket bedöms som den mest tillförlitliga källan. Antalet fritidshus ingår inte i denna statistik. Följande bedömning av statistik över fritidshus via andra källor har gjorts:

- Fastighetsregistrens taxering: Inte tillförlitlig eftersom det är tillåtet att på permanent i fritidshus samt att en bostad som taxerat som permanentbostad ofta används som fritidshus.
- Antalet fritidshusabonnemang: Inte tillförlitlig eftersom det inom kommunalförbundets geografiska område finns ett stort antal totaldispenser från sophämtning. Hur stor del av dessa som utgörs av fritidshus är okänt.

3. Avfall som kommunalförbundet ansvarar för

Insamlad mängd 2008:	
Säck- och kärlavfall till förbränning	25 315 ton
Säck- och kärlavfall till rötning	612 ton
Övrigt insamlad mängd ¹⁾	31 983 ton
Insamlad mängd farligt avfall ²⁾	1 583 ton
<i>Total mängd</i>	<i>59 493 ton</i>

¹⁾ Här avses främst avfall insamlat vid återvinningscentraler. Farligt avfall och avfall med producentansvar är undantagna och redovisas nedan. För träavfall omfattas även den del som kommer från verksamheter.

²⁾ Inkluderar förutom färgrester, bekämpningsmedel, oljor etc, även batterier, tryckimpregnerat trä och elavfall utan producentansvar.

4. Avfall som omfattas av producentansvar

Insamlade mängder avfall 2008:

Förpackningar	5 204 ton
Tidningar och trycksaker	4 012 ton
Elavfall	1 958 ton
Däck	Statistik från producenterna saknas
Bilar	Statistik från producenterna saknas

5. Anläggningar för återvinning och bortskaffande av avfall

I bilaga 3 finns 50 avfallsanläggningar listade, se mer i denna bilaga.

Listan i bilagan redovisar de anläggningar som i mars 2009 var listade som anmälningspliktiga eller tillståndspliktiga avfallsanläggningar i miljöförvaltningarnas register. Anläggningar som lagts ned har tagits bort. Anläggningarna som behandlar avfall men som har registrerats som annan verksamhet i miljöförvaltningarnas register, har lagts till i de fall de är kända av den arbetsgrupp som tagit fram avfallsplanen.

Informationen om anläggningarna, såsom typer och mängder av material, kommer från verksamheterna själva. Uppgifterna har samlats in genom att en blankett skickats ut till respektive verksamhet som fyllt i och skickat tillbaka dem. Saknas uppgifter i bilaga 3 har trots påminnelser inte svar inkommit från aktuell verksamhet.

6. Lokala mål som utgår ifrån nationella miljö kvalitetsmål och regionala mål

Avfallsplanen har tre övergripande mål. Dessa är:

Mål 1. Begränsad klimatpåverkan

Mål 2. Mindre avfallsmängder

Mål 3. Giftfri miljö

Målen är sedan nedbrutna till delmål. Under varje delmål finns ett antal föreslagna åtgärder. Berörda parter för de olika förslagen till åtgärderna har angivits under delmålen.

I enlighet med 14 § i föreskrifter om innehållet i en kommunal avfallsplan och länsstyrelsen sammanställning (NFS 2006:6) ska de delmål som kommunen ansvarar för redovisas (7§). I sammanställningen nedan har 7§ tolkats som att det avser mål som kommunalförbundet ansvarar för. Detta har gjorts då kommunalförbundet har övertagit medlemskommunernas renhållningsansvar.

Lokala mål för avfall som kommunalförbundet ansvarar för

Delmål där kommunalförbundet utsetts som berörd aktör för någon av de åtgärder som föreslagits finns redovisade nedan. I nedanstående sammanställning finns även med de mål där "alla företag och verksamheter" berörs, dvs även kommunalförbundet:

- Delmål 1.1** Andelen fossila bränslen ska minska vid transporter och hantering av avfall
- Delmål 2.1** Kunskapen om att val av konsumtion påverkar avfallsmängderna och avfallets farlighet ökar.
- Delmål 2.2** Andelen avfall som återanvänds ska öka i förhållande till totala mängden säck – och kärlavfall från hushåll
- Delmål 2.5** Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja hushållens källsortering.
- Delmål 2.7** Insamlad mängd matavfall som definieras som hushållsavfall från hushåll, storkök, restauranger, livsmedelsbutiker etc. ska öka.
- Delmål 3.2** Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja hushållens källsortering av farligt avfall

Lokala mål för avfall som annan än kommunalförbundet ansvarar för

Delmål där annan aktör än kommunalförbundet utsetts som part för någon av de åtgärder som föreslagits är:

- Delmål 1.1** Andelen fossila bränslen ska minska vid transporter och hantering av avfall
- Delmål 1.2** Utsläpp av metan och andra växthusgaser från lagring och behandling av organiskt avfall ska minska i jämförelse med producerad nytthet
- Delmål 1.3** Andelen deponigas som nyttjas ska öka.
- Delmål 2.1** Kunskapen om att val av konsumtion påverkar avfallsmängderna och avfallets farlighet ökar.
- Delmål 2.3** Vid företag och andra verksamheter ska andelen avfall som återanvänds och materialåtervinns ska öka i förhållande i relation till producerad/ importerad produkt
- Delmål 2.4** Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja företagens källsortering
- Delmål 2.5** Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja hushållens källsortering.
- Delmål 2.6** Större andel organiskt avfall från livsmedelsindustrier ska tas omhand biologiskt.
- Delmål 3.1** Möjlighet ska finnas för företag och andra verksamheter på ett lätt sätt kunna lämna alla typer av farligt avfall.
- Delmål 3.2** Avfallssystemen ska i större utsträckning stödja hushållens källsortering av farligt avfall
- Delmål 3.3** Rödfyr som flyttas tas om hand på ett miljöriktigt sätt

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2015-10-15
meddelad i
Vänersborg

Mål nr M 75-15

Ankom
2015 -10- 16

KLAGANDE

1. Gunvor Andersson
Solberga Gärdet
521 71 Åsarp

2. Maria Björck
Solberga Dalen
521 71 Åsarp

3. Peter Cederberg
Solberga Åsenbacka
521 71 Åsarp

4. Donald Ek
Ekvägen 10
521 71 Åsarp

5. Dan Ekenberg
Vistorp Väråsen
521 71 Åsarp

6. Maria Engebretsen
Vistorp Slättered 2
521 95 Kättilstorp

7. Karl Axel Filipsson
Fivlered Åred
521 71 Åsarp

8. Inga-Lill Marianne Gustafsson Abrahamsson
Södra Kvarngatan 5 Lgh 1001
521 43 Falköping

9. Mats Hellberg
Boda Mellomgården 2
521 71 Åsarp

10. Stig Hellberg
Boda Mellomgården 1
521 71 Åsarp

11. Torbjörn Ingvarsson

Dok.Id 301258

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänersborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00

Solberga Dränggården
521 71 Åsarp

12. Jonas Jacobsson
Alvared Hinsagården
521 71 Åsarp

13. Stefan Jansson
Solberga Hansagården
521 71 Åsarp

14. Lena Jansson
Solberga Hansagården
521 71 Åsarp

15. Peter Jogebrant
Solberga Stenkullen
521 71 Åsarp

16. Gösta Johansson
Fivlered Goperyd 1
521 71 Åsarp

17. Jan Johansson
Solberga Björsagården
521 71 Åsarp

18. Lars Johansson
Fivlered Källeryd 2
521 71 Åsarp

19. Lennart Johansson
Fivlered Högryd
521 71 Åsarp

20. Stig Johansson
Boda Kvarnaskogen 1
521 71 Åsarp

21. Börje Karlsson
Solberga Backgården 1
521 71 Åsarp

22. Tomas Karlsson
Solberga Backgården 1
521 71 Åsarp

23. Claes Krokeus

Boda Skomakaregården
521 71 Åsarp

24. Jan Åsberg
Hällkistgatan 3
723 53 Västerås

25. Tomas Krokeus
Fivlered Kroken 2
521 71 Åsarp

26. Carolina Krokeus Karlsson
Pilgatan 3 Lgh 1101
413 01 Göteborg

27. Torbjörn Kroon
Bystad Yttergården
520 24 Blidsberg

28. Gunilla Larsson
Fivlered Fridhem
521 71 Åsarp

29. Kristina Lundberg
Solberga Nordtorpet
521 71 Åsarp

30. Nils Nilsson
Solberga Lyckhem
521 71 Åsarp

31. Samuel Persson
Solberga Flobo 1
521 71 Åsarp

32. Irene Roth Klasson
Fivlered Ramsberg
521 71 Åsarp

33. Tore Samuelsson
Värkumla Högatorp
521 97 Vartofta

34. Gottfrid Sigfridsson
Fivlered Storegården 1
521 71 Åsarp

35. Mattias Sigfridsson

Fivlered Storegården 1
521 71 Åsarp

36. Alf Svensson
Ljungvägen 5
523 93 Marbäck

37. Marianne Svensson
Ljungvägen 5
523 93 Marbäck

38. Göte Viktorsson
Solberga Kulla 2
521 71 Åsarp

39. Barbro Wetterstad
Solberga Träbena 3
521 71 Åsarp

Ombud för 1-39: Cristian Krokeus
Fivlered Kroken 2
521 71 Åsarp

40. Cristian Krokeus
Fivlered Kroken 2
521 71 Åsarp

MOTPART

Avfallshantering Östra Skaraborg
541 83 Skövde

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut den 8 december 2014, dnr 505-24843-2014, se bilaga 1

SAKEN

Rutiner för sophämtning i södra delen av Falköpings kommun

DOMSLUT

Med ändring av Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut undanröjer mark- och miljödomstolen Avfallshantering Östra Skaraborgs beslut den 31 mars 2014, § 9.

BAKGRUND

Direktionen för kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skaraborg (AÖS) beslutade den 31 mars 2014, § 9, att avveckla de gemensamma containrarna i södra delen av Falköpings kommun och ersätta dessa med sophämtningskärl vid respektive fastighet.

Abonnenter i Fivlered, Solberga och Vistorp överklagade AÖS beslut varpå AÖS avvisade överklagandena som för sent inkomna.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län beslutade den 8 december 2014 att upphäva avvisningsbeslutet samt att avslå abonnenternas överklagande av AÖS beslut, se bilaga 1.

YRKANDEN M.M.

Christian Krokeus m.fl. har överklagat länsstyrelsens beslut och har yrkat att AÖS beslut ska upphävas. Till stöd för sin talan har de anfört i huvudsak följande.

Att besluta hur och var fastighetsägare och andra ska lämna sitt avfall till AÖS ligger inom ramen för AÖS uppdrag som ansvarig för den kommunala renhållningen. AÖS framför inga argument för att befintligt sopsystem strider mot miljöbalken utan använder ”önskemål om att byta sophämtningssystemet har över tid inkommit sporadiskt från berörda kunder” som främsta anledning till nytt sophanteringssystem. Tolkningen blir att nuvarande containersystem varken äventyrar människors hälsa eller är skadligt för miljön. Snarare finns det risk att den regelmässiga tömningen som nu föreslås har större negativ påverkan på miljön än enskilda fastighetsägares behovsanpassade tömning som ofta sker i samband med andra ärenden. Det lyfts inte fram några argument från AÖS att det befintliga systemet inte uppfyller miljöbalkens krav.

Fastighetsinnehavarna/nyttjanderättsinnehavarna tar alltså hand om hushållavfallet på godtagbart sätt, i enlighet med miljöbalken. Att AÖS vilar sitt beslut på vaga argument kring några enskilda individers önskan är inte rimligt. Den ändrade sop-

hanteringen ställer krav på fastighetsägaren i form av iordningställande av hämtplats samt en fördyrning av sophanteringen. Mot bakgrund av detta borde berörda fastighetsägare haft möjlighet att yttra sig i frågan. Med tanke på att åtgärden medför en kostnadsökning för fastighetsägare borde AÖS ha gjort en mer noggrann konsekvensanalys och inte bara konstaterat att ” åtgärden kommer att medföra att vissa fastigheter kommer att behöva vidta åtgärder för att åstadkomma hämtplatser”.

Om det blir aktuellt med insamling av matavfall på landsbygden i Falköpings kommun finns det inget som hindrar att det kopplas på befintligt containersystem. AÖS använder även befintliga avtal med XR Miljöhantering AB som ett argument. Att det vid beslutstillfället fanns avtal ska inte begränsa möjligheten att bedöma ärenden objektivt och ta fram ett korrekt beslutsunderlag. AÖS har agerat felaktigt och förhastat och därför bör beslutet hävas.

Avfallshantering Östra Skaraborg (AÖS) har yrkat att överklagandet ska lämnas utan bifall och har i huvudsak anfört följande. AÖS delar länsstyrelsens uppfattning att beslut om hur och var fastighetsägare och andra ska lämna sitt avfall till AÖS ligger inom ramen för AÖS uppdrag som ansvarig för den kommunala renhållningen. Nuvarande containerinsamling har varit föremål för överklagan från boende i området. AÖS saknar enligt bedömning grund att neka sophämtning vid respektive fastighet. AÖS direktion har beslutat att följa det nationella målet om insamling av matavfall. Beslutet innebär att det aktuella området kommer att omfattas av insamling av matavfall från den 1 oktober 2015. Systemet för insamling av mat- och restavfall sker med kärl vid fastigheten.

DOMSKÄL

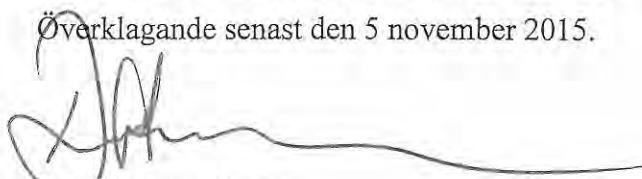
Utgångspunkten i svensk lagstiftning är att det är staten som meddelar föreskrifter om avfall. Regeringen får dock överlåta åt kommunerna att meddela sådana föreskrifter (se 15 kap. 9 § miljöbalken). Delegationsbestämmelser har också meddelats i avfallsförordningen (2011:927). Enligt 15 kap. 12 § miljöbalken gäller vidare att renhållningsordningar som meddelas med stöd av regeringens bemyndigande ska antas av kommunfullmäktige.

Enligt vad som inhämtats från AÖS består aktuell renhållningsordning av avfallsplan och föreskrifter om avfallshantering. Beslut om renhållningsordningen, som gäller från och med den 10 juni 2008, togs av AÖS direktion den 28 april 2008, § 8. AÖS är ett kommunalförbund. Det överklagade beslutet är meddelat med stöd av angiven renhållningsordning.

Frågan om ett kommunalförbunds rätt att besluta i fråga motsvarande den här aktuella har behandlats av Högsta Förvaltningsdomstolen i dom den 12 december 2013 (HFD 2013 ref 80). Högsta Förvaltningsdomstolen har här slagit fast att ett organ som har getts viss normgivningskompetens inte i sin tur kan överlåta den utan uttryckligt stöd i grundlag. Högsta Förvaltningsdomstolens dom är prejudicerande. En följd härav är att Falköping kommun inte utan grundlagsstöd har kunnat överlämna föreskriftsrätt inom avfallsområdet till AÖS. Den renhållningsordning som överklagat beslut grundas på är således ogiltig, varför överklagat beslut ska upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 5 november 2015.

Patrick Baerselman

Gunnar Barrefors

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Patrick Baerselman, ordförande, och tekniska rådet Gunnar Barrefors. Föredragande har varit beredningsjuristen Linda Bidestedt.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

Uttaga

Ink. 2015-01-08

BESLUT
2014-12-08Diarienummer
505-24843-2014 ESida
1(6)

Akt..... M75-15

Aktbil..... 2

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄNRättsenheten
Anders HjalmarssonKlagande 1 tillika ombud Cristian Krokeus
för klagande 2-40 Fivlered Kroken 2
(delg.kv.) 521 71 Åsarp

Klagande 2 Sture Nilsson

Klagande 3 Gunnar Samuelsson

Klagande 4 Kent Ingvarsson

Klagande 5 Mattias Sigfridsson

Klagande 6 Alf Svensson

Klagande 7 Marianne Svensson

Klagande 8 Inga-Lill G. Abrahamsson

Klagande 9 Thomas Carlsson

Klagande 10 Börje Carlsson

Klagande 11 Stefan Jansson

Klagande 12 Lena Jansson

Klagande 13 Göte Viktorsson

Klagande 14 Maria Björck

Klagande 15 Mats Hellberg

Klagande 16 Stig Hellberg

Klagande 17 Stig-Arne Johansson

Klagande 18 Peter Jogebrant

Klagande 19 Peter Cederberg

Klagande 20 Kristina Lindberg

Klagande 21 Dan Ekenberg

Klagande 22 Gösta Johansson

Klagande 23 Lars Johansson

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
R9INKOM: 2015-01-08
MÅLNR: M 75-15
AKTBIL: 2

Klagande 24	Gunilla Larsson
Klagande 25	Donald Ek
Klagande 26	Ingemar Sigfridsson
Klagande 27	Maria Engebretsen
Klagande 28	Jan Johansson
Klagande 29	Torbjörn Kroon
Klagande 30	Irene Roth Klasson
Klagande 31	Lennart Johansson
Klagande 32	Karl Axel Filipsson
Klagande 33	Samuel Persson
Klagande 34	Ingegerd Andersson
Klagande 35	Jonas Jacobsson
Klagande 36	Jan Åsberg
Klagande 37	Tomas Krokeus
Klagande 38	Claes Krokeus
Klagande 39	Carolina Krokeus Karlsson
Klagande 40	Barbro Wetterstad

Överklagande av beslut om avvisning av överklagande samt av beslut om ändrad sophämtning i södra delen av Falköpings kommun

Länsstyrelsens beslut

1. Länsstyrelsen upphäver beslutet att avvisa överklagandet av beslutet om ändrad sophämtning i södra delen av Falköpings kommun.
2. Länsstyrelsen avslår överklagandet av beslutet om ändrad sophämtning i södra delen av Falköpings kommun.

Redogörelse för ärendet

Direktionen för kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skaraborg (i fortsättningen kallat AÖS) beslutade den 31 mars 2014, § 9, att de gemensamma containrarna i södra delen av Falköpings kommun ska avvecklas och ersättas med sophämtning via kärl vid respektive fastighet. I beslutet sägs följande.

”I södra delen av Falköpings kommun lämnar 335 fastighetsägare sitt hushållsavfall i gemensamma containrar. Fastigheterna fördelas på 268 permanentbostäder och 67 fritidshus. Containrarna är placerade i Axtorp, Brismene, Börstig, Döve, Fivlered, Jåla, Solberga, Svenstorp och Vistorp. Årsavgiften är 1 303 kr för permanentbostäderna och 716 kr för fritidshusen.

Systemet är en kvarleva från 1970-talet då riksdagen lagstiftade om kommunalt renhållningsmonopol för landsbygden. Sophämtning på landsbygden var en omstridd fråga och som en kompromiss ställdes ett antal sopcontainrar ut för fastighetsägarnas frivilliga avlämning och samtidigt befriades ett antal boende på landsbygden från sophämtning via dispenser. Efterhand har sophämtning på landsbygd och i tätorter kommit att samordnas och de giltiga dispensererna har minskat i antal.

Det saknas enligt bedömning legal grund att neka till sophämtning vid respektive fastighet. Med anledning av önskemål om sådan sophämtning från fastighetsägare inom containerområdet samt med hänsyn till den kommande insamlingen av matavfall på landsbygden i Falköpings kommun, bör de gemensamma containrarna avvecklas och ersättas med sophämtning via kärl vid respektive fastighet. Avtalsvillkoren i det befintliga avtalet med XR Miljöhantering AB gör det möjligt att genomföra förändringen. Vissa fastighetsägare kommer sannolikt att behöva vidta åtgärder för att åstadkomma hämtplatser som överensstämmer med reglerna i renhållningsföreskrifterna och årsavgiften kommer att öka för de fastighetsägare som väljer kärlestorlek som överstiger 140 liter.”

Berörda abonnenter i Fivlered, Solberga och Vistorp, genom Cristian Krokeus, överklagade direktionens beslut. De anförde huvudsakligen följande: De ställer sig frågande till beslutet. De är väldigt nöjda med nuvarande containersystem inklusive förpackningsinsamlingen, då de slänger sitt avfall i samband med andra ärenden och naturligt passerar containrarna. Därför kräver de att det fungerande containersystemet ska vara kvar. Eftersom de inte har haft kännedom om beslutet har de inte kunnat komma med synpunkter. Beslutet har inte redovisats på ett korrekt sätt och därför medverkat till att berörda parter inte har haft möjlighet att yttra sig inom skälig tid.

Kommunalförbundets förbundschef beslutade den 28 maj 2014 att avvisa överklagandet på den grunden att det ska ha kommit in för sent.

Berörda abonnenter i Fivlered, Solberga och Vistorp har nu, genom Cristian Krokeus, överklagat även avvisningsbeslutet och anförts huvudsakligen följande: Beslutet har endast anslagits på kommunens officiella anslagstavla, där det framgår att beslutet kan överklagas fram till den 23 april 2014. I själva verket fick de kännedom om beslutet i ett brevutskick daterat den 30 april 2014 och som var dem tillhanda den 9 maj 2014. Överklagandet ska börja löpa i samband med att berörda parter tagit del av myndighetsbeslutet, vilket då skulle medföra att sista datum för att bemöta beslutet var den 30 maj 2014. Allt annat är orimligt. Otillfredsställande och knapphändig tillkännagivande har undanhållit berörda parter möjligheten att överklaga.

I överlämnandeskrivelsen till Länsstyrelsen har förbundschefen anfört följande: Beslutet har anslagits enligt AÖS förbundsordning. Protokollet från direktionsmötet den 31 mars 2014 justerades och skickades på eftermiddagen, samma dag som mötet hölls, för anslag till samtliga kommuner. Överklagandet kom in den 26 maj 2014. Sista dag för överklagande var den 23 april 2014.

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Allmänt

AÖS ansvarar för den kommunala renhållningen i medlemskommunerna (Falköping, Hjo, Karlsborg, Skara, Skövde, Tibro och Töreboda). AÖS har en förbundsledning som beslutande församling.

Beslutet att avvisa överklagandet

Avgörande för om överklagandet av direktionsbeslut från den 31 mars 2014 har kommit in i rätt tid är om beslutet kan överklagas enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900), det vill säga begäran om laglighetsprövning, eller om det kan överklagas enligt 19 kap. 1 § miljöbalken, det vill säga överklagande av ett förvaltningsbeslut i ett enskilt fall. Om beslutet kan överklagas genom begäran om laglighetsprövning, kan beslutet överklagas inom tre veckor från det att protokollets justering blivit tillkännagiven på Skövde kommuns anlagstavla den 1 april 2014 (se 10 kap. 6 § och 5 kap. 62 § jämförd med 3 kap. 21 § kommunallagen, samt § 8 i AÖS förbundsordning). I så fall är för övrigt Länsstyrelsen fel överklagandeinstans. Om beslutet är att anse som ett förvaltningsbeslut i ett enskilt fall, kan beslutet i stället överklagas inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet (se 23 § förvaltningslagen [1986:223]).

Det bör noteras att reglerna om överklagande i kommunallagen inte gäller om det finns andra särskilda bestämmelser om överklagande (se 10 kap. 3 § kommunallagen).

Beslutet handlar inte om mål och riktlinjer för verksamheten eller dylikt (jämför 3 kap. 9 § kommunallagen). I stället handlar det om ett specifikt fall med direkt koppling till miljöbalkens regler om avfallshantering: ett utpekade geografiskt område där sophämtning ska ske via kärl vid respektive fastighet. Enligt Länsstyrelsens uppfattning är beslutet ett förvaltningsbeslut i ett enskilt fall. Därmed ska ett överklagande ha kommit in till AÖS inom tre veckor från den dag klagandena fick del av beslutet.

Frågan är då när klagandena fick del av beslutet.

Det är AÖS ansvar att fastställa när var och en av klagandena fick del av beslutet. Det enklaste sättet är att använda sig av någon av de delgivningsmetoder som står till buds enligt delgivningslagen (2010:1932). Anslag på en kommuns anlagstavla enligt 5 kap. 62 § KL är inte delgivning i delgivningslagens mening; det uppfyller inte förutsättningarna för kungörelsedelgivning.

Det har från AÖS sida inte ens gjorts sannolikt att klagandena har tagit del av beslutet en viss dag. Därför får det godtas att klagandena, enligt deras egen uppgift, fick del av beslutet först den 9 maj 2014. Detta innebär att överklagandet har kommit in till AÖS i rätt tid. Således skulle överklagandet inte ha avvisats och därför ska avvisningsbeslutet upphävas.

Prövning av direktionens beslut om ändrad sophämtning

När beslutsmyndigheten avvisat ett överklagande som för sent inkommet och en högre instans upphäver avvisningsbeslutet, bör den högre instansen pröva överklagandet i sak i stället för att återförvisa ärendet till beslutsmyndigheten (se Justitieombudsmannens beslut den 9 februari 1999, dnr 2139-1998). Länsstyrelsen prövar därför överklagandet av direktionens beslut i sak.

I den delen gör Länsstyrelsen följande bedömning.

Enligt 15 kap. 8 § miljöbalken ska varje kommun svara för att

1. hushållsavfall inom kommunen transporteras till en behandlingsanläggning, om det behövs för att tillgodose såväl skyddet för människors hälsa och miljön som enskilda intressen, och
2. hushållsavfall från kommunen återvinns eller bortscaffas.

När kommunen planlägger och beslutar hur denna skyldighet ska fullgöras, ska hänsyn tas till fastighetsinnehavares och nyttjanderättshavares möjligheter att själva ta hand om hushållsavfallet på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Kommunen ska i sin planering och i sina beslut vidare beakta att borttransporten anpassas till de behov som finns hos olika slag av bebyggelse.

Att besluta hur och var fastighetsägare och andra ska lämna sitt avfall till AÖS ligger inom ramen för AÖS uppdrag som ansvarig för den kommunala renhållningen. Med den utgångspunkten finns det ingen anledning att ifrågasätta direktionens beslut. Inte heller har det framkommit några formella brister i handläggningen hos AÖS. Därför ska överklagandet av direktionens beslut avslås.

Hur man överklagar

Beslutet att upphäva beslutet om avvisning får, enligt 30 § förvaltningslagen, inte överklagas

Beslutet att avslå överklagandet av beslutet om ändrad sophämtning i södra delen av Falköpings kommun kan överklagas hos Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, se bilaga (formulär O22).

Anders Hjalmarsson
Länsjurist

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Bilaga:
Hur man överklagar

Kopia till:
Avfallshantering Östra Skaraborg, 541 83 Skövde
Pärmen

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Delegationsprotokoll

Beslut fattat av ordförande enligt
delegationsordningen daterad 2013-09-23.

Datum: 2015-10-23 Protokoll nr 2/2015

Beslut

Medlemskommunerna föreslås fastställa AÖS nuvarande renhållningsordning.

Bakgrund

Enligt en dom i Mark- och miljödomstolen (mål M 75-15) får inte kommuner överlämna föreskriftsrätt inom avfallsområdet till ett kommunalförbund. Den renhållningsordning som AÖS fattar beslut utifrån är således ogiltig. För att AÖS ska kunna fatta beslut med stöd av renhållningsordningen krävs att varje medlemskommun för sin del antar renhållningsordningen.

Handlingar

Mark- och miljödomstolens avgörande i mål M 75-15
Renhållningsordning för AÖS
Tjänsteskrivelse, 2015-10-22

Delges

Medlemskommuner i AÖS

Martin Odenö
ordförande

Handläggare
Linda Moularé

Datum
2015-10-21

Beteckning

Er beteckning

Medlemskommuner i AÖS

Renhållningsordning

Förslag till beslut

Direktionen beslutar att föreslå respektive medlemskommun att för sin del fastställa nuvarande renhållningsordning för kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skaraborg (AÖS).

Bakgrund

För varje kommun ska det enligt 15 kap 11 § Miljöbalken finnas en renhållningsordning som ska innehålla de föreskrifter om hantering av avfall som gäller för kommunen samt en avfallsplan. Den nuvarande renhållningsordningen fastställdes av AÖS direktion 2008-06-10 och omfattar medlemskommunerna Falköping, Hjo, Karlsborg, Skövde, Tibro och Töreboda. Renhållningsordningen för Skara beslutades av Skara kommunfullmäktige 2013-09-30 och är därmed gällande.

Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD) har i en prejudicerande dom från den 12 december 2013 (mål 3835-12) fastställt att ett kommunalförbunds beslut om taxor saknar grundlagsstöd. Som en konsekvens av domen har AÖS renhållningstaxa underställts medlemskommunernas fullmäktigeförsamlingar.

Den 31 mars 2014 beslutade AÖS direktion med stöd av renhållningsordningen att avveckla de gemensamma avfallscontainrarna i södra delen av Falköpings kommun och att ersätta dem med sopkärl vid respektive fastighet. Fastighetsägare i Fivlered, Solberga och Vistorp överklagade AÖS beslut, varefter Länsstyrelsen i Västra Götalands län avslag deras överklagande den 8 december 2014. Berörda fastighetsägare överklagade Länsstyrelsens beslut till Mark- och miljödomstolen som den 15 oktober 2015 (mål M 75-15, dnr 505-24843-2014) undanröjde AÖS beslut från den 31 mars 2014. Domskälet hänvisar till Högsta Förvaltningsdomstolens ovannämnda avgörande och konstaterar att en medlemskommun i AÖS inte får överlämna föreskriftsrätt inom avfallsområdet till AÖS då det strider mot regeringsformen. Den renhållningsordning som överklagat beslut grundas på är således ogiltig, varför AÖS beslut ska upphävas.

För att AÖS ska kunna fatta beslut med stöd av renhållningsordningen krävs att varje medlemskommun för sin del fastställer den nuvarande renhållningsordningen.

Handlingar

Mark- och miljödomstolens avgörande i mål M 75-15

Renhållningsordning för AÖS (föreskrifter och avfallsplan)

Delges

Medlemskommunerna

AVFALLSHANTERING ÖSTRA SKARABORG

Lars Persson
Förbundschef

KF § 136/15 Kommunövergripande VA-plan för Skövde

KS2015.0203

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-10-28	205/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-09	190/15
3 Kommunfullmäktige	2015-11-23	136/15

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar att ärendet utgår på grund av ofullständiga handlingar och kommer istället att tas upp på nästa sammanträde.

Bakgrund

Dokumentet "VA-plan för Skövde kommun" är en långsiktig och strategisk plan för kommunens VA-försörjning inom och utom verksamhetsområde för kommunalt vatten och avlopp. VA-försörjningen ska stödja det övergripande målet att minska miljöbelastningen och därmed möjliggöra för en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling samt att skapa förutsättningar för en utveckling av attraktiva områden för boende och andra verksamheter.

Berörda nämnder, kommuner och myndigheter har beretts möjlighet att yttra sig över VA-planen, vilket har lett till en del justeringar och kompletteringar av planen. Inkomna synpunkter redovisas i en särskild sammanställning. Denna innehåller även ett förslag till nytt uppdrag som syftar till att belysa effekterna av klimatförändringen ur ett vidare perspektiv inklusive förslag till åtgärder för att öka kommunens beredskap i frågan.

Handlingar

Kommunövergripande VA-plan för Skövde
2015-10-01 Sammanställning av yttranden och bemötande
Yttrande från Moderaterna

Delges

Sektor samhällsbyggnad
Demokratistöd

KS § 190/15 Kommunövergripande VA-plan för Skövde

KS2015.0203

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-10-28	205/15
2 Kommunstyrelsen	2015-11-09	190/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att anta VA-plan för Skövde kommun, daterad 2015-10-01.

Bakgrund

Dokumentet "VA-plan för Skövde kommun" är en långsiktig och strategisk plan för kommunens VA-försörjning inom och utom verksamhetsområde för kommunalt vatten och avlopp. VA-försörjningen ska stödja det övergripande målet att minska miljöbelastningen och därmed möjliggöra för en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling samt att skapa förutsättningar för en utveckling av attraktiva områden för boende och andra verksamheter.

Berörda nämnder, kommuner och myndigheter har beretts möjlighet att yttra sig över VA-planen, vilket har lett till en del justeringar och kompletteringar av planen. Inkomna synpunkter redovisas i en särskild sammanställning. Denna innehåller även ett förslag till nytt uppdrag som syftar till att belysa effekterna av klimatförändringen ur ett vidare perspektiv inklusive förslag till åtgärder för att öka kommunens beredskap i frågan.

Handlingar

Kommunövergripande VA-plan för Skövde

2015-10-01 Sammanställning av inkomna yttranden och bemötande

Yttrande från Moderaterna

Delges

Sektor samhällsbyggnad

VA-plan

Skövde kommun, Västra Götaland

2015-10-01

Beställare

Skövde kommun
Kontaktperson: Anna Möller

Konsult

Vatten & Miljöbyrå i Sverige AB
Bergvikskurvan 11C
973 31 Luleå

Uppdragsnr: 13048

Organisationsnummer: 556735-9434
Telefon: 0920-24 17 70
E-post: fornamn.efternamn@vmbyran.se
Hemsida: www.vmbyran.se

Uppdragsledare: Magnus Bäckström
Granskare: Ulrika Larsson

Innehåll

Förord	6
Läsanvisning	7
Del 1 VA-översikt	8
1 Inledning	8
2 Kommunalt VA	10
2.1 Verksamhetsområde	10
2.2 Dricksvatten	11
2.2.1 Borgunda	12
2.2.2 Melldala	12
2.2.3 Vassbacken / Tidän	12
2.2.4 Distributionsanläggningar	12
2.3 Spillvatten	12
2.3.1 Stadskvarn	13
2.3.2 Timmersdala	13
2.3.3 Tidän	13
2.3.4 Vreten	14
2.3.5 Pumpstationer	14
2.4 Ledningsnät	14
2.5 Dagvatten	17
2.5.1 Riktlinjer för dagvattenhantering	17
2.5.2 Kända problem med översvämning	17
2.5.3 Framtida utmaningar	18
3 Enskilt VA	19
3.1 Andel av befolkningen med enskilt VA	19
3.2 Status enskilt vatten	19
3.3 Status enskilt avlopp	19
3.4 Samlad bebyggelse med enskilt VA	20
4 Samhällsutveckling	21
4.1 Befolkningsprognos	21
4.2 Översiktsplanering	21
4.3 Tätortsutveckling i ÖP2025	21
4.4 Landsbygdsutveckling i ÖP2025	22
4.5 Vattenplanering i ÖP2025	22
5 Problembild och framtida behov	23
5.1 Allmänt	23
5.2 Dricksvatten	23
5.3 Avlopp - spillvatten	23
5.4 Avlopp – dagvatten	23
5.5 Ledningsnät	24
5.6 Verksamhetsområde	24

5.7	Miljö/recipient	24
5.8	Kretslopp	25
5.9	Prioriterade behov	26
Del 2	VA-policy	27
6	Antagen VA-policy	27
6.1	Allmänt	27
6.2	Nationella styrdokument	27
6.3	Lokala styrdokument	27
6.4	Generella riktlinjer	28
Del 3	VA-plan	29
7	Inledning	29
7.1	Planeringshorisont	29
7.2	Perspektiv för VA-planering	29
8	Plan för befintligt kommunalt VA	29
9	VA-utbyggnadsplan	33
9.1	Utökning av verksamhetsområde tätort	33
9.2	Utökning av verksamhetsområde på landsbygd (samlad bebyggelse)	33
10	Plan för Områden i väntan på kommunalt VA	36
10.1	Principer för åtgärdskrav enskilda avlopp	36
10.2	Lämpliga tekniska lösningar i väntan på VA-utbyggnad	37
10.3	Bygglovsärenden i väntan på VA-utbyggnad	37
10.4	Inlösen av anläggningar	37
11	Plan för VA utom verksamhetsområde (Åtgärd 16)	38
11.1	Bedömning av hög skyddsnivå för enskilda avlopp	39
11.2	Prioritering av åtgärdsbehov enskilda avlopp	40
11.3	Stöd för förbättrat VA	41
12	Fortsatt VA-planering i Skövde kommun	42
12.1	VA-planen - ett levande dokument	42
12.2	Prioriterade ämnen	42
Del 4	Konsekvensanalys	43
13	Ekonomiska konsekvenser	43
13.1	Konsekvenser för VA-kollektivet	43
13.2	Konsekvenser för enskilda	44
13.3	Diskussion	44
14	Miljömässiga konsekvenser	45
14.1	Allmänt	45
14.2	Centralisering	45
14.3	Miljökvalitetsnormer	45
14.4	Positiva miljöeffekter av åtgärder	45

15	Sociala konsekvenser	47
15.1	Kommunal planering ger förtroende	47
15.2	Splittring av sociala sammanhang	47
15.3	VA-investering kan skapa oro och slitningar	47
15.4	Dagvatten kan ge attraktiv stad	47
15.5	Utveckla och skapa livsmiljöer	47

Förord

Under de senare åren har reglerna kring enskilda avlopp skärpts med nya allmänna råd (NFS 2006:7) och regelverket kring allmänna (kommunala) vattentjänster ändrats i och med att vattentjänstlagen ersattes med lagen om allmänna vattentjänster (SFS2006:412). Samtidigt har ett nytt regelverk (vattendirektivet) och nya myndigheter (vattenmyndigheterna) runt förvaltningen av våra sjöar, vattendrag, grundvattenförekomster och havet, sett sitt ljus. Dessa nya regler syftar både till att skydda miljön och vårt viktigaste livsmedel – dricksvattnet.

Sammantaget har och kommer detta att leda till mer och mer komplicerade ärenden rörande vatten- och avloppsfrågor i kommunen, både i direkta avloppsärenden och vid förhandsbesked och planläggningsprojekt. Även i tillsynen av de kommunala reningsverken ställs krav på ett gott underlag och tydliga prioriteringar av underhåll och åtgärder.

Skövde kommun beslutade våren 2013 att ta fram en strukturerad handlingsplan för vatten- och avloppsfrågorna med ett helhetsgrepp över kommunen. VA-planen hanterar vatten och avloppsfrågor inom och utom det kommunala verksamhetsområdet, liksom strategiska vägval och prioriteringsgrunder.

VA-planarbetet har genomförts av en förvaltningsövergripande projektgrupp med stöd av externt konsult. Stygrupp för framtagandet av VA-plan är kommunstyrelsens arbetsutskott.

Deltagare i projektgruppen:

- Kenneth Jensen, VA-chef (*projektledare VA-plan och sammankallande t.o.m 2014-09-30*)
- Anna Möller, Projektchef (*projektledare och sammankallande fr.o.m 2014-10-01*)
- Annika Holmén, VA-chef (*fr.o.m 2014-10-01*)
- Katarina Carlsten, VA-ingenjör
- Per Isaksson, Mark- och exploateringschef (*t.o.m 2014-12-17*)
- Sari Strömblad, Miljöstrateg
- Maria Palmqvist, Översiktsplanerare (*t.o.m 2014-11-01*)
- Alexander Spak, VA-rådgivare, Miljösamverkan Östra Skaraborg/Skövde kommun
- Magnus Bäckström, extern projektledare/konsult, Vatten & Miljöbyrån AB

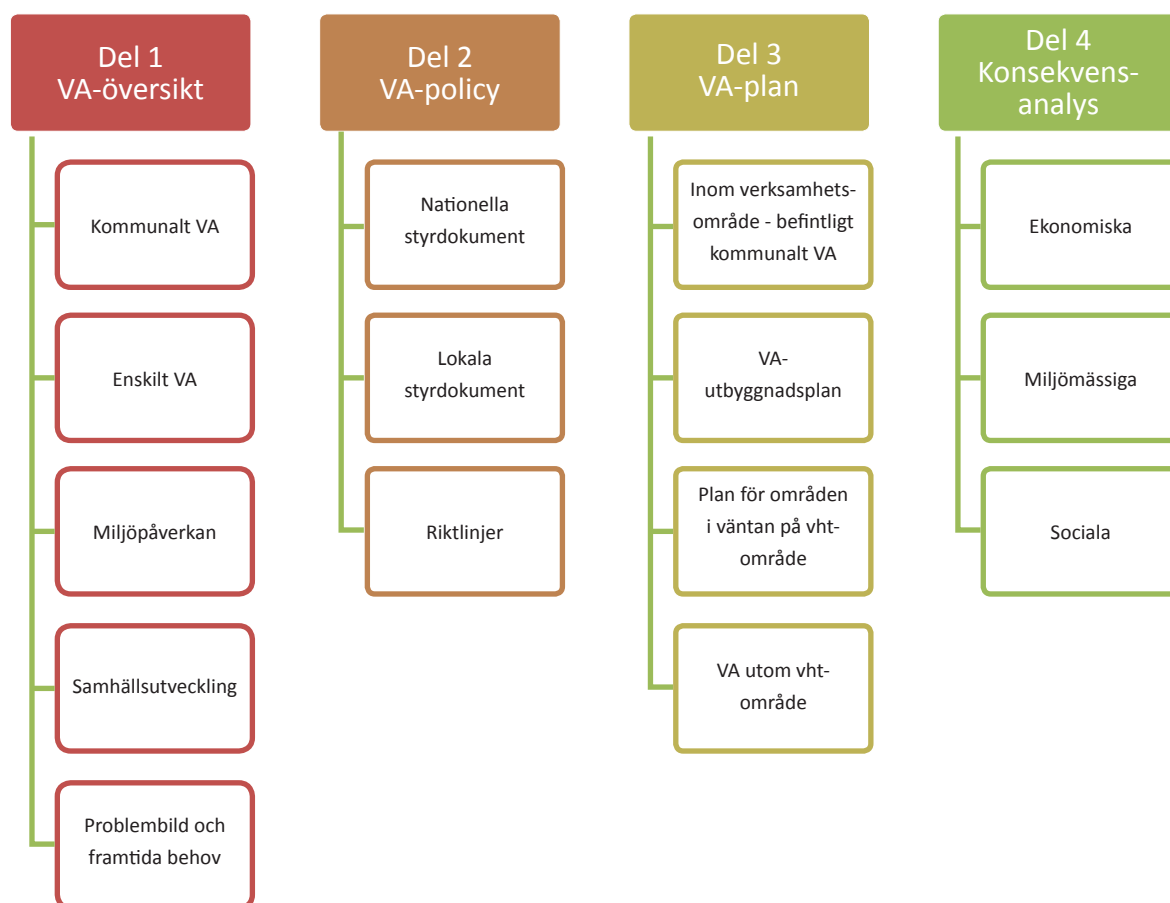
Arbetsättet definierades i en projektplan, daterad 2012-12-11. VA-planeringen har skett i fyra steg; **VA-översikt** (del 1), **VA-policy** (del 2), **VA-plan** indelad i fyra olika delplaner (del 3) samt en **Konsekvensanalys** utifrån ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter (del 4).

Läsanvisning

Denna rapport summerar resultaten av ett VA-planarbete som genomförts i Skövde kommun under 2013-2015. Rapportindelningen följer de vedertagna huvudrubrikerna som definieras i ”Manual för kommunal VA-planering” utgiven av Länsstyrelsen Stockholms län, senare något omarbetad och utgiven av Havs- och vattenmyndigheten (2014, HaV).

De olika delarna kan läsas fristående, men förslagsvis bör Del 1 – VA-översikt inledningsvis studeras av läsaren, åtminstone översiktligt, då detta avsnitt ger en bakgrund till valda riktlinjer och vägval som anges i Del 2 – VA-policy samt förslag till långsiktiga åtgärdsplaner angivna i Del 3 – VA-plan. Avslutningsvis ger Del 4 – Konsekvensanalys en översiktlig beskrivning av planens effekter på ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter.

Figur 1 nedan redovisar översiktligt rapportens olika delar.

Figur 1. Översikt VA-planens olika delar.

Del 1 VA-översikt

1 INLEDNING

En stor mängd underlag har analyserats för att kunna göra en samlad beskrivning av vatten- och avloppssituationen i Skövde kommun samt vilken samhällsutveckling och vilka omvärldsfaktorer som kan påverka. Detta har möjliggjort en övergripande bedömning av vilka behov som kan förutses framöver. Underlaget har i huvudsak varit begränsat till befintliga utredningar och övriga kommunala planer. Deltagarna i projektgruppen har i vissa fall gjort egna bedömningar av nuläge, framtida planer och behov inom sitt respektive ansvarsområde.

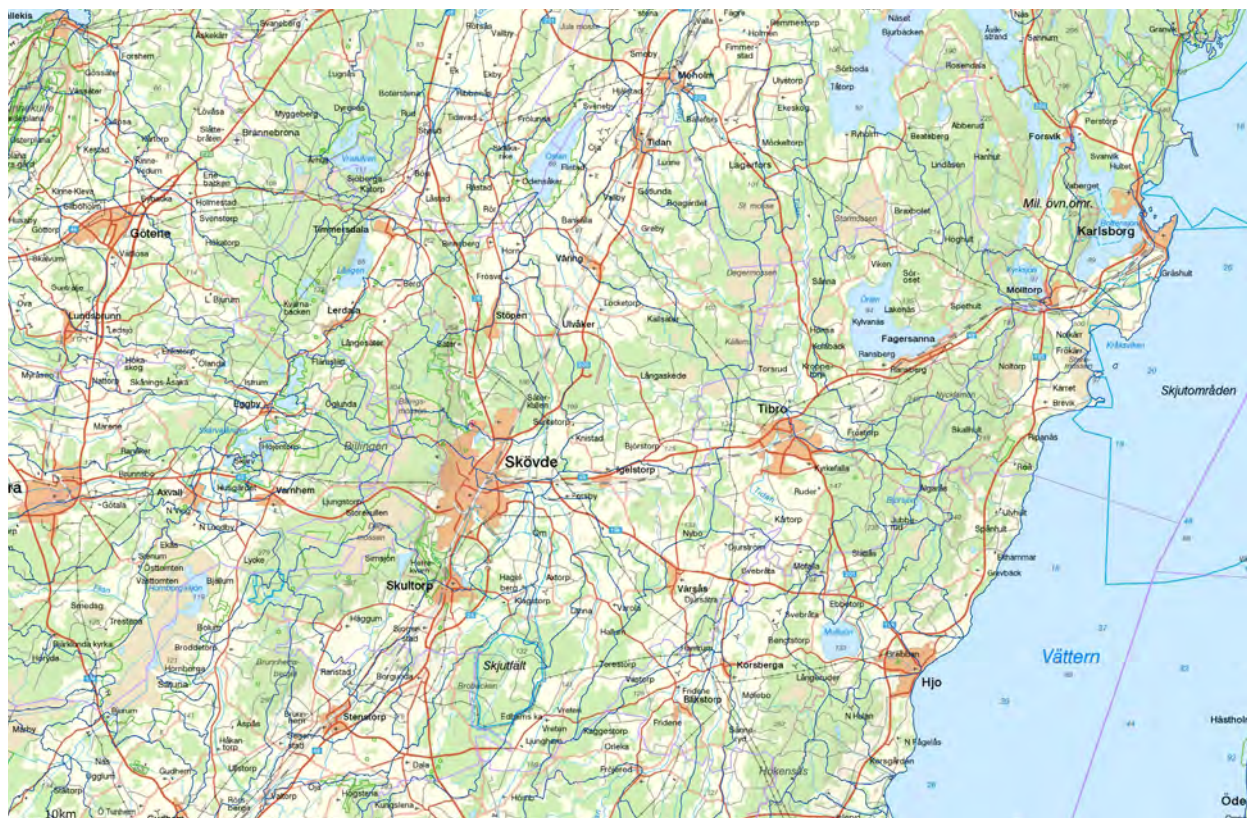
VA-översikten bör ses som ett ”levande dokument” som bör utvärderas årligen och revideras i enlighet med översiktsplan (ÖP) för Skövde kommun. VA-försörjningen och samhällsbyggande i stort är starkt beroende av naturliga förutsättningar såsom yt- och grundvattenförekomster, topografi och marktyp. När det gäller topografiska förhållanden är Billingsens kuperade miljö väster om och inom Skövde tätort samt stora områden med flacka lerhaltiga jordar karaktäristiskt, dvs variationerna är stora inom kommunen. Ytvatten i Skövde kommun består i huvudsak av flera förgrenade vattendrag, där Ösan och Tidån är de största. Fördjupad beskrivning av Tidån har sammanställts av Tidåns vattenförbund (www.tidansvattenforbund.se).

Skövde tätort har sin avrinning i huvudsak till Ösan som rinner norrut till sjön Östen och vidare mot Vänern. Antalet större sjöar inom kommunen är relativt få; Östen, Vristulven, Lången och Simsjön. Detaljerad information kring hydrologiska förhållanden, men även ekologisk/kemisk status, miljö kvalitetsnormer, påverkan och skyddade områden redovisas i vatteninformationssystemet VISS som tillhandahålls av Länsstyrelsen. Figur 2 och 3 redovisar kartöversikter avseende avrinningsområden och klassificering av ytvatten i Skövde kommun (hämtat från VISS i december 2014, www.viss.lansstyrelsen.se).

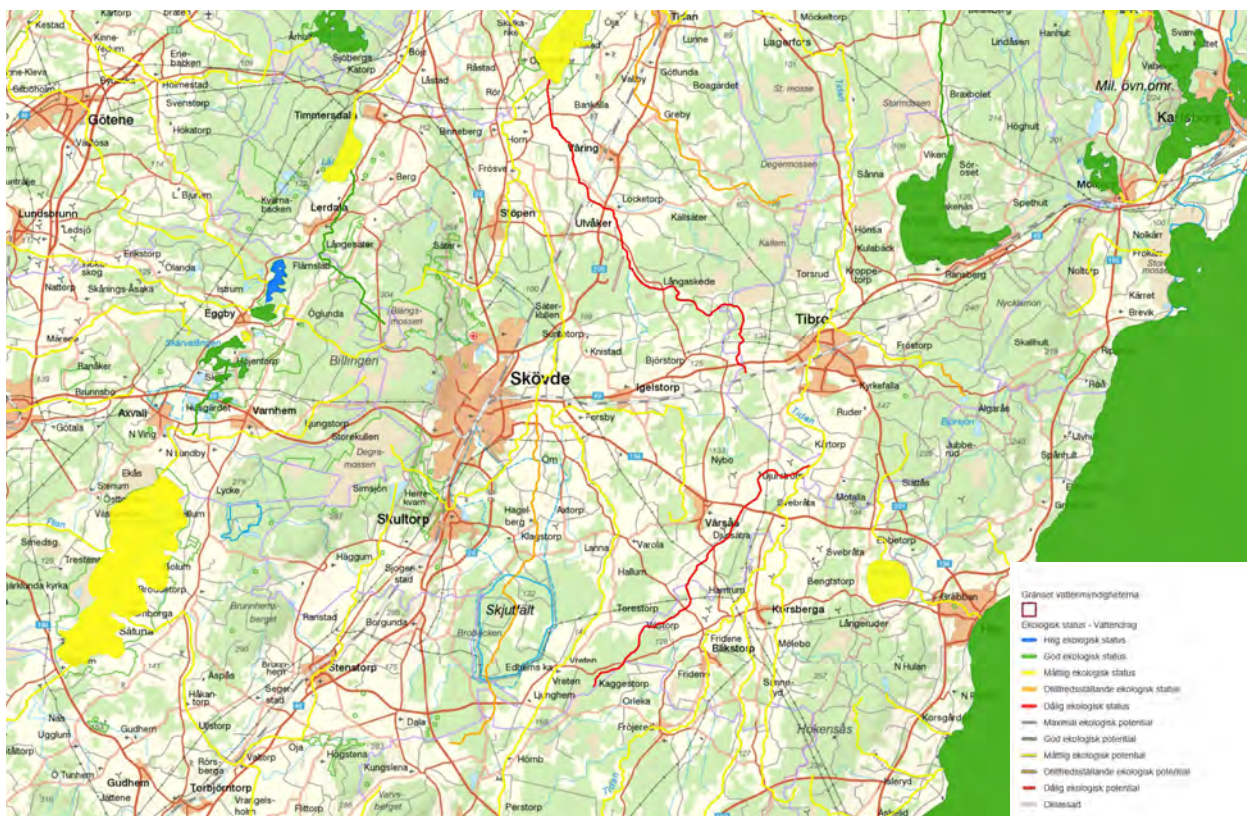
Enligt figur 3 har majoriteten av vattendragen i Skövde kommun måttlig ekologisk status. Tidån uppströms sjön Östen samt Ömboån uppströms Skövde tätort har otillfredsställande status. Klämmabäcken uppströms sjön Östen och Djuran (som rinner förbi Vårsås) har dålig status, vilket är lägst på skalan. Samtliga Sveriges större vattenförekomster (yt- och grundvatten) är idag klassificerat på detta sätt, även när det gäller kemisk status. De miljö kvalitetsnormer som tas fram av Vattenmyndigheten (samråd kring förslag till nästa Förvaltningsplan, Åtgärdsprogram och Miljö kvalitetsnormer 2015-2021 pågår för närvarande) är av stor betydelse för kommunerna. Det långsiktiga målet är att samtliga vattenförekomster ska ha god ekologisk och kemisk status (med vissa undantag).

Avloppsutsläpp (från kommunala och enskilda avloppsanläggningar) och dagvattenavrinning är påverkansfaktorer som kan äventyra miljö kvalitetsnormerna, men i Skövdes fall är exempelvis utsläpp från jordbruk och antropogen påverkan i form av dammar och dikning betydande faktorer som påverkar statusen i recipienterna. VA-översikten och VA-planen har utformats mot bakgrund av aktuell statusbedömning (tillgänglig i VISS), även om orsakssambanden mellan en specifik påverkansfaktor och exempelvis ekologisk status är mycket komplexa. För framtida revideringar av VA-planen rekommenderas att successivt förbättrad kunskap om recipientstatus och påverkansfaktorer inhämtas och analyseras.

Figur 2. Avrinningsområden och vattendrag i Skövde kommun (VISS, april 2015)

Figur 3. Ekologisk status ytvattenförekomster (vattendrag och sjöar) i Skövde kommun (VISS, april 2015)

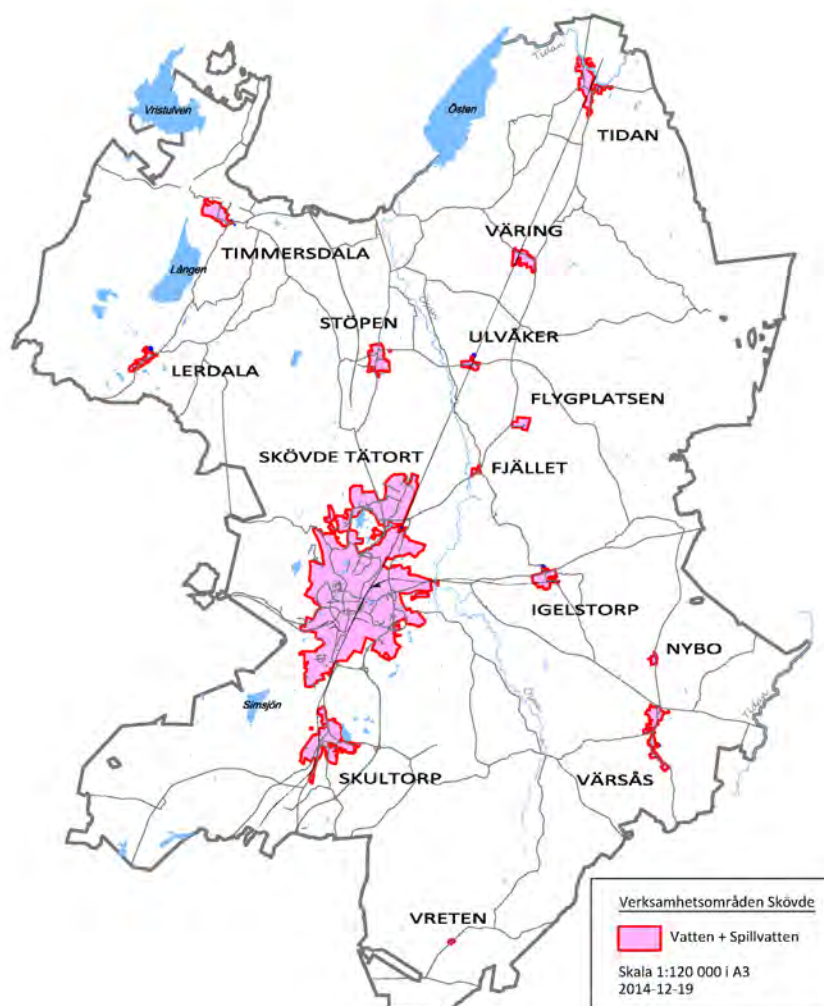
2 KOMMUNALT VA

2.1 Verksamhetsområde

VA-huvudmannen (VA-avdelningen, Skövde kommun) levererar tre olika typer av allmänna vattentjänster (nyttigheter) – dricksvatten, spillvatten och dagvatten. Verksamhetsområde finns upprättat för var och en av dessa tjänster. Senaste revidering och beslut av kommunfullmäktige skedde 2012-03-12 avseende Skövde tätort. Verksamhetsområden för andra delar av kommunen (utanför centralorten) har varit gällande sedan 2010.

Figur 4 visar en kommunöversikt av den geografiska utbredningen av verksamhetsområde för vatten och avlopp. Verksamhetsområdet består i princip av de fastigheter som är anslutna till kommunala vattentjänster. Aktuella verksamhetsområden och dess exakta omfattning finns lagrade digitalt i Skövde kommuns kartdatabas.

Av Skövdes befolkning, som år 2012 uppgick till 52 170 personer, var ca 85 % anslutna till kommunalt VA. Denna bedömning baseras på att anslutningsgraden till kommunalt vatten/spillvatten i Skövde enligt VA-branschens statistiksystem VASS, som administreras av branschorganisationen Svenskt Vatten. Detta innebär att ca 44 000 personer är anslutna till kommunalt VA. Exakt anslutningsgrad behöver utredas, det som är angivet här bör ses som en grov uppskattning.

Figur 4. Verksamhetsområde för vatten och avlopp, Skövde kommun

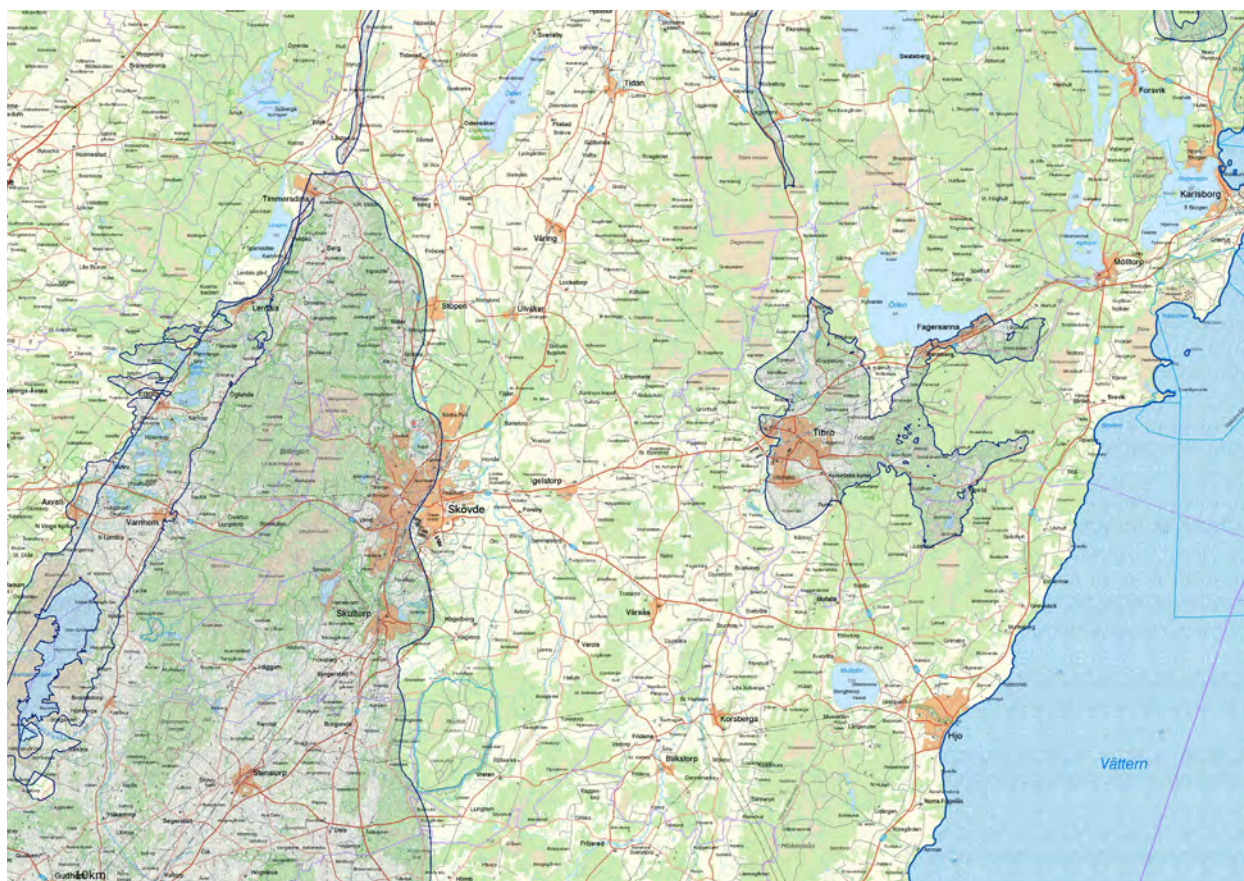
2.2 Dricksvatten

Dricksvattenförsörjningen för Skövde tätort samt de mindre tätorterna/bebyggelseområden Skultorp, Simsjön, Igelstorp, Vårsås, Fjället, Stöpen, Ulvåker och Våring baseras på råvatten från Vättern. Tätorterna Lerdala, Timmersdala och Tidån har dricksvatten baserat på grundvatten.

Invånare i Skövde kommun försörjs huvudsakligen med vatten från de tre vattenverken Borgunda, Melldala och Vassbacken. Borgunda vattenverk (råvatten från Vättern) ligger inom Falköpings kommun och drivs av kommunalförbundet Skaraborgsvatten. Vassbacken vattenverk (råvatten är grundvatten från Lokaåsen) ligger inom Töreboda kommun.

Enligt ”Vattenförsörjningsplan för Skövde kommun 2010” 1 försörjs ca 78 % av invånarna i Skövde kommun med vatten från Borgunda vattenverk. Melldala vattenverk som är beläget i kommunens nordvästra del försörjer ca 1 280 personer i samhällena Lerdala och Timmersdala med vatten. Vassbackens vattenverk försörjer samhällena Moholm i Töreboda kommun och Tidån i Skövde kommun med dricksvatten. Inom Tidån försörjs ca 890 personer med dricksvatten från Vassbacken vattenverk.

En översikt av befintliga vattenskyddsområden samt utpekade yt- och grundvattenförekomster som är skyddsvärda för framtida dricksvattenförsörjning redovisas i figur 5 nedan.

Figur 5. Vattenskyddsområden och skyddade områden för dricksvatten enligt Vattenförvaltningsförordningen (källa: VISS, www.viss.lansstyrelsen.se)

2.2.1 Borgunda

Borgunda vattenverk med tillhörande råvatten- och distributionsledningar togs i drift 1959. Till de senaste större projekten på vattenverket hör installation av UV-ljus som mikrobiologisk barriär och nytt styr- och övervakningssystem. Sedan ett par år pågår ett projekt med att dubblera råvattenledningen från Vättern till Borgunda vattenverk inklusive intagsledning i sjön. Skaraborgsvatten ansvarar för huvudledningarna fram till avlämningspunkterna för respektive medlemskommun (Falköping, Skara och Skövde). Ledningen mot Skövde går genom Skultorp och har en bitvis olämplig sträckning nära byggnader. För att säkra försörjningen pågår planering för en ny ledning till Skövde längs väg 26.

Reservvattenförsörjningen för Borgundas distributionsområde i Skövde kommun är tillgodosedd med grundvatten från ett flertal brunnar. I Skultorp finns uppsamlingsbrunnar för källvatten på Billingen, i Skövde centralort finns bergborrade brunnar på Billingsluttningen och grusfilterbrunnar i Aspöområdet, i Stöpen finns bergborrade brunnar som även förser Ulvåker och Väring, i Igelstorp finns en bergbördad brunn och slutligen finns i Nybo en brunn som även förser Vårsås. I Vattenförsörjningsplan för Skövde Kommun 2010 anges en nivå för kapaciteten på reservvattenförsörjningen på 50% av normalförbrukningen vilket i dagsläget nås för alla områden utom Skultorp. Arbetet pågår med att upprätta och förnya vattenskyddsområden för reservvattentäkterna.

2.2.2 Melldala

Råvattnet till Melldala vattenverk pumpas upp ur två bergborrade/grusfilterbrunnar. I vattenverket finns två avhärtningsfilter som minskar hårdheten så att det färdiga dricksvattnet klassas som medelhårt. Nytt vattenskyddsområde antogs 2014 och reglerar bland annat användning av gödsel och bekämpningsmedel samt schaktning och täktverksamhet. Genomgående transporter av farligt gods är förbjuden.

Reservvattenförsörjningen för Melldala vattenverk är i dagsläget tänkt via tankbilsleveranser av dricksvatten till reservoarerna i Melldala, Timmersdala och Lerdala. Diskussioner förs med bland annat Skara kommun om förutsättningarna för att knyta ihop Lerdala, och därmed hela distributionsområdet för Melldala vattenverk, med Eggby i Skara kommun och därigenom få fram vatten från Borgunda vattenverk. Tankbilsresurser för trygg försörjning saknas i dagsläget men diskussioner förs med kommunerna i Skaraborgsvatten om gemensam lösning.

2.2.3 Vassbacken/Tidan

I Tidans distribueras dricksvatten från Vassbackens vattenverk i Töreboda kommun. Även här är reservvattenförsörjningen i dagsläget tänkt med tankbil. Om överföringsledning för spillvatten från Tidans till Väring anläggs kommer även dricksvattenledning att tas med och systemen för vatten från Borgunda och Vassbacken därmed knyts samman.

2.2.4 Distributionsanläggningar

För att öka leveranssäkerheten och hålla stabila vattentryck inom rekommenderade nivåer inom alla tre distributionsområden finns ett flertal reservoarer (13 st), tryckstegringsstationer (7 st) och tryckreduceringsstationer (5 st). Modern driftövervakning sker idag datoriserat. Reservoarerna besiktigas regelbundet genom filmning eller tömning och rengörs vid behov. Anläggningarna har en godkänd status men det finns vinster att göra i energiförbrukning genom bättre pumpval och pumpstyrning. Förnyelseplan för anläggningarna är under framtagande och ambitionen är att renovera två anläggningar per år inom hela VA-verksamheten (dricks-, spill- och dagvatten).

2.3 Spillvatten

Avloppsrening sker i huvudreningsverket Stadskvarn samt i de mindre reningsverken i Timmersdala, Tidans och Vreten. Årligen renas ca 6 miljoner m³ spillvatten varav drygt 80 % i Stadskvarns avloppsreningsverk. På samma sätt som för dricksvattenproduktionen har Skövde en långtgående centralisering av avloppsreningen, dvs i jämförelse med många andra kommuner är antalet kommunala VA-verk få (med Stadskvarns avloppsreningsverk som nav i hela avloppsverksamheten). Ett 50-tal avloppspumpstationer överför spillvatten från olika bebyggelseområden till det centrala reningsverket.

Skövde har ett fullt utbyggt (datoriserat) drift- och övervakningssystem för samtliga verk och pumpstationer.

Nyckeltalsjämförelse av utspädningsgrad och tillskottsvatten i Skövde jämfört med riket visar att situationen är god i Skövde, dvs avloppsreningsverken belastas med relativt lite tillskottsvatten (inläckande drän- och regnvatten) jämfört med riket och grannkommuner. När det gäller elförbrukning per behandlad kubikmeter ligger Skövde nära riksgenomsnittet.

2.3.1 Stadskvarn

Stadskvarns avloppsreningsverk tar emot avloppsvatten från centralorten, Skultorp, Igelstorp, Vårsås, Fjället, Stöpen, Ulvåker och Väring. Anläggningen tar dessutom emot externslam från enskilda avloppsanläggningar och slam från de andra mindre reningsverken i kommunen. Reningsverket har mekanisk, kemisk och biologisk rening med kväverening (aerob/anaerob aktiv slamprocess). Recipient för renat avloppsvatten från Stadskvarn är Ösan (via Mörkebacken, Svesån och Ömboån).

Avloppsslam behandlas vid Stadskvarns avloppsreningsverk via rötning i 3 st röttkammare. Under 2015 pågår ett projekt, med stöd från Energimyndigheten, för kontinuerlig termofil rötning som bland annat hygieniserar slammet och ökar gasproduktionen. Merparten av den gas som bildas vid rötningen säljs till Skövde Biogas AB som uppgraderar gasen till fordonsgas. Det färdigbehandlade slammet har en kvalitet som möjliggör återföring till jordbruksmark. År 2013 gick 78 ton TS till åkermark och 1223 ton TS till övrig markanvändning.

Våren 2014 lämnades ansökan om nytt miljötillstånd för Stadskvarns reningsverk in till Länsstyrelsen. Ursprunget till ansökan är att belastningen ökat kraftigt, framförallt industribelastning. Nuvarande tillstånd, från 1998, medger utsläpp av av renat avloppsvatten från ca 57 000 pe (personequivivalenter). Till reningsverket är idag ca 42 000 fysiska personer anslutna. Utöver dessa tillförs reningsverket processavloppsvatten från industrier. Medräknat industrin låg belastningen på 76 254 pe 2014. I ansökan om nytt tillstånd föreslås ett produktionsmätt på 73 000 personequivivalenter. Medräknat är då en minskning av belastningen när Arla lägger ner sin verksamhet i kommunen och en ökning av hushållsanslutning till 55 000 personer. Inom ramen för den ökade hushållsanslutningen ryms förutom befolkningsutveckling enligt Vision 2025 i till Stadskvarn idag anslutna områden, även en möjlig inkoppling av Tidans samhälle samt diverse mindre förorenande industrier, institutioner etc. Det finns också framtida utrymme för anslutning av glesbygdsområden utanför nuvarande verksamhetsområden. Tillståndsansökan innehåller också en möjlig ändrad användning av de vassbäddar som i början av 00-talet anlades för omhändertagande av slam, i vilket syfte de tyvärr inte fungerat. De skulle då nyttjas som utjämningsmagasin för avloppsvatten med syfte att minska och helst eliminera all bräddning vid reningsverket.

Med nytt tillstånd kan vissa om- och tillbyggnader av reningsverket komma att erfordras för att möta den successivt högre belastningen. Omfattningen härav beror på vilka villkor som sätts i tillståndet och den tidsmässiga utvecklingen vad avser industriernas verkliga belastningar och den prognosticerade befolkningsutvecklingen de kommande åren.

Oavsett tillstånd och framtida belastning kommer vissa åtgärder att krävas på Stadskvarns reningsverk de närmaste åren för att effektivisera och renovera äldre anläggningsdelar.

2.3.2 Timmersdala

Timmersdala reningsverk tar emot avloppsvatten från Lerdala och Timmersdala. Reningsverket har mekanisk, kemisk och biologisk rening. Recipient för renat avloppsvatten är sjön Lången, utsläppspunkten är lokaliserad till sjöns utlopp till Kräftån som sedan rinner ut i Tidån. Slammet förtjockas och transporteras till Stadskvarn för rötning.

Reningsverket byggdes om helt 2006 och optimering av reningsprocessen pågår. Villkoren för verksamheten finns i en vattendom från 1970 där det anges att verket ska reducera innehållet av fosfor och BOD7 med 97,9 respektive 98,6 %..

2.3.3 Tidån

Tidåns reningsverk tar emot avloppsvatten från Tidån och från Moholm i Töreboda kommun. Reningsverket har mekanisk, kemisk och biologisk rening. Recipient för renat avloppsvatten är Tidån. Slammet förtjockas och transporteras till Stadskvarn för rötning.

Reningsverket i Tidån är i dåligt skick och för tillfället pågår vissa förbättringsarbeten. Två rapporter har tagits fram som tittat på förutsättningarna för att via överföringsledning och befintligt ledningsnät från Våring pumpa avloppet från Tidån till Stadskvarn jämfört med att renovera eller bygga nytt reningsverk i Tidån.

2.3.4 Vreten

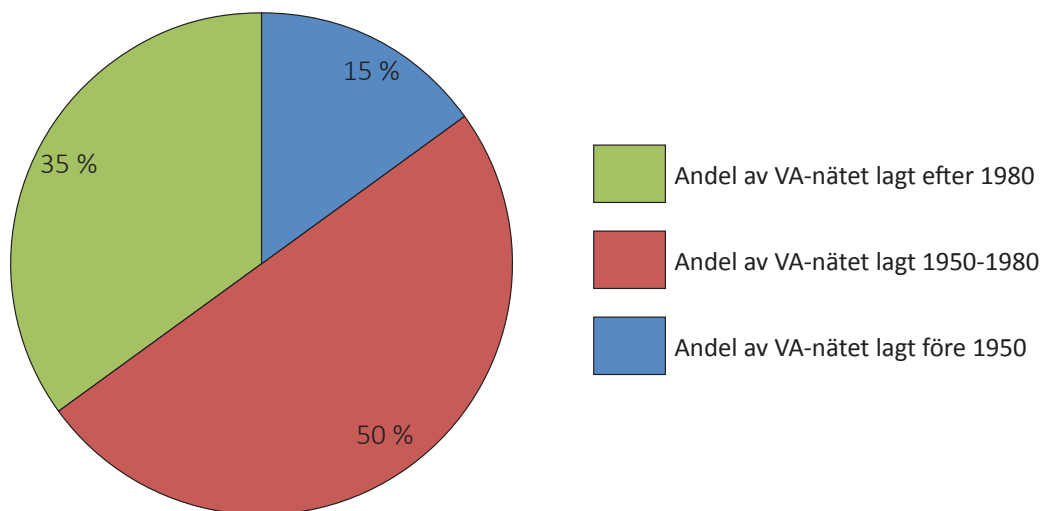
Reningsverket i Vreten tar emot avloppsvatten från ett mindre antal anslutna i närområdet. Reningen består av mekanisk rening i en 3-kammarbrunn och en markbädd för infiltration. Anläggning fick 2014 ett föreläggande från tillsynsmyndigheten (MÖS) om att under 2015 inkomma med en plan för hur anläggningen på sikt ska förbättras.

2.3.5 Pumpstationer

Alla reningsverk, utom Vreten, har pumpstationer inom sitt avledningsområde. Totalt är det ett 50-tal anläggningar med mycket varierande skick. Förnyelseplan för anläggningarna är under framtagande och ambitionen är att renovera två anläggningar per år inom hela VA-verksamheten (dricks-, spill- och dagvatten). Många pumpstationer har dammar eller magasin som utjämningsvolym för avloppsvatten vid höga flöden eller driftstörningar. Arbete pågår för att via automatiska styrningar eller rutiner och instruktioner kunna styra så att dessa används maximalt för att minska bräddning av orenat avloppsvatten vid pumpstationer, på nätet och på reningsverken.

2.4 Ledningsnät

I Skövde kommun finns ca 112 mil allmänna VA-ledningar (2013) - ca 46 mil spillvattenledning, ca 37 mil drickvattenledningar och 29 mil dagvattenledningar. Exakt åldersfördelningen av ledningsnätet är svår att göra eftersom uppgifter om läggingsår ej dokumenterats fullständigt längre bakåt i tiden. VA-avdelningen uppskattar åldersfördelningen för VA-ledningsnätet enligt figur 6 nedan (data enligt Tomas Lindberg, VA-avd):

Figur 6. Uppskattad åldersfördelning kommunalt VA-ledningsnät Skövde

VA-avdelningen, Skövde kommun dokumenterar en stor mängd statistik som används för att beräkna administrativa, tekniska, miljömässiga och ekonomiska nyckeltal för VA-verksamheten. Dessa nyckeltal samlas för flertalet svenska kommuner i statistikprogrammet VASS som handhålls av branschorganisationen Svenskt Vatten. Inom ledningsnät är akuta läckor, läckage av dricksvatten och källaröversvämningar viktiga störningsnyckeltal. Om dessa störningar tenderar att öka från år till år eller ligger väldigt högt jämför med andra kommuner finns anledning att utreda orsaker och eventuellt genomföra åtgärder.

För Skövdes del är störningsnyckeltal relaterade till ledningsnät överlag i samma storleksordning eller lägre än riksgenomsnittet, dvs VA-kunderna i Skövde kommun drabbas inte oftare av störningar på grund av vattenläckor, källaröversvämningar eller leveransavbrott jämfört med svensken i gemen. Detta talar för att behovet av akut underhåll och reparationer inte är ett alarmerande behov, dock krävs fortsatt långsiktig förnyelseplanering. För mer exakta jämförelser hänvisas till VA-avdelningens interna uppföljning av driftstörningar och befintliga åtgärdsplaner.

Tabell 1 summerar aktuell förnyelsetakt för ledningsnät i Skövde jämfört med riket. Förnyelse är här uttryckt i enheten %. En förnyelsetakt på 1 % innebär en teoretisk livslängd för ledningsnätet på 100 år. I Skövdes fall är förnyelsetakten för vattenledningsnätet ca 0,20 % vilket följaktligen förutsätter en livslängd på ca 500 år. Diskussionen kring ökad förnyelsetakt och vilka modeller/metoder som ska tillämpas för att planera och prioritera rätt förnyelseobjekt har pågått allt intensivare under de senaste åren. Branschorganisationen Svenskt Vatten har framfört att förnyelsetakten behöver öka, en takt på 0,6-0,7 %/år (vilket motsvarar en teoretisk livslängd på ca 140 år) kan vara rimlig, beaktat att majoriteten av Sveriges och Skövdes ledningsnät lades 1950-1980 och ännu inte behöver "pensioneras av åldersskäl".

På sikt (inom några decennier) kan takten behöva öka, men det krävs kontinuerlig uppföljning av driftstörningar. Tidigare erfarenheter har visat att det är vissa material och läggningssätt som snarare påverkar behovet av (förtida) renovering. Även problem med långa uppehållstider och hydraulisk funktion kan kräva ombyggnationer i förtid, dvs ett reinvesteringsbehov uppstår innan ledningen är avskriven.

Skövde ligger något lägre än riksgenomsnittet för år 2013 (Tabell 1). Spillvattenledningsnätet har varit högre prioriterat en längre tid, medan vattenledningsnätet inte renoverats i samma utsträckning. Delvis är orsaken till detta att akuta driftproblem i form av läckage och haverier i dricksvattnet inte bedömts vara alarmerande. Dagvattenledningarna förnyas i lägst omfattning, vilket är fallet även för riket.

Tabell 1. Förnyelsetakt (%) i Skövde och riket (källa: VA-avd, Skövde kommun samt VASS, Svenskt Vatten)

Längd (m)	2011	2012	2013	Medel Skövde 2011-2013	Riksgenomsnitt 2013 (1)
Vattenledningar	0,09 %	0,14 %	0,36 %	0,20 %	0,47 %
Spillvattenledningar	0,45 %	0,87 %	0,44 %	0,59 %	0,70 %
Dagvattenledningar	0,01 %	0,32 %	0,20 %	0,18 %	0,35 %

VA-avdelningen har i samband med VA-planeringsarbetet uppdaterat en övergripande (områdesvis) statusbedömning för VA-ledningsnätet. De områden i kommunen som har sämst status eller tydligast åtgärdsbehov sammanfattas i tabell 2 nedan. Tabell 2 ska ses som ett underlag för den pågående förnyelseplaneringen som pågår kontinuerligt i Skövde kommun.

Tabell 2. Utppekade problemområden VA-ledningsnät Skövde

Område	Kortfattad problembeskrivning
Hentorp, Källegården (inom Skövde tätort)	Problem med stillastående vatten och haverier på grund av högt grundvatten och markförhållanden
Billingsluttningen, Våmb, Havstena (inom Skövde tätort)	Ledningar lagda 50-60-tal, dålig omsättning p.g.a. för stora dricksvattenledningar, dåliga/komplicerade markförhållanden (berg), mycket driftstörning och klagomål på dricksvattenkvalitet.
Östermalm, Hasslum (inom Skövde tätort)	Mycket dålig status p.g.a. markförhållanden, tjälproblem och påföljande materialskador. Problem både för dricksvattenledningar och avloppsledningar.
Skultorp	Läckande galvserviser och dokumenterat dålig lutning förekommer i spillvattennätet (delvis p.g.a. för stor dimension). Kräver mer utredning och åtgärdsplanering.
Stöpen	Dålig status på vattenledningsnät, materialproblem (PVC och galv). Läckage
Tidan	Har varit ett känt problemområde sedan länge och flera utredningar och vissa åtgärder har vidtagits. Mycket tillskottsvatten.
Timmersdal	Vattenledningsnät stort åtgärdsbehov. Läckor som är svåra att upptäcka och galvserviser m.m.
Överföringsledningar	Tryckavloppsledningar av PVC, dokumenterade skador (sprickor).

Hydraulisk ledningsnätmodell för dricksvattensnätet finns för Skövde tätort och Skultorp. Detta möjliggör dimensioneringsplan i samband med förnyelse och nyanläggning av exempelvis huvudledningsnät. Förstärkning av vattenledningsnätet för att uppnå ökad leveranssäkerhet (s.k. redundans genom dubblering av strategiska huvudledningar) har diskuterats och bedöms bli alltmer aktuellt i takt med att tätorten växer och förtätas.

Arbetet med digitalt ledningskartverk och registrering av driftstörningar sker kontinuerligt. Förnyelseplanering sker flerårsvis. Ventilbytesprogram finns. Även motionering av befintliga ventiler genomförs regelbundet. Fungerande ventiler på vattenledningsnätet är avgörande för att kunna stänga områden effektivt med minimal störning för vattenkunder, exempelvis i samband med planerat underhåll och förnyelse samt vid läckor. Förebyggande underhåll på ledningsnätet utförs också i form av spolningar. Spill- och dagvattennätet filmas med visst intervall för att upptäcka och åtgärda problem innan de orsakar störningar och akuta problem.

Flera aktiviteter genomförs regelbundet som syftar till att förlänga livslängden av befintligt ledningsnät, bl.a. anpassning av dricksvattenkvalitet för att minimera korrosion samt underhållsåtgärder såsom luftvattenspolning. Riktade insatser inom tillsyn, planerat underhåll och förnyelse görs utifrån behov och driftstörningar. Ett ökat fokus och mer kunskap om förnyelseplanering har skett de senaste åren.

2.5 Dagvatten

Dagvatten avleds från bebyggelsen via ledningar och diken. Kommunala anläggningar för utjämning och/eller rening förekommer i form av infiltrationsmagasin samt dammar för utjämning och sedimentering.

Statistik avseende längder och förnyelsetakt för dagvattenledningsnätet redovisas under rubrik "Ledningsnät" ovan. Då ledningsnätet till största delen är av duplikat typ, dvs spill- och dagvatten avleds i separata ledningar, är problemet med direkt nederbördspåverkan på spillvattennät och avloppsreningsverk begränsad. Dagvatten tränger dock in i spillvattennätet indirekt via otäta spillvattenledningar och dräneringar (i likhet med övriga kommuner i Sverige). Basnivån för tillskottsvatten är låg, men det finns idag delvis ej utredda problem med snabb respons vid regn.

2.5.1 Riktlinjer för dagvattenhantering

Skövde kommun (kommunstyrelsen) antog 2011-02-14 "Riktlinjer för dagvattenhantering i Skövde kommun" som anger gemensamma mål, beslutstöd och ansvarsfördelning för dagvattenhanteringen. En revidering av nuvarande dagvattenriktlinjer har påbörjats.

Åtgärder för att säkra dagvattenhanteringen för ett förändrat klimat där intensiva regn kan bli vanligare har inte gjorts ännu på ett strukturerat sätt. Nationella dimensioneringsriktlinjer följs, men parallella samhällsomvandlingsprocesser/förtätning och redan idag bristfällig hydraulisk kapacitet i befintliga områden innebär att en kapacitetsökning och nya sätt att hantera dagvatten med ytliga avrinningsvägar bedöms vara ett stort behov.

2.5.2 Kända problem med översvämning

Skövde har haft problem med översvämningar i utsatta lägen inom **tätortsområden**. Orsakerna till detta är i huvudsak underdimensionerade dagvattenledningar. Två stråk med problem är Mörkebacken och Pentaporten, enligt beskrivning nedan:

Mörkebacken; Vattendraget har sin upprinnelse från två sedimenteringsdammor utmed Vadsboleden. Översvämningsproblem föreligger i ett antal punkter på sträckan med start från Garpaparken utmed Majorsgatan-Hjövägen ner Sven Bergmansväg/Bäckvägen. Utmed sträckan är det varvat öppet dike och markförlagd ledning. Vattendraget fortsätter därefter under väg 26 ner till Stadskvarn och är kulverterad under reningsverket och mynnar slutligen i Ömboån.

Vid höga flöden går nivån upp på en grönyta öster om Sven Bergmansväg där två st 1400 mm och två st 500 mm ledningar går ihop till en 1400 mm ledning i en punkt, och har vid några tillfällen stigit så högt att fastigheter skadats. Som ett sätt att motverka detta har en avskärmande vall gjorts i grönytan till skydd för lågt liggande fastigheter. Vid Garpadammen har det förekommit inträngande vatten i källare vid några tillfällen. En ledning har rotskurits och infodrats för att öka flödeskapaciteten, men det är ännu oklart om denna åtgärd varit tillräcklig. Vid något tillfälle har vattendraget även svämmat kraftigt i hela sin längd med vattenspegel över Hjövägen (i höjd med Henriksbergsgatan). Senast kända tillfället var 2004.

Pentaporten; En större del av centrala stadskärnan, söderut utmed Skaraborgsgatan till Carlsrovägen som södra gräns, västerut utmed Varhemsgatan till Vasagatan som västra gräns och norrut fram till Hertig Johansgatan som norra gräns, avvattnas via en 800 mm ledning som ligger i järnvägsporten.

Vid höga flöden stiger vatten upp i porten via dagvattenbrunnar. Dessutom har ett flertal fastigheter i området problem med inträngande dagvatten vid höga flöden. Det kan dock inte uteslutas att det till en del (i vissa fall) beror på bristande funktion på det egna fastighetsnätet.

En hydraulisk analys utifrån flödesmätningar i dagvattensystemet kom fram till att ledningsnätet idag går överfullt redan vid ett 2-årsregn. För att säkerställa ledningssystemets kapacitet för ett 10-årsregn, skulle det enligt denna utredning krävas ytterligare en 1000 mm ledning parallellt genom porten samt en magasinvolym på uppemot 2000 kubikmeter uppströms i systemet. Utredning pågår.

Skövde har även haft problem med översvämningar i **låglänta stadsdelar** Ryd och samhällen Tidän, Väring, Ulvåker, Igelstorp och Vårsås. Medan centralortens problem beskrivna ovan uppstår vid intensiva regn (skyfall) är översvämningssproblem i dessa låglänta bebyggelseområden utanför Skövde tätort orsakat av höga nivåer i vattendragen, vilket uppstår vid långvariga ”blöta perioder”, eventuellt toppat med intensivare nederbörd. Avledningen är alltså blockerad eller stiger nedströms ifrån.

2.5.3 Framtida utmaningar

Utöver utmaningarna att hantera flöden och volymer av dagvatten diskuteras i dagsläget hur dagvattnets innehåll av föroreningar kan påverka vattendragen, främst i anslutning till Skövde tätort. Kopplingen till miljö kvalitetsnormer och recipientens känslighet/status kan behöva utvecklas.

Klimatförändringen innebär att intensiva regn sker mer frekvent, dvs skyfall som statistiskt inträffar vart 20:e år idag kan komma att inträffa vart 10:e år mot slutet av seklet. Även längre blöta perioder samt utdragna perioder av torka kan bli vanligare. Hur dagvattensystem (och avloppssystem i allmänhet) ska dimensioneras och skydda bebyggelsen från översvämning mm. beskrivs i kommande publikation P110 från Svenskt Vatten.

En minst lika viktig aspekt som tas upp i P110 är skyddet av samhällsliga funktioner vid extrem nederbörd som inträffar exempelvis vart 100:e år. Ansvaret för översvämningsskydd vid extrema flöden är inte VA-huvudmannens utan en kollektiv insats från kommunen krävs. Den strategi som ofta utpekas är att skapa ytliga avrinningsvägar och noggrant planera höjdsättningen av staden så att inte instängda områden etc skapas. För Skövdes del är detta en stor utmaning eftersom mycket vatten kan samlas och kanaliseras från höglänta områden till de centrala mer låglänta delarna i händelse av extrem nederbörd. Ovan nämnda problem med stigande vattennivåer i vattendragen är ytterligare en risk som bör beaktas, då detta kan ske oftare och mer uttalat på grund av klimatförändringen.

Urbaniseringen och förtätningen i sig medför en lika stor bidragande faktor till ökade flöden från hårdgjorda ytor. Trög avledning med fördröjning kommer att behövas.

3 ENSKILT VA

Utanför de beslutade verksamhetsområdena sker VA-försörjning enskilt, dvs det är fastighetsägarnas ansvar att anlägga, förvalta och driva nödvändiga VA-anläggningar. Vatten och/eller avloppssystem är vissa fall gemensamma för flera fastighetsägare (s.k. VA-samfälligheter). Typiskt för Skövde kommun är att bebyggelsen på landsbygden är relativt utspridd med få områden med omfattande samlad bebyggelse. Dagvatten (som enligt miljöbalken klassas som avloppsvatten) hanteras lokalt utanför verksamhetsområdet och behovet av markförlagda ledningar och andra allmänna anordningar bedöms som litet. Den vanligaste typen av dagvattensystem för avledning av ytvatten vid regn och snösmältning är gräsbevuxna diken, ofta i anslutning till vägar.

3.1 Andel av befolkningen med enskilt VA

Av Skövdes befolkning, som år 2013 uppgick till 52 859 personer, var ca 15 % ej anslutna till kommunalt VA. Denna bedömning baseras på att anslutningsgraden till kommunalt vatten/spillvatten i Skövde är ca 85 % enligt VASS (VA-branschens statistiksystem). Detta innebär att ca drygt 8 000 personer har enskilt VA. Enligt Vattenförsörjningsplanen försörjs ca 8 400 personer från enskilda dricksvattenanläggningar i områden utanför kommunens allmänna verksamhetsområden. Försörjningen sker till viss del genom samfällt ägda anläggningar (dvs. gemensamt VA för flera fastigheter).

3.2 Status enskilt vatten

Statusen på enskilt dricksvatten i Skövde kommun är ej föremål för någon övergripande kommunal kontroll, precis som i övriga landet. Miljönämnden östra Skaraborg (MÖS) har ett 20-tal samfälliga (större enskilda) grundvattenverk samt ca 1100 privata dricksvattenbrunnar dokumenterade i databasen ECOS. För de enskilda brunnarna finns uppgifter om djup och typ (bergborrad eller grävd brunn). Information om kapacitet och vattenkvalitet finns dock inte.

Ett område där problem med dricksvattenkvalitet förekommit är Blommedalen i utkanten av Lerdala (höga nivåer av järn och mangan). Avloppspåverkan på enskilda vattentäkter tycks inte vara ett akut problem, men någon kartläggning av detta har ej gjorts. Bättre framtida kontroll av statusen på enskilt dricksvatten har diskuterats i VA-planprojektet, men även på riksnivå (myndigheter).

Sveriges geologiska undersökning (SGU) dokumenterar nya borrade brunnar i brunnsarkivet, som är öppet för sökning. Fördjupad utredning kring dricksvattensituationen utanför verksamhetsområdet kan vara lämplig. Visst underlag för en sådan utredning kan finnas i kommunens GIS-databas (bl.a. radonhalt i berggrund och grundvattenbrunnar) samt tidigare omnämnd Vattenförsörjningsplan.

3.3 Status enskilt avlopp

Miljönämnden östra Skaraborg (MÖS) har i databasen ECOS registrerat tre avloppsreningsanläggningar (ej kommunala) med 25-200 personekvivalenter anslutna. Dessa är lokaliserade i Varola, Knistad Säteri och Sparresäter. MÖS utövar tillsyn på dessa anläggningar. I ECOS finns även registrat ca 4700 enskilda avloppsanläggningar i Skövde kommun. Uppgifter om respektive anläggning är begränsad och varierande i omfattning. Detta gäller även nyttjandegraden av fastigheten, dvs om fastigheten används för permanentboende eller inte.

En beskrivning av statusen på befintliga enskilda avlopp i Skövde kommun är därför svår att göra, innan planerad inventering genomförts. Utifrån befintliga data kan dock följande övergripande slutsatser dras:

- Ca 70 % av bostadsfastigheterna med enskilda avlopp har vattentoalett (Anm. Ingen särskiljning mellan fritidshus och permanentboende har kunnat göras)
- Av resterande 30 % (dvs fastigheter utan vattentoalett) har ca hälften torra avloppslösningar av typen latrintunna och hälften andra typer av avloppslösningar, exempelvis enbart BDT-hantering (bad-disk-tvättvatten) och förmultningstoalett.

- Uppgifter om typ av avloppsanläggning saknas eller är osäkra för ca 20-25 % av fastigheterna
- Av de fastigheter där typ av avloppsanläggning är angiven är markbädd eller infiltration med förbehandling/slamavskiljning i trekammarbrunn den vanligaste avloppslösningen, ca 60-70 % av fallen.

Ålder och skick på enskilda avloppsanläggningar är ej utrett eller dokumenterat i databasen ECOS, men utifrån antagandet att enskilda avlopp i Skövde har liknande status som i riket är mer än hälften av avloppsanläggningarna bristfälliga. Detta innebär att mer än 3500 enskilda avlopp i Skövde kommun är i behov av åtgärd för att uppnå acceptabel standard. Detta baseras på antagandet att 75 % av enskilda avloppsanläggningar har bristfällig status eller funktion.

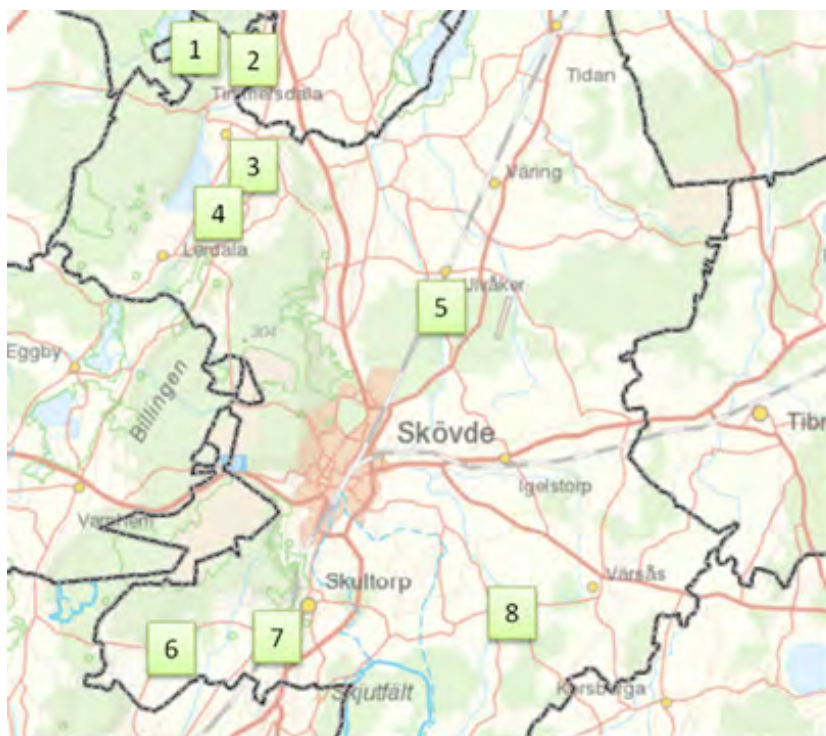
3.4 Samlad bebyggelse med enskilt VA

Under arbetet med VA-planen har områden med samlad bebyggelse (mer än ca 20 fastigheter i grupp) kartlagts. Även planerad samlad bebyggelse har kartlagts. I områden med samlad bebyggelse finns potentiell risk för betydande påverkan på människors hälsa och miljön om vatten- och avloppshandlingen sker inom varje fastighet på kort avstånd från grannar och recipienter. Samlad bebyggelse är också av betydelse för avgörandet om vattentjänstlagens 6§ ska kunna återopas för utökning av verksamhetsområdet av hälso- och miljöskäl.

Åtta områden har lokaliserats (figur 7):

1. Vristulven
2. Böja
3. Bäckedalen
4. LIS Lången
5. Åkleby
6. Häggum
7. Sjögerstad
8. Varola

Detaljerad redovisning av dessa områden har sammanställts i separat PM (daterat 2014-06-27).

Figur 7. Områden med samlad bebyggelse utanför verksamhetsområdet

4 SAMHÄLLSUTVECKLING

4.1 Befolkningsprognos

Enligt rapport ”*Analys av befolkningsutvecklingen i Skövde kommun 2014*” (publicerad av Skövde kommun) har invånarantalet under perioden 2003-2013 ökat med i genomsnitt ca 310 personer per år. För åren 2008-2013 var befolkningsökning ännu högre; ca 450 personer per år.

Om det senaste decenniets befolkningsutveckling antas fortgå framgent är det inte otroligt att ytterligare 8 000-10 000 personer ska anslutas till VA-systemet i Skövde tätort i ett 25-årsperspektiv.

Tabell 3. Befolkningsstatistik för Skövde kommun 2003-2013 (OBS, data för vartannat år) (källa: SCB)

År	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Total befolkning, Skövde kommun	49 741	49 980	50 197	50 984	51 761	52 859

4.2 Översiktsplanering

Planeringen av hur mark och vatten ska användas är en kommunal angelägenhet som beskrivs i översiktsplanen. Aktuell översiktsplan i Skövde kommun (ÖP2025) antogs av kommunfullmäktige 2012-06-18. Översiktsplanen ger en utförlig beskrivning av förutsättningar och önskad samhällsutveckling som är av betydelse för VA-planeringen.

Utöver en förtätad centrumbebyggelse pekar ÖP2025 på flera andra utbyggnadsområden för bostäder och verksamheter (markerade på markanvändningskartan). Samrådshandling för fördjupad översiktsplan (FÖP) för centrala Skövde finns framtagen (december 2014). I fokus är hur man kan förtäta staden med möjligheter till både fler bostäder och verksamheter.

4.3 Tätortsutveckling i ÖP2025

I ÖP2025 anges att den nuvarande tätortsstrukturen i kommunen ska bibehållas i stort. Bedömningen är att den största delen av befolkningsökningen kommer att ske i Skövde centralort. Dels är det de centrala delarna som kommer att förtätas och utvecklas, men den största andelen av ny bebyggelse återfinns i den nya stadsdelen Trädgårdsstaden och längre fram även stadsdelen Stadsskogen i nordöstra delen av Skövde tätort (områdena NB1, NB2A, NB2B och NB3 i ÖP2025).

Tätorterna Tidån, Timmersdala och Vårsås bör ges förutsättningar för att kunna bibehålla och utveckla nuvarande servicenivåer. Bedömningen är att det inte kommer att ske någon utglesning att tala om i de mindre yttertätorterna, utan att de behåller sin storlek. I alla tätorter finns utpekade områden för möjligheter till fortsatt utbyggnad av bostäder, och i vissa orter även verksamheter. Efterfrågan är dock idag liten. I Skultorp ligger tyngdpunkten på framtida bostäder och verksamheter i östra delen av samhället.

Simsjöområdet är också ett större område i syd-västra delen av Skövde som peaks ut som ett utbyggnadsområde för nya bostäder (U19 i ÖP2025). Detta ska anpassas till och komplettera befintligt sommarstugeområde där trenden är ökad omvandling till permanentboende. Området ligger uppe på Billingens plåtå med höga naturvärden och naturreservat i närheten. Kommunalt VA är utbyggt till området.

4.4 Landsbygdsutveckling i ÖP2025

ÖP2025 påpekar att ny bostadsbebyggelse och kompletterande anläggningar ska kunna byggas på landsbygden. Områden vid sjöarna Lången och Vristulven har klassats som LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen). I båda områdena finns intresse att kunna utveckla sommarstugor till mer permanentus samt komplettera med ny bostadsbebyggelse. Idag är det enskilt eller gemensamt VA i dessa områden. En långsiktig VA-lösning krävs för omvandling.

4.5 Vattenplanering i ÖP2025

I ÖP2025 beskrivs kort avrinningsområden, översvämning, dricksvattenförsörjning, reservvatten, dagvatten och avloppsreningsverk samt mål och riktlinjer för dessa. Bland annat anges att det är angeläget och viktigt att vattendragens värden och vattenkvalitet beaktas i planering och byggande.

Ösan är hårt belastat av kväveutsläpp och tål inte ytterligare förhöjda näringshalter. Vattendraget hyser skyddsvärda arter och stammar av fisk. Anläggningar som på ett negativt sätt kan påverka kväve- och fosforhalter bör därför prioriteras med avseende på åtgärder som effektiviserar reningsprocesserna.

Det finns två sjöar utan ytvattenavlopp som tar emot dagvatten, Havstenasjön och Sjötorpssjön. Dessa är särskilt ömtåliga ur föroreningsynpunkt. Karstorpssjön ligger inom ett skyddsområde för vattentäkt och därför ska exempelvis dagvatten in till både sjön och området begränsas.

ÖP2025 beskriver också att en långsiktig VA-plan för hur man hanterar Skövdes ökade befolkningsmängd och belastning på VA-nätet bör tas fram. Skövde stads befolkningsmängd ökar enligt ÖP 2025 i huvudsak åt nordost, vilket medför att huvuddelen av belastningsökningen på spillvattennätet kommer att behöva pumpas till Stadskvarns reningsverk. Konsekvenserna för detta tillsammans med de redan betydande pumpinsatserna för spillvatten från befintliga områden norr om Lunden inklusive tätorterna norr och österut, bör utredas. Vidare anger ÖP2025 att mark eventuellt bör tas i anspråk (reserveras) för ett helt nytt reningsverk eller olika alternativa lösningar för spillvattenrening exempelvis inom planerade områden i nordöstra delen av Skövde tätort. VA-planen ska även utreda hur man ser på anslutningar till spill- och dricksvattennät av samlad bebyggelse, så kallade omvandlingsområden, inom kommunen i stort.

---

5 PROBLEMBILD OCH FRAMTIDA BEHOV

5.1 Allmänt

- Samhällsutveckling (ny bebyggelse, ökad folkmängd, expansion industri och verksamheter) förutsätter kapacitet och anslutningsmöjlighet till kommunal VA-anläggning. Långa planeringshorisont och systemperspektiv är nödvändigt. Risken är att önskad samhällsutveckling fördröjs om VA-systemet ej är anpassat till framtida krav och behov.
- Dricksvatten är ett livsmedel; nya krav avseende vattenkvalitet, säkerhet och beredskap kan förväntas.
- Utsläpp av avloppsvatten (spillvatten och dagvatten) har potentiellt en betydande miljöpåverkan. Krav på miljömässig, energieffektiv och kretsloppsanpassad hantering (ex återföring av närsalter) kan antas öka.
- Klimatförändringen kommer att kräva anpassning av befintligt VA-system. Främst ökad kapacitet i dagvattensystemen vilket i praktiken innebär behov av säkra ytliga avrinningsvägar. En mängd andra påverkansfaktorer finns avseende VA-försörjning i ett förändrat klimat (ex. risk för ökad humifiering av råvatten samt ökad ras- och skredrisk).
- Inom VA-området finns ofta mellankommunala intressen, t.ex. gemensam vattenförsörjning från samma vattentäkt eller rening och utsläpp av renat avloppsvatten i annan kommun. Detta är fallet även för Skövde kommun då samverkan med flera kommuner i regionen är nödvändig (vilket också innebär möjligheter). Samverkan kan dock vara en framtida utmaning då beslutsfattande och ansvar som går utöver den egna kommungränsen kan ta tid.

5.2 Dricksvatten

- En täckningsgrad på 50 % av normalförbrukning med reservvatten behöver säkerställas för alla områden och utrustning för försörjning via tankar köpas in eller säkras på annat sätt.
- De vattenskyddsområden som är under utredning behöver ledas fram till beslut och arbete med att uppdatera resterande startas upp.
- Status enskild vattenförsörjning till stor del okänd. Risk för bristfällig tillgång och kvalitet pga exempelvis överuttag av grundvatten och avloppspåverkan
- Förnyelseplan för anläggningar (reservoarer, tryckstegringsstationer mm) med ungefär en anläggning per år

5.3 Avlopp - spillvatten

- Stadskvarns avloppsreningsverk kräver utbyggd kapacitet (tillståndsprocess pågår)
- Enskilda avlopp dålig status och otillräcklig rening. En grov bedömning är att mer än 50 % av de enskilda avloppsanläggningarna ej uppfyller kraven
- Tidans avloppsreningsverk kräver åtgärd. Två utredningar är gjorda och båda förordar en överföringsledning.
- Förnyelseplan för anläggningar (pumpstationer, mindre verk) med ungefär en anläggning per år

5.4 Avlopp - dagvatten

- Marköversvämning och risk för skada på fastigheter och verksamheter förekommer
- Behovet av dagvattenbehandling (rening, utjämning) före utsläpp till recipient bedöms öka, men idag oklart vilka krav och riktlinjer som gäller utifrån recipientens behov
- Arbetssätt kring planering av dagvattenhantering behöver förändras, måste komma in tidigare i planprocessen och ansvar bör ses över (genom revidering av befintliga riktlinjer)

5.5 Ledningsnät

- Kapacitet i ledningsnäten delvis ej klarlagd
- Kapacitet sannolikt ej tillräcklig för planerad samhällsutveckling
- Ledningsstråk med enkelmatning av dricksvatten behöver dubbleras för att upprätthålla leveransen av dricksvatten vid ledningshaveri eller planerad avstängning för underhållsarbeten mm. (gäller huvudvattenledningar inom kommunen samt matning från Borgunda vattenverk).
- Ökat förnyelsebehov av befintliga allmänna ledningsnät. Problembilden är ökning av driftstörningar/-kostnader och sämre leveranssäkerhet till vattenkunderna om inte planerat underhåll och förnyelse sker i det befintliga ledningsnätet i tillräcklig grad.
- Den låga förnyelsetakten är en utbredd problembild över hela landet. Skövde har under perioden 2006-2012 haft en genomsnittlig förnyelsetakt på ca 100 år för spillvattenledningar (dvs. med nuvarande förnyelsetakt förutsätts ledningarna ha en livslängd på ca 100 år). För vatten- och dagvattenledningar har förnyelsetakten varit betydligt lägre under samma tidsperiod, motsvarande en livslängd på ca 200 år eller mer, vilket sannolikt är mer än verklig livslängd (gissningsvis 70-100 år).
- Förnyelsetakt dricksvattennät behöver öka (minst dubblerad förnyelse).

5.6 Verksamhetsområde

- Samlad bebyggelse på landsbygden relativt långt ifrån tätort, innebär långa avstånd och därmed mycket höga kostnader för kommunal VA-anlutning om detta skulle bli aktuellt. Nuvarande VA-taxa troligen ej anpassad för denna utveckling.
- Om tydliga ansvarsgränser och definierade verksamhetsområden ej finns beslutade innan utbyggnad påbörjas, riskerar detta att medföra problem vid framtida VA-anlutningar samt drift och underhåll.

5.7 Miljö/recipient

- Tillgängliga recipienter för avlopp (renat spillvatten och dagvatten) i hög grad sårbara och med status mindre än god (främst ekologisk status dålig pga övergödning)
- Underlag för miljö kvalitetsnormer och statusklassning ej fullständigt. Normerna kan komma att ändras framgent när mer mätdata finns tillgängligt hos vattenmyndigheten/länsstyrelsen
- Komplexa samband och flera källor bakom miljöpåverkan, vilket tillsammans med osäkra miljö kvalitetsnormer gör att långsiktig planering försvåras

5.8 Kretslopp

- Avloppsvatten innehåller näringsämnen som kväve (N), fosfor (P), spårämnen och organiskt material. Om dessa ämnen återförs till jordbruksmark kan ett kretslopp skapas samtidigt som dagens användning av konstgödsel minskar i motsvarande grad. Fosfor är en ändlig resurs som idag utvinns ur fosforrika mineraler för att sedan bli viktig beståndsdel i konstgödsel. Att sluta kretsloppet på det lokala planet kan även minska transportbehovet, eftersom konstgödsel normalt produceras på långt avstånd från åkermarken.
- En stor andel av näringsämnena hamnar i avloppsslammet. Återföring av avloppsslam till jordbruksmark har dock varit föremål för mycket utredning och diskussion i Sverige under längre tid. Det finns behov att certifiera slam så att halten oönskade ämnen ej överstiger överenskomna gränsvärden (ex. tungmetaller, svårnedbrytbara organiska ämnen). Slammet måste vara hygieniserat så att spridningen inom jordbruk eller annan användning inte leder till smittorisk pga de patogener som finns i obehandlat slam eller avloppsvatten (ex. bakterier, protozoer och virus).
- Acceptansen för att sprida avloppsslam inom jordbruket har tidvis varit låg och delvis finns problem att hitta lämplig avsättning för avloppsslam på ett säkert och spårbart sätt. Småskaliga avloppslösningar kan sannolikt leverera ett slam som är ”renare” då industriavlopp och föroreningar från urbana ytor (via dagvattenavrinning) inte är anslutet till dessa mindre avloppsanläggningar på landsbygden på samma sätt som i tätorten.
- På lång sikt finns behov att utvärdera och utveckla nya innovativa sätt att separera olika delflöden i avloppsvattnet. Över världen och i Sverige finns exempel på urinsorterande system, svartvattensystem (fekalier och organiskt material), gråvattensystem (bad, disk och tvätt) samt extremt snålspolande/torra lösningar för fekalier där kompostering eller rötning kan ske lokalt nära brukaren.
- I dagsläget finns mycket lite som tyder på att andra systemtyper konkurrerar ut den centraliserade hanteringen av avloppsvatten via övervägande självfallssystem och konventionella avloppsreningsverk. Utmaningen ligger således i att hantera avloppsslammet som en resurs, möjlig att återföra till jordbruksmark. Centraliserade system (större avloppsreningsverk för en eller flera tätorter) innebär dessutom stor potential till energiutvinning i form av biogasproduktion/rötning. Det finns potential att effektivisera biogasproduktionen.
- För småskaliga VA-system, ofta på landsbygden för grupper av hus, är möjligheterna till innovativa lösningar generellt större. Engagemanget från brukarna är ofta avgörande, samt närheten till jordbruksmark för att sluta kretsloppet utan omfattande transporter. Hygienaspekterna innebär en utmaning här, då risken för smittspridning med kretsloppsanpassade lösningar delvis förbisätts.

5.9 Prioriterade behov

Arbetet med VA-översikten för Skövde kommun 2013 utmynnade i en mångfacetterad problembild och flera behov enligt ovan. I syfte att rikta planeringsinsatserna och fokusera på de viktigaste utmaningarna gjordes ett urval av prioriterade behov, se tabell 4 nedan. Prioriteringar kan komma att ändras, detta bör ses som en framtidsspaning utifrån nuläget.

Tabell 4. Prioriterade behov utifrån VA-översikten

Område	Beskrivning
Kommunalt dricksvatten	<ul style="list-style-type: none"> Skapa redundans (dubblering) i dricksvattenförsörjningen vilket i praktiken innebär a/ Reservvatten och b/ Dubblering av matarledning för rå-och dricksvatten. Dimensioneringsplan.
Enskilt dricksvatten	<ul style="list-style-type: none"> Bättre kontroll på enskild dricksvattenförsörjning
Enskilt avlopp	<ul style="list-style-type: none"> Åtgärda bristfälliga enskilda avlopp utifrån en prioriterad åtgärdsplan (som baseras på risk för påverkan på dricksvattenkvalitet, recipientens behov/status, inventering av status, funktion och kapacitet m.m. VA-rådgivning för att stödja enskilda/samfälligheter att åtgärda bristfälliga avlopp utifrån platsgivna förutsättningar.
Dagvatten	<ul style="list-style-type: none"> Uthållig dagvattenhantering, d.v.s. avledning, utjämning och/eller rening av dagvatten anpassat efter samhällets och recipientens behov i ett förändrat klimat.
Avloppsrening	<ul style="list-style-type: none"> Ökad kapacitet och modernisering av avloppsvattenrening. Här ingår även ett akut behov av förnyelse/uppfräschning av vissa anläggningar. Avloppsreningsverken Tidån och Stadskvarn.

Del 2 VA-policy

6 ANTAGEN VA-POLICY

Antagen av kommunfullmäktige, Skövde kommun KF§78/14 2014-05-26

6.1 Allmänt

VA-försörjningen syftar till att tillgodose behovet av dricksvatten och vatten för andra hushållsändamål samt att avleda avloppsvatten. I områden med samlad bebyggelse ingår även avledning av dagvatten och dränvatten som en del av avloppshanteringen. Inom kommunens verksamhetsområde ansvarar VA-huvudmannen för VA-försörjningen, medan ansvaret i övriga områden ligger på fastighetsägaren.

VA-försörjningen ska vara långsiktigt hållbar, både socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Det innebär att vattenförsörjningen ska vara robust och uppfylla krav på god dricksvattenkvalitet. Avloppsvatten ska avledas utan olägenhet för människors hälsa eller miljön. All VA-försörjning ska uppfylla kraven på god resurshushållning, till exempel genom att begränsa energiförbrukningen och tillvarata avloppets växtnäringssämnen. Hållbar utveckling förutsätter också att VA-försörjningen över tiden kan anpassas till ett förändrat klimat.

6.2 Nationella styrdokument

Lagar och föreskrifter som styr vatten och avlopp är främst vattentjänstlagen, dricksvattenföreskrifterna, anläggningslagen, plan- och bygglagen samt miljöbalken.

Vatten och avlopp styrs även av miljökvalitetsnormer och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram inom svensk vatten- och havsmiljöförvaltning.

De nationella miljömål som har störst betydelse för vatten och avlopp är bara naturlig försurning, ingen övergödning, levande sjöar och vattendrag, grundvatten av god kvalitet, hav i balans samt myllrande våtmarker.

6.3 Lokala styrdokument

Styrdokument på kommunal nivå är i första hand

- Översiktsplan, ÖP2025 (samt tillkommande fördjupade översiktsplaner)
- Nämndsriktlinjer för prioritering av åtgärdsbehov i ärenden om enskilda avlopp (Miljönämnden Östra Skaraborg)
- Nämndsriktlinje för bedömningsgrunder för hög och normal skyddsnivå för enskilda avlopp (Miljönämnden Östra Skaraborg)
- Riktlinjer för dagvattenhantering i Skövde kommun (antagen av kommunstyrelsen Skövde kommun)
- Allmänna bestämmelser för brukande av allmän VA-anläggning i Skövde kommun (ABVA)

6.4 Generella riktlinjer

Kommunen ska

- Vid all bebyggelseplanering eftersträva en klimatanpassad och långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning, spillvattenhantering och dagvattenhantering.
- Se till att långsiktig och förvaltningsövergripande VA-planering sker, innanför och utanför det kommunala verksamhetsområdet. VA-planen revideras minst varje mandatperiod, i likhet med översiktsplan.
- Bedöma behov av allmän VA-anläggning enligt Lagen om allmänna vattentjänster i samverkan mellan kommunstyrelsen, Miljönämnden Östra Skaraborg och Huvudmannen för den allmänna vatten- och avloppsanläggningen.
- Verka för återföring av näringsämnen, energieffektivitet och resurshushållning.

VA-försörjning inom kommunalt verksamhetsområde

- Huvudmannen ska trygga långsiktig vattenförsörjning ur ett flergenerationsperspektiv och verka för att reservvatten finns inom samtliga distributionsområden för dricksvatten.
- Huvudmannen ska underhålla och förnya ledningsnätet på ett hållbart sätt för att minska förlusten av dricksvatten på väg till kund, minska mängden oönskat tillskottsvatten till spillvattennätet, samt verka för att minska förekomst av bräddningar och förebygga källaröversvämningar.
- Huvudmannen ska dimensionera dagvattensystem som är anpassade till ett förändrat klimat.
- Huvudmannen ska sträva efter en förnyelsetakt på 100 år för det allmänna VA-ledningsnätet.

VA-försörjning utanför kommunalt verksamhetsområde

- Miljönämnden Östra Skaraborg förväntas via en tillsynsplan löpande ställa krav på anpassning av små avloppsanläggningar till lagstiftningens krav och verka för återföring av näring från hushållsavlopp enligt lagstiftningens intentioner.
- Miljönämnden Östra Skaraborg bereder, beslutar och kommunicerar bedömningsgrunder och riktlinjer för ärenden om enskilda avlopp.
- Om dricksvatten erbjuds via den allmänna anläggningen ska detta ske efter samråd med tillsynsmyndigheten.
- Utökning av verksamhetsområde för kommunal anslutning av samlad bebyggelse förutsätter en hög bebyggelsetäthet och påvisbart behov utifrån hälso- eller miljöhänsende.
- Vid utökning av verksamhetsområde ska ekonomiska, sociala och ekologiska konsekvenser bedömas.

Del 3 VA-plan

7 INLEDNING

7.1 Planeringshorisont

Nuvarande översiktsplan har planeringshorisont år 2025, dvs 10 år. VA-utveckling sker normalt med längre tidsperspektiv eftersom ledningsnät förväntas vara i bruk åtminstone 70-100 år. Processanläggningar, exempelvis byggnader och utrustning i vattenverk har ofta en kortare livslängd, ca 25-40 år, men genom renoveringsåtgärder förlängs livslängden och i praktiken är det ovanligt med drastiska förändringar av det befintliga VA-systemets lokalisering.

VA-planen omfattar åtgärder för kommande 10 år där utgångspunkten är att genomförda investeringar ska kunna nyttjas av kommande generationer. VA-planen pekar även ut behov av fortsatt utredning och framtagande av strategier/planer inom ett antal områden, vilka bör prioriteras på längre sikt och åtgärdsplaneras vid kommande revidering av VA-planen när mer underlag tagits fram.

7.2 Perspektiv för VA-planering

Utifrån den kartläggning av problembild och framtida behov som redovisades i VA-översikten (Del 1), samt utifrån de generella riktlinjer som beslutades maj 2014 i VA-policyn (Del 2) har delplaner för fyra olika områden tagits fram:

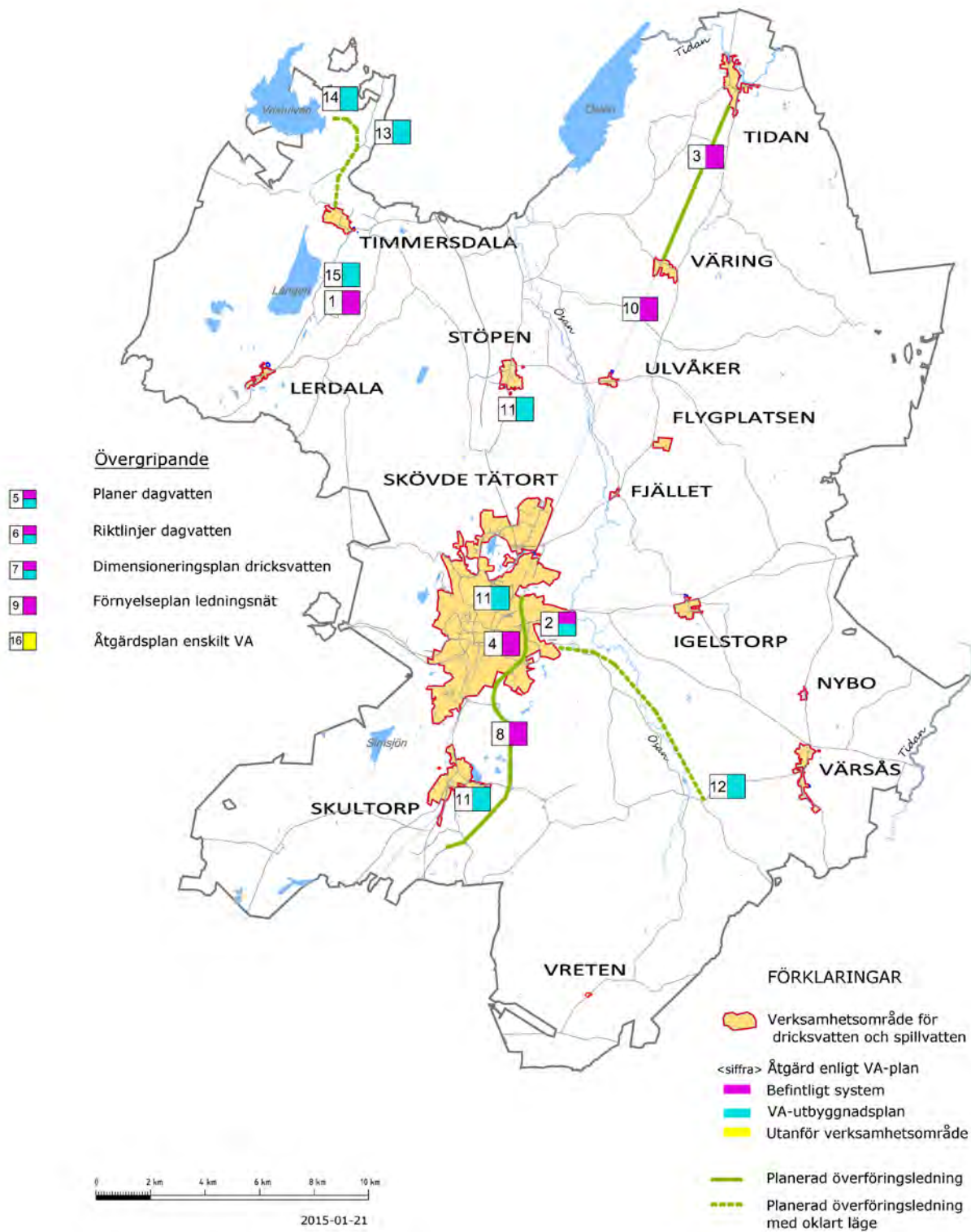
1. Plan för befintligt kommunalt VA
2. VA-utbyggnadsplan
3. Plan för områden i väntan på kommunalt VA
4. Plan för VA utom verksamhetsområde

VA-planen omfattar 16 prioriterade åtgärder för kommande 10-årsperiod, markerade i kartöversikten nedan (figur 8).

8 PLAN FÖR BEFINTLIGT KOMMUNALT VA

Under VA-planeringsarbetet har dels specifika åtgärder i vatten- och avloppsreningsverk samt dagvattensystemet beskrivits (tabell 5), dels har ett antal utredningsbehov och geografiskt utbredda åtgärdsbehov i VA-ledningsnätet pekats ut (tabell 6). I tabellerna hänvisas till numrering på översiktskarta (figur 8). Preliminära årtal för slutförande av respektive åtgärd baseras på prioriteringsordning samt hur tidskrävande och komplicerad åtgärden är att genomföra. I vissa fall krävs omfattande utredning, samverkan med andra aktörer, tillstånd och/eller detaljplaner, vilket medför stora osäkerheter.

Figur 8. Översikt VA-plan

Tabell 5. Specifika (geografiskt definierade) åtgärder (Numrering enligt karta, figur 8)

Objekt	Nr.	Beskrivning	Preliminär tidplan	Ansvarar	Medverkar
Melldala vattenverk	1	Nytt vattenskyddsområde för Melldala vattenverk beslutades i kommunfullmäktige 23 februari 2015 men är överklagat. Ytterligare åtgärder för att skydda vattentäkten behöver utredas. För att säkra reservvattenförsörjningen behöver tankar för transport av vatten köpas in eller säkras på annat sätt.	2016-2017	VA-avd Service-nämnden	MÖS
Stadskvarns avloppsreningsverk	2	Ansökan om nytt miljötillstånd för Stadskvarns reningsverk är inlämnad till Länsstyrelsen. I ansökan anges utbyggnad av biosteg, förstärkning av förtjockningskapaciteten, komplettering med reserv för centrifug, utökning eller komplettering av efterfällningen och nyttjande av alla rökammare med möjlig övergång till termofil rötning som åtgärdsbehov för att fullt ut kunna ta emot ansökta mängder. Ombyggnad för att kunna nyttja befintliga vassbäddar till utjämningsmagasin för att undvika bräddning av delvis renat avloppsvatten skall också undersökas. Utbyggnad av rötningkapacitet och möjlighet till termofil rötning är planerad 2015 och övrig utbyggnad efter behov under 2016-2017.	2015-2018	VA-avd Service-nämnden	
Tidans avloppsreningsverk	3	Reningsverket i Tidans är i behov av upprustning och förnyad reningsprocess och två utredningar har gjorts med anledning av detta för att belysa två möjliga vägar: åtgärda befintligt reningsverk eller pumpa spillvattnet in till Stadskvarn via befintligt system från Våring. Utredningarna förordar en överföring till Stadskvarn och interna beräkningar visar att det är ekonomiskt fördelaktigt eftersom några av ledningssträckorna in mot Skövde ändå behöver förnyas, se sanering av PVC-ledningar nedan.	2018-2020	VA-avd Service-nämnden	Töreboda kommun
Vasastans och Mörkebacken; Dagvatten	4	Möjligheter till infiltrationsmagasin uppströms Pentaporten behöver utredas närmare och kapaciteten för att leda dagvatten genom porten behöver öka. En utredning pågår om hur ett ökat flöde genom porten kan tas omhand nedströms och kopplat till detta även vilka åtgärder som behövs i Mörkebacken för att säkra systemet för häftiga regn nu och i framtiden. En hydraulisk modell tas fram för att se möjliga åtgärder och dess effekter.	2016-2025	VA-avd Service-nämnden	Sektor Samhällsbyggnad

Tabell 6. Utredningar och allmänna förbättringsåtgärder

Åtgärd	Nr.	Beskrivning	Preliminär tidplan	Ansvarar	Medverkar
Underhålls- och dimensioneringsplan dagvatten	5	Dagvattensystemet omfattar ledningar, diken, infiltrationsmagasin, dammar och översvämningssytor. I dagsläget är endast ledningsnätet dokumenterat och drift- och förnyelseplanerat i ledningsdatabasen TekisVabas. För att säkerställa en kostnadseffektiv förvaltning som minimerar översvämningriskerna behöver resten av systemet också hanteras på motsvarande sätt. Systemet behöver också ses över för att möta klimatförändringar som medför ökade regnmängder.	2017-2021	VA-avd Service-nämnden	Sektor Samhälls- byggnad
Riktlinjer Dagvatten	6	För att säkerställa att dagvattenfrågan hanteras på ett effektivt och riktigt sätt behövs riktlinjer som redovisar ansvarsfördelning mellan olika aktörer (fastighetsägare, plan, bygglov, VA, MÖS mfl) och drar upp riktlinjer i frågor där lagstiftningen inte ger klara besked.	2016	Sektor samhälls- byggnad	VA-avd Service- nämnden MÖS
Dimensioneringsplan dricksvatten	7	En plan ska tas fram i syfte att säkerställa säkerhet och kapacitet i dricksvattenleveransen utifrån befintlig och planerad bebyggelse samt för att minimera kvalitetsproblem som kan uppstå i vattnet när för stora dimensioner på ledningar ger stillastående vatten. Den hydrauliska modell som finns för dricksvattensystemet används för att se effekterna av föreslagna åtgärder.	2016-2017	VA-avd Service- nämnden	
Ökad leveranssäkerhet dricksvatten	8	Skaraborgsvatten planerar för en förstärkning av överföringen av dricksvatten från Borgunda vattenverk till Skövde. Där den nya överföringsledningen ansluter till kommunens nät planeras för nya ledningar och förstärkning av befintliga för att få en ökad kapacitet till tätortens nordvästra delar (Östra matningen). Inom kommunen pågår arbete för att säkerställa reservvattenkapaciteten genom bl.a. vattenskyddsområden och prov-pumpningar. Olika system för reservvattenförsörjning via tankar undersöks.	2017-2019	VA-avd Service- nämnden	Skaraborgs- vatten
Förnyelseplan ledningsnät	9	Omfattningen av ledningsnätsförnyelsen styrs dels av VA-policyns strävan mot 100 års förnyelseakt men värderas också mot omfattningen på störningar och kända problem hos vissa ledningsmaterial. Planerna för dricksvatten och dagvatten påverkar också förnyelseplanen.	2016-2020	VA-avd Service- nämnden	
Sanera tryckledning PVC; Spillvatten	10	Trycksatta spillvattenledningar i PVC är i högre grad än andra material drabbat av läckage och dessa ledningssträckor prioriteras därför för förnyelse. Drabbade sträckor finns mellan Väring och Skövde och dessa förnyas i samband med överföring av spillvatten från Tidan.	2018-2020	VA-avd Service- nämnden	

9 VA-UTBYGGNADSPLAN

9.1 Utökning av verksamhetsområde tätort

Planlagd förtätning och tillväxt av tätorterna innebär att verksamhetsområdet utökas i anslutning till detaljplaneläggning. Viktigt styrdokument i detta sammanhang är Skövdes översiktsplan (ÖP 2025). Pågående arbete med fördjupad översiktsplanering samt långsiktiga exploateringsplaner samordnas med VA-planeringen. I praktiken finns inga alternativ till kommunalt vatten och avlopp i tätorterna.

Förutom utökning av verksamhetsområden inom de planerade exploaterings- och förtättningsområdena krävs stödjande åtgärder som redovisats under ”*Delplan för befintligt kommunalt VA*” ovan. Stödjande åtgärder handlar till stor del om kapacitetsökning inom befintligt system.

• Stadskvarns avloppsreningsverk	Åtgärd 2
• Vasastan och Mörkebäcken; Dagvatten	Åtgärd 4
• Underhålls- och dimensioneringsplan dagvatten	Åtgärd 5
• Riktlinjer Dagvatten	Åtgärd 6
• Dimensioneringsplan dricksvatten	Åtgärd 7
• Ökad leveranssäkerhet dricksvatten	Åtgärd 8

9.2 Utökning av verksamhetsområde på landsbygden (samlad bebyggelse)

På landsbygden är frågan mer öppen. För enskilda bostadshus eller grupper av hus med långa avstånd till grannar är enskilda vatten- och avloppsanläggningar ofta en ekonomisk, potentiellt kretsloppsanpassad och robust systemlösning. 6 § vattentjänstlagen pekar dock på att VA-frågan kan behövas ordnas i ett större sammanhang, vilket enligt förarbetena innebär områden med samlad bebyggelse om 20-30 fastigheter. Utredning av framtida VA-utbyggnad utanför tätorten har tidigare redovisats i *PM Framtida kommunal VA-utbyggnad* daterad 2014-06-27.

Grupper av ca 20 fastigheter eller fler är således ett vägledande mått för när 6 § vattentjänstlagen kan vara tillämpbar. Arbetsgruppen har dock gjort tolkningen att det måste finnas sakliga skäl utifrån skyddet av människors hälsa eller miljön för att en eventuell utökning av verksamhetsområde och allmän VA-anläggning ska genomföras. Arbetsgruppens analys har skett i två steg

1. Urval – samlad bebyggelse, antal fastigheter ≥ 20 , utanför verksamhetsområdet. Urvalsprocessen resulterade i ett antal utredningsområden.
2. Prioritering av utredningsområden utifrån 3 kriterier; bebyggelsetäthet samt hälsa och miljö enligt 6 § vattentjänstlagen.

Enligt beslutad VA-policy, Skövde kommun (maj 2014) förutsätter utökning av verksamhetsområde för kommunal anslutning av samlad bebyggelse en hög bebyggelsetäthet och påvisbart behov utifrån hälso- eller miljöhänsen. VA-policyns riktlinjer stämmer alltså väl med de två stegen för urval och bedömning som angivits ovan. Vid utökning av verksamhetsområde ska dessutom ekonomiska, sociala och ekologiska konsekvenser bedömas.

Kriterierna för hälsa och miljö var följande (Hälsa- respektive miljöskäl ansågs uppfyllt om en eller flera av kriterierna kan besvaras med JA):

Hälsa

1. Området ligger inom primär zon för vattenskyddsområde
2. Avloppspåverkan på dricksvatten har påvisats eller risken finns att detta kan ske (här måste nödvändigt skyddsavstånd baserat på jordart och grundvattenströmning bedömas, 20-200 meter)
3. Grundvatten i tillräcklig mängd eller kvalitet saknas för nuvarande eller prognostiserad bebyggelse (Ex. radon, fluorid mm.)

Miljö

1. Området ligger i direkt anslutning (<100 m) till en vattenförekomst som inte uppnår god ekologisk status pga övergödning
2. Fastigheter ligger strandnära (<50 meter från ytvattenförekomst)

Den samlade bedömningen redovisas i Tabell 7 nedan.

Tabell 7. Utökning av verksamhetsområde för kommunalt VA inom vald planeringshorisont

Utredningsområde	Bedömningskriterier			Samlad bedömning tidshorisont 10 år
	Hög bebyggelsestäthet	Hälsoskäl	Miljöskäl	
Vristulven	JA	NEJ	JA	Verksamhetsområde förordas <i>samordning med Böja</i>
Böja	JA	JA	NEJ	Verksamhetsområde förordas <i>samordning med Vristulven</i>
Bäckedalen	NEJ	NEJ	NEJ	Ej verksamhetsområde
LIS Lången	JA	JA	JA	Verksamhetsområde förordas
Åkleby	NEJ	NEJ	NEJ	Ej verksamhetsområde
Häggum	NEJ	NEJ	NEJ	Ej verksamhetsområde
SJogerstad	NEJ	NEJ	NEJ	Ej verksamhetsområde
Varola	JA	JA	JA	Verksamhetsområde förordas

För fyra områden förordas beslut om verksamhetsområde inom kommande 10-årsperiod enligt den samlade behovsbedömningen. (Tabell 7). Dessa områden är följande, rangordnat utifrån en preliminär prioriteringsordning:

1. Varola
2. Böja
3. Vristulven
4. LIS Lången

Ungefär hälften av det totala antalet fastigheter i samtliga utredningsområden finns inom Vristulven och Böja (120 st av 253 st). Vristulven är det enskilt största området, dock är bebyggelsen utspridd i flera delområden. Vristulven har den tydligaste karaktären av pågående omvandling från fritidshus till permanentboende. Det låga antalet boende i området, enligt befolkningsstatistiken, kan antas vara något missvisande och kommer sannolikt att förändras (öka) kommande år. Här kan också påpekas att Vattentjänstlagen inte gör någon skillnad på permanent- eller fritidshusboende utan alla fastigheter bedöms på likartat sätt.

För området LIS Lången är pågående omvandling och utökning av antalet fastigheter drivkraften bakom det stora behovet av ordnad VA-försörjning. Takt och omfattning av detaljplaneläggning är således en viktig men i dagsläget svårbedömd faktor. Områdets lokalisering i anslutning till primär skyddszon för Melldala vattenverk är ytterligare en viktig faktor.

Åtgärder inom VA-utbyggnad kommande 10 årsperiod sammanfattas i Tabell 8 nedan.

Tabell 8. Utökning av verksamhetsområde för kommunalt VA inom vald planeringshorisont (Numrering enligt karta, figur 8)

Åtgärd	Nr.	Beskrivning	Preliminär tidplan	Ansvarar	Medverkar
Utbyggnad enligt ÖP 2025	11	Utbyggnad enligt ÖP 2025 innebär dels att nya områden ansluts till verksamhetsområden för vatten och avlopp, dels att åtgärder kan behövas på befintligt system för att försörja de nya områdena.	2016-2025	Sektor Samhällsbyggnad	VA-avd Service-nämnden
Verksamhetsområde Varola	12	Området föreslås som nytt verksamhetsområde för spill och dricksvatten. Utgångspunkten är att ledningar dras från Timmersdala och ett nytt nät byggs ut i samhället.	2016-2018	VA-avd Service-nämnden	Sektor Samhällsbyggnad MÖS
Verksamhetsområde Böja	13	Området föreslås som nytt verksamhetsområde för spill och dricksvatten. Utgångspunkten är att ledningar dras från Timmersdala och ett nytt nät byggs ut i samhället.	2017-2019	VA-avd Service-nämnden	Sektor Samhällsbyggnad MÖS
Verksamhetsområde Vristulven	14	Området föreslås som nytt verksamhetsområde för spill och dricksvatten. Utgångspunkten är att området kopplas på efter att ledningar dragits från Timmersdala till Böja och ett nytt nät byggs ut i samhället.	2019-2022	VA-avd Service-nämnden	Sektor Samhällsbyggnad MÖS
Verksamhetsområde Lången	15	Detaljplan är under framtagande för området som föreslås bli verksamhetsområde för spill och dricksvatten och anslutas mot Melldala vattenverk respektive Timmersdala reningssystem via sjöledning från Melldala.	2016-2024 (*)	Sektor Samhällsbyggnad	VA-avd Service-nämnden

(*) Tidplan påverkas av framtida detaljplaneläggning

10 PLAN FÖR OMRÅDEN I VÄNTAN PÅ KOMMUNALT VA

För de områden med enskilt vatten och avlopp som enligt utbyggnadsplanen kommer ingå i verksamhetsområde för kommunalt vatten och avlopp gäller följande allmänna principer (aktuella områden är Varola, Vristulven, Böja och LIS Lången):

- VA-försörjning i avvaktan på utbyggnad av kommunalt VA ska göras så effektivt som möjligt för hälsan, miljön och för fastighetsägarnas och kommunens ekonomi.
- De enskilda och gemensamma avloppen ska i största utsträckning uppfylla dagens miljökrav samtidigt som ”dubbla krav” på fastighetsägarna för först enskilt VA och sedan kommunalt VA i möjligaste mån ska undvikas.
- Förfrågningar om bygglov och/eller tillstånd för enskilda avloppsanläggningar avseende nya fastigheter eller utökade byggrätter behandlas restriktivt innan området utvecklas.

10.1 Principer för åtgärdskrav enskilda avlopp

Miljösamverkan östra Skaraborg (MÖS) är tillsynsmyndighet och kan ge tillstånd och ställa krav på enskilda och gemensamma avlopp. Krav på avlopp i områden som väntar på kommunalt VA kan uppkomma vid klagomål, bygglovsförfrågningar, genom att slamtömningsentreprenören anmäler trasiga avlopp eller vid tillsyn av enskilda avlopp eller gemensamhetsanläggningar.

Varje ärende avgörs för sig med en skälighetsbedömning, men MÖS kommer att ställa krav på åtgärder utifrån hur lång tid som återstår till dess området ansluts till kommunalt vatten och avlopp. Allmänna principer för MÖS bedömning i områden som väntar på kommunalt avlopp sammanfattas i tabell 9 nedan.

Tabell 9. Principer för bedömning av enskilda avlopp inom områden som kommer anslutas till kommunalt VA

Tid till anslutning av kommunalt VA	Princip	Kommentar
Mindre än 2 år	Ingen åtgärd behövs på avloppen i normala fall, de får dispens.	Undantagen kan vara konstaterad olägenhet för hälsa eller miljö, till exempel risk för strandbad eller ytlig avledning av orenat avlopp samt risk för negativ påverkan av vattentäkt eller vattenområde.
Minst 2 år	Krav kan komma att ställas på avloppen, enligt MÖS vanliga arbets-sätt, dock med sikte inställt på anslutning till kommunalt VA. MÖS ger tidsbegränsade tillstånd för avloppsanläggning till cirka två år efter planerad anslutning till kommunalt VA och upplyser om att kommunalt VA planeras i området.	MÖS kommer inventera avlopp i dessa områden, i enlighet med gällande tillsynsplan, om det är mer än 10 år till planerad anslutning.

10.2 Lämpliga tekniska lösningar i väntan på VA-utbyggnad

Om befintliga VA-anläggningar i de områden som kommer att beröras av VA-utvecklingsplanen behöver göras om eller om nya VA-anläggningar byggs innan kommunal anslutning är aktuell, ska den anpassas för att så lätt som möjligt kunna anslutas till kommunalt VA. Det är viktigt att detta arbete sker i samråd med VA-rådgivaren i Skövde kommun.

10.3 Bygglovsärenden i väntan på VA-utbyggnad

För nybyggnation krävs en godkänd enskild VA-anläggning (utsläpp av avloppsvatten definieras enligt Miljöbalken som miljöfarlig verksamhet och MÖS är tillsynsmyndighet) samt att vattentillgången är säkrad (vilket eventuellt kan kräva vattenutredning). För många områden innebär detta att endast mindre förändringar är möjliga till dess att kommunalt VA har byggts ut.

För att fastighetsägare ska kunna utnyttja de eventuella utökade byggrätterna eller andra fördelar som detaljplaner för med sig måste de ha anslutit fastighetens avloppsanordningar till kommunalt VA-nät. Om anslutning till kommunalt VA ej skett kommer den eventuella utökade byggrätten i en detaljplan inte att få utnyttjas och MÖS kommer inventera avloppet precis som för alla andra fastigheter med enskilda avlopp.

Fastighetsägarna måste oavsett betala anläggningsavgift för vatten och avlopp. Planenheten och bygglovenheten i Skövde kommun kommer att samordna provningarna med MÖS.

10.4 Inlösen anläggningar

Enskild VA-anläggning som är nyare än tio år kan ersättas vid anslutning till kommunalt VA. Rak avskrivning på tio år används när ersättningen bestäms. Ersättning utgår dock inte om anläggningen är byggd efter det att VA-planen är antagen.

11 PLAN FÖR VA UTOM VERKSAMHETSOMRÅDE (ÅTGÄRD 16)

Åtgärdsplan för att säkerställa god VA-försörjning där verksamhetsområde ej är aktuellt inom överskådlig tid baseras på tidigare beslut och arbetssätt antagna av Miljönämnden östra Skaraborg (MÖS). Nya eller reviderade riktlinjer kan tillkomma.

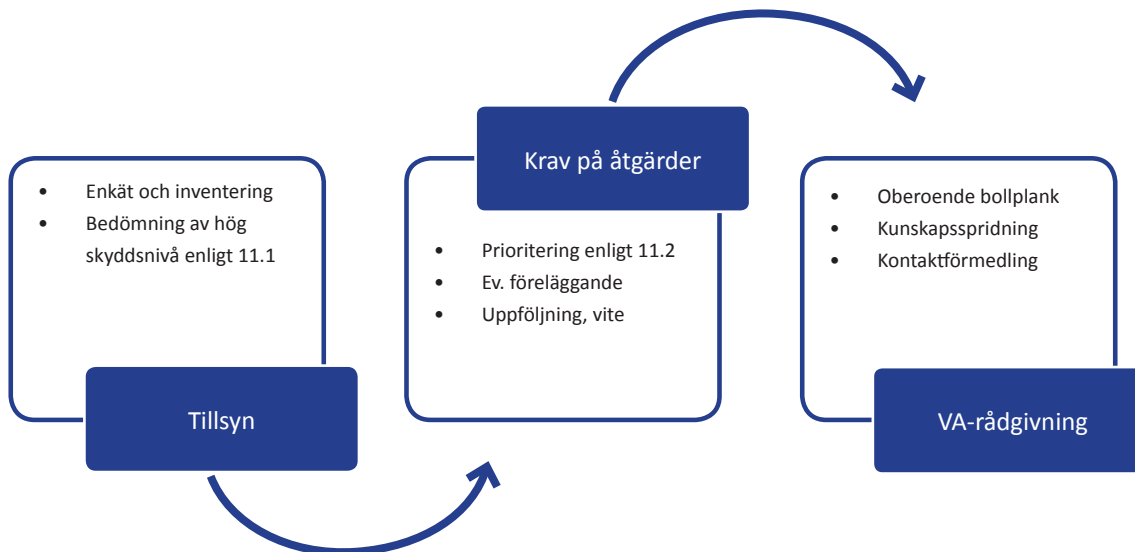
Både enskilt dricksvatten och enskilt avlopp är prioriterade områden. Åtgärdsplanen fokuserar dock på enskilda avlopp där följande mål ska uppnås (antaget av MÖS 2014-05-27):

- **Över tid ska minst 5 % av de enskilda avloppen åtgärdas årligen.**

Indirekt påverkar ovanstående mål även enskilt dricksvatten i positiv riktning, eftersom förbättrad enskild avloppshantering minskar risken för avloppspåverkan på lokala dricksvattentäkter.

Åtgärdsplanen innebär att MÖS utövar tillsyn och ställer krav på äldre avlopp som inte uppfyller dagens krav enligt naturvårdsverkets allmänna råd 2006:7 till miljöbalken. Vägledande för detta arbete är befintliga riktlinjer avseende Hög skyddsnivå och Prioritering av åtgärdsbehov (se separata rubriker nedan).

Åtgärdsplanen för enskilt VA i Skövde kommun inrymmer också en regional satsning på VA-rådgivning, som i dagsläget är av omfattningen en VA-rådgivare gemensamt för samtliga kommuner inom östra Skaraborg (MÖS geografiska område). VA-rådgivaren, som ej är direkt kopplad till myndighetsutövningen, ger stöd till fastighetsägare med enskilt VA genom att förmedla kunskap och kontakter kostnadsfritt.

Figur 10. Översikt åtgärdsplan utanför verksamhetsområde (enskilt VA)

11.1 Bedömning av hög skyddsnivå för enskilda avlopp

Miljönämnden östra Skaraborg (MÖS) beslutade 2011 att anta riktlinjer för bedömning av hög skyddsnivå för enskilda avlopp. Riktlinjerna för bedömning av skyddsnivå enligt NFS 2006:7 tillämpas vid handläggning av ansökan om avlopp för enskilda hushåll upp till 25 personer. Riktlinjerna började tillämpas vid tillståndsgivning från och med 2012-01-01 (MN § 80).

Enligt NFS 2006:7 bör hög skyddsnivå gälla om utsläppet kan befaras ha negativ påverkan på skyddade områden enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön. Områden som omfattas är:

- stora dricksvattenförekomster
- områden med ekonomiskt betydelsefulla arter (fiskevatten, musselvatten)
- rekreativsvatten (badvatten)
- vatten känsliga för näringsämnen
- avloppskänsliga områden
- skyddsområden för livsmiljöer eller arter (Natura 2000)

Hög skyddsnivå bör även gälla om utsläppet kan befaras medföra negativ påverkan på tillgången till vatten eller vattnets kvalitet samt även dricksvatten till djur. Andra skäl till hög skyddsnivå kan vara skyddsintresset för skyddade områden enligt MB kap 7, känsligt ytvatten (dike, badplats), känsliga recipienter eller omgivningar av andra skäl samt om den samlade belastningen riskerar bli hög (t.ex. inom omvandlingsområden).

Hög skyddsnivå kan således gälla utifrån hälsoskydd såväl som miljökäl, bedömningen görs av MÖS utifrån antagna nämndsriktlinjer.

Varje ärende ska bedömas enskilt där man tar hänsyn till huruvida anläggningen är placerad inom de nämnda områdena och hur recipienten påverkas av den aktuella anläggningen. I bedömningsunderlaget ska också försiktighetsprincipen i det andra kapitlet i miljöbalken tas med. För att kunna göra en bedömning av om en avloppsanläggning kommer att omfattas av normal eller hög skyddsnivå, ska man också ta hänsyn till de hydrologiska och geologiska aspekter som finns i området, eftersom detta kan ändra förutsättningarna för en bedömning. Krav på avloppsreningens effektivitet för normal respektive hög skyddsnivå redovisas i tabell 9 nedan.

Tabell 10. Krav på avloppsreningens effektivitet för normal respektive hög skyddsnivå (källa: NFS 2006:7)

	Normal skyddsnivå	Hög skyddsnivå
Rening av fosfor	70 %	90 %
Rening av BOD ₇	90 %	90 %
Rening av kväve	-	50 %

11.2 Prioritering av åtgärdsbehov enskilda avlopp

Varje beslut om åtgärd ska enligt MÖS föregås av en skälighetsbedömning enligt 2 kap. 7§ miljöbalken. Rättsfall har visat att krav på åtgärder kan vara orimliga i de fall det handlar om ett sporadiskt bebott fritidshus med enbart BDT-avlopp och mycket små utsläpp som innehåller en mycket mindre mängd gödande ämnen och bakterier jämfört med avloppsvatten från en fastighet med vattentoalett. Avloppsvatten från fritidshus utan vattentoalett medför därför normalt ingen större risk för människors hälsa eller miljön. Således ska husens sanitära standard och nyttjande speciellt beaktas.

Ett förslag till klassning i prioritetsgrupper redovisas nedan (Tabell 11). Prioriteringen baseras på en skälighetsbedömning i sig och är sannolikt tillräcklig i de flesta fall.

Tabell 11. Prioriteringsgrupper enskilda avlopp inom MÖS geografiska område, bl.a. Skövde kommun (källa: MÖS)

Grupp	Beskrivning	Åtgärd 1	Åtgärd 2	Åtgärd 3
1	Akut/Överhängande risk Avlopp som medför omedelbara miljö- och hälsorisker. Exempelvis avlopp som orsakar/ kan orsaka förorening av vattentäkt, stor påverkan på badvatten eller andra känsliga ytvatten.	Omedelbar handläggning. Åtalsanmälan och förbud med vite. Alternativt verkställighetsbeslut.	-	Maximalt 0 - 6 månader från att brist upptäcks
2	WC till ytvatten Permanent-/fritidshus med WC som saknar längre gående rening än slamavskiljning och släpper ut avloppsvattnet direkt eller via dräneringsledning till ytvatten.	Förbud mot fortsatt utsläpp om 1 år	Förbud med vite om 50 000 kronor att åtgärda inom 6 månader	1 år (exkl. 6 månader för eget initiativ)
3	BDT till ytvatten Permanent-/fritidshus med bad/ disk- och tvättvatten (BDT-vatten) som saknar längre gående rening än slamavskiljning och släpper ut avloppsvatten direkt eller via dräneringsledning till ytvatten på ett sådant sätt att risk föreligger för människors hälsa eller miljö.	Förbud mot fortsatt utsläpp om 3 år	Förbud med vite om 30 000 kronor att åtgärda inom 1 år.	3 år (exkl. 6 månader för eget initiativ)
4	Övriga som kräver åtgärd Övriga permanent- fritidshus där påverkan från avloppsanläggningen bedöms ha måttligare men inte försumbar betydelse för grund- och och ytvatten. Ex. stenkista.	Förbud mot fortsatt utsläpp om 3 år	Förbud med vite om 50 000 kronor att åtgärda inom 6 månader.	3 år (exkl. 6 månader för eget initiativ)
5	Kräver ingen åtgärd för tillfället Fastigheter där man av olika skäl anser att det för närvarande inte behöver drivas krav på åtgärder trots att det finns brister. En bevakning läggs då på 3 år. Ex. ett fritidshus med BDT avlopp med låg nyttjandegrad och utsläpp på ett sådant sätt att ingen risk föreligger för människors hälsa eller miljö.	Fastighetsägare informeras om bristerna men för tillfället begärs inga åtgärder	-	-

11.3 Stöd för förbättrat VA

Miljösamverkan östra Skaraborg och kommunerna Falköping, Hjo, Karlsborg, Skövde och Tibro har tillsammans en rådgivare för att erbjuda stöd till boende på landsbygden med enskild avloppsanläggning. Rådgivningen är opartisk och kostnadsfri och kan bland annat vara ett bra stöd vid uppstart av arbetet med att finna en gemensam avloppslösning. Fastighetsägarna kan få hjälp med myndighetskontakter, få förslag på möjliga alternativ för att förbättra avloppen och upplysningar om vilka eventuella utredningar som kan behöva göras.

För Skövdes del kommer behovet av VA-rådgivning att öka i samband med intensifierad inventering och föreläggande om åtgärder av bristfälliga enskilda avlopp de närmaste åren. Förslaget i VA-planen är att utvärdera och utveckla VA-rådgivningsfunktionen.

12 FORTSATT VA-PLANERING I SKÖVDE KOMMUN

12.1 VA-planen - ett levande dokument

En ständigt pågående samhällsutveckling och ny kunskap, exempelvis gällande statusbedömning av vattenresurser, allmän VA-anläggning och enskilt VA, ändrar kontinuerligt förutsättningarna för en hållbar kommunövergripande VA-plan.

Långsiktig och förvaltningsövergripande VA-planering och övergripande vattenplanering för hela Skövde kommun föreslås ske genom kontinuerliga möten av en förvaltningsövergripande arbetsgrupp ("VA-plangruppen"). VA-frågor innanför och utanför det kommunala verksamhetsområdet ska hanteras samordnat. Avvikelser och förändrade förutsättningar dokumenteras i form av minnesanteckningar från VA-plangruppens möten, som förslagsvis sker minst 2ggr per år. Större förändringar som påverkar valda prioriteringar rapporteras till ansvariga nämnder och förankras politiskt.

VA-planen revideras i sin helhet minst varje mandatperiod, i likhet med översiktplan. Reviderad VA-plan beslutas av kommunfullmäktige efter remiss till berörda nämnder och myndigheter.

12.2 Prioriterade ämnen

Under arbetet med VA-planen och i samband med remissarbetet har följande områden pekats ut som prioriterade för det fortsatta VA-planeringsarbetet i Skövde kommun. För att bedöma åtgärder och prioriteringar inom dessa ämnen krävs i fler fall utökad underlag, utvidgad samverkan och detaljerade utredningar.

- Dagvatten och effekter av klimatförändring
- Kretslopp av näringsämnen
- Hälsoaspekter enskilt dricksvatten
- Dricksvattensäkerhet och reservvatten ur ett regionalt perspektiv
- Strategier och kapacitetsbehov på längre sikt
- Principer för bygglov och förhandsbesked i områden på landsbygden som prioriterats för kommunal VA-utbyggnad

Del 4 Konsekvensanalys

Konsekvensanalysen utgår från en förenklad metodik där två alternativa scenarier ställs mot varandra och förväntade effekter med avseende på ekonomiska, miljömässiga och sociala konsekvenser diskuteras. Det ena scenariot, ”Nollalternativet”, kan sägas motsvara ett scenario där inga av de föreslagna åtgärderna genomförs. Det andra scenariot är genomförande av VA-planen.

En viktig kommentar för att beskriva komplexiteten i denna typ av analys är att ”nollalternativet” inte är liktydigt med ”inte göra nånting”, eftersom det kan finnas tvingande åtgärder utifrån lagkrav (det som ”måste göras”) samtidigt som flera aktörer (VA-huvudman, fastighetsägare, verksamhetsutövare, exploatörer, övriga kommunala förvaltningar) redan idag genomför planerat underhåll, förnyelse och förbättring av sina VA-anläggningar i varierande omfattning utöver själva driften av befintliga och tillkommande VA-anläggningar.

Konsekvensanalysen är således översiktlig, för mer detaljerad analys krävs förstudier och noggrannare planering av respektive åtgärd. Syftet med analysen är att ge en samlad bild av den föreslagna VA-planens effekter, inför beslut om densamma. Genomförande av respektive åtgärd kommer att föregås av politisk beredning och beslut, vilket innebär att fördjupade konsekvensanalyser lämpligen tas fram för varje åtgärd i enlighet med intentioner uttryckta i VA-policyn.

13 EKONOMISKA KONSEKVENSER

VA-planen innebär i första hand kostnader för VA-kollektivet (de som är anslutna till kommunalt VA) och fastighetsägare med enskilt VA (de som idag är utanför verksamhetsområdet). När det gäller dagvatten och klimatsäkring kan även skattekollektivet (kommun och stat) samt exploatörer få ökade kostnader, eftersom skyddsåtgärder mot översvämning och recipientskydd till viss del kan vara ett övergripande samhällligt behov.

13.1 Konsekvenser för VA-kollektivet

Flera av de föreslagna åtgärderna i VA-planen kommer att innebära stora investeringar för VA-huvudmannen. Särskilt berör detta följande åtgärder:

- Stadskvarns avloppsreningsverk
- Överföringsledning från Tidån till Väring
- Kapacitetshöjande åtgärder i dricksvattennätet
- Dagvattenledningssystem i anslutning till Mörkebacken och Pentaporten
- Utökning av verksamhetsområden (Skövde tätort, Varola, Böja, Vristulven och LIS Lången)

För detaljerad information om kostnader för ovanstående åtgärder hänvisas till VA-avdelningen, i de flesta fall är endast översiktliga kostnadsuppskattningar gjorda i detta skede.

I områden som ligger på långa avstånd från befintligt VA-system och där bebyggelsen är relativt gles, exempelvis Varola och Vristulven, är planerad utökning av verksamhetsområde extra kostsam. Intäkter i form av anläggningsavgifter förväntas täcka ca en tredjedel av utbyggnadskostnaden i dessa områden.

VA-avdelningen har under januari-februari 2015 genomfört modellering av nödvändiga taxjusteringar för att finansiera ökade kapitalkostnader baserat på de åtgärder som föreslagits i VA-planen. Investeringsvolymerna bedöms öka från runt 20 miljoner till runt 50 miljoner (inkl 9 miljoner för ändrad redovisning/komponentredovisning) baserat på översiktliga kostnads kalkyler.

En beräkning är gjord för taxan fram till 2020 och den visar att med de åtgärder som föreslås i VA-planen så behöver taxan för brukningsavgifterna höjas med ca 5 % per år 2017-2020. Anslutningsavgifterna höjdes vid årsskiftet 2014/2015 och prognosen är att taxenivån inte behöver höjas utöver indexjustering (konsumentprisindex).

13.2 Konsekvenser för enskilda

Fastighetsägare med enskilt avlopp kommer i många fall behöva investera i förbättrade avloppsanläggningar efter det att MÖS enligt plan genomför inventering och förelägger åtgärder när bristfälliga/ej godkända avloppslösningar uppdagas. Kostnaden för dessa åtgärder kommer att variera, men investeringar på i storleksordningen 50 000-80 000 kr kan bli aktuella för den enskilde. Denna kostnad avser enskild avloppsanläggning baserad konventionella passiva system, som t.ex. infiltrationsanläggning. Minireningsverk innebär högre investerings- och driftkostnader, här krävs även serviceavtal.

För de områden som på sikt föreslås ingå i verksamhetsområde (Varola, Böja, Vristulven, Lången) kommer förbindelsepunkt för kommunalt vatten och avlopp att upprättas vid tomtgräns. När förbindelsepunktens läge är delgiven har VA-huvudmannen rätt att ta ut anläggningsavgift enligt beslutad VA-taxa Skövde kommun. Fastighetsägare inom verksamhetsområdet kommer således att få en kostnad på i storleksordningen 90 000 kr. Erfarenhetsmässigt innebär kommunalt VA en värdeökning på fastigheten. Utöver anläggningsavgiften bekostar fastighetsägaren VA-arbeten inom tomtmark (ex. framdragande av servisledning).

13.3 Diskussion

De ekonomiska konsekvenserna påverkas av hur många som är med och delar på kostnaden, dvs om Skövde växer enligt prognos blir de ekonomiska konsekvenserna något mindre för VA-kollektivet. Fler kunder innebär även att intäkter från brukningsavgifter kommer att öka. Sammantaget är det dock viktigt att påpeka att lånebehovet och kapitalkostnaderna kommer öka kommande 10-årsperiod, på grund av att intäkter från anläggningsavgifter och brukningsavgifter ej täcker de framtidsinriktade investeringarna i verk och nya verksamhetsområden.

VA-planen innehåller flera åtgärder som lägger grunden för ökad reinvesteringstakt i VA-ledningsnätet. De ekonomiska konsekvenserna av ökad förnyelse av ledningsnät, för att på sikt uppnå önskat läge enligt beslutad VA-policy, bör preciseras vid framtida revideringar av VA-planen. Övervägande del av kapitalet i ett VA-system ligger i ledningsnätet. Skövde kommuns VA-ledningsnät har ett nyanskningsvärde som motsvarar miljardbelopp. En förnyelsetakt på 100 år innebär en framtida ökning av reinvesteringar i ledningsnätet på flera tiotals miljoner kronor per år. Avgörande är att ha en bra förnyelseplan med rätt prioriteringar utifrån status och driftstörningar för att ”byta rätt ledning i rätt tid”.

14 MILJÖMÄSSIGA KONSEKVENSER

14.1 Allmänt

Historiskt har vatten- och avloppssystemen huvudsakligen utvecklats utifrån behov inom hälso- och miljöområdet. En långsiktig VA-plan med åtgärder som utvecklar och förbättrar dagens VA-hantering innebär därför i sig positiva konsekvenser för miljön, jämfört med att åtgärder inte görs. En förutsättning är att VA-systemet anpassas till samhällsutveckling och tillkommande belastning från ökande tätortsbefolkning samt att funktionen bibehålls genom en rätt anpassad förnyelse och förbättring av befintliga anläggningar (både kommunala och enskilda). Konsekvenserna av en ökad befolkning är en ökad belastning på VA-systemen och miljön, men sammantaget bedöms de 16 föreslagna åtgärderna ovan ge förutsättningar för minskad miljöpåverkan i Skövde kommun. Lokalt ökad belastning på vissa recipienter till följd av framtida samhällsutveckling är en viktig fråga att bevaka.

14.2 Centralisering

VA-planen innebär att den långtgående centraliseringen av VA-försörjningen inom Skövde kommun förstärks ytterligare. Centraliseringen bedöms ge ökade möjligheter till effektivare reningsprocesser, bättre övervakning och bättre utnyttjande av resurser totalt sett. Även smittspridning kan kontrolleras bättre. Ett långsiktigt scenario där kommunala vatten- och avloppssystem istället decentraliseras skulle kunna öka möjligheten till separat hantering av olika avloppsfraktioner såsom urin, grävatten och svartvatten (fekalier). Fördelarna med ett centraliserat VA-system, baserat på ett till stora delar utbyggd ledningsnät, bedöms dock som betydande – i synnerhet avseende förbättrad folkhälsa och minimerad miljöpåverkan genom samlad avloppsvattenrening. Även utvinning av energiråvaran i avloppsslam kan effektiviseras via samordnad rötning.

14.3 Miljö kvalitetsnormer

Ytvatten (sjöar och vattendrag) i Skövde kommun är utsatta på grund av naturliga förutsättningar (känsliga för översvämningar och tidvis låga flöden) och mänsklig påverkan (föroreningar och morfologisk påverkan såsom dammar, dikning och kulvertering). Vattenförvaltningen enligt vattendirektivet hanterar dessa frågor utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Föreslagen VA-plan ökar möjligheten att nå uppsatta miljö kvalitetsnormer, men fortlöpande utvärdering av miljöeffekterna av åtgärderna bör ske och hanteras vid framtida revidering av VA-planen.

14.4 Positiva miljöeffekter av åtgärder

Av de föreslagna 16 åtgärderna ger följande åtgärder tydligast positiva effekter för miljö tillståndet i Skövde kommun:

- *Åtgärds punkt 2*; Processutveckling och kapacitetshöjande åtgärder i Stadskvärns avloppsreningsverk. Effekterna är minskad belastning av syreförbrukande ämnen och näringsämnen till recipienten Ösan (via Mörkebäcken, Svesån och Ömboån) samt bättre utnyttjande av avloppsslam som energiråvara genom stabilare drift och kapacitetsutbyggnad av röttningsanläggning. Åtgärden stödjer även indirekt miljö målet god bebyggd miljö genom att effektiv avloppshantering är en förutsättning för planerad utveckling enligt ÖP 2025.
- *Åtgärds punkt 3*; Överföring av avloppsvatten från Tidån till Stadskvärns avloppsreningsverk. Minskad belastning av syreförbrukande ämnen och näringsämnen till recipienten Tidån (uppströms sjön Östen).
- *Åtgärds punkter 4, 5 och 6*; Förbättrad dagvattenhantering genom reviderade riktlinjer, underhålls- och dimensioneringsplan samt investeringar i dagvattensystemet för Skövde tätort. Åtgärderna bedöms ge minskad föroreningsbelastning och förbättrad ekologisk status på lång sikt, huvudsakligen gällande Ösan med biflöden. Positiva effekter för tätortsnära natur- och rekreationsområden. Exploatering och förtätning utan betydande åtgärder inom dagvattenhanteringen riskerar att leda till allvarliga konsekvenser för människa och miljö.

- *Åtgärds punkter 12, 13, 14 och 15*; Utökning av verksamhetsområde (kommunalt VA) inom Varola, Böja, Vristulven och LIS Lången. Minskad belastning av syreförbrukande ämnen och näringsämnen till aktuella recipienter. Minskad risk för smittspridning via lokal avloppspåverkan på dricksvatten.
- *Åtgärds punkt 16*; Tillsyn och åtgärder enskilda avlopp. Minskad belastning av syreförbrukande ämnen och näringsämnen till aktuella recipienter. Minskad risk för smittspridning via lokal avloppspåverkan på dricksvatten. Havs- och vattenmyndigheten har gjort en samhällsekonomisk konsekvensanalys som visar att en åtgärdstakt på 5 % är långsiktigt hållbart. Som det ser ut idag så är åtgärdstakten 1-2 % nationellt vilket innebär att det tar ca 70 år för alla avlopp att byggas om, och att antalet avlopp som behöver byggas om ökar per år. Om åtgärdstakten 5 % uppnås så kommer alla enskilda avlopp byggas om inom en 20-årsperiod, vilket är livslängden för ett passivt avloppssystem.

15 SOCIALA KONSEKVENSER

15.1 Kommunal planering ger förtroende

Ett robust och resurseffektivt VA-system är en av de pusselbitar som krävs för att nå de mål och visioner för att nå ”en attraktiv och långsiktigt hållbar plats att bo och leva på”, som det beskrivs bland annat i Vision 2025, Översiktsplan 2025 och den nyligen framtagna fördjupade översiktsplanen för centrala Skövde. Att människor känner förtroende för kommunen som VA-huvudman och tillsynsmyndighet hjälper till att skapa en social trygghet på ett övergripande plan. Det faktum att Skövde kommun tar fram en kommunövergripande VA-plan och framgent aktualiserar densamma innebär i sig en chans till ökat förtroende. Vatten- och avloppsfrågor kan dock vara svåra att kommunicera eftersom sambanden ofta är komplexa och VA-systemet till stor del är ”osynligt” för folk i allmänhet. Detta innebär en risk för missuppfattningar och kan möjligen skapa en känsla av otrygghet hos medborgarna.

15.2 Splittring av sociala sammanhang

Prioriteringar i VA-planen när det gäller VA-utbyggnad inom bebyggelse som karakteriseras av fritidshus eller landsbygd kan medföra att dessa områden omvandlas (successivt ökande permanentboende). Den standardökning som kommunalt VA innebär kan skapa splittring i det sociala sammanhang som den samlade bebyggelsen utanför tätorten utgör. Information och delaktighet är viktigt för att motverka denna splittring, men VA-planen kan trots detta föra med sig att vissa fastighetsägare känner sig överkörda eller fråntagna den ursprungliga sociala miljön (”stugan på landet”). Ett ökat fokus på förbättringsåtgärder av enskilda avlopp är idag ett nationellt utbredd åtgärdsområde, men risken finns även här att vissa fastighetsägare upplever det som ett intrång eller missförstår själva huvudorsaken – att värna hälsa och miljö på lång sikt.

15.3 Va-investering kan skapa oro och slitningar

Kostnaden för den enskilde kan bli betydande, enligt de grova kostnadsuppskattningar som angivits ovan under rubriken Ekonomiska konsekvenser. En investering i enskilt VA efter ett föreläggande eller en anslutningsavgift till kommunalt VA kan skapa oro för den enskilde när det gäller finansieringen. Sociala effekter som kan uppstå är att det blir en stor omsättning på fastighetsägandet genom försäljningar. Även slitningar inom familjer/släkt där olika viljor står emot varandra kan uppstå.

15.4 Dagvatten kan ge attraktiv stad

VA-planen föreslår ett antal åtgärder inom dagvattenhantering – främst utveckling av riktlinjer, strategier och dagvattenplaner. Dagvattenhanteringen är den del av de allmänna vattentjänsterna som kan ge störst synergier med övrig stadsplanering. Skövde har en längre tid prioriterat miljöer för rekreation i staden och här kan dagvattnet spela en indirekt social betydelse genom att skapa attraktiva rekreativmiljöer.

15.5 Utveckla och skapa livsmiljöer

Förbättrade VA-lösningar och indirekt långsiktigt god dricksvattenförsörjning och miljöskydd innebär att attraktiva livsmiljöer bibehålls, utvecklas och skapas i tätorten och på landsbygden. VA-planen stödjer därmed en positiv social utveckling av Skövde kommun, men vikten av information och att bemöta människors frågor och eventuella oro inför förändringar kan inte nog poängteras.

VA-plan

Skövde kommun, Västra Götaland

Sammanställning och bemötande av inkomna remissvar

2015-10-01

Remiss kommunövergripande VA-plan för Skövde kommun

Skövde kommun har tagit ett helhetsgrepp över den kommunala vatten- och avloppsplaneringen. Arbetet omfattar såväl tätort som landsbygd liksom strategiska vägval och prioriteringsgrunder. VA-planen är en långsiktig och strategisk plan för kommunens VA-försörjning inom och utom verksamhetsområde för kommunalt vatten och avlopp. VA-försörjningen ska stödja det övergripande målet att minska miljöbelastningen och därmed möjliggöra för en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling samt skapa förutsättningar för en utveckling av attraktiva områden för boende och andra verksamheter.

VA-planen har skickats på remiss till berörda kommunala nämnder, kommuner och myndigheter. Remisstiden var 2015-04-26 till 2015-06-30

I detta dokument redovisas en sammanställning av de synpunkter som inkom under remisstiden samt hur synpunkterna bemöts. En reviderad version av VA-plan, Skövde kommun har tagits fram och utgör underlag för politiskt beslut under hösten 2015. Slutlig VA-plan offentliggörs i samband med beslut i kommunfullmäktige.

Inkomna remissvar

Yttranden inkom från följande instanser:

1. Byggnadsnämnden Skövde kommun
2. Servicenämnden Skövde kommun
3. Miljönämnden Östra Skaraborg
4. Kommunstyrelsen Töreboda kommun
5. Samhällsbyggnad, Tibro kommun
6. Länsstyrelsen Västra Götaland
7. Socialdemokraterna i Skövde
8. Miljöpartiet i Skövde

Arbetsgruppen för VA-planen har tagit del av samtliga yttranden. Vid ett möte 2015-08-27 diskuterade arbetsgruppen hur de olika synpunkterna ska bemötas, vilket också stämts av med kommunstyrelsens arbetsutskott i egenskap av styrgrupp för arbetet. Kompletta remissyttranden finns diarieförda och tillgängliga via Skövde kommun.

Förändringar föranledda av inkomna remissyttranden

I vissa fall föreslås en komplettering av VA-planen till följd av inkomna remissyttranden. Påpekade felaktigheter och otydliga formuleringar justeras också.

Synpunkter och kompletteringsförslag av det mer omfattande slaget berör främst följande ämnen:

- Dagvatten och effekter av klimatförändring
- Kretslopp av näringsämnen
- Hälsoaspekter enskilt dricksvatten
- Dricksvattensäkerhet och reservvatten ur ett regionalt perspektiv
- Strategier och kapacitetsbehov på längre sikt

Förutom förtydliganden och mindre justeringar i dokumentet har avsnittet ”Fortsatt VA-planering” kompletterats med ovanstående ämnen. För att bedöma åtgärder och prioriteringar inom dessa ämnen krävs utökad underlag, utvidgad samverkan och detaljerade utredningar. De konstruktiva synpunkter som inkommit kan dock på detta sätt vara vägledande för kommande VA-planer och översiktsplaneringen i Skövde kommun. En mycket aktuell fråga är förväntade effekter av klimatförändringen. Beslut bör tas relativt omgående om ett nytt sektorövergripande uppdrag som belyser effekterna av klimatförändringen ur ett vidare perspektiv.

Nedan redovisas samtliga inkomna synpunkter, bemötande och om synpunkten föranlett revidering av remissversion VA-plan, Skövde kommun daterad 2015-04-08.

Byggnadsnämnden Skövde kommun

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Planen bör på ett tydligare sätt belysa förväntade insatser för att klara klimatförändringen	<p>VA-planen beskriver klimatförändring som en viktig aspekt under rubrik 2.5.1 och 5.1, samt del av åtgärd 5, 6 och 9. En klimatprognos för Skövde saknas idag, vilket är en förutsättning för att gå vidare i denna fråga.</p> <p>Kommunens risk- och sårbarhetsgrupp planerar att fram en uppdaterad beredskapsplan där effekter av klimatförändringen förväntas ingå. Frågan är även aktuell inom den regionala övergripande säkerhet- och beredskapsplaneringen.</p> <p>Slutsatsen av ovanstående är att beslut bör tas om ett nytt sektorövergripande uppdrag som belyser effekterna av klimatförändringen ur ett vidare perspektiv.</p>	nej
Prioritera arbetet med riktlinjer för dagvatten så att byggnadsnämnden kan ställa relevanta krav i samband med startbesked	Denna fråga är prioriterad. Åtgärd 6 "Riktlinjer Dagvatten" i planen berör just detta och planeras att slutföras 2016.	nej
Planen borde tidsbestämma förslag till åtgärder del 3 sid 30	Åtgärderna är tidsatta och beskrivna i tabeller på föregående sidor under rubriken "Delplan för befintligt kommunalt VA" (Tabell 5 och 6). Bör varar tillräckligt med den hänvisning som redan finns.	nej
Tydligare beskrivning av förutsättningar för bygglov och förhandsbesked i områden på landsbygden som prioriterats för kommunal VA-utbyggnad (Anm. Områden som är utanför verksamhetsområde idag)	Övergripande principer för hur bygglov och förhandsbesked ska hanteras i dessa områden finns beskrivet i kapitel 10 "Plan för områden i väntan på kommunalt VA". Utvecklande av praxis föreslås ske via kontinuerlig dialog mellan berörda tjänstemän och kommunala nämnder. Frågan bör aktualiseras extra noga i samband med framtida revideringar av VA-plan.	nej
Felskrivning; Tidan uppströms sjön Lången. Sid 7 stycke 4 rad 1 och 2	Ändrat till uppströms sjön Östen (gäller både Tidan och Klämmabäcken).	ja

Servicenämnden Skövde kommun

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Ökad tydlighet i de uppdrag som beskrivs i planen	Synpunkten är relevant eftersom syftet med VA-planen är att tydligt visa på de prioriteringar som görs i Skövde kommun inom VA-området. I de flesta fall är det Servicenämnden/VA-avdelningen som ansvarar för att åtgärderna planeras och genomförs, dock i samverkan med flera andra sektorer inom kommunen. Kolumner för "Ansvarar" och "Medverkar" har lagts till i tabell 5, 6, 7. När det gäller Riktlinjer Dagvatten (åtgärd 6) är Sektor Samhällsbyggnad ansvarig.	ja
Förbättrad beskrivning av återföring av växtnäring	En viktig framtidsfråga som dock redan lyfts fram i bl.a. VA-policyn. Miljönämnden Östra Skaraborg (MÖS) har genomfört utredning kring kretsloppsanpassning vilket anges som referens i VA-planen. När det gäller återföring av näringsämnen i kommunalt avlopp är hantering av avloppsslammet en viktig och komplicerad fråga som kräver samverkan och nationell utblick. Ett kompletterande avsnitt "Kretslopp" har lagts till under VA-översikten (kap. 5) som beskriver kretsloppsperspektivet samt de problem och behov som finns. Ämnet har även införts under rubriken "Fortsatt VA-planering" (kap.12).	ja
Förbättrad beskrivning av strategier för förlängning av nätets livslängd	Strategier finns som tillämpas idag och är relativt allmänna till sin karaktär, bl.a. anpassning av dricksvattenkvalitet för att minimera korrosion samt underhållsåtgärder såsom luft- vattenspolning. Kompletterande beskrivning har gjorts i VA-översikt under kapitel 2.4. Åtgärd 9 "Förnyelseplan ledningsnät" berör även frågan om nätets livslängd.	ja
Uppdrag att utveckla strategier för tätorters nära omland, utöver de för landsbygd och tätort	Detta är en lovvärd strategi som saknas idag, som även berör flera andra samhällsfunktioner och kommunal service. En möjlig strategi för tätortsnära områden är att ansluta samfälligheter till kommunalt VA via avtal. Detta bör dock hanteras sektorövergripande i anslutning till ÖP-arbetet och kommande revidering av VA-planen.	nej
Uppdrag om förbättrad lägesbild över enskilt vatten med hänsyn till hälsoskydd	Det vore värdefullt med mer kunskap och en samlad bild av enskild dricksvattenförsörjning. Denna fråga hänskjuts till fortsatt VA-planering, en komplettering har gjorts kring detta under kapitel 12. En svårighet avseende enskilt dricksvatten är att kommunen idag inte har ett tydligt uppdrag att kontrollera och kartlägga detta. En framtida diskussionspunkt är om MÖS kan ta fram en kommunövergripande lägesbild, vilket sannolikt kräver ytterligare resurser.	ja

Servicenämnden Skövde kommun (forts.)

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Förbättrad beskrivning av nederbördstrender i planen	<p>En klimatprognos för Skövde saknas idag, där nederbördstrender är en viktig del. Nationellt finns rapporter som beskriver övergripande trender (P104, Svenskt Vatten), men lokala trender och prognoser kräver relativt omfattande utredning. En beskrivning av framtida utmaningar ges under kapitel 2.5.3 i VA-planen.</p> <p>Kommunens risk- och sårbarhetsgrupp planerar att ta fram en uppdaterad beredskapsplan där effekter av klimatförändringen förväntas ingå.</p> <p>Slutsatsen av ovanstående är att beslut bör tas om ett nytt sektorövergripande uppdrag som belyser effekterna av klimatförändringen ur ett vidare perspektiv.</p>	nej
Ökad ansats i Vision och Boendestrategiskt program i beskrivningen av planens syfte	<p>Översiktsplanen är en konkretisering av vision och boendepolitiskt program. VA-planen har en naturlig, nära relation till översiktsplan.</p> <p>Hänvisning till vision, boendestrategiskt program har kompletterats under kapitel 4.</p>	ja
Förtydligande av punkt 4 och stryka "Pentaporten" i rubrikraden	Begreppen har ändrats och förtydligats. Den del av tätorten som är prioriterad är Vasastan.	ja

Miljönämnden Östra Skaraborg (MöS)

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Hur VA-planen ska vara ett levande dokument och revideras årligen får gärna framgå tydligare	Det fortsatta VA-planeringsarbetet är som MöS påpekar en mycket viktig fråga. Avsnittet "Fortsatt VA-planering" (Kap. 12) har kompletterats för att tydliggöra hur utvärdering och revidering skall ske. Förslaget är att följa upp VA-planen årligen och aktualitetsförklara den varje mandatperiod i samband med Översiktsplan (ÖP).	ja
10 år ganska kort planeringshorisont, utblickar och visioner bortom 2025 efterlyses	Översiktsplanens tidsperspektiv 2025 har varit avgörande för denna första version av VA-plan. Kommande VA-planer kommer att blicka längre. Bakgrund till vald planeringshorisont beskrivs i kortfattat i kapitel 7.1 "Planeringshorisont", vilket anses tillräckligt i detta skede.	nej
Kretsloppsperspektivet kan med fördel förtydligas och accentueras i VA-planen, framförallt näringsämnen i avlopp	En viktig framtidsfråga som dock redan lyfts fram i bl.a. VA-policyn. Miljönämnden Östra Skaraborg (MöS) har genomfört utredning kring kretsloppsanpassning vilket anges som referens i VA-planen. När det gäller återföring av näringsämnen i kommunalt avlopp är hantering av avloppsslammet en viktig och komplicerad fråga som kräver samverkan och nationell utblick. Ett kompletterande avsnitt "Kretslopp" har lagts till under VA-översikten (kap. 5) som beskriver kretsloppsperspektivet samt de problem och behov som finns. Ämnet har även införts under rubriken "Fortsatt VA-planering" (kap.12).	ja
Där reservvatten saknas idag bör alternativ förtydligas och motiveras ytterligare, ex Lerdala, Timmersdala och Tidån som idag vid behov försörjs med reservvatten via tankar	Reservvattenfrågan lyfts fram i VA-planen som en viktig långsiktig fråga. Kompletterande beskrivning av aktuell reservvattenförsörjning har gjorts i kapitel 2.2 "Dricksvatten" för respektive område/vattenverk.	ja
Renoveringstakt en anläggning per år bör förtydligas avseende vad som menas med anläggning (pkt 5.2 sid 21)	Det som avses är mindre anläggningar, dvs. mindre verk, pumpstationer, reservoarer etc. Strategin är inarbetad sedan tidigare och utgår från VA-huvudmannens löpande åtgärdsplanering. Förtydligande beskrivning har lagts till under kapitel 2 i VA-översikten.	ja
Prioritering av nya verksamhetsområden utanför tätorten bör förtydligas	Prioriteringen har beskrivits mer utförligt i separat PM (daterat 2014-06) som anges som bilaga till själva VA-planen. För att tydliggöra har ett utdrag ur PM:et lyfts in i VA-planen under kapitel 9 "VA-utbyggnadsplan".	ja
Sjogerstad ska ingå som verksamhetsområde för kommunalt VA	Området är föremål för prövning hos Länsstyrelsen. PM "Framtida kommunal VA-utbyggnad" (daterat 2014-06) redovisar ställningstagande och bakgrund till prioritering.	nej

Miljönämnden Östra Skaraborg (MöS) (forts.)

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Kommande revideringar bör tydligare utreda och redovisa hur kommande exploatering av Skövde tätort påverkar kapaciteten och funktionen i reningsverk och avloppsanläggningar	Kompletterande beskrivning av pågående tillståndsprocess för Stadskvarns avloppsreningsverk bl.a. med anledning av tätortens expansion har gjorts under kap 2.3. Synpunkten beaktas vid kommande revidering av VA-planen.	ja
Ökad tillsyn och åtgärder med fokus på bräddningspunkter, nödvavlopp, mm. och recipienter för bräddavlopp ska prioriteras mer framöver (enligt åtgärd 4 i nya vattenförvaltningsplanen)	Åtgärdsprogram för att minska bräddningar pågår, en kompletterande beskrivning har lagts till kapitel 2.3. Precisering av eventuell ökad tillsyn och åtgärder görs lämpligen i samråd med tillsynsmyndighet efter det att nya vattenförvaltningsplanen beslutats/träder i kraft (2016).	ja
Åtgärder för att öka reningskapaciteten i Vretens avloppsreningsverk saknas	Åtgärder Vreten planeras och ingår i VA-huvudmannens renoveringsprogram (en anläggning per år). En mängd mindre investeringar sker årligen som ej preciseras i detalj i åtgärdsplanen (Tabell 5 och 6). Kompletterande beskrivning av Vreten har dock gjorts under kapitel 2.3.	ja
Fler verktyg, strategier och incitament för att samlade VA-lösningar (GA och enskilda) utanför verksamhetsområdet behövs, utöver VA-rådgivning	Frågan om stimulansåtgärder har varit på agendan under VA-planarbetet. Ytterligare dialog med berörda parter och beslutfattare krävs innan alternativa förslag till stöd eller taxeförändringar slutligt tas fram och kommuniceras. Påpekandet från MÖS visar på vikten av fortsatt utredning samt erfarenhetsutbyte med andra kommuner som prövat olika strategier och stimulansåtgärder. Förslag bör dock förankras noga innan de förs in i VA-planen för beslut.	nej
Varola saknas bland de större icke-kommunala avloppsanläggningarna (avsnitt 3.3)	Avsnittet ”Status enskilt avlopp” (Kap 3.3) har rättats till med avseende på icke-kommunala avloppsanläggningar i kommunen så att Varola även nämns.	ja
NFS 2006:7 är ursprunglig referens till kriterier hög och normal skyddsnivå i tabell 9	Referensen har korrigerats utifrån MÖS påpekande.	ja
Fokusering på frågor kring dagvatten i ett förändrat klimat, främst hantering av ökade nederbörds mängder önskvärt. Viktigt att rena diffusa föroreningsutsläpp från dagvatten och förändra arbetssätt kring planering av dagvattenhantering	Dagvatten är en viktig prioritering, vilket bl.a. framkommer i åtgärd 6 ”Riktlinjer Dagvatten”. Klimat- och föroreningsaspekter ingår, men det bör påpekas att kunskapsunderlaget avseende lokala effekter av klimatförändring och framtida behov av dagvattenrening utifrån belastning/recipientpåverkan i dagsläget är bristfälligt. Synpunkterna kring klimatsäkring och dagvatten, som framförts av flera remissinstanser, är lämpligen i fokus för den fortsatta sektorövergripande VA-planeringen.	nej

Kommunstyrelsen Töreboda kommun

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Töreboda kommun vill hållas informerade och delta i konsekvensanalysen för ett anläggande av överföringsledning mellan Tidan och Väring	Kommunal samverkan Skövde och Töreboda nödvändig och gemensamma intressen i VA-hanteringen finns idag för samhällena Moholm och Tidan. Detta beskrivs i VA-översikten. Töreboda kommun föreslås vara medverkande i processen avseende framtida avloppshantering i Tidan. Ansvar och medverkande har preciserats i tabell 5.	ja

Samhällsbyggnad, Tibro kommun

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Komplettera VA-planen med ett avsnitt om vattenförsörjning ur ett regionalt perspektiv. Kan Skövde skapa bättre redundans och säkerhet i vattenproduktion tillsammans med övriga kommuner i länet?	Det regionala vattenförbundet Skaraborgsvatten omnämns i VA-översikten. Utvecklad regional samverkan bedöms dock ej kunna beskrivas i nuvarande VA-plan för Skövde kommun utan kräver samverkan och dialog i regionen. Länsstyrelsen har en viktig roll i detta arbete. Noterbart är att frågan om regional vattenförsörjningsplan var upp till diskussion 2012 men ledde inte då till konkret samverkan eller vidare utredning.	nej

Länsstyrelsen Västra Götaland

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Komplettering med mer detaljerade uppgifter om status på vattenförekomster och konkreta förslag till åtgärd av de vattenförekomster som i nuläget inte uppnår godtagbar status behövs, baserat på nytt åtgärdsprogram beslutat med stöd av Vattendirektivet	Statusbedömningen av vattenförekomster som kan utläsas i VISS har varit ett viktigt underlag för VA-planeringen. Flera av de åtgärder som föreslås förväntas leda till minskad påverkan och därmed förbättrad status. Noterbart är dock att flera av påverkansfaktorerna i grundvatten, sjöar och vattendrag inte är VA-relaterade. VA-planen är ett levande dokument som vid kommande revideringar behöver uppdateras utifrån beslutade åtgärdsprogram och aktuell statusbedömning, i samverkan med Länsstyrelsen och Vattenmyndigheten.	nej

Socialdemokraterna i Skövde

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Påverkan av global uppvärmning behöver beskrivas ytterligare	<p>VA-planen beskriver klimatförändring som en viktig aspekt under rubrik 2.5.1 och 5.1, samt del av åtgärd 5, 6 och 9. En klimatprognos för Skövde saknas idag, vilket är en förutsättning för att gå vidare i denna fråga.</p> <p>Kommunens risk- och sårbarhetsgrupp planerar att fram en uppdaterad beredskapsplan där effekter av klimatförändringen förväntas ingå. Frågan är även aktuell inom den regionala övergripande säkerhet- och beredskapsplaneringen.</p> <p>Slutsatsen av ovanstående är att beslut bör tas om ett nytt sektorövergripande uppdrag som belyser effekterna av klimatförändringen ur ett vidare perspektiv.</p>	nej
Titta på hur man kan återföra näringsämnen och spårämnen på ett säkert sätt till jordbruket	<p>En viktig framtidsfråga som dock redan lyfts fram i bl.a. VA-policyn. Miljönämnden Östra Skaraborg (MÖS) har genomfört utredning kring kretsloppsanpassning vilket anges som referens i VA-planen. När det gäller återföring av näringsämnen i kommunalt avlopp är hantering av avloppsslammet en viktig och komplicerad fråga som kräver samverkan och nationell utblick.</p> <p>Ett kompletterande avsnitt "Kretslopp" har lagts till under VA-översikten (kap. 5) som beskriver kretsloppsperspektivet samt de problem och behov som finns. Ämnet har även införts under rubriken "Fortsatt VA-planering" (kap.12).</p>	ja

Miljöpartiet i Skövde

Synpunkter/Yttrande	Förslag till bemötande	Revidering av VA-plan
Dricksvattenkvalitet behöver lyftas tydligare i VA-planen	<p>I dagsläget inga allvarliga anmärkningar på kommunal dricksvattenkvalitet och framträder därför inte som det viktigaste problemområdet just nu. Uppföljning och kontroll av kommunalt dricksvatten är dock högt prioriterat i VA-verksamheten.</p> <p>Mer kunskap och en samlad bild av enskild dricksvattenförsörjning är en viktig fråga. Denna fråga hänskjuts till fortsatt VA-planering, en komplettering har gjorts kring detta under kapitel 12. En svårighet avseende enskilt dricksvatten är att kommunen idag inte har ett tydligt uppdrag att kontrollera och kartlägga detta.</p>	ja

2015-10-01 **Sektor samhällsbyggnad**
Postadress 541 83 SKÖVDE Telefon 0500-49 80 00 Hemsida www.skovde.se

Moderaterna i Skövde

REMISSVAR VA-PLAN **med översikt, policy och konsekvensanalys**

Moderaterna lämnar följande svar, fastställt av KF-gruppen 11 juni 2015

Sammanfattning

Förslaget till VA-plan är ett överlag väl utfört styrdokument som berör infrastruktur för dricksvatten, avlopp och dagvatten. Vi välkomnar detta planeringsinstrument och finner frågorna angelägna.

En väl utvecklad sådan infrastruktur är bland de basala nyttigheter som utgör kärnan i varje välfungerande modernt samhälle. Dess karaktär av att vara nedgrävd och av många tas för självklar, gör det än mer angeläget att synliggöra de behov som finns i plandokument. Detta för att frågan ska ges den prioritering den förtjänar.

Vi förordar en översyn av dokumentet i bland annat vad avser dess ansatser och vad som följer av det, samt en ökad grad av tydlighet i de uppdrag som ges.

Vi önskar framföra vårt tack till projektgruppen.

Projektgrupp

Planen är framtagen av 8 tjänstemän från flera berörda sektorer. Därtill en extern konsult. Detta är, jämte avstämning mot en politisk styrgrupp, en god modell för framtagande av förslag till planer för att få flera perspektiv under arbetets gång. Därtill är det angeläget med en bred remiss och hörsamhet för inkomna svar, givet att frågan berör många.

Del1 VA översikt

Ansatser

I förordet till VA översikt nämns omvärldsförändringar på myndighets- och lagområdet. Denna ansats -- där planen har tyngd -- är väsentlig. Emellertid är det av vikt att poängtera att ett uppfyllande av lagkrav inte är den enda aspekten på denna avgränsning. Lagen är intressant, inte endast utifrån vad den tvingar oss till eller förbjuder från, utan även utifrån vad den ger oss för möjligheter och stöd.

Kommunal förvaltning -- i synnerhet specialreglerad sådan -- behöver överlag utveckla sin syn på lagen som ett verktyg mot lokala mål, snarare än ett mål i sig. Vad som är rätt och rimligt är således inte samma ansats som lagens lydelse, liksom att det uppdrag man fått är en tredje, viktig, ansats. Dessa ansatser har inte samma tyngd i planen.

Vid upprättande av en plan, som fastställer vad vi vill, så har man att först göra samtliga dessa tre avvägningar; Lag, rätt och uppdrag.

Den centrala meningen "VA-planen hanterar vatten och avloppsfrågor inom och utom det kommunala verksamhetsområdet, liksom strategiska vägval och prioriteringsgrunder" förtjänar mot denna bakgrund en fortsättning, som refererar till uppdraget: "...syftande till att förverkliga vision Skövde 2025 och boendestrategiskt program."

Boendestrategiskt program nämns inte i förslag till VA-plan. Planer är våra mest detaljerade politiska styrdokument som preciserar det som tas upp i bland annat program. Vad som sägs i boendestrategiskt program är därmed överordnade ingångsvärden för framtagandet av VA-plan. De mål i boendestrategiskt program som omfattar landsbygd nämns även bland inriktningsmålen i landsbygdsprogrammet.

Samverkan med och utvecklingen hos andra aktörer på VA-området, eller vår egen organisation och kompetensförsörjning berörs alltför kort i dokumentet. Rätt kompetens är fullt lika väsentlig, som rätt teknik och dess vikt bör därför noteras och strategier utvecklas på detta område..

Styckevisa synpunkter

1.1 Det skall av styrdokumentet framgå vem som reviderar det. Revidering av planen sker med fördel i kf närhelst översiktsplanen revideras. VA-översikten bör ses över mer frekvent och på en lägre delegerad nivå, ansvarig för detta bör pekas ut.

Förslaget rekommenderar att "successivt förbättrad kunskap om recipientstatus inhämtas och analyseras". Vi vill tillägga att kunskapsläget brister i svensk vattenplanering inte endast i vad avser dessa sakers tillstånd i naturen. Kunskapen är även mycket bristande om olika åtgärder och deras kostnadseffektivitet. Det finns direkt lönsamma och kraftfulla åtgärder för minskat växtnäringsläckage, som ej har observerats i vattenmyndigheternas förvaltningsplaner, medan dyra och ineffektiva föreslås.

2.1 Även här anges ett utredningsbehov om anslutningsgrad. Det är en god ordning att specificera vem som ansvarar för att dessa identifierade utredningar utförs och när de skall vara klara. Alternativt ta ställning till att de för stunden ej är prioriterade.

Möjligen bör nämnas att VA-avdelning inte endast levererar allmänna vattentjänster, utan även kan medge frivillig anslutning av andra tjänster inom och utom verksamhetsområde.

2.2 Ett resonemang om reservvatten förs. Där talas om mål på 50% täckningsgrad. Detta mål saknar källhänvisning och samma ambitionsnivå fastställs i VA-planen. Därvid saknar vi ett resonemang och en avvägning mellan kostnad/nytta jämfört med andra former av investeringar för ökad säkerhet/försörjningstrygghet, så som t ex. dubblering, reservoarer, reservkraft och ökat underhåll. Detta kan studeras närmare i kommande revideringar.

Skövde bygger helt nya stora stadsdelar. Planen bör förhålla sig även till reservvattenförsörjning för dessa tillkommande områden. Brandpostnät, krigsbranddammar och släckvatten, berörs heller ej. RÖS bör ingå som remissinstans vid kommande revideringar.

2.3 Det framgår att sex procent av rötslam återgår till åkermark. Medan resterande del används till "övrig markanvändning". Beskrivningen bör förtydligas.

Förslaget till plan saknar målsättningar och strategier för att öka återföringen av växtnäring till produktiv mark och därmed sluta kretsloppet av växtnäring, samtidigt som man jordbrukets problem med växtnäringsläckage påtalas så dras inte slutsatsen fullt ut för egen del. Strategier och mål bör utvecklas till kommande revideringar.

Skövde bygger en ny fliseldad panna helt invid Stadskvarn. Samförbränning och/eller sampelletering med rötslam är en möjlighet som kan undersökas.

Risängens deponi är en lämplig framtida produktionsyta för skogsodling, det kan då bevattnas med magasinerat lakvatten och deponin få nollläckage till miljön. Föroreningar binds då i virket i en process som kallas phytoremediation. En naturens egen reningsprocess som kommande dagvattenriktlinjer gör klokt i att utveckla synen på.

Resonemanget med utspädningsgrad och tillskottsvatten väcker frågan om detta beror på jordarter som medger utläckage, likt en infiltrationsanläggning, eller om vi har något bättre rör än andra med mindre inläckage.

Likt fallet i den förra förklaringen så bör risker för sådant läckage ut till reservvatentäcker med öppna magasin, liksom risken för läckage till enskilda vattentäcker analyseras och beaktas i prioriteringen av nätets förnyelse.

2.4 Ledningsnätet har en motsvarighet till demografin, en åldersfördelning. Dock är den mer komplex i det att olika markförhållanden och materielval ger varierande livslängd. Likt den demografiska utmaning kommunen i övrigt har att prognostisera och möta så är det angeläget att bättre visualisera ledningsnätets varierande förnyelsebehov över tid och yta.

Mätetalet förnyelsetakt är i sig självt otillräckligt för att beskriva detta. Eftersom den takt i vilken ledningsnätet och dess anläggningar renoveras och ersätts skall variera för att vara optimala.

Det som sägs om behovet av långsiktig förnyelseplanering är därmed en central slutsats. Inte minst eftersom en stad är en komplex struktur och att byte av dess ledningsnät bör ske ordnat och samordnat med andra aktiviteter. Så som annan infrastruktur och beläggningsarbeten.

Härvid vill vi särskilt trycka på vikten av en mycket väl utvecklad samordning så att VA förnyelsen kuggar väl in i de tämligen omfattade gatuarbeten som planeras i centrala Skövde.

Därtill behöver denna varierande förnyelsetakt över tid, i form av en teknisk plan, kompletteras med en ekonomisk plan. VA-kollektivet bör besparas abrupta taxeändringar även då vi kan förutse abrupta förändringar i investeringsbehov.

Modelleringar, ledningskartverk och driftstörningsregistrering nämns, jämte åtgärder för att vidmakthålla och livstidsförlänga nätet. Detta är mycket bra och man bör fokusera mer på vad man kan göra med nätet för att förlänga livslängden på det och optimera dess användning.

Ett exempel på sådana åtgärder som kan utvecklas är att undvika för låga temperaturer, ett annat exempel är att skapa önskvärda kemiska egenskaper på vatten och att undvika icke önskvärda sådana på avloppsvatten, med avseende på rörens hållbarhet. Dessa strategier förtjänar att utvecklas och/eller bättre beskrivas.

2.5 Dagvatten. Vi vill poängtera att kommunens Klimat- och energiplan explicit uttrycker behovet av att i ett separat styrdokument hantera kommunens anpassning till klimatförändringarna. Dock existerar inget sådant dokument. Den planen uppehåller sig endast vid att försöka hejda klimatförändringen. Trots att anpassningsförmåga till förändringar är det som gör att man blir vinnare i skeden av förändring finns ingen sådan övergripande analys. Kustkommuner och lågt liggande kommuner har kommit till en högre grad av insikt om behovet av strategier för anpassning än vad Skövde gjort.

Översvämningskarteringar, detaljerade höjdmodeller, simuleringar och strategier för hantering av höga dagvattenvolymer bör vara en än mer naturlig del i den fysiska planeringen även om detta redan har förbättrats något så är förhållanden som rör vatten exempelvis inte beaktade i tillräcklig omfattning vid val av exploateringsområden i tidigare översiktsplaner. Det bör således finnas med i högre grad redan vid val av lämplig plats. Inte endast i hur man sedan hanterar förhållanden på en plats efter att den valts.

Industriområdet Norra Ryd, exploateringsområden i Tidån och västra Stöpen kan nämnas som exempel på områden som är svackor / lågpunkter. Att välja dessa för byggnation medför två problem. Dels dräneras terrängens naturliga fördröjningsmagasin ut och hårdgörs. Dels medför byggnation på dessa platser skaderisker vid extremflöden för vilka kommunen kan hållas ekonomiskt ansvarig och vilket medför fördyrad dränering och grundläggning.

Förekomsten av längre perioder med ihållande regn har ökat i vår del av Sverige de senaste femton åren. Likaså har de totala nederbörds mängderna ökat kraftigt och förekomsten av skyfall. Det vore relevant att presentera uppgifter och trender på detta område för ökad insikt.

Att ett övergripande klimatanpassningsdokument saknas, ställer stora krav på denna plan att först zooma ut i den frågan, innan man går på djupet.

Vid den utredning som pågår om pentaporten nämns större ledningar nedströms och magasinering uppströms som två alternativ att hantera högre flöden. Skövde centralort väster om banvallen är byggt på isälvs sediment. Det vore intressant att studera

vattenstånd, vattenhållande förmåga sättningsrisker och dränerande förmåga i detta jordlager. Finns fler lösningar?

Vatten bör hellre betraktas som en stor resurs, ej i förstone som ett kvittblivningsproblem. "Hur kan vi dra nytta av det vatten som annars översvämmar pentaporten?" är således första frågan att ställa.

Utjämning av nedströms flöden över tid och att därmed göra nya grova ledningar nedströms överflödiga är att föredra i synnerhet om man ser på dagvattenfrågan i ett större sammanhang. I ett slags uppströmsarbete för dagvatten kan kostnadseffektiva lösningar stå att finna och ett helhetsperspektiv med omsorg om nedströms värden måste ges företräde framför en snäv syn.

Ämnet dagvatten förtjänar att belysas ytterligare. Det kan sedan ske i denna plan och/eller i de reviderade riktlinjer för dagvattenhantering som nu tas fram.

Vi vill då framhålla att öppna dagvattensystem tillför rekreativvärden till Skövde och att dessa dagvattnets positiva kvaliteter bör beaktas. I synnerhet gäller detta nya stadsdelar. Lokala lågpunkter bör reserveras för bräddning och magasinering vid extremregn, men vid vackrare väder kunna tjäna som parker och idrottsplatser. Man ska inte bygga i sådana svackor.

Det rörliga markvattnet i Billingens slutningszon och dess vattenförande laminära berglager och kalkkällor förtjänar även det att belysas särskilt. Det medför utmaningar ibland annat Skultorp, centralorten och Stöpen som bör beaktas i högre grad vid planering såväl vid val av plats för bebyggelse som vid utformning av sådant som områdesdränering.

En klok användning av vegetation kan leda till mer infiltrationsytor, växter som konsumerar dagvatten på plats och ett mer angenämt offentligt rum att vistas i. Skövdes parkeringar har exempelvis rum för fler lövträd, som även ger skugga.

En klok ansats i all anpassning till förändringar, så även klimatet, är att fokusera på möjligheter och att exploatera dem för att bli vinnare, snarare än att endast fokusera på problem. Ett annat klokt förhållningssätt är att ta hjälp av naturens egna mekanismer och anpassa sig efter naturgivna förhållanden snarare än att söka ändra dem med teknik.

2.5.3 I första stycket används fel uttryck. Dagvattnets föroreningar avses, eller möjligen oönskade kemiska föreningar. Meningen bör göras mer precis. Vem ansvarar för att kopplingen till recipientens status och miljö kvalitetsnormer genomförs? I vilket/vilka styrdokument ska detta ske? Och när ska det vara färdigt?

Urbanisering och förtätning nämns som begrepp. Stadsspridning nämns ej.

Urbanisering sker genom stadsspridning och förtätning, förtätning i sin tur kan ske genom högre hus eller tätare med hus. En diskussion kring dessa strategival är högst intressant och relevant ur ett bredare visionsperspektiv, men även med avseende på VA.

Statistik från SCB de senaste trettio åren ger tydligt vid handen att merparten av tillväxten i tätort sker genom stadsspridning, medan en mindre del sker genom förtätning. Detta implicerar att de samhälleliga kostnaderna med förtätning överstiger de vid stadsspridning och att stadsspridning är en mer kostnadseffektiv strategi att nå tillväxtmål.

Skövdes valda viktning mellan dessa saknar grundligt underlag och bör därför prövas och ges en bred förankring. I detta strategival där förtätning viktas som metod relativt stadsspridning ger inte VA-planen någon vägledning. Det vore bra att få denna vägledning och jämförelse framöver.

3. Dricksvatten. Här beskrivs situationen för de resterande ca 15% av befolkningen som har enskilda vattentäkter.

Det finns karterat ca 1000 förorenade områden inom det geografiska område som den lokala miljömyndigheten ansvarar för. Man kan förmoda att flera hundratal av dem finns i Skövde kommun. Likaså, vilket nämns i planen, har Sveriges Geologiska Undersökningar brunnregister. Det borde vara ett ingångsvärde i vattenplaneringen att minst jämföra dessa två digitala kartskikt, för att söka identifiera områden med enskilda vattentäkter vilka riskerar vara utsatta för kontamination. Detta är ett uppdrag som bör ges i planen och tidsättas.

Likaså saknas en utveckling av andra aspekter med avseende på kemisk och bakteriologisk kvalitet i enskilda vattentäkter. I den mån sådan information kan uppbringas och sammanställas, så bör det ske. Barnfamiljer har fått lämna gratis kemiska dricksvattenprover. Finns geodata och känt resultat för dessa bör de värderas. Likaså bör efterforskas om miljömedicinska utredningar och/eller förhöjd sjuklighet finns som kan kopplas till vatten.

Lagen om allmänna vattentjänster ger möjlighet att göra verksamhetsområde till skydd för människans hälsa. Lagtexten är alldeles ypperlig. Emellertid har den i vår planering fått en olycklig tillämpning i det att man först sällar bort allt som inte är samlad bebyggelse enligt en gräns om 20 fastigheter och sedan bland detta suburval ser om man bör skydda människors hälsa. Denna tillämpning innebär att suboptimera VA-planering ekonomiskt såväl som socialt.

Därför bör ansvariga för och tiden för denna analys av riskområden för enskilda vattentäkter utses i planen och den analysen bör omfatta hela kommunens befolkning. Först bör de större riskerna studeras, därefter hur många fastigheter det är på platsen, inte tvärtom. Gränsen 20 fastigheter har visserligen i rättstillämpningen synts ha betydelse för när verksamhetsområde får inrättas. Vi önskar vara tydliga med att denna plan omfattar hela Skövde, även område utanför verksamhetsområde, samt att gränsen 20 visserligen har betydelse i rättstillämpningen, men likväl inte ensamt i sig självt är avgörande.

Enskilda avlopp tas upp. Att uppgradera äldre enskilda avlopp ger en något högre grad av rening. Ur miljöskyddssynpunkt torde det dock vara en mycket dyr och kostnadsineffektiv åtgärd räknat per kg närsalt att t ex gå från 60 till 80 procent rening genom att byta bädd och brunn, jämfört med vissa andra åtgärder i samhället.

Utbyte och krav på enskilda avlopp bör i högre grad fokusera på att skydda människors hälsa, så som grannars enskilda vattentäkter och i den mån man syftar till att skydda miljön bör inte schabloner angående anläggningars tillåtna reningsgrad tillämpas. Utan den specifika platsen och i förekommande fall behovet hos recipienten, samt den förbättring en investering medför relativt redan rådande tillstånd/anläggning bör ligga till grund för bedömningen.

Kostnadseffektiviteten i dessa åtgärder bör belysas i relation till andra. De medför tvång på stora investeringar för den enskilde och skall därför ej vidtagas lättvindigt.

3.4 Tar upp samlad bebyggelse med enskilt VA. Denna indelning i tätort, samlad bebyggelse och landsbygd, är otillräcklig i såväl tillväxt- som folkhälsöhänsesed.

Planen behöver även utveckla strategier för tätorters nära omland och som tidigare sagts områden där det finns särskilt hälsoskyddsbehov.

Planen berör överhuvudtaget inte taxesättning. Lagen och rättstillämpningen medger särtaxa för VA exempelvis vid långa överföringsledningar.

Det innebär att områden vilka har en påtagligt högre kostnadsbild (mer än 20% skillnad) kan få bära en högre avgift. I motsats till detta finns möjlighet för viss omfördelning inom VA-kollektivet enligt den gängse solidariska nyttomodellen. I denna plan tycks det senare alternativet väljas för fjärran områden med en sammanhållen bebyggelse, utan en argumentation för vald lösning. Det finns utrymme redan i denna plan för ett mer explicit strategival avseende taxesättning.

VA-planen utvecklar inte strategier för tillväxt utifrån boendestrategiskt program och visionen, mer utgår man från att uppfylla lagkrav. Därav dyra anslutningar perifert, snarare än lågt hängande frukter i tätorters nära omland. Häri ligger vikten av rätt ansatser.

I klartext medför detta att grupper med sammanhållen bebyggelse på anseelig sträcka från befintliga verksamhetsområden ej kan anslutas i rask takt, då de ej bär sina egna kostnader, samt att frånvaron av subvention från skattekollektivet innebär att VA kollektivet i övrigt är de som bär merkostnaden. Lagen grundade sin syn på uttag efter nyttan av tjänsten, snarare än kostnaden för densamma och vald väg kan därför bedömas som laglig men detta är likväl vägval med konsekvenser och frågan är om vald väg är lämplig. Resonemang på denna punkt saknas inte helt, det återfinns ett konstaterande under punkt 5.6 om att taxan ej är anpassad för denna utveckling.

Så kallad samlad bebyggelse (minst 10-20 hus enligt äldre PBL och 20-30 enligt LAV) och det snarlika begreppet småort (50-200 hus) är företeelser som väl så ofta krymper som växer i Skövde-regionen. Att försörja dessa med modern infrastruktur anser vi är avgörande i många fall för vilket av dessa utvecklingar som tar överhanden. Att förtäta och expandera dessa små koncentrationer hus möter heller inte hinder och kapacitetsbrister i samma grad som i centralorten utan förstärker snarare möjligheter för att vidmakthålla god service, så som skolskjuts och skolor och är därför mycket önskat. Vid framdragning av överföringsledningar till dylika koncentrationer bör

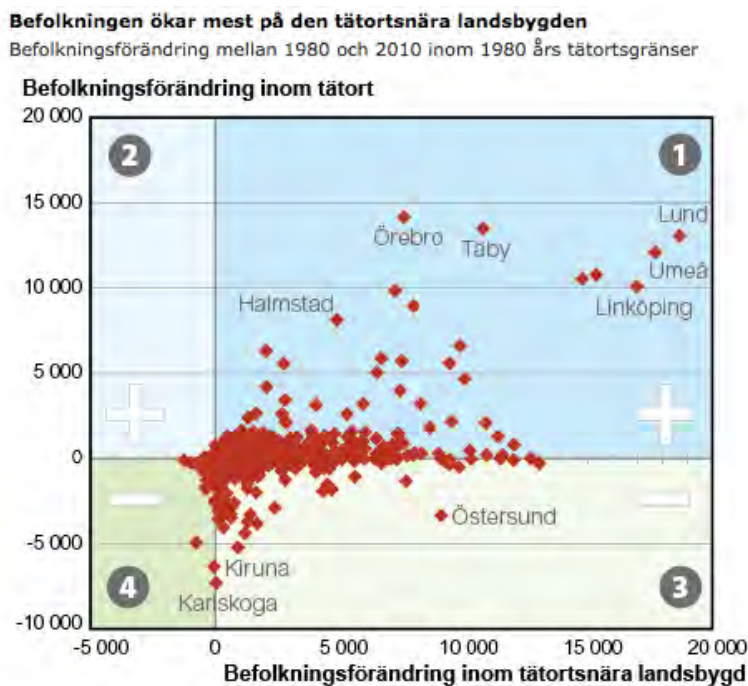
linjedragning och dimensionering väljas med hänsyn till anslutningsmöjlighet för boende längs sträckan och kommande bebyggelse.

Utbyggnad och val av huvudman i expansiva tätorters omland bör ta stöd i framskrivningar, inte endast i befintlig byggnation. Ytterligare några tätorter jämte centralorten växer, det sker företrädesvis där riksintressen ej begränsar och ut i det öppna landskapet efter befintliga vägar. I dessa stråk finns förutsättningar att gå före med infrastruktur vilket då kan accelerera förtätningen av omlandet. I dessa fall är gemensamhetsanläggningar mindre lämpliga, men särtaxa och/eller vanligt verksamhetsområde fullt möjligt.

Dylik aktiv användning av VA instrumentet för förtätning av tätorters nära omland berörs inte i den omfattning ämnet förtjänar. Skövde växer främst genom större detaljplanelagda områden men inte på ett mer organiskt sätt. Utrymme finns för båda dessa strategier att skapa befolkningstillväxt för att nå visionens befolkningsmål. Att det kan räcka med färre fastigheter än 20-30 om de har planmässigt och/eller bebyggelsemässigt samband med fastigheter inom befintligt verksamhetsområde förtjänar ökad uppmärksamhet. Vilket även gäller punkt 9. I VA-planen. Ref.: <http://www.svenskvatten.se/Global/Vattenstämman%202014/Dokumentation/13%20maj/VA--juridik%20Vattenstämman.pdf>

Vi påminner om inlösenkrav och vikten av samordning med miljömyndighet i tätorters expansionsriktningar, så som en av de strategier som behöver utvecklas för tätorters nära omland.

4. Befolkningsprognos. ÖP

Figur1. Bildkälla: http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Artiklar/Storst-tillvaxt-utanfor-gamla-stadskarnor/

Som synes är stadsspridning en oerhört mycket mer kraftfull metod för befolkningstillväxt än förtätning. Det bör göras tydligt att den befolkningstillväxt som prognostiseras kommer ske inte endast inom nuvarande tätorter, utan i störst grad i dess omedelbara omland. Ett konstaterande vilket syftar till att skapa insikt om behovet av flera strategier för denna tillväxt ut i tätorters omland.

4.5 nämner åter behov av utredning. Det ska framgå vem som är ansvarig och när ska det vara klart.

Vi har i remiss på trafikplan påtalat behovet av en mer långsiktig om än grov översiktsplanering; "Lång ÖP". Skövdes centralort har en nästintill allomfattande stålkrage av riksintressen som styr utvecklingen främst ut i riktning nordost. Därutöver ett par större vägar som strålar ut genom denna krage och utefter vilka staden kan växa radiellt med rimliga pendlingstider till kärnan. En framskrivning i tid av vad detta medför ger vid handen en mängd viktiga ingångsvärden som vi saknar. Denna framskrivning bör ske i grova drag men så pass långt i framtiden att det närmar sig livslängden för de större infrastrukturinvesteringar vi gör i gator och VA-infrastruktur och minst omfatta alla expansiva orter, inte endast centralorten.

I vad gäller utbyggnaden mot nordost, så sker den nedströms. Likaså finns behov än längre nedströms med åldrade överföringsledningarna och Tidans reningsverk. Att pumpa avloppsvatten uppåt till befintligt reningsverk kan möjligen visa sig vara oklokt om man skriver fram utvecklingen längre än vad vi hittills gjort bortom ÖP 2025 och området stadsskogen. Behövs då kapaciteten för uppströms utveckling genom stadsspridning i Skultorp och Simsjöområdet samt förtätning i centralorten, så kan det vara så att nya nedströms områden hellre ska försörjas av ett nytt nedströms reningsverk. Detta finner vi svårt att bedöma. Vald lösning bör även studeras utifrån risker och sårbarheter med energiberoende pumplösningar vid samhällspåfrestningar som kris och krig.

Två utredningar sägs finnas för Tidans reningsverk. Det bör i värderingen av dessa särskilt beaktas utredningarnas tidshorisont, så att den är tillräcklig givet investeringarnas livslängd.

5.2 renoveringstakt en anläggning per år. Vilken/vilka typer av anläggningar avses? Reservoarer, tryckstegringsstationer, eller samtliga? En renoveringsplan bör upprättas och det som sägs om en renoveringstakt per år är av oss ej prioriterat högre än det faktum att varje enskild anläggning bör ges en utifrån sina förhållanden optimal fast planlagd renoveringstidpunkt. Se vad som sägs under 2.4, ovan, om varierande förnyelsebehov över tid och yta för ledningsnätet. Renovering av t ex pumpar bör ske även med hänsyn till energioptimering, inte endast slitage.

5.4 Vi delar helt uppfattningen om vikten av att väcka dagvattenfrågor tidigare i planprocessen. I synnerhet i valet av vilka platser som överhuvudtaget ska exploateras. Frågan om vatten, liksom jordarter, bör ges ökad vikt i nästa översiktsplan.

5.7 Miljö/recipient. Det är underligt att beakta näringsrikt vatten enkom som en risk och kvittblivningsproblem, i synnerhet i ett jordbrukslandskap. Att använda och återföra även vatten från reningsverk som bevattning i odlingar bör studeras. Växtnäring och vatten är värdefulla tillgångar.

5.8 Prioriterade behov.

Dubblering och reservvatten nämns. Reservoarkapacitet nämns inte. En eventuell dag/natt taxa på el kan göra det lönsamt med större reservoarkapacitet, varvid man fyller dem huvudsakligen på natten. Skövde har relativt låg reservoarkapacitet trots att det ger förhållandevis billig säkerhet, givet att vi har ett berg att placera dem på.

Enskilt dricksvatten. Vi vill som tidigare sagts se kartsikket för brunnsarkiv, bebyggelse och förorenad mark sammanställda och analyserade för all bebyggelse, inte endast 20+ fastigheter.

Enskilt avlopp. Vi saknar kostnadseffektivitet *som en avgörande parameter* i bedömningen av skäligheten i en åtgärd för miljön, samt förordar ett större relativt fokus på hälsoskydd i form av skydd för bad- och dricksvatten.

Del 2. VA-policy

Denna del är ett sedan tidigare antaget dokument. Vår kommentar inskränker sig till en tolkningsfråga.

Vi vill poängtera att huvudmannen må samråda med tillsynsmyndigheten innan dricksvatten erbjuds till enskild, men vill trycka på att tillsynsmyndigheten för genomförande av sitt uppdrag ej äger använda tillgången för enskild familj till rent vatten så som ett påtrycksmedel och att huvudmannen heller ej skall ha del i dylikt. Våra vattentjänster syftar till att erbjuda en god hälsa för människan, om denne sedan i sin tur uppfyller en annan myndighets påbud utgör ej ett villkor för vårt erbjudande.

Del 3. VA-plan

Allmänt

Mycket av vad som sagts ovan om VA-översikten är tillämpligt även på VA-planen. Vi väljer att inte upprepa allt detta, utan hänvisar till vad ovan sagts.

Styckevisa synpunkter

7.1 Planeringshorisont 10 år är en alltför kort tid. Man bör utöver detta även ha en mer grovhuggen bild på längre sikt. Det är bra att en mängd utredningsbehov utpekas och initieras med förhoppning om att kunna ha en mer långsiktig bild i kommande revideringar av planen. Det bör göras tydligare vem som ansvarar och när det ska vara klart.

7.2 Som tidigare sagts saknas en komplett verktygsuppsättning av strategier för expansion ut i tätortens nära omland. Man har funnit bebyggelser tämligen fjärran från annan tätort i punkten 9. VA-utbyggnadsplan, (Varola, Böja, Vristulven, Lången), där som lagen tvingar oss. Differentiering bör ske i de områden som idag ligger utanför verksamhetsområde beroende på om det kommer vara gles landsbygd inom överskådlig tid eller är förtättningsbart i en tätorts omedelbart nära omland.

10. Plan för områden i väntan på kommunalt VA bör utsträckas till att innefatta tätorters omedelbara omland i expansionsriktningar.

11.3 Stöd för förbättrat enskilt VA. Här nämns endast rådgivning, ej inkluderande projektering. Grannkommuner arbetar även med ekonomiskt stöd och borgen till samfälligheter med gemensamhetsanläggningar och ser detta som en landsbygdsutvecklingsfråga. Detta som en medelväg. I förslaget till VA-plan föreslås snarare två extremer. Dels å ena sidan gemensamhetsanläggningar som bär sig själva helt och dels hårt subventionerade anslutningar av fjärran sammanhållen bebyggelse genom inrättande av nya verksamhetsområden.

En tänkbar modell för ökad tillväxtansats är stöd från VA-kollektivet till fjärran verksamhetsområden och någon form av stöd från skattekollektivet för anslutna utanför verksamhetsområde. Vi konstaterar att om det finansieras överföringsledningar och infrastruktur ut över ytan så är dess förekomst sedan en tillväxtfaktor.

Skattekollektivets eventuella insats här bör därför värderas nogsamt mot andra sätt att nå motsvarande tillväxteffekter. Tänkbart är projekteringshjälp, borgen, bidrag och/eller utlokaliserade anslutningspunkter. Uppdrag att beskriva dylika åtgärders kostnadseffektivitet kan ges för att sedan göra avvägningen om några av dem ska tillämpas.

Del 4 Konsekvensanalys

Allmänt

Mycket av vad som sagts ovan om VA-översikten är tillämpligt även på konsekvensanalysen. Vi väljer att inte upprepa allt detta, utan hänvisar till vad ovan sagts.

Mycket av de ekonomiska konsekvenserna för kommunens skatte- och VA-kollektiv bör göras tydligare genom mer precist tidsatt och kostnadsbedömd plan.

Styckevisa synpunkter

13 Ekonomi. Brukningsavgifter föreslås ökas med fem procent per år 2017--2020. Det är en god ide att utjämna förändringar av taxor så gott som det låter sig göras. Varför inte införa taxejusteringen 2016, men öka i lägre takt och under längre tid?

5% i fyra år motsvarar 21,6% ökning med ränta på ränta. Samma höjning kan nås på sex år med 3,3% i årlig höjning. Abrupta förändringar bör undvikas för den enskilde.

13.2 Konsekvenser för enskilda som ansluter med gemensamhetsanläggning tas ej upp.

Ekonomisk, ekologisk och folkhälsomässig jämförelse mellan förbättrat enskilt avlopp och till kommunen ansluten anläggning vore intressant, som underlag för strategival om dessa två åtgärders kostnadseffektivitet. Kan övervägas i kommande

revideringar.

13.3 Diskussion om instrumentet särtaxa saknas.

Att ha bra planer för att byta rätt ledning i rätt tid är viktigt. Men även åtgärder för att förlänga livet och vårda befintligt system är av stor vikt och dessa är otillräckligt beskrivna i planen.

På uppdrag av KF-gruppen (M) i Skövde

Anders G Johansson,
gruppledare

*Ojusterat
HN*

KSAU § 238/15 Utökat verksamhetsområde för kommunalt Vatten och Avlopp (VA)

KS2015.0491

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-12-02	238/15

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta att anta revidering av verksamhetsområde, enligt medföljande bilagor, för kommunalt Vatten och Avlopp (VA) att börja gälla 1 januari 2016.

Bakgrund

Beslut om verksamhetsområde för kommunalt Vatten och Avlopp (VA) tas av kommunfullmäktige. Förändringar av verksamhetsområde kan föräledas av exploatering, förtätning samt utifrån kraven från Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. Det innebär att verksamhetsområdena är levande dokument och bör uppdateras med jämna mellanrum.

Bilaga "Förslag Varola VATTEN och SPILL" knyter an till VA-planens prioriterande område för kommande utbyggnad av kommunalt VA. Ett beslut i kommunfullmäktige om att fastighet/fastigheter ska ingå i ett kommunalt verksamhetsområde, innebär ett ansvar för huvudmannen att skyndsamt bygga ut den/de kommunala tjänsterna.

Handlingar

Utökat verksamhetsområde för kommunalt Vatten och Avlopp (VA)
SEN § 78/15 Utökade verksamhetsområden för kommunalt Vatten och Avlopp (VA)

Förslag Aspö VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Billingshöjd VATTEN och SPILL
Förslag Frostaliden VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Hasselbacken VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Hasslum etapp III VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Hentorp södra VATTEN och SPILL
Förslag Lunden VATTEN och SPILL
Förslag Skultorp VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Stöpen VATTEN, SPILL och DAG
Kopia av Nya fastigheter till VO 2015
Förslag Asketorp VATTEN och SPILL
Förslag Varola VATTEN och SPILL

Delges

Servicenämnden

VA-chef Annika Holmén

SEN § 78/15**Utökade verksamhetsområden för kommunalt Vatten och Avlopp (VA)**

SEN2015.0122

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Servicenämndens arbetsutskott	2015-10-15	46/15
2 Servicenämnden	2015-10-29	78/15

Beslut

Servicenämnden föreslår kommunfullmäktige besluta att anta revidering av verksamhetsområde, enligt medföljande bilagor, för kommunalt Vatten och Avlopp (VA).

Bakgrund

Beslut om verksamhetsområde för kommunalt Vatten och Avlopp (VA) tas av kommunfullmäktige. Förändringar av verksamhetsområde kan föranledas av exploatering, förtätning samt utifrån kraven från Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. Det innebär att verksamhetsområdena är levande dokument och bör uppdateras med jämna mellanrum.

Bilaga "Förslag Varola VATTEN och SPILL" knyter an till VA-planens prioriterande område för kommande utbyggnad av kommunalt VA. Ett beslut i kommunfullmäktige om att fastighet/fastigheter ska ingå i ett kommunalt verksamhetsområde, innebär ett ansvar för huvudmannen att skyndsamt bygga ut den/de kommunala tjänsterna.

Handlingar

TU Utökade verksamhetsområden för kommunalt VA
Förslag Aspö VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Billingshöjd VATTEN och SPILL
Förslag Frostaliden VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Hasselbacken VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Hasslum etapp III VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Hentorp södra VATTEN och SPILL
Förslag Lunden VATTEN och SPILL
Förslag Skultorp VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Stöpen VATTEN, SPILL och DAG
Förslag Varola VATTEN och SPILL
Kopia av Nya fastigheter till VO 2015
Förslag Asketorp VATTEN och SPILL

Delges

Servicenämnden

Annika Holmén, VA-chef

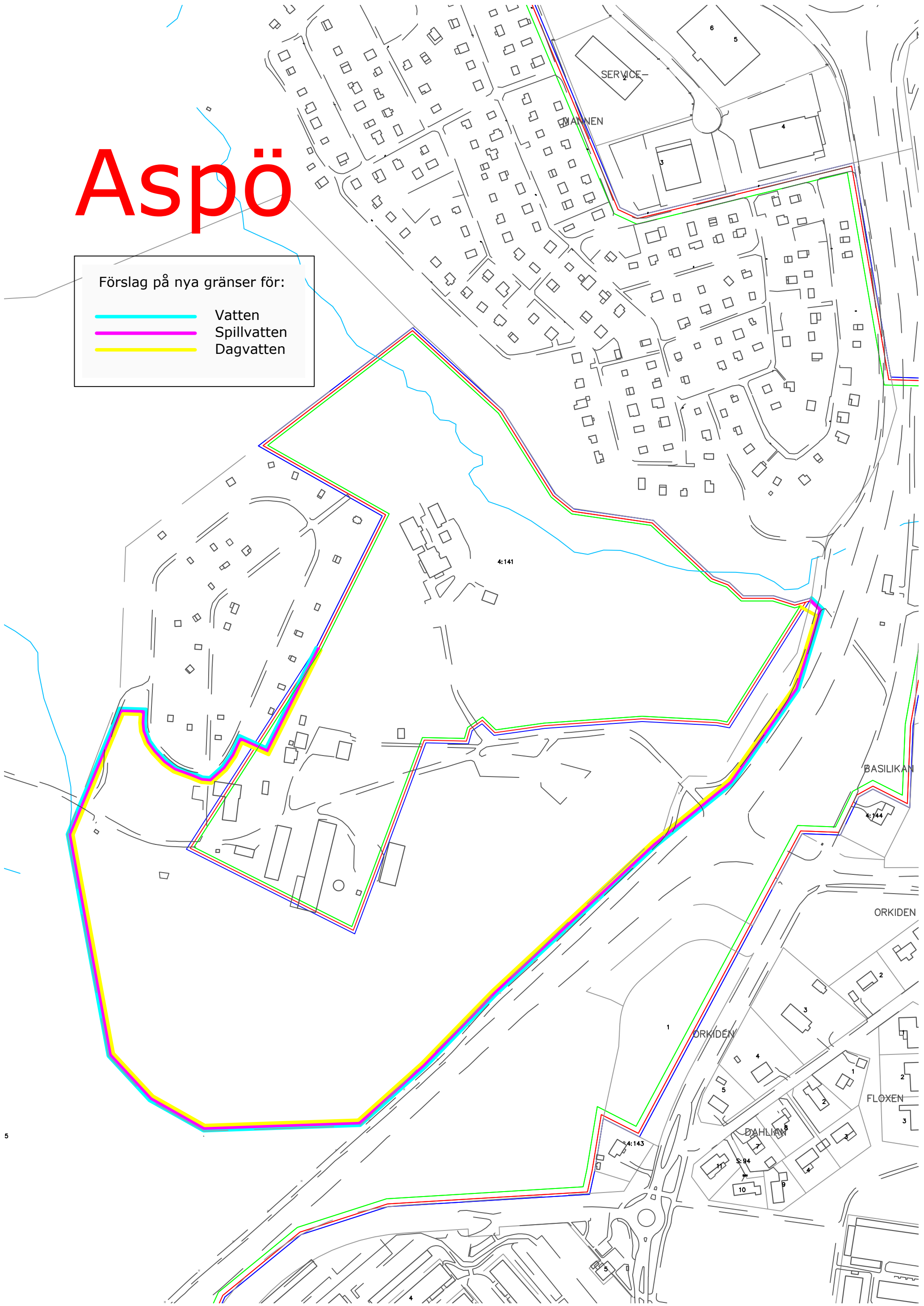

Aspö

Förslag på nya gränser för:

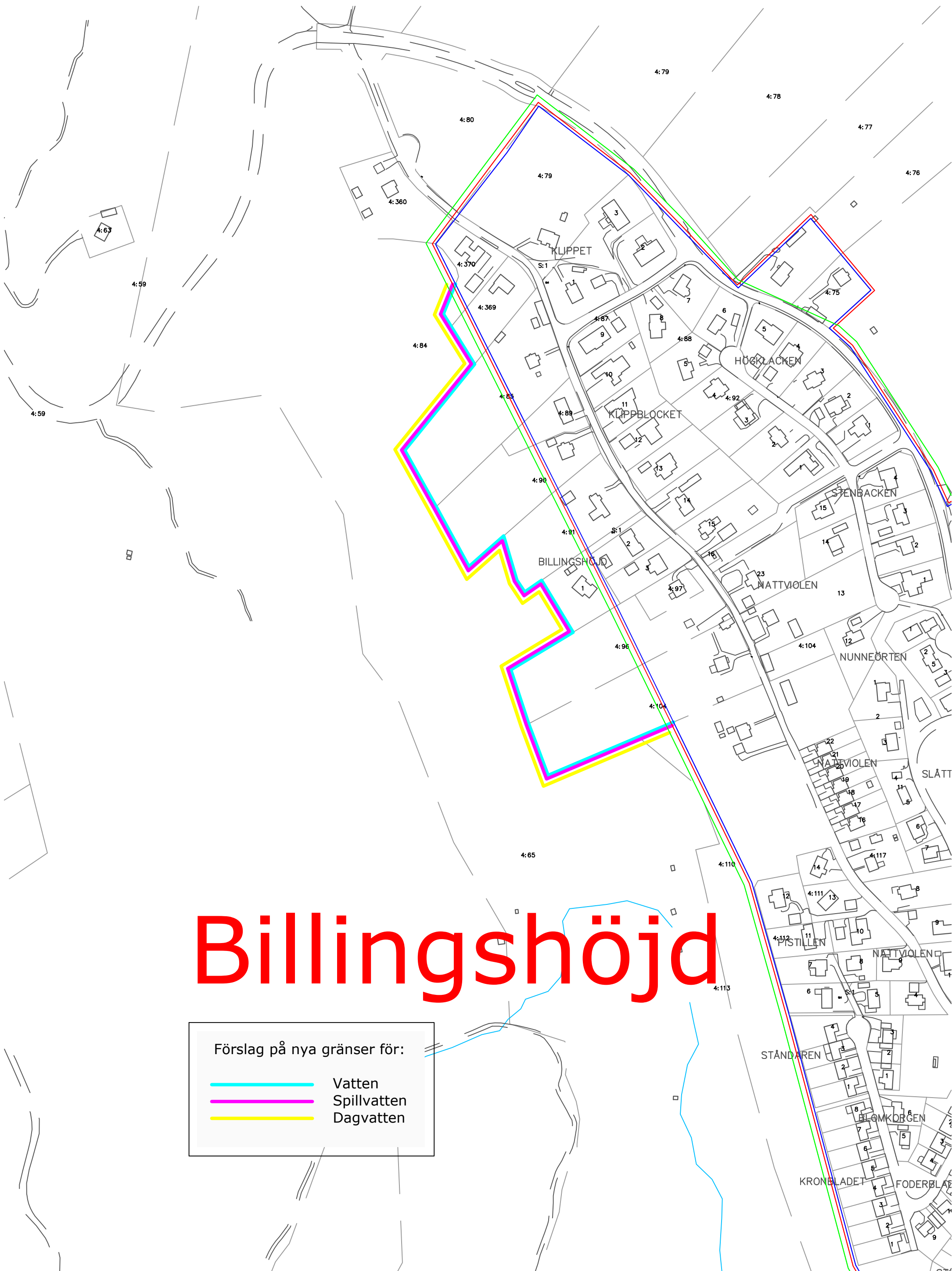
- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

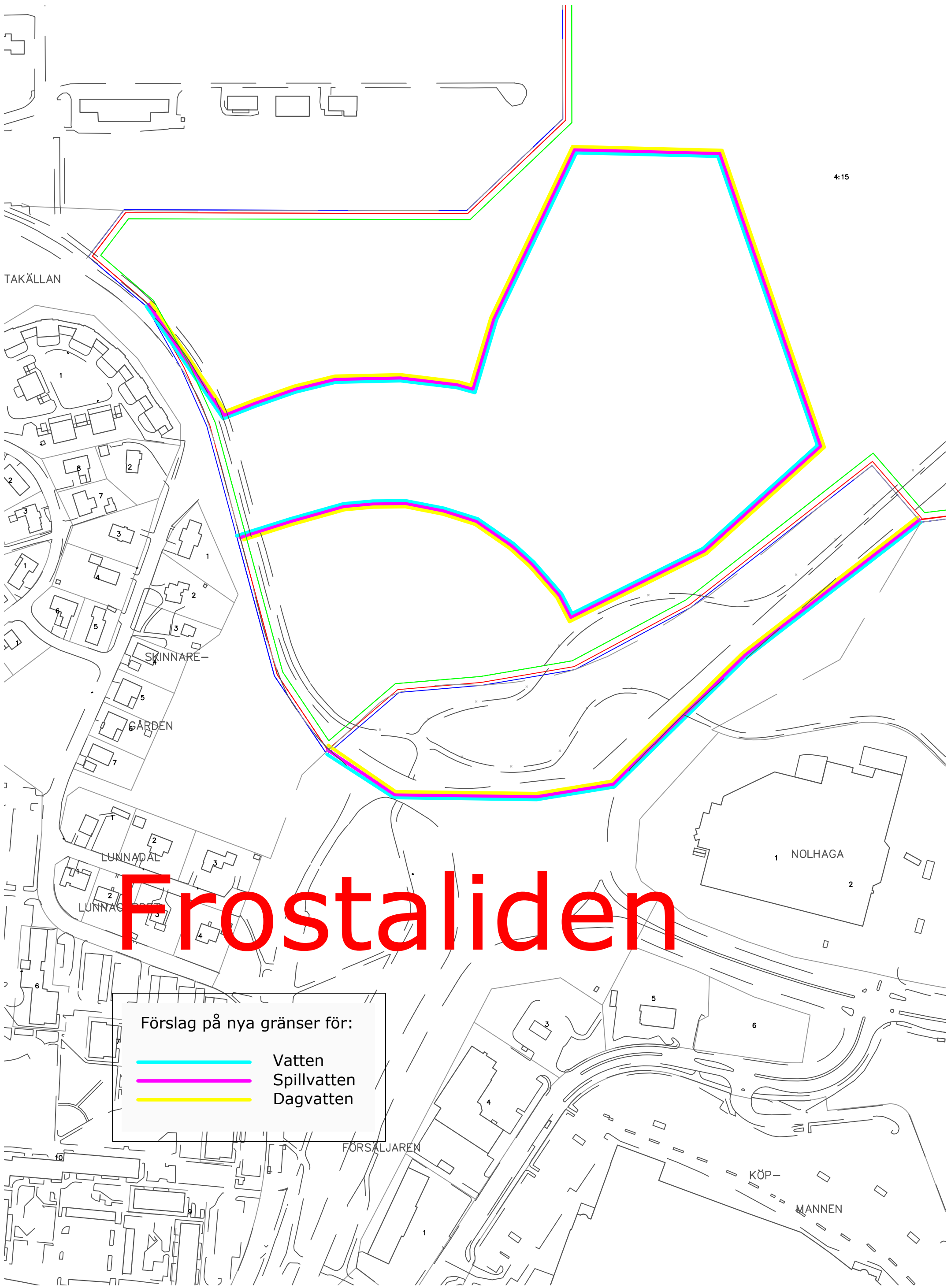

Billingshöjd

Förslag på nya gränser för:

- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

Frostaliden

Förslag på nya gränser för:

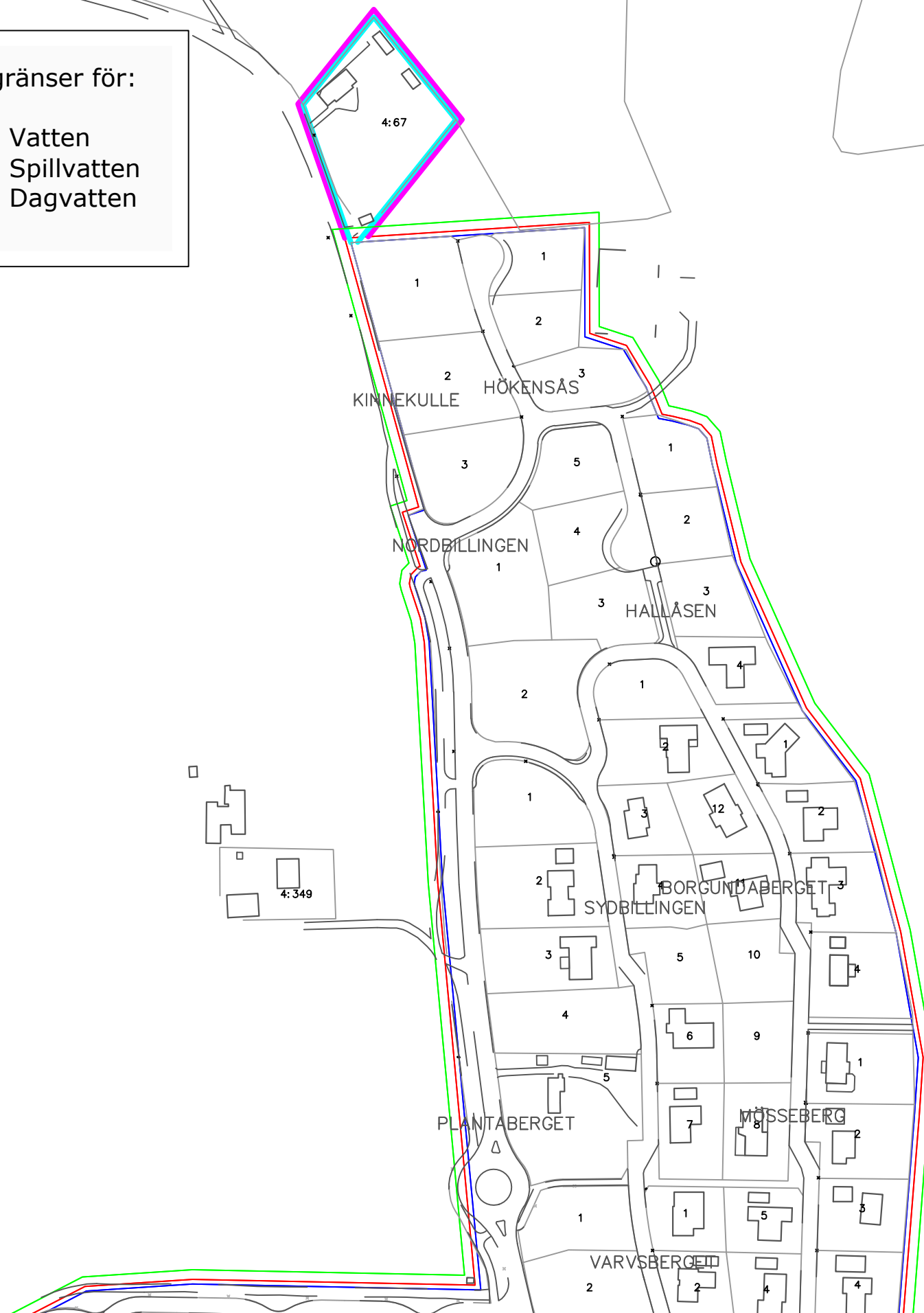
- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

Hasselbacken

Förslag på nya gränser för:

- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

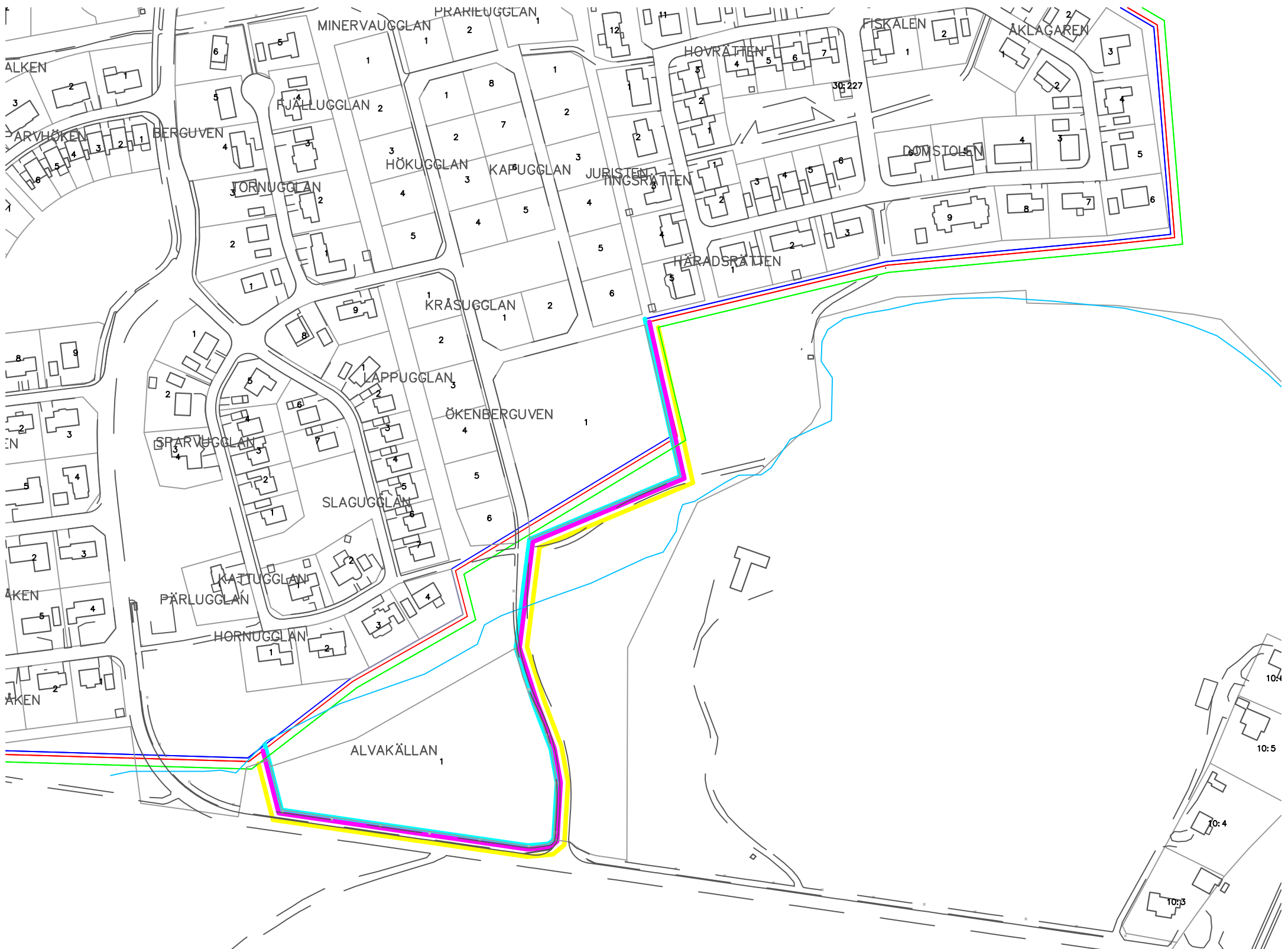
Hasslum etapp III

Förslag på nya gränser för:

- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

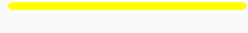

Hentorp Södra

Förslag på nya gränser för:

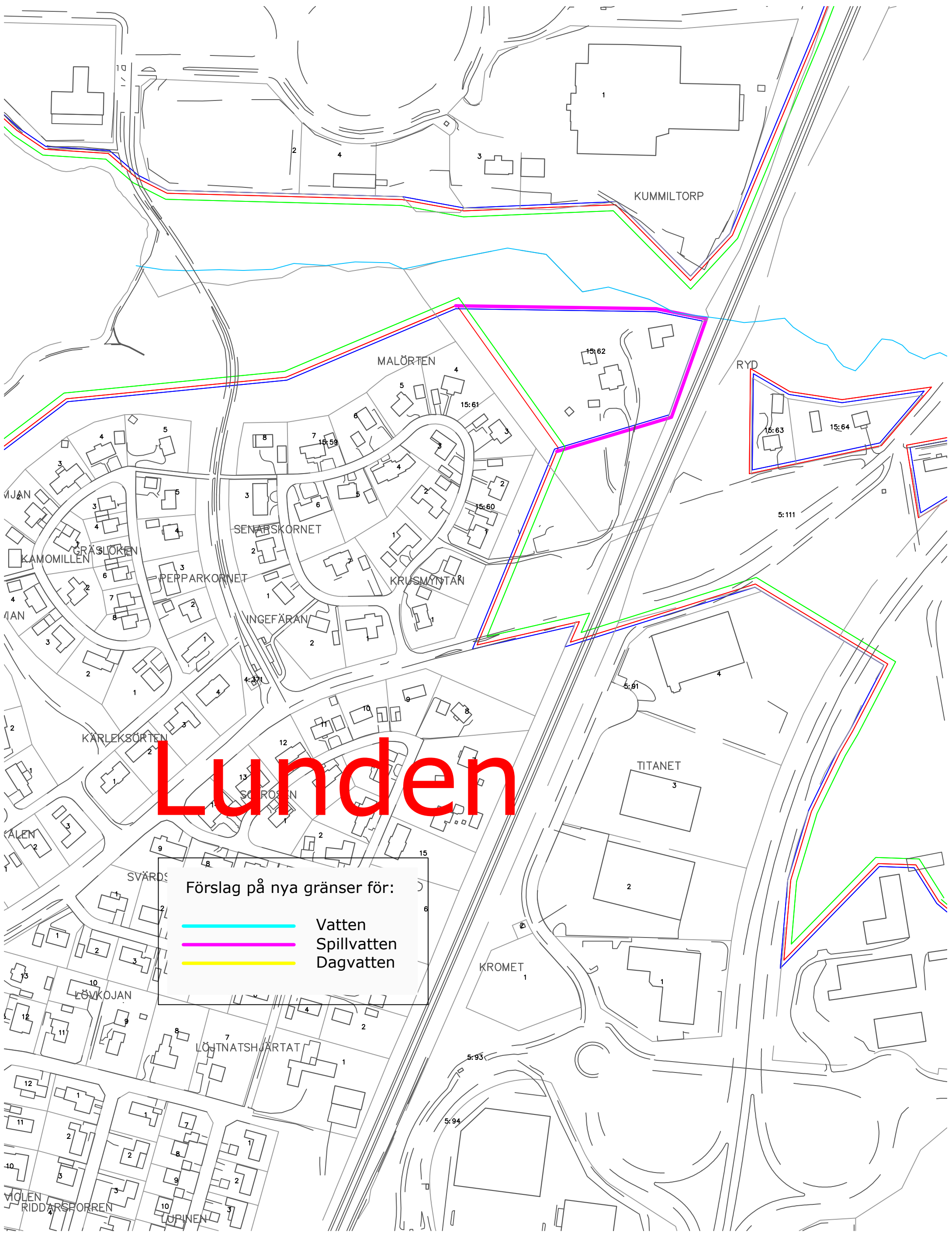
- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

NORRA
KYRKE TORP

Lunden

Förslag på nya gränser för:

	Vatten
	Spillvatten
	Dagvatten

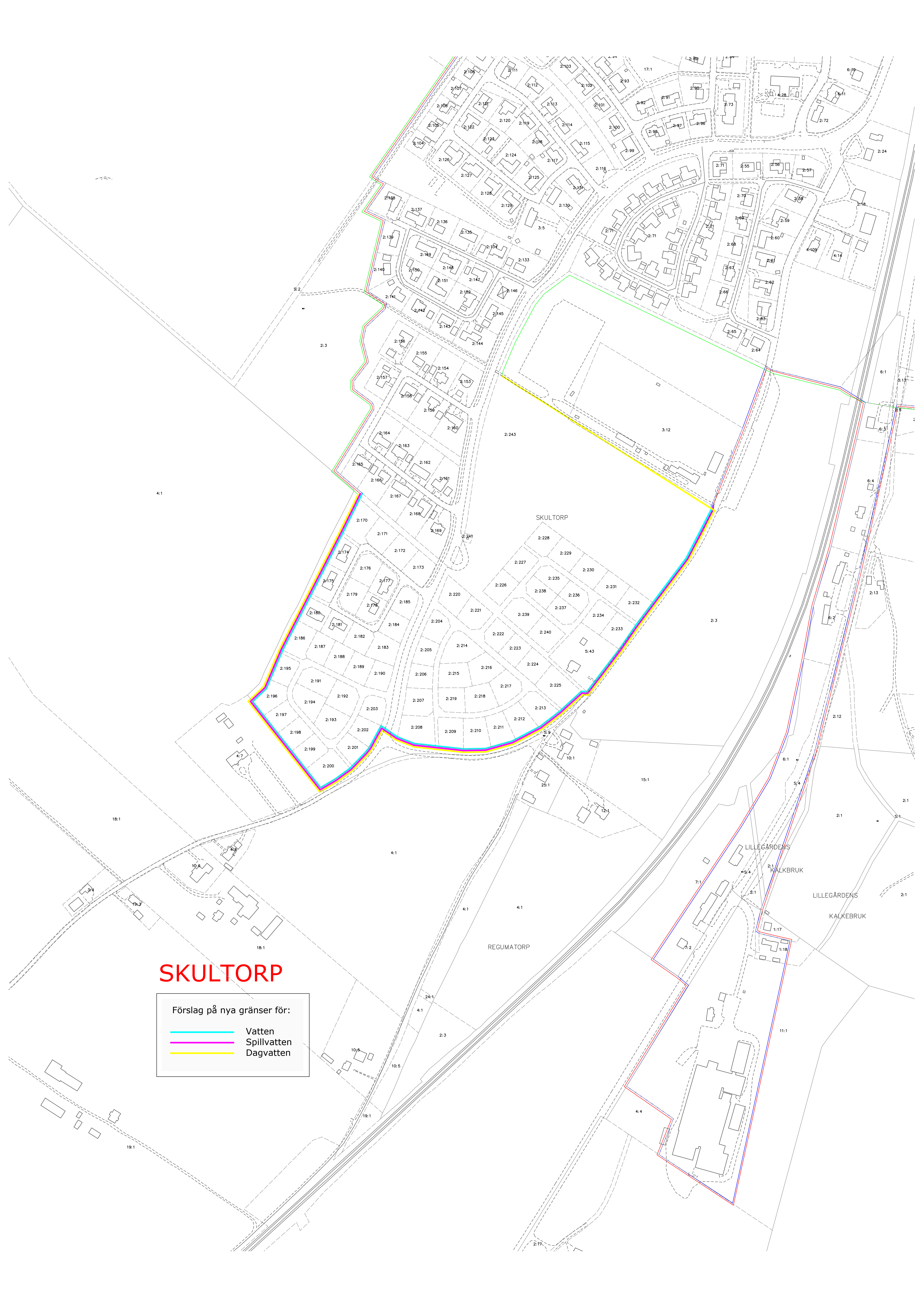

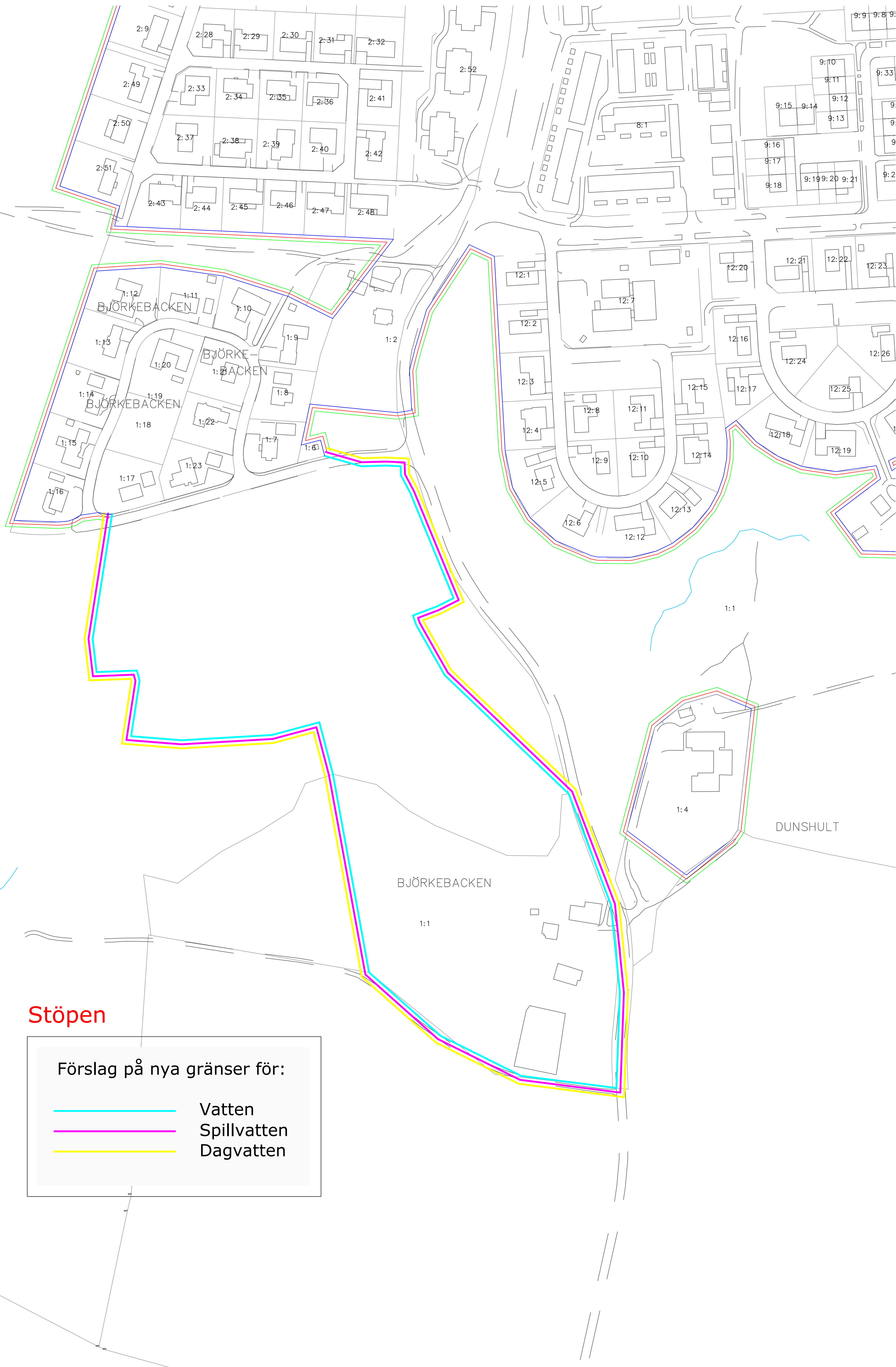
SKULTORP

Förslag på nya gränser för:

- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

Stöpen

Förslag på nya gränser för:

- Vatten
- Spillvatten
- Dagvatten

Fastighetsbeteckning

Tjänst

Vatten

Spill

Dag

Bissgården

Skultorp	2: 170	X	X	X
Skultorp	2: 171	X	X	X
Skultorp	2: 172	X	X	X
Skultorp	2: 173	X	X	X
Skultorp	2: 174	X	X	X
Skultorp	2: 175	X	X	X
Skultorp	2: 176	X	X	X
Skultorp	2: 177	X	X	X
Skultorp	2: 178	X	X	X
Skultorp	2: 179	X	X	X
Skultorp	2: 180	X	X	X
Skultorp	2: 181	X	X	X
Skultorp	2: 182	X	X	X
Skultorp	2: 183	X	X	X
Skultorp	2: 184	X	X	X
Skultorp	2: 185	X	X	X
Skultorp	2: 186	X	X	X
Skultorp	2: 187	X	X	X
Skultorp	2: 188	X	X	X
Skultorp	2: 189	X	X	X
Skultorp	2: 190	X	X	X
Skultorp	2: 191	X	X	X
Skultorp	2: 192	X	X	X
Skultorp	2: 193	X	X	X
Skultorp	2: 194	X	X	X
Skultorp	2: 195	X	X	X
Skultorp	2: 196	X	X	X
Skultorp	2: 197	X	X	X
Skultorp	2: 198	X	X	X
Skultorp	2: 199	X	X	X
Skultorp	2: 200	X	X	X
Skultorp	2: 201	X	X	X
Skultorp	2: 202	X	X	X
Skultorp	2: 203	X	X	X
Skultorp	2: 204	X	X	X
Skultorp	2: 205	X	X	X
Skultorp	2: 206	X	X	X
Skultorp	2: 207	X	X	X
Skultorp	2: 208	X	X	X
Skultorp	2: 209	X	X	X
Skultorp	2: 210	X	X	X
Skultorp	2: 211	X	X	X
Skultorp	2: 212	X	X	X
Skultorp	2: 213	X	X	X
Skultorp	2: 214	X	X	X
Skultorp	2: 215	X	X	X
Skultorp	2: 216	X	X	X

Skultorp	2: 217	X	X	X	
Skultorp	2: 218	X	X	X	
Skultorp	2: 219	X	X	X	
Skultorp	2: 220	X	X	X	
Skultorp	2: 221	X	X	X	
Skultorp	2: 222	X	X	X	
Skultorp	2: 223	X	X	X	
Skultorp	2: 224	X	X	X	
Skultorp	2: 225	X	X	X	
Skultorp	2: 226	X	X	X	
Skultorp	2: 227	X	X	X	
Skultorp	2: 228	X	X	X	
Skultorp	2: 229	X	X	X	
Skultorp	2: 230	X	X	X	
Skultorp	2: 231	X	X	X	
Skultorp	2: 232	X	X	X	
Skultorp	2: 233	X	X	X	
Skultorp	2: 234	X	X	X	
Skultorp	2: 235	X	X	X	
Skultorp	2: 236	X	X	X	
Skultorp	2: 237	X	X	X	
Skultorp	2: 238	X	X	X	
Skultorp	2: 239	X	X	X	
Skultorp	2: 240	X	X	X	
Skultorp	5 :43	X	X		Befintliga huset vid bis

Regumatorp	10 :1				Befintlig samfällighet u
Sjogerstad	25: 1				Peter Nyström håller p
Regumatorp	12 :1				
Sjoberstad	4 :7				

Skultorp	2: 243	X	X	X	
----------	--------	---	---	---	--

Hentorp

Alvakällan	1	X	X	X	
Ökenberguven	1	X	X	X	Hela fastigheten ska in

Centrum

Billingshöjd	1	X	X	X	Samfällighet, men ska
--------------	---	---	---	---	-----------------------

Skövde	4: 91				Hela fastigheten
Skövde	4: 96				Hela fastigheten
Skövde	4: 104				Hela fastigheten

Ryd	15: 62		X		Ska även ha spill
Askestorp	2: 17				Halva fastigheten vill vi
Skövde	4:67	X	X		
Aspö Gård		X	X	X	Den del som ska bebyg

Nya områden enligt plankarta

Hasslum etapp 3			X	X	X	
Björkebacken etapp 2			X	X	X	befintliga huset med di
Frostaliden			X	X	X	
Norra ryd			X	X	X	
Ryd	15: 3		X	X		Befintliga hus vid ny
Ryd	15: 18		X	X		Befintliga hus vid nya p
Ryd	15: 72		X	X		Befintliga hus vid nya p
Trädgårdsstaden etapp 2			X	X	X	
Skövde	5: 387	5:378	X	X	X	Befintligt hus, i den de
Skövde		5: 107	X	X		Befintligt hus, vid nya p
Skövde	5: 390		X	X		Befintligt hus, vid nya p

sgården, ska vi tvinga fastigheten till dagvatten?

tan GA vid bissgården vad vill vi göra med dessa?
å med förrättning? Hur går det?

i VO

vara med

ha det så?? Finns på flerställen

gas, dvs en del av fastigheten mer vill vi inte ha

diskussion om pump, hittade jag inte?

na planen, ska de ha dagvatten?

planen, ska de ha dagvatten?

planen, ska de ha dagvatten?

n nya planen

planen, ska de ha dagvatten

planen, ska de ha dagvatten

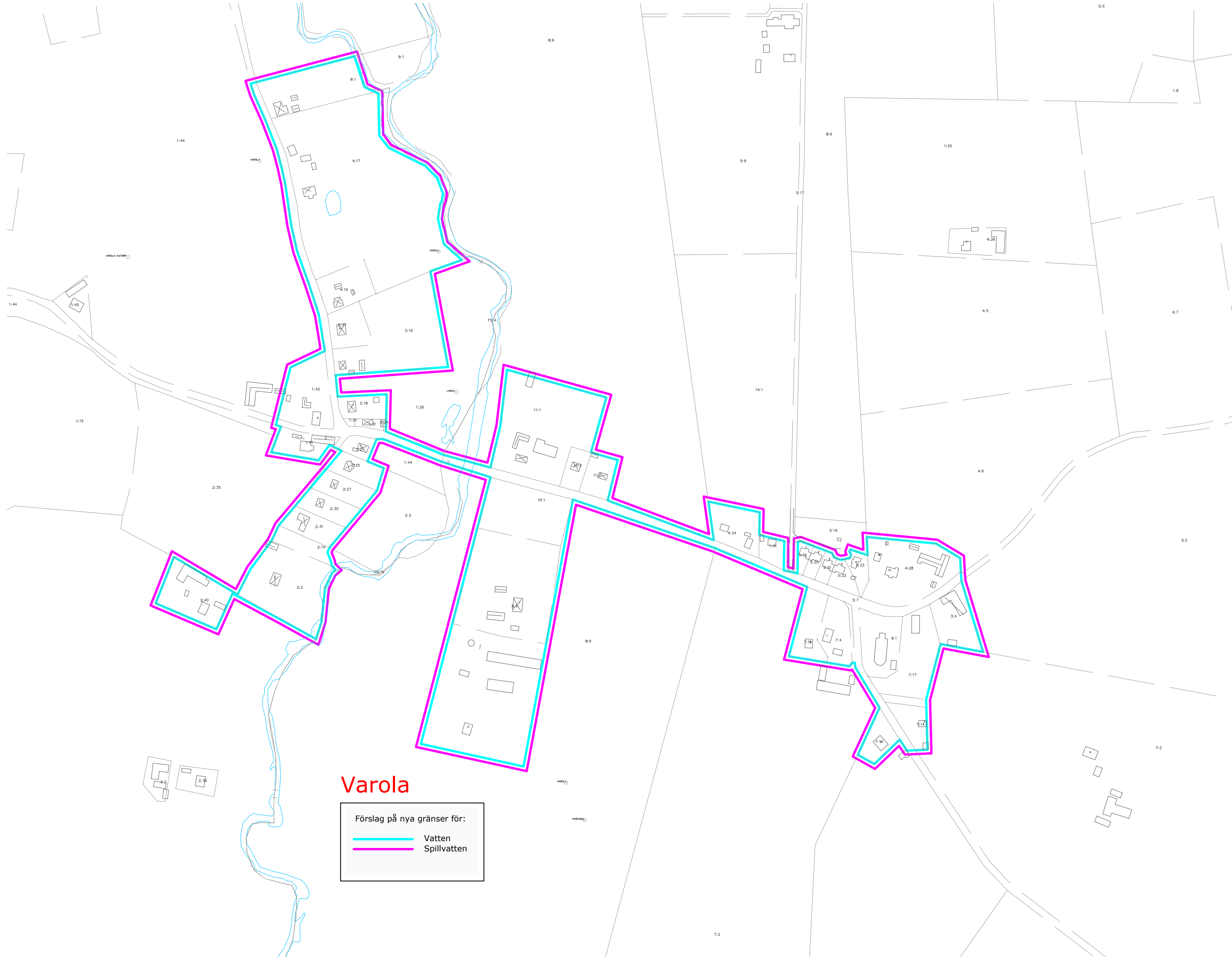

Asketorp

Förslag på nya gränser för:

	Vatten
	Spillvatten
	Dagvatten

Varola

Förslag på nya gränser för:

- Vatten
- Spillvatten

KSAU § 237/15 Riktlinjer för markanvisningar

KS2015.0527

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-12-02	237/15

Förslag till beslut till kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att anta Riktlinjer för Markanvisningar i Skövde kommun, daterad 2015-11-24.

Förslag till beslut till kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen beslutar att anta kapitel 7 i kommunstyrelsens delegationsordning, Mark och exploatering, fastigheter under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan.

Bakgrund

Skövde kommun har tidigare saknat formellt antagna riktlinjer för markanvisningar. Behovet av en markanvisningspolicy eller liknade dokument är stort, både som en tydlighet gentemot externa aktörer men även som ett stöd för kommunala tjänstemäns arbete. Framtagande av riktlinjer för markanvisningar återfinns i det åtgärdsprogram som tillhör Skövde kommuns Boendestrategiska program. Den 1/1 2015 började dessutom en ny lag om kommunala markanvisningar gälla (SFS 2014:899). Lagen syftar till att öka transparensen och tydligheten samt säkerställa rättvisa markanvisningar.

Mot bakgrund av detta har sektor samhällsbyggnad utarbetat dokumentet "Riktlinjer för markanvisningar i Skövde kommun" som behandlar arbetssätt och villkor för fördelning av mark för exploatering vilken **kommunen äger**. Dokumentet följer de rekommendationer som Sveriges kommuner och landsting har tagit fram som ett stöd för kommunernas arbete med att utforma riktlinjer som uppfyller de nya lagkraven.

I arbetet har en dialog förts med Näringslivsforums Bygg- och Etableringsgrupp och deras synpunkter har delvis arbetats in i dokumentet. Riktlinjerna har varit på remiss till politikergrupperna.

Till följd av skrivningar i riktlinjerna för markanvisningar behöver även korrigeringar i kommunstyrelsens delegationsordning för mark och exploatering, fastigheter ske.

Handlingar

Riktlinjer för markanvisningar, 2015-11-24

Yttrande från Socialdemokraterna

Yttrande från Miljöpartiet de gröna

Kommunstyrelsens delegationsordning kapitel 7, Mark och exploatering, fastigheter.

Delges

Sektor samhällsbyggnad

Riktlinjer för markanvisning

Skövde kommun

2015-11-24

Innehåll

Var med och utveckla Skövde!	4
Markanvisning – så fungerar det.....	5
Bostäder	7
Tre metoder för markanvisning gällande bostäder	8
Från ansökan till genomförd markaffär	9
Verksamhetslokaler	10
Kostnader och markpris.....	11
Vem ansvarar för vad?.....	12

Var med och utveckla Skövde!

Skövde är inne i en stark tillväxtperiod. Det behövs 300 nya bostäder per år över tid och nya verksamhetslokaler för ett expansivt näringsliv.

Kommunen har god planberedskap och en balanserad markreserv, och verkar kontinuerligt för att stärka och utveckla samarbetet med byggherrar. Målet är att vi tillsammans ska skapa en ännu effektivare process som leder till både ökat byggande och lägre kostnader.

Med detta dokument, "Riktlinjer för markanvisning", vill vi ge tydlig information om de fördelningsgrunder och rutiner kommunen tillämpar vid anvisning av mark.

Först finns ett stycke om hur markanvisningen i Skövde kommun fungerar generellt. Därefter beskrivs processen specifikt för bostäder respektive verksamhetslokaler.

Till sist finns information om kostnader och markpris samt om ansvarsfördelningen gällande markanvisning inom kommunen.

Vi ser fram emot kontakter angående markanvisning för bostäder och verksamhetslokaler från byggherrar med olika inriktningar och idéer.

Varmt välkomna att vara med och utveckla Skövde!

Markanvisning – så fungerar det

Markanvisning är en överenskommelse mellan en kommun och en byggherre. Den ger byggherren ensamrätt att arbeta med ett bostads- eller lokalprojekt på mark som kommunen äger, under en viss tid och enligt vissa villkor. Denna rätt kan ges som en **markreservation** eller genom ett **markanvisningsavtal**.

Markreservation

En markreservation på mark som **inte är detaljplanelagd** ges för att byggherren i lugn och ro ska få möjlighet att utreda förutsättningarna för byggnationen närmare. Under tiden görs detaljplaneläggning av marken. Denna markreservation kan därför sträcka sig så långt som över 18 månaders tid. Markreservationen formaliseras genom tecknande av ett markreservationsavtal som är relativt kortfattat och generellt.

En markreservation på mark som **redan är detaljplanelagd** ges under maximalt tre månader. Då ska byggherren ha möjlighet att undersöka till exempel marknadsförutsättningarna för projektet.

Markanvisningsavtal

Ett markanvisningsavtal är fastare i sin form än en markreservation. Av markanvisningsavtalet framgår alla kända förutsättningar för projektets genomförande och villkoren för försäljning/upplåtelse. Markanvisningsavtalet har i väsentliga delar samma innehåll som ett köpekontrakt.

En förutsättning för tecknande av markanvisningsavtal är att det finns en gällande detaljplan som stödjer projektet. Förutsättningarna för projektet är relativt klara när det gäller innehåll och storlek samt teknik och ekonomi.

Villkor

1. En markanvisning är tidsbegränsad enligt tabellen nedan. Möjlighet till förlängning finns.

	Detaljplan	Kostnad	Maxtid	Beslut
Markreservation på ej detaljplanelagd mark	Nej	Nej (dock plankostnad)	18 mån	Kommunstyrelsens Arbetsutskott (KSAU)
Markreservation på detaljplanelagd mark	Ja	Nej	3 mån	≤ 50 bostäder eller verksamhet Mark och exploateringschefen (MexC) > 50 bostäder KSAU
Markanvisningsavtal	Ja	Ja	6 mån	≤ 30 bostäder MexC > 30 till ≤ 100 bostäder eller verksamhet KSAU > 100 bostäder Kommunstyrelsen (KS)

2. För att en förlängning av markanvisning ska vara aktuell måste byggherren ha drivit projektet aktiv. En förlängning av en markanvisning beslutas av samma instans som undertecknat markanvisningen. Vid överklagande av detaljplan eller bygglov förlängs markanvisningen med motsvarande tid.

3. En markanvisning kan återtas i förtid om det är uppenbart att byggherren inte avser eller förmår att genomföra projektet i den takt eller på det sätt som avsågs vid markanvisningen, eller om kommunen och byggherren inte kan komma överens om priset. Återtagen markanvisning ger inte byggherren rätt till ersättning.
4. När ett projekt avbryts innan det fullföljts, är grundprincipen att byggherren **inte** har rätt till ersättning av nedlagda kostnader eller rätt till en ny markanvisning som kompensation. Erlagd markanvisningsavgift/handpenning kan återbetalas om projektet avbryts till följd av myndighetsbeslut.
5. Markanvisning får inte överlåtas utan kommunens medgivande. Detta gäller även överlåtelse till närstående företag.

Bostäder

Vid val av byggherre verkar Skövde kommun för att det ska finnas goda konkurrensförhållanden på marknaden. Vid urvalet beaktas tidigare genomförda projekt samt nytänkande och engagemang för att skapa bra boende- och stadsmiljöer inklusive sociala åtaganden. En långsiktig kvalitets- och miljöstrategi hos byggherren är en förutsättning för att kraven på sunda och goda bostäder och lokaler ska uppnås. Vid valet av byggherre tas även hänsyn till ekonomisk stabilitet.

Mark för bostadsbyggnation som kommunen äger kan fördelas enligt tre olika metoder beroende på tomtens läge, storlek och tänkt användningsområde. Nedan beskrivs de grundprinciper som styr vilken metod för tilldelning som används.

Principerna gäller för samtliga typer av bostadsbebyggelse såsom flerfamiljshus, radhus, parhus eller gruppbebyggda enfamiljshus. Undantaget är villatomter avsedda för privatpersoner som fördelas via särskilda bestämmelser via den kommunala tomtkön.

Skövde kommuns utbyggnadsordning (planering) finns tillgänglig på www.skovde.se under Bygga och Bo. Utbyggnadsordningen fastställs av kommunstyrelsen minst en gång per år.

I utbyggnadsordningen finns en lista över de projekt som kommunen planerar att driva. Det framgår tydligt av utbyggnadsordningen vilken metod för markanvisning som kommer att tillämpas.

Tre metoder för markanvisning gällande bostäder

Metod: Direktanvisning

Direktanvisning kan ges då det inte finns något behov av jämförelseförfarande. Det kan till exempel vara då en byggherre själv funnit ett lämpligt område för bostäder på kommunens mark och skissat på möjligheterna att bebygga, och kommunen bedömer att förslaget är bra. Direktanvisning kan även användas när kommunen önskar en viss profil i ett område, till exempel inom socialt åtagande eller hållbart byggande, och en specifik byggherre vill åta sig detta. Direktanvisning kan också tillämpas på återlämnade anvisningar, om kommunen bedömer att en ny sökande byggherre kan uppfylla likvärdigt eller bättre förslag än tidigare sökanden. Villkoren för markanvisning och kraven på byggherren ska alltid gälla.

Generellt bör förslag från byggherrar överensstämma med kommunens långsiktiga mål och med översiktsplanen. De ska även vara anpassade till platsens förutsättningar och ringa in eventuella tekniska svårigheter samt bedömas vara ekonomiskt hållbara – både ur kommunens och ur byggherrens perspektiv.

Metod: Intresseförfrågan, jämförelse

För bostadsprojekt där flera aktörer kan förväntas vara intresserade tillämpas tilldelningen av markanvisning genom intresseförfrågan. Initiativet till intresseförfrågan kommer från kommunen själv utifrån att projektet står på tur i utbyggnadsordningen.

I samband med att byggherrar anmäler intresse att delta i projektet ska en enklare redovisning av planerad byggnation göras. Kommunen för därefter en dialog med de som är intresserade av att genomföra projektet. Förslagets utformning stäms av mot givna planförutsättningar och andra förutsättningar för den specifika platsen. Vilka kriterier för val av byggherre som gäller för det aktuella projektet framgår av respektive intresseförfrågan.

För att få kommunens utskick av intresseförfrågningar kan byggherrar anmäla sig via mail till samhallsbyggnad@skovde.se.

Metod: Tävling

På vissa attraktiva tomter är utformningen av bostäder särskilt viktig för stadens vidareutveckling. Då kan fördelning av marken ske genom markanvisningstävling.

Vid en markanvisningstävling krävs en omfattande redovisning av arkitektur och innehåll. Valet av byggherre sker genom en sammanvägning av dessa faktorer. Förslagets utformning ställs mot givna planförutsättningar samt andra förutsättningar för den specifika platsen. Efter genomförd markanvisningstävling utarbetar kommunen detaljplan i samråd med byggherren. Av tävlingsförutsättningarna framgår också vilka kriterier som ligger till grund för val av byggherre för det aktuella projektet.

Från ansökan till genomförd markaffär

Förslag och idéer om markanvisningar lämnas antingen direkt till kommunens mark- och exploateringsenhet. De kan också redovisas vid särskilda tillfällen då kommunens tjänstemän finns samlade, så kallade byggdialoger. Information om hur man bokar tid för byggdialog finns på www.skovde.se under Bygga och Bo.

När en markansökan kommer in till kommunen undersöks planförutsättningarna för det aktuella projektet. I de fall marken saknar detaljplan krävs ytterligare utredningar för att bedöma om projektet är möjligt att genomföra. Nedan angivna tider kan förlängas när förutsättningarna för projektet så kräver.

Vad behöver en ansökan innehålla?

Vilket material som ska lämnas in tillsammans med en markanvisningsansökan skiljer sig åt mellan den mer lösa formen markreservation och det mer genomarbetade markanvisningsavtalet.

Markreservation

Byggherren ska presentera projektet i tillräcklig omfattning för att det ska vara möjligt att bedöma projektets lämplighet och om de ställda kraven uppfylls. Exempel på underlag är enkla skisser, referensbilder, beskrivning av volym och inriktning. Vid redan detaljplanelagda ytor kan det vara tillräckligt med en uppgift om att vad byggherren avser att bygga enligt plan.

Markanvisningsavtal

I samband med ett markanvisningsavtal krävs ett mer omfattande underlag från exploatören: principskisser avseende byggnadsvolymer och utformning, höjdsatt situationsplan, beskrivning av bostadstyper och upplåtelseform samt en redogörelse för olika tekniska frågor som är av vikt för det aktuella projektet.

Verksamhetslokaler

Skövde kommun har mark för industri och övriga verksamheter som önskar etablera sig i kommunen. Marken ska erbjudas verksamheter som planmässigt passar ett visst område. Normalt sker därför tilldelningen genom direktanvisning.

Byggherrar som är intresserade av mark för verksamhetslokaler kontaktar kommunens näringslivsenhet som samverkar med sektor samhällsbyggnad i dessa frågor.

För verksamhetstomter tecknas vanligtvis ett markreservationsavtal med byggherren. Reservationen är kostnadsfri och gäller upp till 3 månader. Efter reservationstiden tecknas i normalfallet ett köpekontrakt. Köpet är villkorat med inlämnande av bygglov och byggstart. Nedan angivna tider kan förlängas när förutsättningarna för projektet så kräver. I de fall det krävs en detaljplaneändring eller en ny detaljplan för byggnationen förlängs processen i de inledande stegen.

Från ansökan till byggstart på detaljplanelagd mark

Vad behöver en ansökan innehålla?

Inför tecknande av ett markreservationsavtal tecknas bör byggherren presentera sitt tilltänkta projekt i tillräcklig omfattning för att kommunen ska kunna bedöma om projektet i sig är lämpligt och om byggherren uppfyller de ställda kraven. Det underlag som bör delges kommunen är enkla skisser, referensbilder, beskrivning av volym och inriktning.

Kostnader och markpris

Så fördelas kostnader för exploatering

Grundprincipen är att byggherren står för alla kostnader som är en förutsättning för byggnationen och som uppstår till följd av den. Dessa kostnader betalar byggherren antingen direkt eller indirekt via markpriset.

Plankostnad

För att kommunen ska få täckning för sina kostnader i samband med planarbetet tas en kostnad ut av byggherren enligt självkostnadsprincipen. Denna kostnad ligger antingen i markpriset för redan detaljplanelagd mark, eller så tas den ut direkt av byggherren via separat tecknat plankostnadsavtal. Vilket alternativ som gäller i det aktuella fallet framgår av markanvisningsavtalet.

Projektering och byggnation av allmänna gator och platser

Dessa arbeten utförs vanligen av kommunen och kostnaden tas ut av byggherren via markpriset.

Byggklar tomt

Nödvändiga åtgärder för att få en tomt byggklar, som till exempel flytt av befintlig infrastruktur och sanering av mark, ombesörjs av kommunen. Kostnaderna för detta tas ut av byggherren via markpriset.

Övriga avgifter

Kostnad för anslutning till övrig försörjning som vatten och avlopp, el, fiber, fjärrvärme etc. tas ut av byggherren via ordinarie taxa.

Kostnad för markanvisning

Kostnad för markreservation

Det kostar ingenting att få en markreservation av Skövde kommun.

Kostnad för markanvisningsavtal

I samband med tecknande av markanvisningsavtal tas en handpenning på köpeskillingen ut. Denna räknas sedan av vid själva markköpet. Storleken på handpenningen beräknas som fem procent av uppskattad markaffär.

Handpenningen återbetalas om byggherren skulle välja att inte realisera projektet inom utsatt tid.

Markpris

Mark avsedd för bostäder anges som kr/m² BTA (bruttoarea), medan markpris avsedd för verksamheter beräknas utifrån kr/m² tomtyta.

När mark prissätts ska marknadsvärdesprincipen tillämpas och kommunen följer prisutvecklingen på fastighetsmarknaden. Olika priser kan därför gälla för olika delar av kommunen. Det kan även finnas olika kvaliteter inom området som påverkar prisbilden inklusive byggrättens specifika förutsättningar samt kommunens kostnader för att få tomten byggklar. I de fall det finns otydligheter kring det faktiska marknadsvärdet kan en oberoende expert få uppdraget att göra en värdering.

Vem ansvarar för vad?

Inom Skövde kommun ansvarar sektor samhällsbyggnad för att samordna och leda samhällsbyggandet i kommunen. Sektor samhällsbyggnad består av flera enheter varav tre är direkt involverade i processen kring markanvisningar.

Planenheten

Planenheten ansvarar för kommunens översikts- och detaljplanering. Antagandebeslut fattas i kommunfullmäktige. En beviljad markanvisning innebär alltså inte med automatik att kommunen tagit ställning i planfrågan.

Bygglovsenheten

Bygglovsenheten bereder bygglov för beslut i byggnadsnämnden. En beviljad markanvisning kan därmed inte likställas med ett löfte om att få ett bygglov beviljat.

Mark- och exploateringsenheten

Mark- och exploateringsenheten representerar kommunen som fastighetsägare, initierar fastighetsbildning samt köper och säljer fastigheter. Mark- och exploateringsenheten ansvarar för kommunens exploateringsverksamhet, det vill säga planering och genomförande av nya projekt för bland annat bostäder och verksamheter. Det är till mark- och exploateringsenheten du vänder dig med en förfrågan om markanvisning.

Mark- och exploateringsenheten
samhallsbyggnad@skovde.se

Byggdialogen
Boka tid på www.skovde.se under Bygga och Bo

Ansökningar som kommer in till Skövde kommun registreras i ett särskilt register hos mark- och exploateringsenheten. Enheten för också ett register över genomförda markanvisningar (både reservationer och markanvisningsavtal).

Näringslivsenheten

Byggherrar som är intresserade av mark för verksamhetslokaler kontaktar kommunens näringslivsenhet. Näringslivsenheten samverkar med sektor samhällsbyggnad då det gäller att tillgodose behoven av mark för verksamhetslokaler.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen är den politiska nämnd under vilken sektor samhällsbyggnad lyder. Kommunstyrelsen har det övergripande politiska ansvaret för samhällsbyggnadsfrågorna. Det är kommunstyrelsen som i grunden har beslutanderätt om markanvisningar och försäljning av mark. Kommunstyrelsen har delegerat vissa beslut till sitt arbetsutskott (KSAU) eller till berörd tjänsteman. Fullständig delegationsordning finns i kommunens författningssamling på www.skovde.se, Kommunstyrelsens delegationsordning kap. 7.

Sektor samhällsbyggnad

Postadress 541 83 SKÖVDE **Telefon** 0500-49 80 00 **Hemsida** www.skovde.se

---

Kommunstyrelsen

Riktlinjer för markanvisningar

Sektor samhällsbyggnads förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår för kommunfullmäktige att anta Riktlinjer för Markanvisningar i Skövde kommun, daterad 2015-11-24.

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår för kommunstyrelsen att anta kapitel 7 i kommunstyrelsens delegationsordning, Mark och exploatering, fastigheter under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan.

Bakgrund

Skövde kommun har tidigare saknat formellt antagna riktlinjer för markanvisningar. Behovet av en markanvisningspolicy eller liknade dokument är stort, både som en tydlighet gentemot externa aktörer men även som ett stöd för kommunala tjänstemäns arbete. Framtagande av riktlinjer för markanvisningar återfinns i det åtgärdsprogram som tillhör Skövde kommuns Boendestrategiska program. Den 1/1 2015 började dessutom en ny lag om kommunala markanvisningar gälla (SFS 2014:899). Lagen syftar till att öka transparensen och tydligheten samt säkerställa rättvisa markanvisningar.

Mot bakgrund av detta har sektor samhällsbyggnad utarbetat dokumentet "Riktlinjer för markanvisningar i Skövde kommun" som behandlar arbetssätt och villkor för fördelning av mark för exploatering vilken **kommunen äger**. Dokumentet följer de rekommendationer som Sveriges kommuner och landsting har tagit fram som ett stöd för kommunernas arbete med att utforma riktlinjer som uppfyller de nya lagkraven.

I arbetet har en dialog förts med Näringslivsforums Bygg- och Etableringsgrupp och deras synpunkter har delvis arbetats in i dokumentet. Riktlinjerna har varit på remiss till politikergrupperna.

Till följd av skrivningar i riktlinjerna för markanvisningar behöver även korrigeringar i kommunstyrelsens delegationsordning för mark och exploatering, fastigheter ske.

Handlingar som ingår i beslutet

Riktlinjer för markanvisningar, 2015-11-24

Yttrande från Socialdemokraterna

Yttrande från Miljöpartiet de gröna

Kommunstyrelsens delegationsordning kapitel 7, Mark och exploatering, fastigheter.

Sektor samhällsbyggnad

Eva Darolf Linnros
Samhällsbyggnadschef

Anna Möller
Enhetschef

Del 7 Mark- och exploatering, fastigheter

	Lagrum	Ärende	Delegat	Ersättare	Anmärkning
7.1		Arrende Beslut om utarrendering och upplåtelse av mark under en tid av högst fem år.	MexC* MIng** PL/ExIng***	Sektorschef SSB	*SSB, Enhetschef Mark- och exploatering **Markingenjör ***Planeringsledare/exploateringsing.
7.2		Arrende Beslut om utarrendering och upplåtelse av mark under en tid av högst tio år samt uppsägning av arrende.	KSAU		
7.3		Servitut mm Beslut om att ingå servituts- och upplåtelseavtal för anläggande av ledningar, vägar och liknande.	MexC MIng PL/ExIng	Sektorschef SSB	
7.4		Vägrätt Beslut om att medge nyttjande av kommunens mark för vägändamål.	MexC MIng	Sektorschef SSB	
7.5		Ledningar och master Upplåta kommunens mark för anläggande av ledningar och master med tillhör.	MexC MIng	Sektorschef SSB	
7.6		Högspänningsledning Beslut om yttrande angående tillstånd för högspänningsledningar för nätkoncession och liknande.	KSAU		
7.7		Fastighetsbildningsfrågor; ansökan Beslut om att ansöka om fastighetsbildningsförrättningar.	MexC MIng	Sektorschef SSB	
7.8		Planavtal	Planchef	Sektors-chef	

	Lagrum	Ärende	Delegat	Ersättare	Anmärkning
		Beslut om att ingå planavtal för upprättande av planprogram eller detaljplan.	(externa avtal) MexC (interna avtal)	SSB	
7.9		Förtursärenden Beslut att ge person förtur i tomt- och småhuskön.	KSAU		
7.10		Markreservation, ej detaljplanelagd mark Beslut om att reservera mark för bostäder eller verksamheter på icke detaljplanelagd mark upp till 18 månader.	KSAU		
7.11		Markreservation, detaljplanelagd mark Beslut om att reservera detaljplanelagd mark för 50 bostäder eller färre samt för verksamhetstomter under maximalt tre månader.	MexC Ming PL/Exing	Sektorschef SSB	
7.12		Markreservation, detaljplanelagd mark Beslut om att reservera detaljplanelagd mark för fler än 50 bostäder under maximalt tre månader.	KSAU		
7.13		Markanvisning Beslut om att teckna markanvisningsavtal på detaljplanelagd mark för 30 bostäder eller färre under maximalt sex månader.	MexC Ming PL/Exing		
7.14		Markanvisning Beslut om att teckna markanvisningsavtal på detaljplanelagd mark för 100 bostäder eller färre eller verksamhet under maximalt sex månader.	KSAU		Innebär att fler än 100 lägenheter beslutas av KS
7.15		Förlängning av markreservation/markanvisning Beslut om att förlänga markreservation för 50 bostäder eller färre, markanvisning för 30 bostäder eller färre samt för verksamhetstomter.	MexC Ming PL/Exing		

	Lagrum	Ärende	Delegat	Ersättare	Anmärkning
7.16		Förlängning av markreservation/markanvisning Beslut om att förlänga markreservation för fler än 50 bostäder eller markanvisning för mellan 31 och 100 bostäder.	KSAU		
7.17		Exploateringsavtal Beslut om att teckna exploateringsavtal för byggnation på icke kommunägd mark för 30 bostäder eller färre.	MexC MIng PL/Exing	Sektorschef SSB	
7.18		Exploateringsavtal Beslut om att teckna exploateringsavtal för byggnation på icke kommunägd mark för 100 bostäder eller färre samt för verksamheter.	KSAU		
7.19		Försäljning av fastighet/del av fastighet taxerad som småhusenhet Beslut om att försälja fastighet eller del av fastighet för bostadsändamål och beloppet understiger 4 mnkr. (Försäljning av småhusenhet inom exploateringsområde är verkställighet)	MexC*a MIng PL/ExIng	Sektorschef SSB	
7.20		Försäljning av fastighet/del av fastighet Beslut om att försälja fastighet eller del av fastighet upp till ett belopp om 8 mnkr.	KSAU		
7.21		Försäljning av fastighet/del av fastighet inom exploateringsområden för industri- eller verksamhetsändamål Beslut om att försälja fastighet inom exploateringsområde för industri- eller verksamhetsändamål upp till ett belopp på 8 mnkr enligt fastställt markpris.	MexC	Sektorschef SSB	
7.22		Tomträtt Beslut om att upplåta fastighet med tomträtt då värdet på marken understiger 8 mnkr.	KSAU		

	Lagrum	Ärende	Delegat	Ersättare	Anmärkning
7.23		Försäljning av fastighet som upplåtits genom tomträtt eller arrende Beslut om att försälja fastighet som upplåtits genom tomträtt eller arrende då värdet på marken understiger 8 mnkr,	KSAU		
7.24		Förvärv av fastighet/del av fastighet Beslut om förvärv av fastighet eller del av fastighet för belopp upp till fyra mnkr.	MexC	Sektorschef SSB	
7.25		Förvärv av fastighet/del av fastighet Beslut om förvärv av fastighet eller del av fastighet upp till ett belopp om åtta mnkr.	KSAU		
7.26		Auktion Beslut om förvärv av fast egendom eller tomträtt som försäljs på exekutiv- eller privat auktion och vars pris inte överstiger 25 mnkr	KS ordfö- rande	KS 1:e v ordförande KS 2:e vice ordfö-rande	Beslutanderätten får endast utnyttjas i ärende som är så brådskande att kommunstyrelsens avgörande inte kan avvaktas.
7.27		Rivning av byggnader Beslut om rivning av byggnader som faller under kommunstyrelsens verksamhetsområde.	KSAU		

S- gruppens synpunkter på Riktlinjer för markanvisningar.

Vi har i första hand åsikter om i vilken ordning som textinnehållet presenteras, utifrån byggarnas och etableringsintressenternas synvinkel.

Vi ser gärna att texten inleds med "vägen in" (vem bestämmer vad/ roller)

I förslaget finns uppräknat

Planenheten

Bygglovsenheten

Mark-och exploateringsenheten

sist står ett litet stycke om Näringslivskontoret

-vi vill se mer tydlighet mellan Näringslivsenhetens ansvar och uppdrag och MEX dito så att det inte råder några tvivel om vem man kontaktar inledningsvis och vilken roll och uppdrag

Näringslivsenheten har.

Stycket om Markanvisning- så fungerar det - bör komma därefter

- hur vi som kommun fördelar och erbjuder tillgänglig mark och att det ska uppfattas som rakt och enkelt

Därefter kommer tidsaxlar och där anser vi att det mer ska tydliggöras att den mark som inte är detaljplanelagt - där ska Markanvisningsavtalet kunna förlängas om byggaren är aktiv –

Verksamhetslokaler:

När det gäller tiderna för markreservation och upprättelse av köpeavtal anser vi att tiderna är lite väl snålt tilltagna i tidsaspekt med tanke på att det kan vara en större exploatering gällande verksamheter.

Även här är det viktigt att tydliggöra att man kan förlänga om exploatören är aktiv.

Avsnittet om kostnader bör vara sist i dokumentet.

Vi välkomnar textredigeringen i detta andra förslag och konstaterar att den är skriven i en mer positiv anda.

Marie Ekman
Ann Lindgren
Robert Ciabatti
Johan Ask

**Till Skövde kommuns Samhällsbyggnadsenhet,
för kännedom till Skövde kommunstyrelse.**

Remiss-svar på förslag på markanvisningspolicy.

I förslaget regelverk ”Riktlinjer för markanvisningar” som är utsänt på remiss, står:

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen är den politiska nämnd under vilken sektor samhällsbyggnad lyder. Kommunstyrelsen har det övergripande politiska ansvaret för samhällsbyggnadsfrågorna. Det är kommunstyrelsen som i grunden har beslutanderätt om markanvisningar och försäljning av mark. Kommunstyrelsen har delegerat vissa beslut till sitt arbetsutskott (KSAU) eller till berörd tjänsteman.

-Miljöpartiet anser att hur Skövde ska se ut framöver är ett mycket viktigt beslut och bör tas av politiker och ska inte delegeras ner till lägre nivåer. I princip vill vi höja föreslagna delegeringsnivåer uppåt ett steg. Speciellt från KSAU till KS! KSAU brstår av politiker men för få enligt vår mening. Bättre är då KS där alla politiska partier är representerade och att man får en bättre bredd och ansvarstagande för besluten om hur Skövde ska se ut framöver.

-Som vi förstått det så ligger markanvisning-processen ofta före planprocessen vilket synes vara fel ordning. Kommunens politiker bör styra över hur byggandet, kommunikationer, mm ska se ut i framtiden ska se ut via detaljplaner. Översiktsplan ÖP2025 är för grov för det. Detaljplanarbetet borde därför som vi ser det göras huvudsakligen före markanvisningen.

Mindre noteringar/synpunkter.

-”Konstiga ord och förkortningar” bör förklaras i texten på ett bättre sätt, tex MexC m.fl förkortningar, Prindperna, Utbyggnadsordning, så att icke fackfolk förstår.

-I dokumenttexten står ” Skövde kommuns utbyggnadsordning finns tillgänglig på www.skovde.se under Bygga och Bo. Utbyggnadsordningen fastställs av kommunstyrelsen minst en gång per år.”

När vi sökt efter detta dokument har vi inte lyckats finna det på angiven plats.

Miljöpartiet de gröna i Skövde, 11 nov 2015.
genom Sture Grönblad

PS vi vill även tipsa om ett radioinslag i torsdags förra veckan där Örebro kommun representant berättade om hur de har gått från 7 till 2 beslutstillfällen i nybyggnations-processen.

ojusterat
H.N.**KSAU § 231/15 Ombildning Brf Rosenbacken och Krokusen**

KS2014.0391

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2015-12-02	231/15

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige beslutar att uppdra till servicenämnden att genomföra ombildningen av bostadsrättsföreningarna Rosenbacken och Krokusen till kooperativ hyresrätt och genomföra en fusion av de båda föreningarna Skövdehus nr 22 och nr 26.

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta att ge positivt förhandsbesked till en kommunal borgen upp till 8 miljoner kronor till den blivande kooperativa hyresrätten för dess finansiering av befintliga lån och planerad ombyggnad. Slutligt beslut om borgen fattas av kommunfullmäktige efter ansökan när föreningen har bildats.

Bakgrund

Tekniska nämnden gjorde under 2014 en genomgång av det aktuella läget för bostadsrättsföreningarna Rosenbacken och Krokusen. Det är två mycket små föreningar 5 bostäder per förening, som bildades i slutet av 1980-talet och uppdraget var att bygga och förvalta särskilda gruppboheter (LSS). I samband med ÄDEL-reformen 1992 övergick ansvaret för föreningarna till Skövde kommun som äger samtliga bostadsrätter. Upplåtelseformen bostadsrätt är inte optimal för aktuell verksamhet och regelverket kräver idag minst tre medlemmar. För närvarande är det Riksbyggen och Skövde kommun som är medlemmar. För att komma till rätta med problemen och få en fortsatt rationell verksamhet föreslås en omstrukturering av verksamheten. Det innebär att upplåtelseformen ändras från bostadsrätt till kooperativ hyresrätt. Denna upplåtelseform är relativt ny men är mer flexibel och ändamålsenligt för denna typ av förvaltning och det blir möjligt att lägga samman de två föreningarna till en.

För att långsiktigt sänka föreningens räntekostnader föreslås att Skövde kommun lämnar den ombildade föreningen en kommunal borgen för de lån som finansierar föreningens fastigheter.

Handlingar

Ombildning Brf Rosenbacken och Krokusen

Delges

Servicenämnden
Ekonomienheten

TEN § 55/14**Ombildning Brf Rosenbacken och Krokusen**

TEN2014.0284

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Tekniska nämndens AU	2014-09-16	42/14
2 Tekniska nämnden	2014-09-23	55/14

Beslut

Tekniska nämnden beslutar att ställa sig positiva till att ändra upplåtelseformen för aktuella föreningar från bostadsrätt till kooperativ hyresrätt, samt att fusionera de båda föreningarna i enlighet med redogörelsen i denna handling.

Tekniska nämnden beslutar med anledning av detta att uppdra till tekniska chefen att arbeta vidare med frågan för att återkomma med konkreta fusionshandlingar och konkreta ekonomiska underlag

Vidare föreslår tekniska nämnden att kommunstyrelsen ställer sig bakom ett förslag om kommunal borgen till föreningen för dess finansiering, av dels befintliga lån och dels för de planerade ombyggnationer som verksamheten nu kräver för framtiden.

Bakgrund**Sammanfattning**

Bostadsrättsföreningen RB:s Brf Skövdehus nr 22 omvandlas till en kooperativ hyresrättsförening och samtidigt fusioneras RB:s Brf Skövdehus nr 26 till den ombildade förening.

Genom åtgärden effektiviseras förvaltning och administration och genom fördjupad samverkan med kommunen om t ex en kommunal borgen för fastigheternas finansiering kan föreningens räntekostnader minskas till fördel för de boende samt också för kommunens lokalhyra.

Tekniska chefen har stämt av med stadsjuristen att ett borgensåtagande för denna typ av verksamhet är förenligt med den kommunala kompetensen och självklart ska föreningen erlägga borgensavgift.

Vidare kan de önskvärda ombyggnationer som verksamheten nu ser som nödvändiga, utföras på ett för alla parter smidigt och ändamålsenligt sätt.

Historia

Två mycket små bostadsrättsföreningar bildades i slutet av 1980-talet av Riksbyggen i samarbete med dåvarande Landstinget i Skaraborg.

Uppdraget för föreningarna var att bygga och förvalta särskilda gruppbestäder för personer med beslut enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade LSS. Respektive förening omfattar 5 bestäder på två rum och kök med tillhörande lokaler för omvårdnadspersonal, totalt knappa 400 kvm per förening.

I samband med ÄDEL-reformen 1992 flyttades ansvaret för dessa omvårdnadsfrågor från landstinget till kommunsektorn, varigenom också ansvaret för dessa föreningar övergick till Skövde kommun.

Sedan starten har föreningarna förvaltats av Riksbyggen i samverkan med föreningarnas styrelser, och tekniska förvaltningen på Skövde kommun. Samtliga bostadsrätter ägs av Skövde kommun, som sedan i andra hand vidareförhyr bostäderna till boende med LSS-beslut.

Verksamheten har utvecklats stabilt och åren har runnit iväg, trots att förvaltningsunderlaget varit och är för litet för en rationell förvaltning i den form det har idag.

Problembild

Upplåtelseformen bostadsrätt är inte optimal för aktuell verksamhet, då den tar sikte på reguljärt boende och till sin form är ganska strikt i sitt regelverk. Ett specifikt problem är att föreningen enbart har två medlemmar (Riksbyggen och Kommunen) medan regelverket kräver minst tre medlemmar. De boende är i nuläget inte medlemmar i föreningen, utan har enbart ett hyreskontrakt med kommunen.

Vidare är föreningarnas litenhet ett problem i ekonomiskt hänseende, dels administrativt, dels i ett finansieringsperspektiv.

Det är i stort samma arbete med upprättande av årsredovisning, budget, styrelsearbete, protokoll, stämmor m.m. oavsett om föreningen har 5 eller 50 bostäder.

Vidare kräver finansiärerna högre marginaler för sin utlåning trots att föreningens intäkter är garanterade av kommunen. Att finansiera planerade ombyggnationer i fastigheterna är svårt eller om det går, ofördelaktigt dyrt.

Förslag till omstrukturering

För att komma till rätta med den problembild som redovisats ovan, samt att också dra nytta av de värden som årens förvaltning och samverkan mellan parterna inneburit på ett enkelt och fortsatt rationellt sätt, föreslås följande omstrukturering av befintlig verksamhet.

Upplåtelseformen ändras från bostadsrätt till kooperativ hyresrätt. Denna upplåtelseform är relativt ny (lag från 2002) och är mer flexibel och ändamålsenligt för denna typ av förvaltning. Till exempel blir det möjligt att lägga samman de två föreningarna till en förening, vilket föreslås.

Även i denna föreningsform krävs minst tre medlemmar. Detta föreslås lösas genom att den Samverkansförening som är bildad av befintliga kooperativa hyresrättsföreningar inom Riksbyggen erbjuds bli medlem. Denna förening har till uppgift att öka erfarenhetsutbytet och nytta av att arbeta med föreningsformen som redskap för att skapa samhällsnytta.

Således föreslås att RB:s Brf Skövdehus nr 22 och 26 medges besluta att dels byta upplåtelseform och därmed anta nya stadgar som baseras på lagstiftningen för kooperativ hyresrätt. Vidare att byta namn till ett för verksamheten mer passande namn, t ex Kooperativa hyresrättsföreningen Trygga Hem i Skövde.

Sedan föreslås båda de aktuella föreningarna besluta om fusion för att därigenom göra de två föreningarna till en förening, och således mer eller mindre halvera administrationskostnaden.

För att långsiktigt sänka föreningens räntekostnader föreslås att Skövde kommun lämnar den ombildade föreningen en kommunal borgen för de lån som finansierar förenings fastigheter. Effekten av en sådan åtgärd kommer uteslutande de boende och kommunen till del, och ökar föreningens förmåga att medverka i den utveckling som är önskvärd för verksamheten.

Fördelar med föreslagen utveckling

- Två föreningar som inte uppfyller gällande regelverk för bostadsrätt upphör.
- Upparbetade värden i berörda fastigheter kan fortsätta brukas på ett enkelt och smidigt sätt. Etablerad samverkan med Riksbyggen kan fortsätta.
- Befintliga kostnader för administration minskar.
- Med kommunal borgen minskar befintliga och framtida kostnader för räntor.
- Föreningen kan genomföra de ombyggnationer som verksamheten kräver för utvecklad verksamhet.
- Skövde kommun får ett redskap att bruka för fortsatt utbyggnad av t ex LSS-boenden men också för vård- och omsorgsboende med fortsatt fullt inflytande över ekonomi och verksamhet, utan att belasta kommunens investeringsbudget.

Handlingar

Stadgar för Skövde.docx

Samverkansavtal Skövde.docx

Delges

Kommunstyrelsen

SAMVERKANSAVTAL

1 PARTER

Skövde kommun, org. nr. 212000-1710, Fredsgatan 4, 541 83 SKÖVDE nedan kallad "Kommunen".

Kooperativa hyresrättsföreningen Skövdes Trygga hem ek för, org. nr. 716410-4791, c/o Riksbyggen, Box 144, 541 23 SKÖVDE, nedan kallad "Föreningen".

2 BAKGRUND

Parterna har för avsikt att långsiktigt samverka avseende LSS-bostäder inom fastigheterna Södra Rosenhaga (Rosenbacken 1) och Krokusen 22 (Lyckegatan 1), nedan "Fastigheterna". Föreningen är avsedd som ett av Kommunens redskap för att tillhandahålla sådana bostäder åt sina innevånare. Fastigheterna ägs av två olika bostadsrättsföreningar inom Riksbyggen. Avsikten är att ombilda en av dessa bostadsrättsföreningar till Kooperativa hyresrättsföreningen Skövdes Trygga hem och att fusionera den andra bostadsrättsföreningen in i den ombildade föreningen.

3 SAMVERKAN

Mot bakgrund av ovan har Parterna kommit överens om följande.

- i. Byggnaderna på Fastigheterna skall i dess helhet vara avsedda för Kommunens LSS-verksamhet och därmed förenlig verksamhet.
- ii. Kommunen skall lämna Föreningen kommunal borgen för finansiering av berörda fastigheter.
- iii. Samtliga bostadslägenheter avsedda för LSS-boende skall upplåtas till Kommunen med kooperativ hyresrätt. Skriftliga upplåtelsekontrakt skall upprättas. Kommunen har rätt att hyra ut dessa i andra hand utan särskilt tillstånd från Föreningen. De som bor i lägenheterna skall ha rätt att bli medlemmar i Föreningen.
- iv. Hyran för bostäderna skall fastställas av Föreningens styrelse enligt självkostnadsprincipen. Kommunen skall fortlöpande informeras om kommande hyresförändringar.
- v. Kommunen skall hyra samtliga lokaler inom Fastigheten. Kommunen har rätt att hyra ut dessa i andra hand utan särskilt tillstånd från Föreningen. Föreningen skall genast underrättas om sådan upplåtelse.
- vi. Skriftliga hyresavtal för lokalerna skall upprättas. Förenings styrelse beslutar varje år om aktuell lokalhyra i samband med behandling av budget och avstäms fortlöpande med kommunens representanter i föreningens styrelse.

4 AVTALSTID

Detta avtal gäller från och med den dag det undertecknats till och med den 2025-12-31.

Uppsägning skall ske skriftligen minst två (2) år före avtalstidens utgång. Vid utebliven uppsägning förlängs avtalet automatisk med fem (5) år för varje gång.

5   **ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG**

Ändringar och tillägg till detta avtal skall upprättas skriftligen och undertecknas av behöriga företrädare för vardera parten.

6   **TVISTELÖSNING**

Twist i anledning av detta avtal ska avgöras av allmän domstol.

(Signatursida följer)

Detta avtal har upprättats i två (2) exemplar av vilka parterna tagit varsitt.

SKÖVDE KOMMUN

KOOPERATIVA HYRESRÄTTSFÖRENING
SKÖVDES TRYGGA HEM

Ort och datum: _____

Ort och datum: _____

_____
Namnförtydligande:

_____
Namnförtydligande:

_____
Namnförtydligande:

_____
Namnförtydligande:

Stadgar
för
Kooperativa
hyresrättsförening
Skövdes trygga hem

Kooperativ hyresrätt

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

§ 1	FIRMA, ÄNDAMÅL OCH SÄTE	4
§ 2	UPPLÅTELSENS OMFATTNING M M.....	4
§ 3	DEFINITION AV GRUNDLÄGGANDE BEGREPP	4
	<i>Kooperativ hyresrätt .....</i>	<i>4</i>
	<i>Bostadslägenhet .....</i>	<i>4</i>
	<i>Kooperativ hyresgäst .....</i>	<i>4</i>
	<i>Medlemsinsats.....</i>	<i>4</i>
§ 4	UPPLÅTELSEAVTALETS INNEHÅLL M M.....	5
§ 5	ALLMÄNNA BESTÄMMELSER OM MEDLEMSKAP	5
§ 6	MEDLEMSKAP	5
§ 7	UTTRÄDE UR FÖRENINGEN	6
	<i>Uppsägning.....</i>	<i>6</i>
	<i>Uteslutning.....</i>	<i>6</i>
	<i>Förverkande.....</i>	<i>6</i>
§ 8	MEDLEMSKAP VID ÖVERGÅNG AV HYRESRÄTT	6
§ 9	INSATSER, AVGIFTER M M.....	6
	<i>Medlemsinsats.....</i>	<i>6</i>
	<i>Hyra .....</i>	<i>6</i>
	<i>Ränta och inkassoavgift vid försenad hyres- och avgiftsbetalning .....</i>	<i>7</i>
	<i>Övriga avgifter.....</i>	<i>7</i>
§ 10	ÅTERBETALNING AV INSATS	7
§ 11	UNDERHÅLLSPLAN.....	7
§ 12	FOND FÖR PLANERAT UNDERHÅLL	8
§ 13	STYRELSE	8
	<i>Antalet styrelseledamöter och suppleanter samt vem som utser dessa .....</i>	<i>8</i>
	<i>Ordförande och sekreterare.....</i>	<i>9</i>
	<i>Styrelsens beslutsförmåga.....</i>	<i>9</i>
	<i>Firmateckning.....</i>	<i>9</i>
	<i>Sammanträde.....</i>	<i>9</i>
	<i>Protokoll.....</i>	<i>9</i>
	<i>Beslut om inteckning m m.....</i>	<i>9</i>
	<i>Beslut om avyttring av föreningens fastighet/tomträtt m m .....</i>	<i>10</i>
	<i>Besiktningar.....</i>	<i>10</i>
	<i>Likhetsprincipen.....</i>	<i>10</i>
§ 14	RÄKENSKAPSÅR	10
§ 15	ÅRSREDOVISNING.....	10
§ 16	REVISORER	10
§ 17	REVISORERNAS GRANSKNING	11
§ 18	ÅRSREDOVISNING OCH REVISIONSBERÄTTELSE SKALL HÅLLAS TILLGÄNGLIGA FÖR MEDLEMMARNA	11
§ 19	FÖRENINGSTÄMMA	11
§ 20	DAGORDNING VID FÖRENINGSTÄMMA.....	11
§ 21	KALLELSE TILL FÖRENINGSTÄMMA.....	12
	<i>Ordinarie stämma.....</i>	<i>12</i>

<i>Extra stämma</i>	12
§ 22 MOTIONER	12
§ 23 RÖSTRÄTT PÅ FÖRENINGSTÄMMA	12
<i>Ombud</i>	13
<i>Biträde</i>	13
§ 24 BESLUT VID FÖRENINGSTÄMMA	13
§ 25 BESLUT OM ÖVERLÅTELSE AV FÖRENINGENS HUS	13
§ 26 ÄNDRING AV DESSA STADGAR	14
§ 27 REGISTRERING AV STADGEÄNDRING	14
§ 28 HYRESGÄSTENS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER	14
<i>Underhållsansvar</i>	14
<i>Hyresgästens skyldighet att anmäla brister</i>	14
<i>Reparationer p g a brand- eller vattenledningsskada</i>	14
§ 29 LÄGENHETENS ANVÄNDNING	15
<i>Lägenheten får endast användas för det avsedda ändamålet</i>	15
<i>Sundhet, ordning och skick</i>	15
§ 30 FÖRENINGENS RÄTT TILL TILLTRÄDE I LÄGENHET	15
§ 31 FÖRVERKANDE AV NYTTJANDERÄTTEN	15
§ 32 SÄRSKILDA KRAV FÖR BESLUT OCH ÄNDRING AV STADGAR	16
§ 33 MEDDELANDE TILL MEDLEMMARNA	16
§ 34 FÖRENINGENS UPPLÖSNING	16
§ 35 ANNAN LAGSTIFTNING	16

§ 1   FIRMA, ÄNDAMÅL OCH SÄTE

Föreningens firma är Kooperativa hyresrättsförening Skövdes trygga hem.

Föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intresse genom att till sina medlemmar upplåta bostadslägenheter med hyresrätt i Skövde kommun, vilka bostäder skall vara avsedda för LSS-boende, vård-, omsorgs- och trygghetsboende. Vidare kan föreningen hyra ut därmed sammanhängande verksamhetslokaler och andra lokaler.

Föreningens styrelse skall ha sitt säte i Skövde kommun.

§ 2   UPPLÅTELSENS OMFATTNING M M

Upplåtelse och utövande av kooperativ hyresrätt sker på de villkor som anges i föreningens ekonomiska plan, dessa stadgar, lagen om kooperativ hyresrätt och allmän lag.

En upplåtelse av kooperativ hyresrätt får endast avse bostadslägenhet i ett hus eller del av hus jämte tillhörande utrymmen. En upplåtelse får dock även omfatta mark som ligger i anslutning till föreningens hus, om marken skall användas som komplement till nyttjandet av huset eller del av huset.

Kooperativ hyresrätt kan endast upplåtas till medlem i föreningen.

§ 3   DEFINITION AV GRUNDLÄGGANDE BEGREPP

Kooperativ hyresrätt

Med kooperativ hyresrätt avses den rätt föreningen upplåter enligt lagen om kooperativ hyresrätt (2002:93). Nedan avses kooperativ hyresrätt såväl när det anges kooperativ hyresrätt som när det anges hyresrätt såvida det inte av sammanhanget framgår att med hyresrätt avses annan hyresrätt än kooperativ hyresrätt.

Bostadslägenhet

Med bostadslägenhet avses en lägenhet som är avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad jämte därtill hörande utrymmen och i förekommande fall mark.

Kooperativ hyresgäst

Med kooperativ hyresgäst avses medlem som innehar en kooperativ hyresrätt.

Medlemsinsats

Med medlemsinsats avses den insats som varje medlem skall betala till föreningen.

§ 4 UPPLÅTELSEAVTALETS INNEHÅLL M M

Upplåtelse av en lägenhet med kooperativ hyresrätt skall ske skriftligen.

I handlingen skall parternas namn anges liksom den lägenhet upplåtelsen avser samt de belopp som skall betalas i medlemsinsats och hyra.

§ 5 ALLMÄNNA BESTÄMMELSER OM MEDLEMSKAP

Medlemskap får inte vägras på grund av ras, hudfärg, nationalitet, etniskt ursprung, religion eller sexuell läggning.

Fråga om att anta medlem i föreningen avgörs av styrelsen med iakttagande av bestämmelserna i dessa stadgar, lagen om kooperativ hyresrätt och lagen om ekonomiska föreningar.

Ansökan om medlemskap i föreningen skall göras skriftligen till föreningens styrelse i enlighet med föreningens anvisningar.

Styrelsen är skyldig att utan dröjsmål, dock senast inom en (1) månad från det att skriftlig ansökan om medlemskap kom in till föreningen, avgöra frågan om medlemskap.

Fördelning av lägenheter sker genom Kommunen.

§ 6 MEDLEMSKAP

Medlemskap i föreningen kan beviljas

- a) Riksbyggen ekonomisk förening, i fortsättningen betecknat Riksbyggen,
- b) Skövde kommun, i fortsättningen betecknad Kommunen,
- c) Samverkansföreningen för kooperativa hyresrättsföreningar förvaltade av Riksbyggen, i fortsättningen betecknad Samverkansföreningen.
- d) fysisk person som efter särskild prövning av Kommunen erhållit biståndsbeslut enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) eller 9 § punkten 8 eller 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- e) fysisk person som uppfyller Kommunens villkor för att erhålla en trygghetsbostad och som anvisats och tackat ja till sådan bostadslägenhet med kooperativ hyresrätt i föreningen, samt
- f) fysisk person som uppfyller Kommunens villkor för att erhålla en trygghetsbostad och som är intresserad av att bebo sådan bostadslägenhet med kooperativ hyresrätt i föreningen.

§ 7 UTTRÄDE UR FÖRENINGEN

Uppsägning

En medlem har rätt att säga upp sitt medlemskap i föreningen. En kooperativ hyresgäst som säger upp sitt medlemskap i föreningen anses även ha sagt upp sitt hyresavtal.

Avgång ur föreningen sker vid utgången av det räkenskapsår som slutar näst efter en (1) månad sedan medlemmen har sagt upp sig till utträde. Begäran om utträde skall göras till föreningens styrelse.

Uteslutning

Bryter medlemmen mot stadgarna, skadar föreningen eller motverkar dess intresse eller inte iakttar sina förpliktelser mot föreningen kan han eller hon uteslutas ur föreningen. Beslut om uteslutning fattas av styrelsen.

En medlem som uteslutits ur föreningen förlorar genast sin rätt att delta i överläggningar och beslut om föreningens angelägenheter.

Förverkande

När en kooperativ hyresrätt är förverkad enligt bestämmelserna i 12 kap 42 § jordabalken eller § 31 i dessa stadgar, skall den kooperativa hyresgästen anses ha utträtt ur föreningen, om inte styrelsen har gått med på att hyresgästen står kvar som medlem. Detsamma gäller om hyresavtalet har upphört på grund av bestämmelserna i 12 kap 46 § jordabalken.

§ 8 MEDLEMSKAP VID ÖVERGÅNG AV HYRESRÄTT

Den som enligt 12 kap 32, 33, 34, 35, 36 eller 37 § eller 47 § andra stycket jordabalken har förvärvat en kooperativ hyresrätt får inte vägras inträde i föreningen.

§ 9 INSATSER, AVGIFTER M M

Medlemsinsats

Varje medlem deltar i föreningen genom att betala en medlemsinsats. Medlemsinsatsen skall uppgå till 100 kronor.

Hyra

För nyttjande av lägenhet skall kooperativ hyresgäst betala hyra.

Hyran skall av styrelsen fastställas så att de sammanlagda hyrorna i föreningen tillsammans med övriga intäkter ger täckning för föreningens kostnader samt avsättning till fonder.

Hyran skall fördelas på föreningens kooperativa hyresrätter i förhållande till lägenheternas relativa nyttjanderättsvärde såvida inte annat följer av nedan.

Om genom mätning eller på annat sätt viss kostnad direkt kan fördelas på samtliga eller vissa lägenheter, har styrelsen rätt att fördela sådan kostnad på de eller den lägenhet kostnaden belöper istället för i förhållande till lägenhetens relativa nyttjanderättsvärde.

Om det för någon kostnad är uppenbart att viss annan fördelningsgrund än det relativa nyttjanderättsvärdet bör tillämpas har styrelsen rätt att beslut om sådan fördelningsgrund.

Om inte styrelsen bestämt annat skall medlemmarna betala hyra månadsvis i förskott.

Ränta och inkassoavgift vid försenad hyres- och avgiftsbetalning

Om inte hyra och avgifter betalas i rätt tid utgår dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) på den obetalda avgiften från förfallodagen till dess att full betalning sker.

Vid försenad betalning av avgift eller övrig förpliktelse mot föreningen skall medlem även betala påminnelseavgift samt i förekommande fall inkassoavgift enligt lagen (1981:739) om ersättning för inkassokostnader m m.

Övriga avgifter

För tillkommande nyttigheter som utnyttjas endast av vissa medlemmar såsom upplåtelse av parkeringsplats, extra förrådsutrymme och dylikt utgår särskild ersättning som bestäms av styrelsen.

§ 10 ÅTERBETALNING AV INSATS

När en medlem har avgått ur föreningen har han eller hon rätt enligt lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar att sex (6) månader efter avgången få ut sin inbetalda medlemsinsats. Beloppet får dock inte överstiga vad som belöper på honom eller henne i förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången.

Det belopp som återbetalas enligt ovan är samma medlemsinsats avflyttande medlemmen betalat med eventuellt avdrag för kvittning enligt nedan. Dock gäller att återbetalning inte kan ske med större belopp än det som erlaggs av nytillträdande medlem då den aktuella lägenheten upplåts med kooperativ hyresrätt.

Avgår eller utesluts medlem till följd av hyresförhållandets upphörande får föreningen ta i anspråk medlemmens insats för kvittning.

Om den kooperativa hyresrätten upphör att gälla enligt 12 kap 10 § jordabalken eller enligt 3 kap 13 § eller 15 § lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt, gäller dock vad som anges i sistnämnda lag.

§ 11 UNDERHÅLLSPLAN

Styrelsen skall upprätta och årligen följa upp underhållsplan för genomförande av underhållet av föreningens fastighet/er med tillhörande byggnader.

§ 12 FOND FÖR PLANERAT UNDERHÅLL

Inom föreningen skall bildas en fond för det planerade underhållet av föreningens fastighet/er med tillhörande byggnader.

Avsättning till föreningens underhållsfond sker årligen med belopp som för första året anges i ekonomisk plan och därefter i underhållsplan enligt § 11 ovan.

§ 13 STYRELSE

Föreningens angelägenheter skall handhas av en styrelse vars uppgift är att företräda föreningen och ansvara för att föreningens organisation, ekonomi och andra angelägenheter sköts på ett tillfredsställande sätt.

Styrelsen skall lösa frågor i samband med skötseln av föreningens egendom så att medlemmarnas trivsel och aktiva deltagande i verksamheten främjas.

Styrelsen skall genom olika aktiviteter öka medlemmarnas samhörighet och med hänsyn till hyresgästernas olika förutsättningar skapa likvärdiga möjligheter för alla att nyttja hyresrätten.

Styrelseledamöterna och suppleanterna utses på ordinarie föreningsstämma för en period av två (2) år. Uppdraget som ledamot och suppleant gäller till slutet av den ordinarie föreningsstämma som hålls det år mandatperioden löper ut. Om en helt ny styrelse utses skall mandatiden för hälften, eller vid udda tal närmast högre antal, vara ett år.

Föreningsvalda suppleanter inträder i den ordning de är valda såvida inte stämman har valt personliga suppleanter. Suppleanter som utsetts av annan än stämman inträder för styrelseledamot utsedd av densamma som utsåg suppleanterna och i den ordning som den som utsåg dem bestämmer.

För det fall vakanser uppkommer efter styrelseledamöter eller suppleanter under mandatperioden skall dessa ersättas senast vid närmast därpå följande ordinarie föreningsstämma. Vid val efter vakanser gäller att ny styrelseledamot eller suppleant utses av den som utsåg den styrelseledamot eller suppleant som skall ersättas.

Antalet styrelseledamöter och suppleanter samt vem som utser dessa.

Styrelsen skall bestå av 3-5 styrelseledamöter och 3-5 styrelsesuppleanter som utses enligt följande.

1. Riksbyggen utser en (1) ledamot och en (1) suppleant.
2. Kommunen utser en (1) till två (2) ledamöter och en (1) till två (2) suppleanter.
3. Föreningsstämman utser en (1) till två (2) ledamöter samt en (1) till två (2) suppleanter.

Valbar till uppdrag som styrelseledamot eller suppleant är myndig person som är medlem, eller tillhör hyresgästens familjehushåll, och som är bosatt i föreningens hus samt person som utsetts att företräda Riksbyggen respektive Kommunen i föreningens verksamhet. Den som är underårig eller i konkurs eller har förvaltare enligt 11 kap 7 § föräldrabalken kan inte vara styrelseledamot eller suppleant.

Ordförande och sekreterare

Styrelsen utser inom sig ordförande vid det styrelsesammanträde som hålls i anslutning till varje avhållen ordinarie föreningsstämma eller i anslutning till extra föreningsstämma i den mån styrelseval har förekommit på sådan stämma. Vid samma styrelsesammanträde skall även sekreterare utses.

Styrelsens beslutsförhet

Styrelsen är beslutsför om mer än hälften av antalet ledamöter är närvarande vid sammanträdet. Som styrelsens beslut gäller den mening för vilken mer än hälften av de närvarande röstat, eller vid lika röstetal den mening som biträds av ordföranden. I det fall styrelsen inte är fulltalig när ett beslut skall fattas gäller för beslutsförheten att mer än 1/3 av hela antalet ledamöter har röstat för beslutet.

Styrelsen eller en ställföreträdare får inte följa sådana föreskrifter av föreningsstämman som står i strid med lagen om kooperativ hyresrätt, lagen om ekonomiska föreningar eller dessa stadgar.

Firmateckning

Föreningens firma tecknas, förutom av styrelsen i sin helhet, av styrelsens ledamöter två i förening.

Sammanträde

Ordföranden skall se till att sammanträde hålls när så behövs.

Styrelseledamoten har rätt att begära att styrelsen skall sammankallas. Sådan begäran skall framställas skriftligen med angivande av vilket ärende ledamoten vill att styrelsen skall behandla. Ordföranden är om sådan framställan görs, skyldig att sammankalla styrelsen.

Protokoll

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll. Protokollet skall justeras, förutom av ordföranden, av ytterligare en ledamot som styrelsen utser.

Styrelseledamöterna har rätt att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokoll från styrelsens sammanträden skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

Beslut om inteckning m m

Styrelsen eller av styrelsen befullmäktigad företrädare för föreningen får besluta om in-teckning eller annan inskrivning i föreningens fasta egendom eller tomträtt.

Beslut om avyttring av föreningens fastighet/tomträtt m m

Styrelsen eller annan ställföreträdare för föreningen får inte utan föreningsstämmans beslut samt Kommunens skriftliga godkännande avhända föreningen dess fasta egendom eller tomträtt. För beslut om överlåtelse av hus som tillhör föreningen och i vilket det finns en eller flera lägenheter som är upplåtna med kooperativ hyresrätt gäller vad som anges i § 25 nedan.

Styrelsen får inte heller besluta om rivning, om väsentliga förändringar (till- och/eller ombyggnad) av föreningens egendom utan föreningsstämmans beslut samt Kommunens skriftliga godkännande.

Besiktningar

Styrelsen skall fortlöpande företa erforderliga besiktningar av föreningens egendom som föreningen har underhållsansvaret för och i årsredovisningens förvaltningsberättelse avge redogörelse för kommande underhållsbehov och under året vidtagna underhållsåtgärder av större omfattning.

Likhetsprincipen

Styrelsen eller annan ställföreträdare för föreningen får inte företa en handling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller annan medlem.

§ 14 RÄKENSKAPSÅR

Föreningens räkenskapsår omfattar tiden från och med 1 januari till och med 31 december.

§ 15 ÅRSREDOVISNING

Styrelsen skall senast inom fyra (4) månader från varje räkenskapsårs utgång till föreningens revisorer överlämna en årsredovisning innehållande förvaltningsberättelse, resultat- och balansräkning. Eventuellt överskott i föreningens verksamhet skall avsättas till fond för planerat underhåll eller balanseras i ny räkning.

§ 16 REVISORER

För granskning av styrelsens förvaltning och föreningens räkenskaper utses årligen vid ordinarie föreningsstämma för tiden fram till dess nästa ordinarie stämma hållits två revisorer och två suppleanter, av vilka en revisor och en suppleant bör vara auktoriserad eller godkänd revisor. Därutöver kan Kommunen utse en revisor med en suppleant. Samtliga suppleanter är personliga.

Till revisor kan även utses ett registrerat revisionsbolag. För sådan revisor utses ingen suppleant.

§ 17 REVISORERNAS GRANSKNING

Revisorerna skall i den omfattning som följer av god revisionsred granska föreningens årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens förvaltning. Revisorerna skall följa de särskilda föreskrifter som beslutats på föreningsstämman, om de inte strider mot lag, dessa stadgar eller god revisionsred.

Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge en i enlighet med lag om ekonomiska föreningar föreskriven revisionsberättelse till föreningsstämman.

Revision skall vara verkställd och berättelse däröver inlämnad till styrelsen inom en (1) månad efter det styrelsen avlämnat årsredovisningen till revisorerna.

För det fall revisorerna i sin revisionsberättelse har gjort anmärkningar mot styrelsens förvaltning skall styrelsen avge skriftlig förklaring till stämman.

§ 18 ÅRSREDOVISNING OCH REVISIONSBERÄTTELSE SKALL HÅLLAS TILLGÄNGLIGA FÖR MEDLEMMARNA

Styrelsens årsredovisning, revisionsberättelsen samt i förekommande fall styrelsens yttrande över revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för medlemmarna senast en (1) vecka före ordinarie föreningsstämma.

§ 19 FÖRENINGSSTÄMMA

Ordinarie föreningsstämma skall hållas inom sex (6) månader efter utgången av varje räkenskapsår, dock tidigast två (2) veckor efter det att revisorerna överlämnat sin berättelse.

Extra stämma skall hållas när styrelsen finner skäl till det. Sådan stämma skall även hållas när det för uppgivet ändamål skriftligen begärs av en revisor eller av minst en tiondel av samtliga röstberättigade medlemmar. Kallelse skall utfärdas inom två (2) veckor från den dag då sådan begäran kom in till föreningen.

Föreningsstämman öppnas av styrelsens ordförande eller, vid förfall för denne, annan person som styrelsen därtill utser.

§ 20 DAGORDNING VID FÖRENINGSSTÄMMA

Vid ordinarie stämma skall till behandling förekomma:

- a) Stämmans öppnande.
- b) Fastställande av röstlängd.
- c) Val av stämмоordförande.
- d) Anmälan av stämмоordförandens val av protokollförare.
- e) Val av en person som har att jämte ordföranden justera protokollet.
- f) Val av rösträknare.

- g) Fråga om stämman blivit i stadgeenlig ordning utlyst.
- h) Framläggande av styrelsens årsredovisning.
- i) Framläggande av revisorernas berättelse.
- j) Beslut om fastställande av resultat- och balansräkning.
- k) Beslut om resultatdisposition.
- l) Fråga om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna.
- m) Beslut angående antalet styrelseledamöter och suppleanter.
- n) Fråga om arvoden åt styrelseledamöter och suppleanter, revisorer och valberedning.
- o) Val av styrelseledamöter och suppleanter.
- p) Val av revisorer och revisorssuppleanter.
- q) Val av valberedning.
- r) Av styrelsen till stämman hänskjutna frågor samt av föreningsmedlem till föreningsstämman i stadgeenlig ordning inkomna ärenden.
- s) Stämmans avslutande.

Vid extra föreningsstämma skall förutom ärenden enligt a-g samt t ovan förekomma endast de ärenden för vilka stämman utlysts och vilka angivits i kallelsen.

§ 21 KALLELSE TILL FÖRENINGSTÄMMA

Ordinarie stämma

Kallelse till ordinarie föreningsstämma skall tidigast fyra (4) veckor och senast två (2) veckor före stämman anslås på väl synlig plats inom föreningens hus eller lämnas genom skriftligt meddelande i medlemmarnas brevkast/brevlådor. Därvid skall genom hänvisning till § 20 i stadgarna eller på annat sätt anges vilka ärenden som skall förekomma till behandling vid stämman. Om förslag till ändring av stadgarna skall behandlas, skall det huvudsakliga innehållet av ändringen anges i kallelsen.

Styrelsens ledamöter och suppleanter för dessa, liksom revisorer och suppleanter för dessa skall kallas personligen.

Om det krävs för att föreningsstämmobeslut skall bli giltigt att det fattas på två stämmor får kallelse till den senare stämman inte utfärdas innan den första stämman har hållits. I en sådan kallelse skall det anges vilket beslut den första stämman har fattat.

Extra stämma

Kallelse till extra föreningsstämma skall på motsvarande sätt ske tidigast fyra (4) veckor och senast en (1) vecka före stämman, varvid det eller de ärenden för vilka stämman utlyses skall anges.

§ 22 MOTIONER

Medlem som önskar få visst ärende behandlat vid ordinarie föreningsstämma skall skriftligen anmäla ärendet till styrelsen senast en (1) månad efter räkenskapsårets utgång.

§ 23 RÖSTRÄTT PÅ FÖRENINGSTÄMMA

På föreningsstämma har varje medlem en röst. Innehar flera medlemmar en kooperativ hyresrätt gemensamt har de dock endast en röst tillsammans.

Rösträtt på föreningsstämman har endast den medlem som fullgjort sina förpliktelser mot föreningen enligt dessa stadgar eller enligt lag.

Ombud

En medlems rätt vid föreningsstämma utövas av medlemmen personligen eller den som är medlemmens ställföreträdare enligt lag eller genom ombud med skriftlig dagtecknad fullmakt. Fullmakten gäller högst ett (1) år från utfärdandet. Ingen får som ombud företräda mer än en medlem.

Ombud får endast vara:

- annan medlem
- medlemmens make/registrerad partner
- sambo
- barn

Biträde

En medlem kan vid föreningsstämma medföra högst ett biträde.

Biträde får endast vara:

- annan medlem
- medlemmens make/registrerad partner
- sambo
- föräldrar
- syskon
- barn

§ 24 BESLUT VID FÖRENINGSTÄMMA

Föreningsstämmans mening är den som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna, eller vid lika röstetal den mening som stämмоordföranden biträder. Vid val anses den vald som har fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottning.

Första stycket gäller inte för sådana beslut som för sin giltighet kräver särskild majoritet enligt dessa stadgar eller enligt lag.

Alla omröstningar vid föreningsstämma sker öppet, om inte närvarande röstberättigad medlem vid personval begär sluten omröstning.

§ 25 BESLUT OM ÖVERLÅTELSE AV FÖRENINGENS HUS

Ett beslut om överlåtelse av ett hus som tillhör föreningen och där det finns en eller flera lägenheter som är upplåtna med kooperativ hyresrätt är giltigt endast om

1. det har fattats på det sätt som enligt 11 kap. 1 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för beslut om likvidation, och
2. hyresgästerna i minst två tredjedelar av de lägenheter i huset som är upplåtna med kooperativ hyresrätt har gått med på beslutet.

Utöver vad som krävs enligt ovan gäller för att beslutet skall vara giltigt att Kommunen skall godkänna detsamma enligt § 32 nedan.

§ 26   ÄNDRING AV DESSA STADGAR

Ett beslut om ändring av föreningens stadgar är giltigt om samtliga röstberättigade är ense om det. Beslutet är även giltigt, om det har fattats av två på varandra följande föreningsstämmor.

Utöver vad som krävs enligt ovan gäller för att beslutet skall vara giltigt att Kommunen skall godkänna detsamma enligt § 32 nedan.

§ 27   REGISTRERING AV STADGEÄNDRING

Ett beslut om ändring av stadgarna skall genast anmälas för registrering hos Bolagsverket.

§ 28   HYRESGÄSTENS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

Underhållsansvar

Föreningen har underhållsansvaret för bostadslägenheterna och fastigheten i övrigt.

Hyresgästen svarar dock för reparationer och underhåll i lägenheten som beror på skador i lägenheten eller onormalt slitage.

Hyresgästens skyldighet att anmäla brister

Hyresgästen är skyldig att utan dröjsmål till föreningen anmäla fel och brister i lägenheten.

Reparationer p g a brand- eller vattenledningsskada

För reparationer på grund av brand- eller vattenledningsskada svarar hyresgästen endast om skadan uppkommit genom;

1. egen vårdslöshet eller försummelse, eller
2. vårdslöshet eller försummelse av
  - a) någon som hör till hushållet eller som besöker detsamma som gäst,
  - b) någon annan som är inrymd i lägenheten, eller
  - c) någon som utför arbete i lägenheten för hyresgästens räkning.

För reparation på grund av brandskada som uppkommit genom vårdslöshet eller försummelse av någon annan än hyresgästen själv är dock hyresgästen ansvarig endast om han eller hon brustit i omsorg och tillsyn.

§ 29 LÄGENHETENS ANVÄNDNING

Lägenheten får endast användas för det avsedda ändamålet

Hyresgästen får inte använda lägenheten för något annat ändamål än det avsedda. Föreningen får dock endast åberopa avvikelser som är av avsevärd betydelse för föreningen eller någon annan medlem i föreningen. Det avsedda ändamålet med en bostadslägenhet i föreningen är att den skall vara en permanentbostad för hyresgästen såvida inte annat särskilt anges i hyresavtalet.

Sundhet, ordning och skick

När hyresgästen använder lägenheten skall han se till att de som bor i omgivningen inte utsätts för störningar som i sådan grad kan vara skadliga för hälsan eller annars försämra deras bostadsmiljö att de inte skäligen bör tålas (störningar i boendet). Hyresgästen skall vid sin användning av lägenheten också i övrigt iaktta allt som fordras för att bevara sundhet, ordning och gott skick inom fastigheten. Hyresgästen skall hålla noggrann tillsyn över att detta också iakttas av dem för vilka han svarar enligt 12 kap 24 § första stycket jordabalken.

Om det förekommer störningar i boendet, skall föreningen ge hyresgästen tillsägelse att se till att störningarna omedelbart upphör samt, om denne är en bostadshyresgäst, underrätta socialnämnden i den kommun där lägenheten är belägen om störningarna.

Andra stycket gäller inte om hyresvärden säger upp hyresavtalet med anledning av att störningarna är särskilt allvarliga med hänsyn till deras art eller omfattning (särskilt allvarliga störningar i boendet).

Om hyresgästen vet eller har anledning att misstänka att ett föremål är behäftat med ohyra får detta inte tas in i lägenheten.

§ 30 FÖRENINGENS RÄTT TILL TILLTRÄDE I LÄGENHET

Företrädare för föreningen har rätt att komma in i lägenheten när det behövs för tillsyn eller för att utföra arbete som föreningen svarar för. När lägenheten är ledig till uthyrning, är den kooperativa hyresgästen skyldig att låta den visas på lämplig tid. Föreningen skall se till att den kooperativa hyresgästen inte drabbas av större olägenhet än nödvändigt.

Om hyresgästen inte lämnar tillträde till lägenheten när föreningen har rätt till det får kronofogdemyndigheten besluta om särskild handräckning.

§ 31 FÖRVERKANDE AV NYTTJANDERÄTTEN

Regler om förverkande av hyresrätt finns i 12 kap 42 § jordabalken. I stället för vad som sägs i 12 kap. 42 § första stycket 4 och 7 jordabalken gäller att en kooperativ hyresrätt är förverkad, om

1. lägenheten används i strid med § 29 dessa stagar eller 12 kap. 41 § jordabalken och hyresgästen inte efter tillsägelse vidtar rättelse utan dröjsmål, eller

2. tillträde till lägenheten vägras i strid med § 30 dessa stadgar eller 12 kap. 26 § fjärde stycket jordabalken och hyresgästen inte kan visa någon giltig ursäkt.

En kooperativ hyresrätt är också förverkad och föreningen berättigad att säga upp hyresavtalet att upphöra i förtid, om

1. hyresgästen åsidosätter en i föreningens stadgar föreskriven skyldighet som går utöver hans eller hennes skyldigheter enligt lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt och det måste anses vara av synnerlig vikt för föreningen att skyldigheten fullgörs, eller
2. hyresgästen har förvärvat hyresrätten på sätt som anges i 12 kap. 32, 33, 34, 35, 36 eller 37 § eller 47 § andra stycket jordabalken och hyresgästen inte efter tillsägelse utan dröjsmål ansöker om medlemskap i föreningen.

Om hyresrätten är förverkad på grund av förhållande som avses i första stycket, gäller vad som sägs i 12 kap 43 § första stycket första meningen jordabalken. Är hyresrätten förverkad på grund av förhållande som avses i andra stycket 1, gäller vad som sägs i 12 kap 43 § första stycket tredje meningen jordabalken.

§ 32 SÄRSKILDA KRAV FÖR BESLUT OCH ÄNDRING AV STADGAR

För giltighet av följande beslut fordras skriftliga godkännanden av Kommunen.

1. Beslut att avhända föreningen fast egendom, hus eller tomträtt.
2. Beslut att förvärva fastighet, hus eller tomträtt.
3. Beslut angående ny ekonomisk plan.
4. Beslut om ändring av dessa stadgar.
5. Beslut att föreningen skall träda i likvidation eller fusioneras med annan juridisk person.

§ 33 MEDDELANDEN TILL MEDLEMMARNA

Om inte annat anges i dessa stadgar eller lag skall meddelanden till medlemmarna ske genom anslag på väl synlig plats i föreningens hus eller genom utdelning i medlemmarnas brevinkast/-lådor.

§ 34 FÖRENINGENS UPPLÖSNING

Upplöses föreningen skall, sedan verksamheten lagligen avvecklats, uppkommet överskott tillfalla Kommunen.

§ 35 ANNAN LAGSTIFTNING

I allt som rör föreningens verksamhet gäller utöver dessa stadgar, lagen om kooperativ hyresrätt, lagen om ekonomiska föreningar, liksom annan lag som berör föreningens verksamhet. Om bestämmelser i dessa stadgar framledes skulle komma att stå i strid med tvingande lagstiftning skall lagens bestämmelser gälla.

_____

Att ovanstående stadgar blivit antagna av Kooperativa Hyresrättsförening Skövdes trygga hem vid föreningsstämma 2014-xx-xx intygas härmed.

Ort och datum: _____

.....
.....

Ovanstående stadgar har godkänts av Riksbyggen.

Ort och datum: _____

Riksbyggen ekonomisk förening

.....
enligt fullmakt

Ovanstående stadgar har godkänts av Skövde kommun.

Ort och datum: _____

Skövde kommun

.....
.....

KS § 231/15 Avsättning pensionspengar

KS2015.0526

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsen	2015-11-30	231/15

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att under år 2015 göra en partiell inlösen av den gamla pensionsskulden (ansvarsförbindelsen) med 25 000 000 kronor inklusive löneskatt.

Bakgrund

Kommunen har i sin pensionspolicy ambitionen att göra partiella inlösen av den gamla pensionsskulden. Det som intjänats före 1998 redovisas som en ansvarsförbindelse i enlighet med den så kallade blandade modellen. Pensionsutbetalningarna från ansvarsförbindelsen ökar nu kraftigt. Förslaget att i förskott betala delar av de framtida pensionskostnaderna syftar till att minska kommunens kostnader framöver.

I budget för år 2015 finns ingen budgeterad inlösen av pensionsskulden.

I kommunens delårsrapport år 2015 prognostiseras ett positivt resultat på 71 miljoner kronor.

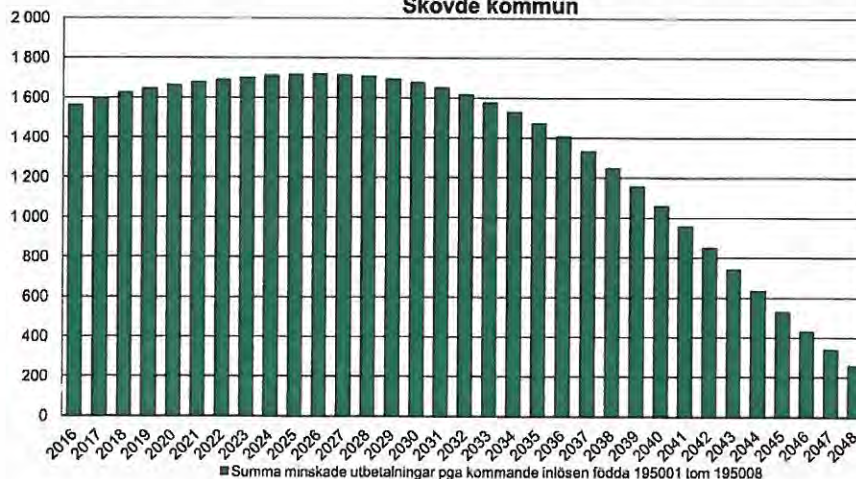
Nu föreslås att kommunen gör en partiell förtida inlösen av den gamla pensionsskulden med 25 miljoner kronor inklusive löneskatt år 2015. Det innebär i praktiken att kommunen köper försäkringslösningar för det åtagande man har och överlåter pensionsansvaret på ett försäkringsbolag.

Förslaget får följande effekter:

En inlösen av pensioner på ca 25 miljoner kronor inklusive löneskatt skulle ge årliga minskningar av pensionsutbetalningar i framtiden och medför en lägre kostnad om cirka 1,5 miljoner kronor per år fram till 2028. Om en inlösen inte görs medför det att verksamheternas utrymme kommer att minska på grund av ökade pensionsutbetalningar.

Prognos minskade utbetalningar av IPR pga kommande partiell inlösen 25 Mkr

(inkl särskild löneskatt)
Skövde kommun

En partiell inlösen av pensioner medför även att kommunen minskar sitt riskåtagande eftersom värdet av pensionsåtagandet baseras på en beräknad livslängd och en kalkylränta. En förändring av dessa värden, som t.ex. en ökad livslängd, ökar ytterligare kommunens åtagande.

Förslaget om att göra en partiell inlösen med 25 miljoner kronor medför att kommunen resultat försämras med 25 miljoner kronor under 2015, men en inbetalning av denna typ anses som extraordinär och påverkar inte balanskravet.

Handlingar

Partiell inlösen Skövde kommun

Delges

Ekonomichef

Partiell inlösen Skövde kommun

Agenda

- Skövde kommuns pensionsåtagande
- Hur fungerar en försäkring av ansvarsförbindelsen?
- Sammanfattning
- Övriga frågor

Pensioner inkl särskild löneskatt

Ansvarsförbindelsen

Avgiftsbestämd ålderspension 85,7 mkr
Förmånsbestämd ålderspension 117,3 mkr

1,2 miljarder sek

97/98

145 250
kr/mån
[30 IBB]

4,5 %

27,5 – 31,25 %

96 833
kr/mån
[20 IBB]

4,5 %

55 – 62,5 %

36 313
kr/mån
[7,5 IBB]

4,5 %

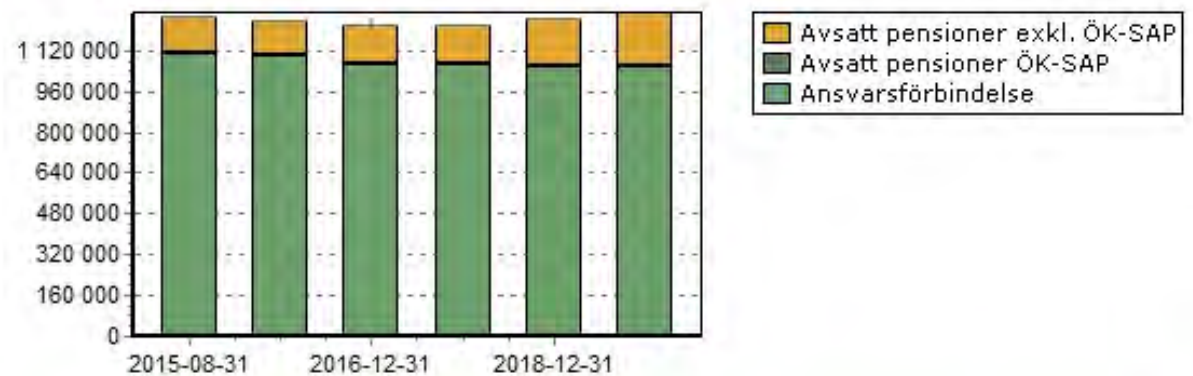
PA-KL

PFA

KAP-KL

Pensionsskuld inkl särsk. löneskatt

Avsatt till pensioner / Ansvarsförbindelse

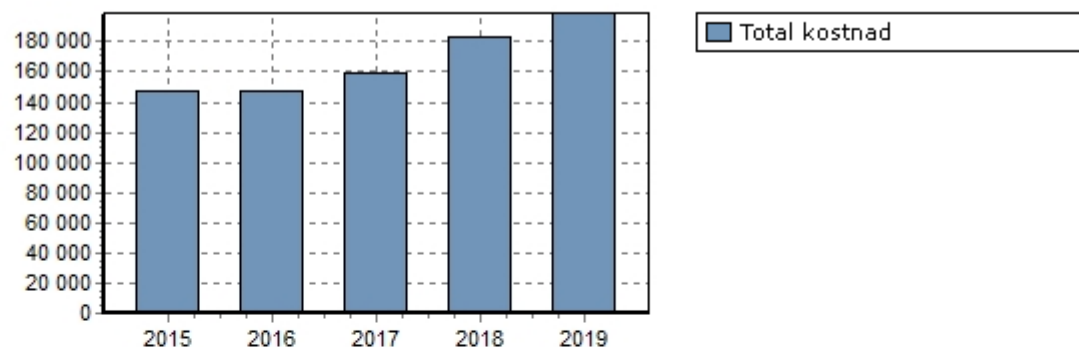

Beräkningstidpunkt	2015-08-31	2015-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2018-12-31	2019-12-31
Antal	18 813	18 802	18 762	18 721	18 675	18 629
Ansvarsförbindelse	1 109 192	1 096 705	1 070 158	1 062 663	1 060 125	1 055 894
Avsatt till pensioner exkl. ÖK-SAP	140 437	141 343	146 032	156 329	181 561	214 212
Avsatt till pensioner ÖK-SAP	1 387	789	43	0	0	0

Pensionskostnader inkl särsk.löneskatt

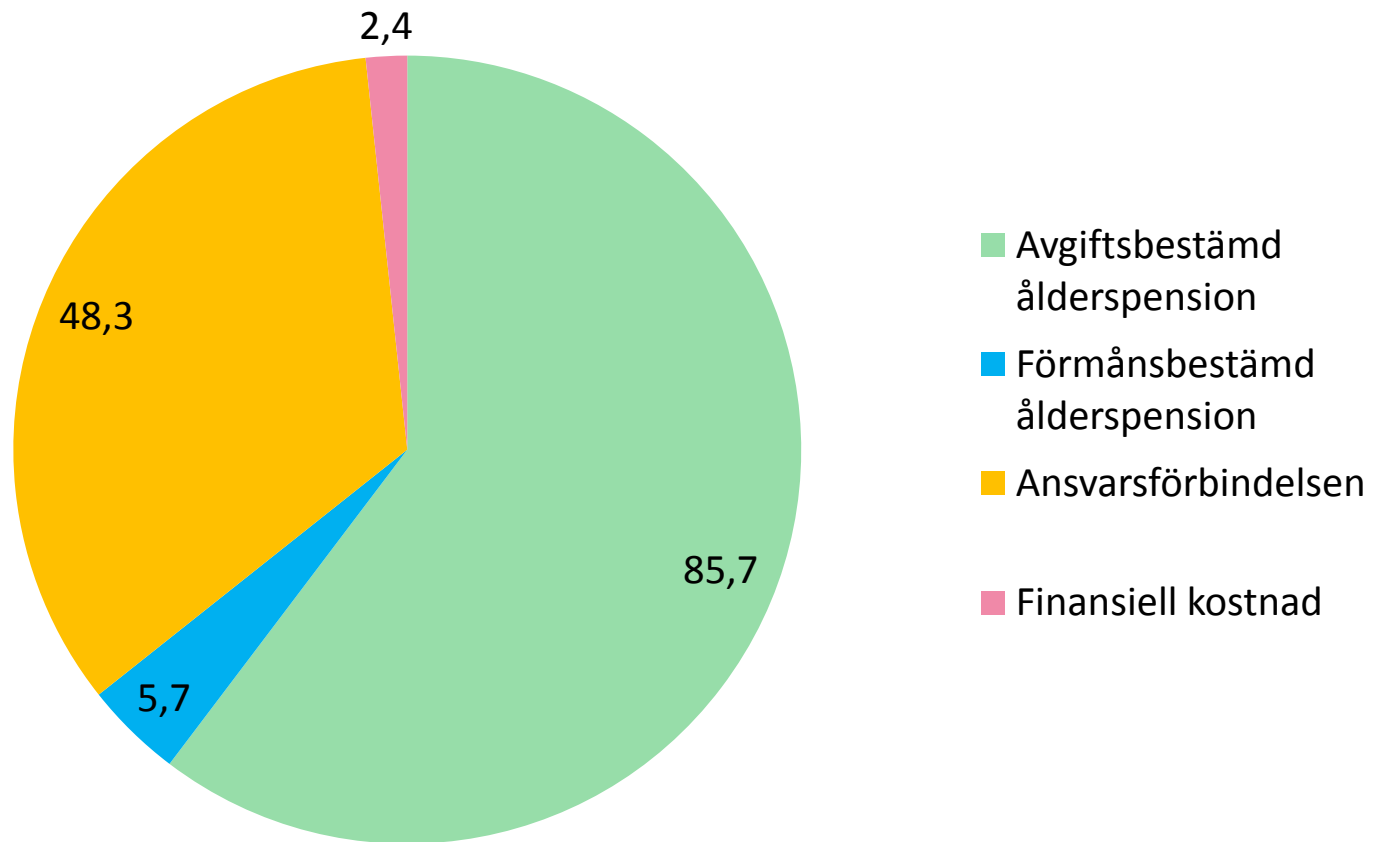
Pensionskostnad inkl särskild löneskatt

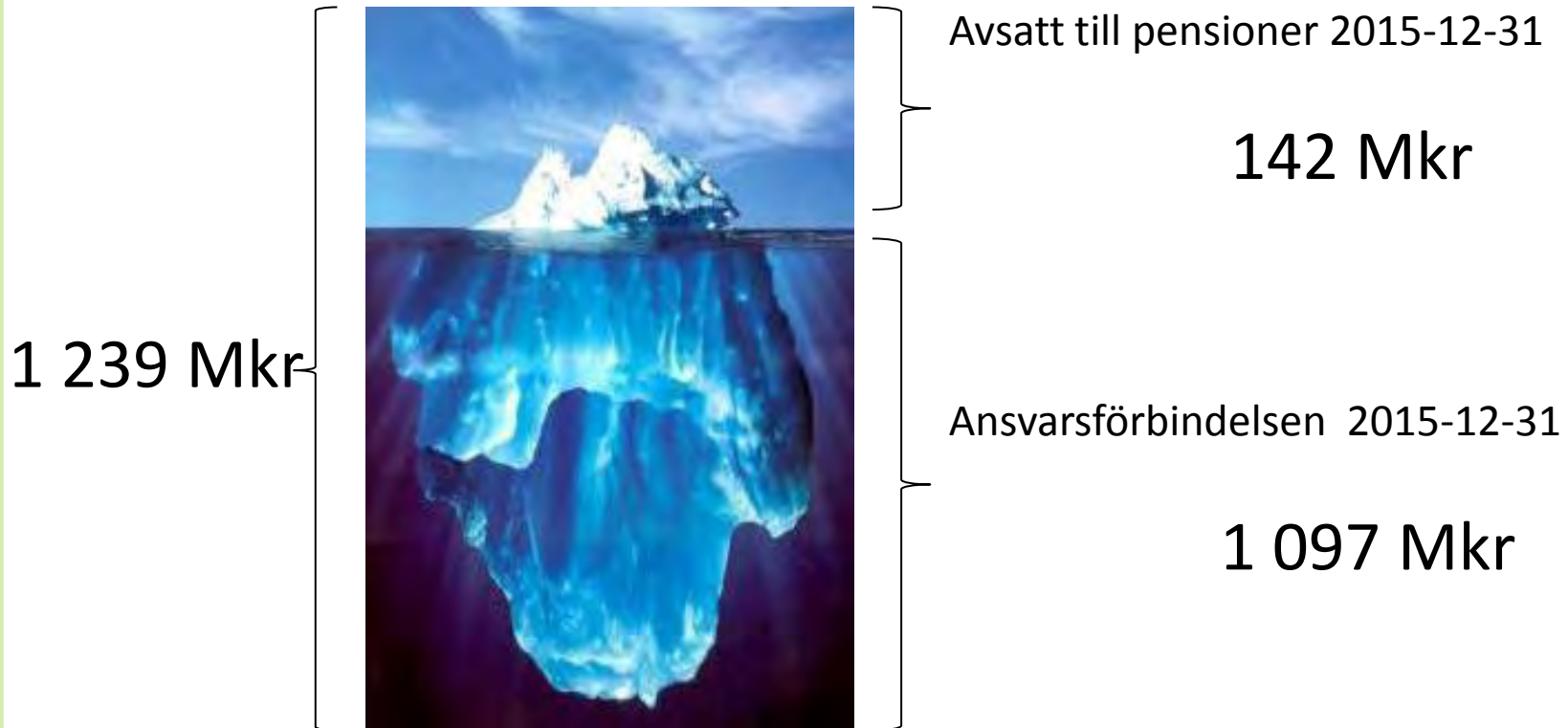
År	2015	2016	2017	2018	2019
Premie IPR	252	-236	1 041	2 148	3 077
Premie KAP-KL	71	82	76	121	165
Avgiftbestämd ÅP	85 702	89 506	93 647	97 898	102 457
Skuldförändring exkl. ÖK-SAP	4 478	3 057	5 695	17 882	24 263
Skuldförändring ÖK-SAP	-1 513	-748	-45	0	0
Finansiell kostnad	2 376	1 634	4 604	7 350	8 388
Nva utbetalningar	5 748	6 249	7 188	7 872	8 504
Gamla utbetalningar	48 327	46 656	47 378	49 941	52 289
Utbetalning ÖK-SAP	1 951	744	45	0	0
Totalt	147 392	146 944	159 629	183 213	199 143

Pensionskostnader (inkl särskild löneskatt)

Skövde kommun

Pensionsskulden i Skövde kommun

Beloppen är inklusive löneskatt

Skövde kommuns Ansvarsförbindelse

	2012	2013	2014	2015
	Belopp inkl. löneskatt			
Ansvarsförbindelse IB	1 100 977	1 095 935	1 167 247	1 123 778
Försäkring IPR	0	0	0	0
Ränteuppräkning	14 550	11 170	9 508	9 351
Basbeloppsuppräkning	39 863	23 299	1 758	11 498
Gamla utbetalningar	-49 537	-48 781	-47 559	-48 327
Sänkning av diskonteringsränta	0	87 144	0	0
Aktualisering	-1 463	2 438	-554	-3 190
Bromsen	0	0	-5 533	0
Övrig post	-8 455	-3 956	-1 090	3 596
Ansvarsförbindelse UB	1 095 935	1 167 247	1 123 778	1 096 705

Försäkring av ansvarsförbindelse

- Partiell inlösen
-försäkring fortsättning från tidigare inlösen
- Skövde kommun slipper stå för ökade kostnader pga förändring av diskonteringsräntan och lång levnad

Förväntad återstående livslängd

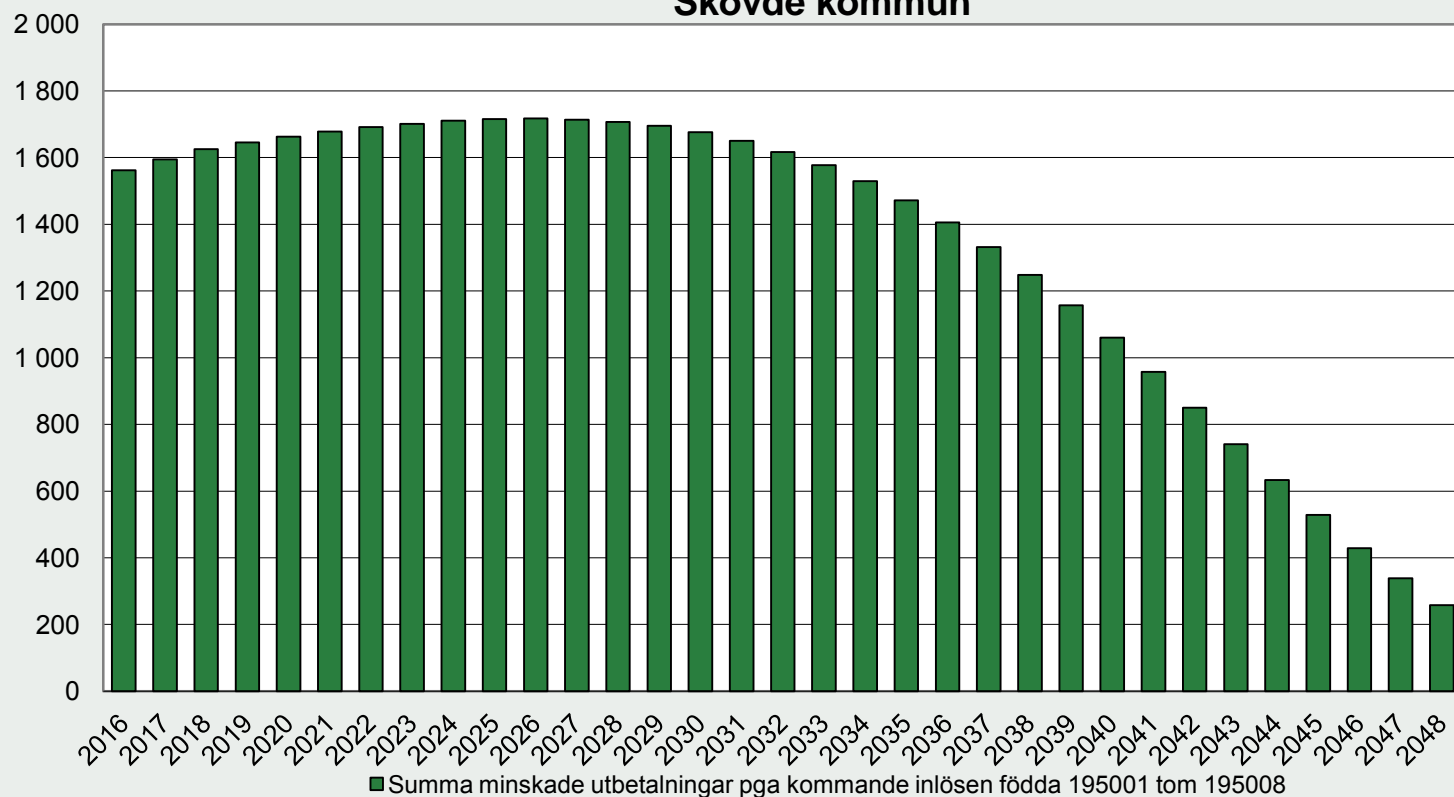
Ålder	Man	Kvinna
15	70,7	71,6
20	66,0	66,9
30	55,5	57,3
40	44,7	47,3
50	34,3	37,1
60	23,8	27,1
65	19,6	22,7
70	14,6	17,6
75	11,2	13,7
80	7,5	9,4
85	5,3	6,6
90	3,6	4,3

Livslängdsantagande i RIPS

Minskade utbetalningar vid inlösen

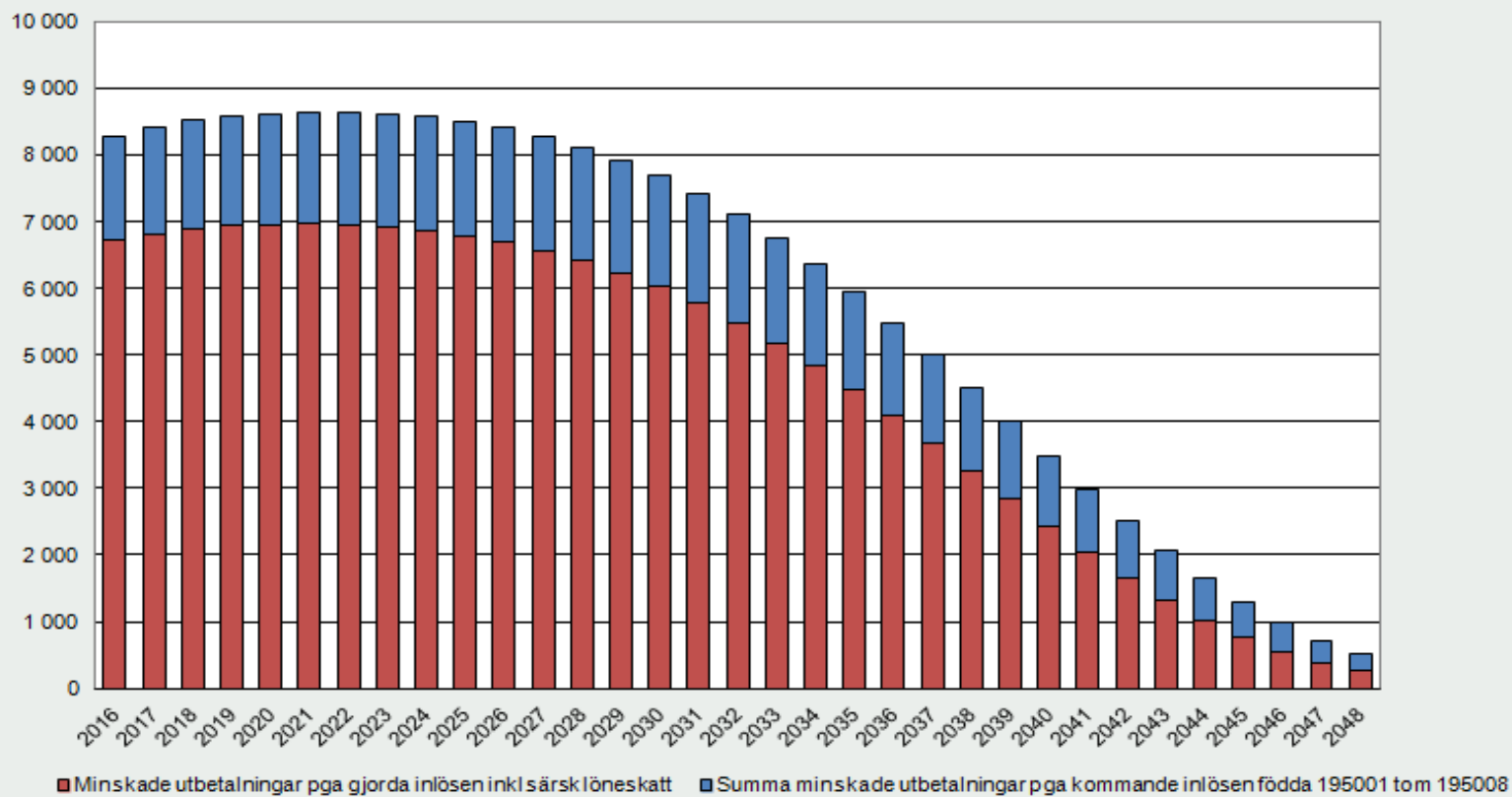
25 mkr

Prognos minskade utbetalningar av IPR pga kommande partiell inlösen 25 Mkr
(inkl särskild löneskatt)
Skövde kommun

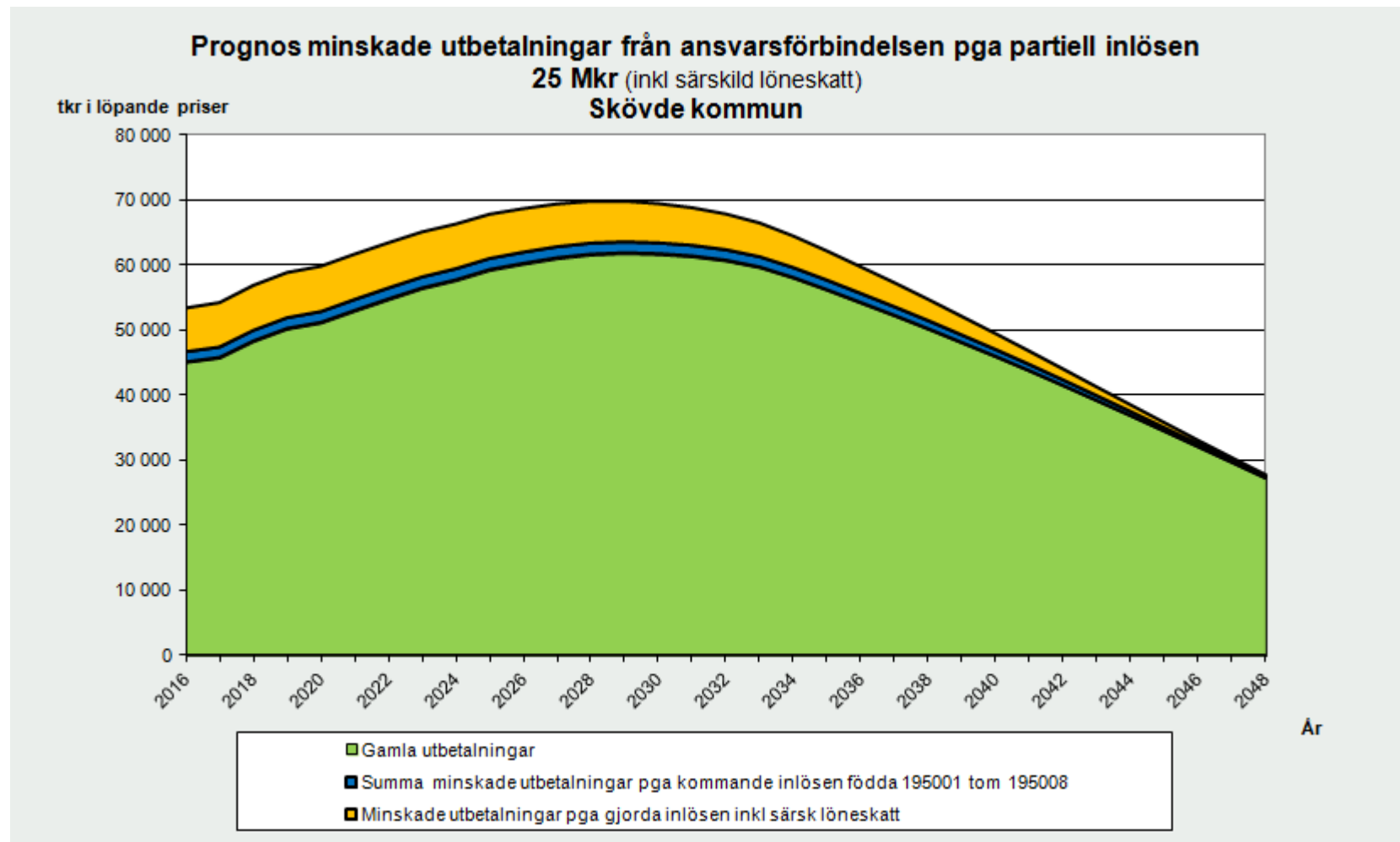

Minskade utbetalningar vid inlösen 25 mkr och tidigare gjorda inlösen

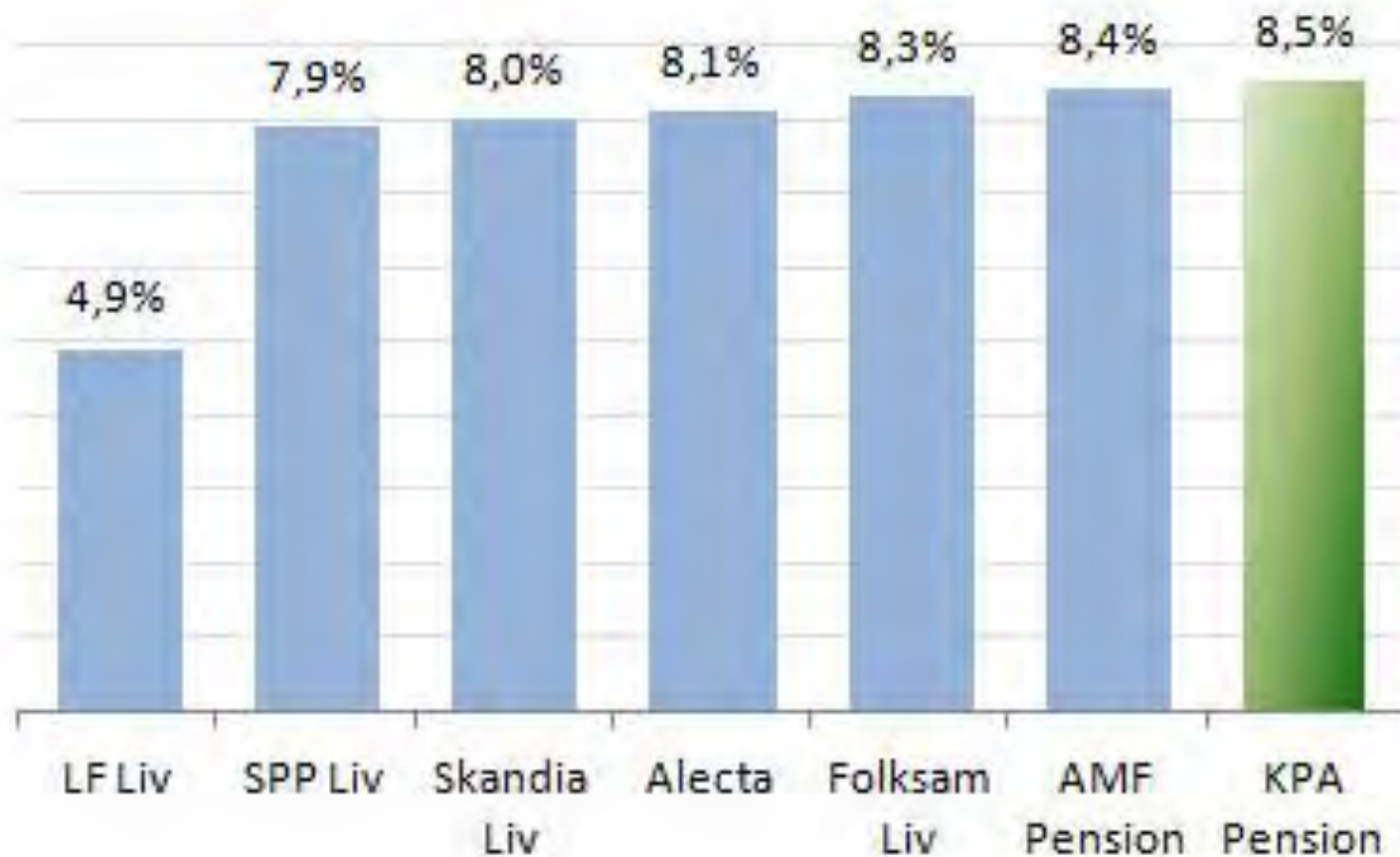
Prognos minskade utbetalningar av IPR pga kommande partiell inlösen 25 Mkr
(inkl särskild löneskatt)
Skövde kommun

Minskning av ansvarsförbindelsen vid 25 mkr inlösen och tidigare inlösen

Genomsnittlig totalavkastning 5 år

2015-11-26

Hur har andra gjort

- KPA Pension har försäkringsavtal med ca 150 kommuner som har försäkrat förmånsbestämd ålderspension
- Ca 70 kommuner har försäkringsavtal på ansvarsförbindelsen

"Den största fördelen vi såg var den snabba budgeteffekten av en partiell inlösen."

*Nöjda. Kommunalsrådet Anna-Karin Skatt (S) och ekonomis-
chef Göran Andersson är nöjda med kommunens långsiktiga
pensionssparande.*

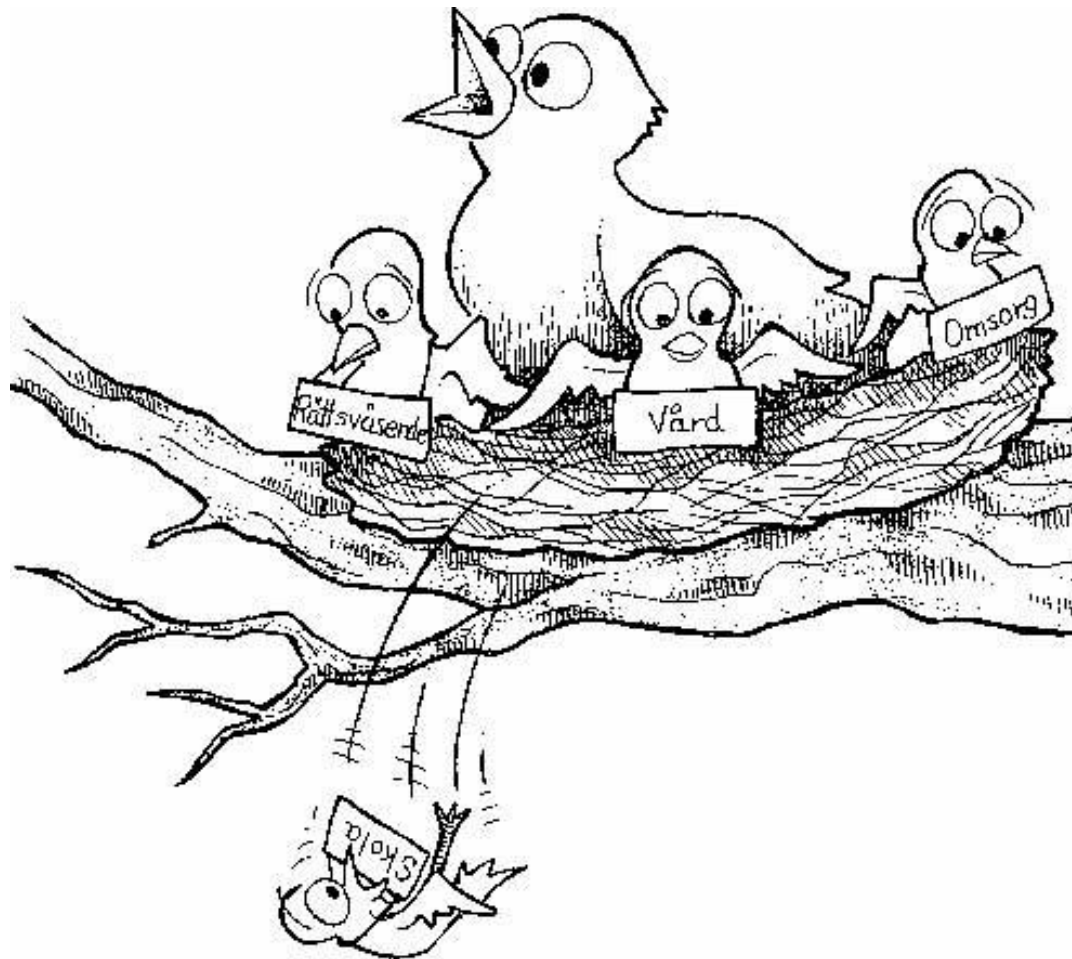
I Tidaholm ligger pensioner högt på kommunledningens agenda. Det har gett kommunen ett gott läge inför framtiden. Ett beslut om att satsa på en försäkringslösning är ett led i trygghandet av pensionerna.

TEXT: THOMAS PETTERSSON BILD: LASSE FORSBERG

Sammanfattning

- Tryggt
  - stort regelverk med lagar och regler för tryggande av förmåner
  - finansinspektionen är tillsynsmyndighet
- Jämnare resultat
  - slipper svängningarna av skuldåtagandet vid lång levnad och diskonteringsräntan
  - finansorn med stora svängningar påverkar inte kommunens resultat
  - bra modell för kostnadsutjämning av ansvarsförbindelsen
- Bra och stabil avkastning
  - försäkring med en garanterad/förskottsrenta
  - mer avkastning utöver den garanterade räntan i form av avkastningsränta
  - avkastningsränta på 8,5 % de senaste fem åren.
- Enkelt
  - ingen egen förvaltning

Slipper undantränings effekter för andra kostnader i framtiden!

Vilket är mest lönsamt -att amortera 25 miljoner kr på våra lån eller att amortera på pensionsskulden?

Kommunen har en god likviditet så vi behöver inte låna för att göra en partiell inlösen av pensionsskulden. I dagsläget är räntorna extremt låga och det kostar ingenting att nyupplåna. En mer rättvisande jämförelse är att utgå från vår genomsnittsränta på befintliga lån som är ca 1,6 %. Amorterar vi 25 mnkr till en ränta på 1,6 % får vi ca 400 tkr lägre kostnad per år. En amortering av pensionsskulden ger oss en lägre kostnad på 1,5 mnkr/år enligt besked från Kpa.

Maria Vaziri
Ekonomichef

2015-12-02